

1851

1851

1851

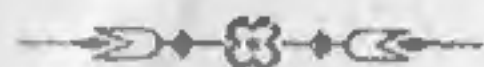
Thomas Holisto
TEUSED

Juhan Sütiste

TEOSED

I

Eesti Riiklik Kirjastus

TALLINN 1955

Juhan Sütiste

LUULETUSED

Eesti Riiklik Kirjastus

TALLINN 1955

KOOSTANUD
Paul Rummo

KUNSTILISELT KUJUNDANUD
A. Koemets

AUTOHIIPORTREE PUUGRAVÜÜRIS TEOSTANUD
E. Kollom

Paul Rummo

SAATEKS

Käesolev väljaanne on esimene katse anda ulatuslik koond-ülevaade Juhan Sütiste loomingust mitmes žanris.

«Teoste» esimene köide koondab Sütiste lühemad ja pikemad luuletused kümnest luuletuskogust ja paljude ajakirjade-ajalehtede veergudelt.

Teises köites ilmuvad autori poeemid (peale poemi «Haamer» ja mõne poeemitaolise pikema luuletuse, mis kronoloogilise järjestuse huvides on paigutatud esimesse köitesse), valik publitsistikat (artiklid ja reisikirjad) ja dramaturgia. Köite lisas avaldatakse rida Sütiste viimastel elukuudel kirjutatud, kuid lõpetamata jäänud teoseid ning kavandeid.

«Teostesse» on koondatud põhiline osa Juhan Sütiste loomingust. Selleks on koostamisel läbi töötatud peale Sütiste eri raamatutena ilmunud teoste palju koguteoseid, perioodika aastakäike ja kirjaniku säilinud käsikirjad. Valik haarab kõik sellised teosed, millel koostaja hinnangut mööda tänapäeva lugejate seisukohalt on teatav kirjanduslik või kirjanduslooline väärtus. Kuna suur osa meie mineviku perioodikast on veel bibliografeerimata, siis on võimalik, et edasine uurimine üksikuid väärtuslikke Sütiste teoseid veel päevavalgele toob.

Kuid käesolevale väljaandele tuleb ikkagi läheneda valikkogumöödupuuga. Luuleosast on ideelis-kunstilistel kaalutlustel välja jäetud väike osa eri kogudes ilmunud luuletustest ja üks poem. Publitistika osas on valik kitsam. Sütiste esines väga sageli ja väga paljude perioodiliste väljaannete veergudel kirjanduslike artiklitega, vestetega, poleemikaga, kujutava kunsti, teatri- ja kirjandusteostereitsensioonidega. Nagu see kodanusaegsele perioodikale omane, on ka Sütiste need palad sageli üsna pinnapealselt kirjutatud. Pealegi on selliste kirjutuste enamiku probleemid nüüd juba vananenud

ega paku enam huvi lugejate laiadele hulkadele. Teises köites avaldatavad artiklid ja reisikirjad moodustavad väikese, kuid tuumakama osa Sütiste rikkalikust publitsistikast. — Sütiste dramaturgilisest pärandist on siin kasutamata jäetud üks väheütlev näidend.

Üksikud teosed on autori poolt esmatrükis ilmumisel dateeritud, need daatumid sülitatakse ka siin. Nurksulgudes [ ] aastaarvud eri kogudes ilmumata teoste puhul tähistavad nende esmatrüki aega perioodikas.

Keeleliselt on avaldatavaid töid, eriti varasemaid luuletusi, lähendatud tänapäeva õigekeelsuse normidele.

Koostaja

JUHAN SÜTISTE LUULE

10. veebruaril 1955 möödub kümme aastat Juhan Sütiste surmast. Kümme aastat puhkab laulik Tallinna Metsakalmistu mändide all, kuid ta luulepärandi paremik ei ole midagi kaotanud oma aaretest, kui aga vastupidi: me oleme hakanud selgemini nägema selle püsi-
vat ajaloolist väärtust. Nüüd võime juba julgesti väita, et kui suured
elukaardid Sütiste kodanliku perioodi mõnede teoste eksimused ja vead, ta
loomingu tugeva külje moodustab rahva elu õige mõistmine ja kujuta-
mine, realistliku meetodi jõuline rakendamine ja kaitsmine, nõukogude
luule andekas rajamine. Ta on kõige silmapaistvamaks vahetuks
meie kantaaja luuletajate ja mineviku luule progressiivsete traditsioonide
kandja Juhan Liivi vahel. Mööduda Sütistest cesti kirjandusloos on
sama väärtust kui katkestada kirjanduse pidevat arenguprotsessi või
katjata minevikupärandi tähtsust kaasaegse kultuuri loomisel. Juhan
Sütiste luule on muutunud klassikaks, mille nõrkusi ja puudusi tuleb
arvestada ja mõista, kuid mitte enam häbeneda. Käesolev kogu püüab
seda arengut võimalikult laialt valiku luuletaja töödest, jättes välja
vaid vähese osa kodanliku ideoloogia mõjust rikutud teoseid. Are-
ngut arengude looja suudab ise õigesti hinnata kogus ära toodud
teose rühmast, mille ülesanne oleks vaid kõige põgusama pilguga
tunduda luuletaja loomingulist arenguteed ja püüda üldiste, põhi-
liste joonistega.

Juhan Sütiste (Johannes Schütz) sündis 28. detsembril 1899.
esialgne lastumaja Tühtvere vallas Kure talus maaproletaarlase-puu-
rapi perekonnas. Oma last räägib tulevane luuletaja, et see oli
spetsiaalne proletaar «Vaevamägede maitse», kes rasket tööd rühmas
harvadele ajaste alates, kuna tasuks vaid «hulle juukseid
harjata».

Kümnes töötava sõrmes
oli tema külv ning lõikus —
aga sellegi viis.
Ta otsis kaitset ja õigust,
kuid ikka oli nõrgem,
ja muresid uputas viin.
(«Vaevamägede maitse»)

Suure hingeseojustega kõneleb poet ka emast.

Hing hellaks su puret eluvintsutust
ja silmad, mis valvand öid sulgumata, —
ja tühjad oma õnne unistust —
sest paremad päevad jäid sulle kõik tulemata...
(«Tagasipöörang»)

Leivamured hakkasid varakult rõhuma ka tulevast luuletajat. Kaheksa-aastaselt läks ta juba talu karja ning teenis leivaraha ajalehe müümisega õppetöö kõrval algkoolis Tartus, kuhu perekond elama oli asunud. Ka õhtugümnaasiumi suutis ta lõpetada ainult sellepärast, et teenis endale elatist kellassepatööga, et teda aitasid «elurõõm ja kümme küünt».

1923. aastal astus Sütiste Tartu ülikooli, mida tal aga aineliste raskuste pärast ei õnnestunud lõpetada.

Üldhariduslike õpingute kõrval huvitasid Sütistet veel joonistamine, sport ja hiljem lavakunst. Spordi alal saavutas ta märgatavaid tulemusi odaviskes. Pärast näitekunstkursuste lõpetamist mängib ta edukalt kaasa Tartu teatris ja töötab kolm aastat (1934—1937) õppejõuna Tartu teatrikoolis. Huvi teatrikunstiga vastu ja sellealased teadmised võimaldasid tal 1938. aastal asuda Tallinna Draamateatri dramaturgi kohale ja kirjutada rea näidendeid.

Sütiste elukoolidel on mõndagi ühist Maksim Gorki ülikoolidega ja umbes samalaadne on nende mõju luuletaja loomingule ja ta maailmavaate kujunemisele. Siira pojaarmastuse oma vaevatud ema ja tööorjast isa vastu kandis ta üle kogu töörahvale ning see hingesugulus ei lasknud kunagi kaduda silmist kahe leeri olemasolu ega nende vahelisi piirjooni. Suutmata tõusta klassiteadliku revolutsioonilauliku tasemeni, jäi ta kodanliku klikivõimu lõpuni rahva sõbraks-humanistik, kelle kohta küib lauliku eneseiseloostus:

Ta kasvatajaks oli elu karmus,
ta juhiks põlisvabaduse ihk.

Et mõista Sütiste kodanliku aja loomingut, on vaja meenutada olukorda, kus see algas ja kulges.

Sütiste luuletajate algab kahekümnendate aastate esimesel poolel, mil eesti kodanlusele läks ajutiselt korda maha suruda töörahva vabadusvõitlust, hukata väljapaistvamad proletariaadi juhid ja suruda sügavale põranda alla kommunistlik partei. Verejanniline kodanlik klikk ei leppinud seejuures ainult poliitilise ja majandusliku reaktsiooniga, vaid asus pealetungile ka ideoloogilisel rindel, eesmärgiga likvideerida inimeste teadvusest kommunism. Keelanud revolutsioonilise kirjanduse, andis ta sel eesmärgil kõige laiemat trükitavabuse kirjanikele ja nende rühmadele, kes avalikult ülistasid kurikuulsat «iseisivsust» või vähemalt vaikimisega ilmutasid leplikkust kodanluse kuritegude suhtes. Loomulikult asus kodanlik intelligents, kes juba

1905. aastast saadik revolutsioonidele selja oli pööranud, innukalt kodanluse teenistusse. Ta oli ammu kogenud, et ühiskondlikke paheid paljastav kriitiline realism teenib rahva huve, ja seepärast oli uute ühiskondlike olude esimeseks ürituseks sõjakäik realismi vastu. Seda tehti juba äärmiselt «Noor-Eesti» uusromantismi lipu all. Üksteise järel süüdistasid «Noor-Eesti» järglased, kirjanduslikud rühmitised nagu «Nõukas», «Tarapita» jt., kes hoolimata näilisest erinevusest propageerisid kodanlikku natsionalismi, formalismi ja estetismi. Kirjanduselt püüdi võtta ta suurim ülesanne — olla rahva valgustajaks. Ühiskondlike probleemide juurest, kui need ei sisaldanud kehtiva korra ülistamist, kutsuti kirjanikke kitsaste subjektiivsete elamuste juurde, õhutati kopeerima naturalistlikke olustikudetaile, nokitsema midasimade või fantastiliste sündmuste kallal, mis kokkuvõttes moonutas elu, oli töötajate pimestamise vahendiks.

Hõõbus ideoloogiliku esteetika, formalistliku stilistika ja poeetika juurutamisega käia agar «keeleuendamine», mis teenis sama eesmärki — kultuuri loomist «valituile».

Oli vaja omada suurt meelekindlust ja armastust rahva vastu, et mitte allastuda kodanlik-dekadentliku kirjanduse rünnakutele ja truuks jätta realistlikule meetodile. Sütiste teene seisab selles, et ta dekadentide aastakerektist kõige puhtamana välja tõi kriitilise realismi lipu, ehkki seejuures korduvalt komistas.

Õnnestunud lausaalamisest töörahva võitlusele annavad tunnistust juba eelnevalt Sütiste luuletused «Verisel ajal» ja «Punane mälestus» ajakirjas «Muirang» 1921. a. 3/4. numbris. Tõsi küll, need on alles algajate teosed, sellest tulenevate puudujääkidega, kuid autori huuehinnatavalt ei tehta vähimatki kahtlust. Erinevalt tolleaaja paljudest aburalt kirjutatud «ajalehtlusest» nimetatakse sünni rahva rõhujaid nende teoste põhjal.

hing hinge järel kisti keha valla,
kui valgeld tervitas mu kodulinn.
(«Punane mälestus»)

Tõlmutatava luuletuse põhikoostik on realistlik, kujundus piltlik, rütmiline («kõrmp kiskus oigajat, tal käkrus sõrm»).

Muudat aga selles aastal, enne kui noor luuletaja astus lugeja ette oma esimese «Rahutuse» (1928).

Luuletusega nimetus iseloomustab õigesti selle ideelist sisu. Poet ei saa olla rahulik ühiskonnas, kus valitseb võrdõigusetus, ülekohtus.

Mis püstitasid meelestussõmbaid ja asetame pärgi,
mis oleme muutunud tänavad, kus ükski näljast lahti kist, —

kirjutab ta luuletuses «Lüh, lüh, inimene».

Rahutuse allantõus eesti töörahva vastupanuliikumise, ja Sütiste tervitab seda oma luulega. 1917. aastal nimetab ta Pühaks (suure tähega), töörahva jõudu aga «õiglase nõuete rammuks», mille ees mõõdukate paasid on ainult — komöödia» («1. V 1927»).

Lauuletusest «Jõuluöö» püstitatakse revolutsiooniline loosung:

Heil

sepp, kingsepp, rätsep, vooimees, montöör, poeell, veduri- ja autojuht, päevatööline, ketraja, kolviku muusiker, kündja, tsirkuse žonglöör, ole, kes eales oled — kerjus või mustusevedaja, kummardand olete kas teie Buddhat, Kristust, Jahvet või Baali — täna laulame kõik koos Internatsionaali!

Vana maailma purustamise paatos, proletaarne internatsionalism, jumalavastane mäss ja isegi oraatorliku intonatsiooniga vabavärss on selles luuletuses väga lähedased Majakovskile.

Teoste kõrval, mis otseselt kajastavad tööraha revolutsioonilist võitlust, sisaldab «Rahutus» rohkesti töötava inimese elu- ja olustiku pilte, mille kapitalismivastane tendents ei lase endas kahelda («Avang», «Tagasipöörang» jt.). Tsükel luuletusi armastatud tütarlaps surmalt rõhutab selle taustal veel enam autori rahulolematust ja teeb ta tunded sügavalt inimlikeks, usutavateks.

Erutatud mõtteile ja tundeile on leitud sobiv, vaheldusrikas vabavärsivorm ja tollel ajal novaatorlikud «irdrüümid».

Kuid nannas luuletuskogus on esitatud ka need teosed, mis kõnelevad autori maailmavaatelisest ja kunstilisest küündimatusest paljude tähtsate ühiskondlike probleemide käsitlemisel. Kahe leeri olemasolu tolleaegses Eestis tõlgitseb Sütiste kui «ilmavalu haru», kui ebameeldivat paratamatust ja kaldub otsima oma ideaali «vabale kahe leeri». Äärmase arusaamise k'asivõitlusest ei luba tal mõista cesti töörahva ja Nõukogude armee vastu peetava klassisõja olemust, mida ta ideali-seerib «vabadussõjajana» nii mõneski oma luuletuses ja poeemis, sealhulgas ka põhiliselt tugevus ja muus osas kaasaega õigesti kujutavas poeemis «Leib, rist, luime». «Kolmanda tee» väikekõdandlik väärfilosoofia nüris seega tunduvalt Sütiste luule revolutsioonilist teravust ja sai ta hilisemas loominguks aluseks rohkcarvulistele «apoliitilistele» värssidele.

Lõivumaksmine idealistlikule filosoofiale viis paratamatult ka kunstilistele mõnadele: rütmiline raskepärasus, inversiooniga koor-
matud lause, «n-lõpu» tarvõtamine selsütlevas käändes jne. Luuletus-
kogu ei ole vaba ka mõningaist laenatud intonatsioonidest. Peale eesti
luuletajate matkimisjälgede leiame siit näiteks Aleksandr Blok'i stiili-
elemente. Nii rütmiliselt kui meeleoluliselt on suguluses Blok'i poe-
miga «Kaksteist» näiteks sellised read: «Ah, ah — koera ilmi
Nurgal ainus tulesilm».

Kuid ometi ei ole õigus tolleaegsel luuletuskogu arvustajal H. Visnapuul, kui ta väidab, et see raamat on «eelkäijate luuletajate radadel nii sisult kui vormilt» («Looming» 1929, aprill). Eelkäijateks peetakse siin Suutsu, Semperit ja... Visnapuud. Süstiste luule nende jälgedesse kiskumine tervikuna oli omamoodi võitlusviis, sellega püüti hävitada juba eos igasugune realistlik element kirjanduses. Süstistele oli laulmine töötavast inimesest laulmiseks sellest, «mis sulle

Kallid, kuni põlvnenud, sündinud kellest». Kallist ei saa laulda üksikutele, külmade südamega, vastutustundetu muretusega, ülbe üleolekuga. See asjaolu muutis Sütiste luule printsiipiaalselt erinevaks dekadentsi loominguist, hoolimata paljudest vormilistest ja isegi temaatilistest kokkupuudetest. Viisapuu vaenulikkus Sütiste vastu tugines sellega «mürosomatismile» ja kriitilise realismi vaenulikkusele. Mitte ajale ei tähtsunud seadma Viisapuu oma arvustuses aasta parima luuletajana selle M. Underi luuletust «Päale vihma», kus «lehte ja marte vahel plüvi kõnnivad noore jumala jalad» ja «süda veel toona kui surmas liud, mis langemas abitult põhku». Toepoolest, Sütiste ei

«Nahutuseks» järgnenud kolmes luuletuskogus — «Peipsist me-
est» (1930), «Maha rahul» (1932), «Kaks leeri» (1933) — jääb
põhiline autori demokraatlikkus, kuid värss muutub üha lihtsamaks,
sõnad lihtsamaks, realistlikumaks. Pocet saavutab meisterlikkuse
taseme, kus tarbetuks osutuvad ilusad sõnad ja kujundid, kui nende
koos ei peitu reaalsel ilu. Ta hakkab üha selgemini nägema ilu loova
tunde ilu, ja teistele ball arvipäev saab talle ammendamatuks aine-
materjal sektsiooni teoste lal eepiline haarc, üksikasjaline kirjeldus või
kujundite loomine, poeetiline. Uldistused ja tendents on asetatud
kujundite loomisele, mille jälgimine on usaldatud lugejale.

[illegible]

...kõrvaldada mustriks olid «noored jumalajalad» või
...südamel, nagu eespool kuulsime, kõlasid Sütiste
...kõrvaküluna esteetidele. Toome vaid

Ja kui parajasti äbetõrde
püüke torkah kirtsõorme —
koltsaktsides lahti uksest
võttes elatunud rupp...
... Noorem lõmmet ääälle torb lõkke,
pistab tõrget silki märgi,
keemelt vutab lõõtsatuid,
kõõtsab lakka auru, nõge,
võõtsab müüsilõu ja suu,
tõõtsa viitades tonu,
lõõtsand sahtli kehva elne,
võõtsib kookivõõtsil' vastast võlli.

Midagi taolist eesti luule varem ei tundnud. Ei ole mingit kahtlust, et see otse protokolliline tööluule oli kriitilise realismi omapäraseks vastupanuvormiks võitluses dekadentliku ilutsemise ja veiderdamise vastu. Kuid Sütiste tabas ka teist kärbest. Ta andis teadlikult või alateadlikult hoobi kulaklikele tööeestluse propagandistidele, kes «tööinnu» virgutamisega palgasulaseis ja peremeeste püüdkuse poetiseerimisega taotlesid sulaseid ja peremchi viia ühe mütsi alla, teadagi kelle huvides. Mõni aasta hiljem kirjutas sellest Sütiste väga tabavalt poeemis «Viljad ja veed»:

Nüüd tööd ja bigi pikalt-laialt
peab kütma laulik, eit ja taat,
sest kabinetidemokraat
võib üksi olla laisk ning maias.
Ja ühemütsi mõtteränd
võib venitada vintskeid rida,
et rukkipeks on laulupidu
ning heinategu kandlemäng.

Nagu nägime juba varem tsiteeritud luuletusest, on autor kangel töö idealiseerimisest kapitalistlikus ühiskonnas.

Realistlikke tööpilte kõne all olevais luuletuskogudes täiendavad ja süvendavad meisterlikud tööinimeste üksikportreed. Need on vana voorimees samanimelisest luuletusest, lauliku isa — põline töömees («Vaevamägede mailt», «Lihtsalt»), keldrikorteris hääbuv laps («Must vanker»), õnnetu hukkunud uljas poisike («Rüblük») jt. Kapitalistliku ühiskonna ohvritena on nad kõik joonistatud nii, et iga pintsli tõmmet süüdistab seda korda ja sisendab mõtteid unest, õiglasest elust. Meenutagem kas või keldrikorteri tüdrukut «Mustast vankrist»:

Uht jalga lonkas — inglistõvest puret,
kuid sasijuukseis lehvib elulust.
Peenääred päiksest punased kui kurel,
hall vammus seljas, nagu nutust must.

Selles napsionalises värssportrees on «iseseisvuse ikke all» vaevleva eesti töörahva kogu tragöödiat alatoitus (peenred sääred, rahhiidist puretud jalg), vaesus (hall vammus), piin ja mure (nagu nutust must). Samal ajal aga ei kustu isegi väikeses vaevatud tütarlapses lehviv elulust. Me tajume, et ta ei hukku mitte mõne juhusliku õnnetuse või haiguse tõttu, vaid et ta elu murtakse vägivaldselt. Sasijuukseis lehviv elulust, olles äärmiselt realistlik ja konkreetne, muutub sümbolseks vihjeks rahva jõule, mis ennustab paremat tulevikku. Sellest on tingitud luuletuse asjalikult rahulik jutustuselaad ja kurva elupildi optimistlik alatoon.

Kõige eredamaks näiteks Sütiste realismist on aga luuletus «Riigilipu all» (kogust «Maha rahul»). Töörahva rõhumine kodantikus Eestis tuuakse siin esile tüüpilise tänavapildi kaudu, mida luuletaja eriti harrastab. Luuletuse sisu on lihtne:

Ümmatavalt kuumal juulipäeval «oma äsjavärvit maja ees / seisab
püües kaitsemees». Maja chib riigilipp ning selle alt kostab kroo-
tunud maabi kachus:

— Tulin palga järgi...
Näemata lapsed... Kodus haige on naine.
See kukkusin redelilt,
parem külg on põruud.

Vastuseks kaitsemik ainult «kõigiseb vaevu», ja ta vedel keha «lödi-
nab» nurga taha. Riigilipu alt kihutab läbi autode rida, kus istuvad
pühad riigilipp, papid, kindralid ja lilletet daamid. On kuum.
Laudis lõpeb värilga:

Ohtul löi pikne Oleviste torni.

Nagu me näeme, seltsivad siin silm silma vastu kaks leeri: töö-
rahvas kaitsemees maabina ja ta rõhujad kõrtsmikust kuni silindri-
st riigilipp. Nende vahel veel ei ole kokkupõrget, kuid selle para-
metru on ilmselge. Me tajume neid kõrgpinge voolu kahe poolusena
ja üksteisele pilme ennustab muidugi revolutsiooni. Looduse süm-
boolika on rakendatud autori idee teenistusse suure meisterlikkusega.
Tõrskes talumatult raskest olukorda rõhutatakse kuumusega:

Oh ümmatavalt kuum.
14 ahvad pilvi ega tuuli.

Kuid nagu siin näeme, ja rõhumine tekitab paratamatult vastupanu,
ja tekitab sõnaga, mis järgneb sonnusele ilmale («Äikest ähvardas
töömehe juure»). Teatud mõttes on sümbolised ka olustik ja tänavapildid. Riigilippu kaitsemeest maksta tööliste palga me tajume kui
vastupidist võitlusele selle tõttu, et kõrtsmiku kohal lehvib riigilipp,
kui see lipp, mis on püüdnud kurnamine ja vägivald. Et sini-must-
võitlus oleks rahva lipp, sellele vihjab sõna «kästi»: «Riigilipud,
võitlus meil ei ole — / longus päi pööninguult ripuvad».
Autor rõhutamise kurnajatele saab meile selgeks nii kõrtsmiku vasti-
tus võitluse kui sõnadest, millega kõneldakse ta tegevusest: «lödi-
nab» nurga taha.

Uude väljendatuna oma ideid tüüpiliste nähtuste kaudu on luule-
taja suutnud saavutada. Tõlkijaga me kogeme seda veel harva. «Rahu-
tuna» pikem luuletus «Leib, rist, loime» oli vaid mõtiskelu öises
hinnas, millel õnnestus. Protest kurnajate vastu ei väljendunud siin
kannatlikult, kui luuletus «Riigilipu all». Isegi üleskutset
laulda internatsionaali võib võtta kodanlike palja õrritamiseks:
kõikidele pilve emaste võitluse revolutsioonilisi mõtteid ei sisen-
dunud («Riigilipu»). Nüüd lugeja ei vaja autori loosungeid, ta teeb
hõlpsalt kindlaks, et need on järeldused ka siis, kui luuletaja «mõtted
kõneldab» risti ja ristis, nagu kõneldakse lõppstroofis.

ka Sütiste. Luuletaja lakkab otseselt kritiseerimast kaasaegset ühiskonda, parema tuleviku saavutamiseks arvab ta piisavat rahva abstraktselt mõistetud «visadusest» ja «teotahtest» («Uneks tõukaks»).

Ansta hiljem tõukab see luuletajat uuesti klassisõja väärale käsitlenule («Noored partisanid»), makstes uut lõivu kodanlikule nationalisimile.

Peab aga tunnistama, et hoolimata väärast poliitilisest orientatsioonist jääb Sütiste ka oma viiendas värsiraamatus truuks realistlikule kujutusviisile. Veel enam, ta värss muutub üha lihtsamaks, väljendusrikkamaks, emotsionaalsemaks. Ideoloogiline piiratus viib selleni, et poeedi tähelepanu raskuspunkt kandub ühiskondlikelt probleemidelt loodusele, olustikule, muretuile elupiltidele fašistliku riigi lõpu all. Seejuures aga on autori inspiratsiooniallikaks eranditult looduse ja inimese loominguline ilu, ei kunagi võimu «suurus», tõusikute paraad. Viimatimainitud asjaolu teeb ka apoliitilised Sütiste luuletused sümboolseteks nõukogude lugejale, kes samuti nagu kirjanik armastab oma kodumaa loodust ja tunnetab selle ilu.

Sütiste looduslühirika on äärmiselt konkreetne ja dünaamiline. Seda ei koorma kunagi pealesurutud moraal või ebasobiv mõtisklus.

Päev-päevalt madalamaks kooldub
niiid raskest sisust paisuv aed,
õhk täis on küpsemise hoovust,
maa poole tõmbub kõrre kael.

(Luuletus «Südasuvi»)

Vilja valmimist tajume siin peaaegu nähtava tegevusena. Samasuguse elava kujundiga kõneldakse pähklite küpsemisest:

Ja pähklid varjulisi tupist
ju välja pistnud valged püäd.

(«Keset päikest»)

Liikumist eeldab juba autori vaatlusviis: sõit, matkamine, mis esineb Sütiste loodustulude rõhuvas enamikus.

Dünaamikaga kaasneb hendes luuletustes kujunduslik värskus, credus, metafooride täpsus ja tabavus.

Ja vaseläiget võtab lina
ning õitseb tatra kirju rätt.

Looduslühirika jääb domineerima ka järgnevais Sütiste luuletuskogudes. Kõige meisterlikumate hulgast võiksime mainida selliseid luuletusi nagu «Äestades», «Sõit», «Puhkepäeval», «Jänes», «Varakevad külas» («Päikese ootel», 1935); «Vastu päikesele», «Virgub mets», «Vanad rajad» («Sadamad ja saared», 1936); «Esimene kala», «Lend metsadesse», «Härg», «Saunas» («Ringkäik, 1937); «Talvised käigud» I («Valgus ja varjud», 1939).

Kõiki neid luuletusi iseloomustab autori kirgas, optimistlik elutunnetus ja suur humanism.

Sütiste maastikupiltide elustab tavaliselt ainult autor, kuid leidub siiski luuletusi, kus koos loodusega kõneldakse maainimesest ja tema tööst («Talus», «Tares», «Äestamas», «Vanad rajad» jt.). Sel puhul kerkib sageli esile luuletaja ning töötava rahva hingesuguluse motiiv, mis annab värstile eriti suure sugestiivsuse ja tunnete soojuse. Ent kui armunud autor ka ei oleks looduse ja külainimestesse, ta maastikupildid ei kujune kunagi magusalt idüllilisteks, neis jääb alati kestma karm tõelisus ja tööinimese lakkamatu mure. Küllastades oma lapsepõlvkodu, meenub luuletajale mitte ainult kurg, kes «õhtuti lagistas nokka», või põdrapull ja rästikud, vaid ka päev («Vanad rajad»). Rangel realistlikuks jäävad ka taluinimese töö pildid, nagu äestamine või isegi leibade ahjupanek («Äestades», «Tares»).

Tööinimese argipäevamuresid ei varjata luuletaja pilgu eest isegi eksotiline lõunamaa loodus, mis on ainek rohkearvulistele matkaluuletustele. Ka siin nähakse eelkõige ehitajat, loojat («Plokk kilab, kõmisevad talad, üks puurib, teine neeti lööb» — «Kroaatia motiive» 2), vaest türklast, kelle «kukrust viimse vara kisub... ahne kaupmies» («Vana türklane») või neegrit, kellel «üle musta piha / laksab valge mehe okaspiits» («Uimastav valgus»). Rikaste pidulik sööming ei rõõmusta laulikut. Luuletus, mis kõneleb sel-
lest, lõpeb ridadega:

Ent sügav nukrus küi ujaks
Dalmaatsia mustas öös.

(«Dalmaatsia rannal»)

Taolised luuletused kõnelevad sellest, et kuigi protest inimese rõhumise vastu Sütiste loomingus pärast «Kahe leeri» ilmumist tunduvalt nõrgeneb, ei lakka see siiski olemast. Otsustavalt astub poeet välja inimese vaimuvabaduse kaitsesse («Raamatud vaikisid»), ta vihjab julgesti saksa fašismile kui uuele orjastamisohule («Idamere!») ja meenutab endise südamesoojusega töörahva võitlust. Luuletuses «Puškinit lugedes» nähakse õigesti suure poeedi loominguseost võitlusega kõige selle vastu, mis «oli vale, / mil kõdunenud tuum ja kest». Luuletus lõpeb värssidega:

sa tead, et helge võitlustahe —
see ongi luule igavik.

1936.—1940. a. valmib Sütistel viis humoristliku kallakuga lühirikilist poeemi, mille sisuks on autori mälestused, reisimärkmed ja mõtisklused «Meri ja mets», «Tuhas ja tule», «Lääs ja ida», «Viljad ja veed» ning «Tartu ja Tallinn» — peatükk poolelijäänud poeemist «Kahe sõja vahel».

Nende teoste väärtus seisab eredates olustikupiltides, kus esi-

plannil on töötav inimene oma argipäevarõõmude ja «muredega. Nagu alati kõneldakse temast suure südamesoojusega. Meenutame nauteks tööinimese käte kirjeldust põlevkivitööstuse-ainelisest poeemist «Tuhas ja tules»:

Käed sellised, kui saabus käänd,
lõid barrikaadesse Pariisi
ning giljotiini alla viisid
türanni lõdiseva pää.
Need tõusid üles pinnalt soiselt
kord Peetrlinna tänavail
ja nende ohverdaval hoidel
Madrid ei ava väravaid.

Samasuguse meisterlikkusega jutustatakse kaevuri tööst kodanlikus Eestis, kus ikka on nii,

...et ühe rikkaks
teeb keeruline põlev kuld,
kuid enneaegselt raugajikka
viib teised labidas ja müld.

Lõpetamata poeemi esimeses peatükis «Tartu ja Tallinn» heidab autor põgusa pilgu Tartu kaugemale ja lähemale minevikule, kus on möödunud ta «eluõppe kirjud aastad», kus «kaksteist tundi... kestis päevatöö», «ukse taga käis koputamas nälga» ja üliõpilasele rahva seast «kehvus järsku ütles — külli»

Nüüd õpib see, kel isa pung
ja taltsas pea on kaasa tuua, —

konstateerib luuletaja. Eluõppe tulemuste kohta aga teatatakse:

Jah, kahju. — Jõudsin tõe manu,
et õiglus meil on ainult müüt.
Jäi minu mängu ainus panus —
mu elurõõm ja kümme küünt.

Elurõõmu võidulepääs kodanliku ühiskonna ängistavate olude kiuste on Sütiste poeemide tähtsaimaks omapärajooneks. Luuletaja minakangelane on väsimatu spordimees. Oma kasina puhkaja veedab ta ikka seal, kus

...nõtkes oda lendas eetris
ja hõljus ketta kaunis kaar,
rind löikas lõppu sajas meetris,
lõi üle lat. jalahaar.

Samal ajal ründab ta «noorte tulipääde väikses salgas» «kunst» ja veedab töölaua juures unetuud öid oma ärklikambri. Kõik see

toimub ajal, kui «kõik ist ja ast ja tung ja toon / on tuppe ehmunud», ülikooli õppetoolil on «filosoofiks loomaarst», «kõrtsi nurgas vaikselt sõõb roostbiifi üliõpilane» «ning kinos karjub rõõvlifilm». Autor ei põhjenda otseselt oma minakangelase «noorusleeki» ja optimismi, kuid kõneldes Tartu ajalooost mainib ta Oktoobrirevolutsiooni, mil «üles tõstis Neeva ääres / mass oma otsustava käe» ja «nelja kaarde / lõi üles leek ja võitlus järsk». Poeemi toonist võib aimata, et just see leek tiivustab töotajaid nende elus ja võitluses. Poeemi algus ilmus esimesel nõukogude võimu taaskehtestamise aastal ja leidis suurt kõlapinda.

Huvitavad on stroofid peatükis «Tartu ja Tallinn», kus autor iseloomustab oma loomingulist meetodit. «Kõla äitsmed» on nau-ditavad vaid siis, kui neid «õige tuju seob». Meelsamini hoiab luuletaja peos «sitkeid mõttepäitseid». Muusikale ja varjudele rajatud Paul Verlaini luulet nimetab Sütiste «laostumise kärbsesceneks». Kõrgelt hinnatakse rahvakeelt,

mis ise lendab rea lõppu
kui kevadine riukukk...

Samas formuleeritakse riimimise põhimõtted:

kord võtan puhta, korra kaudse,
siis haaran helisevalt raudse,
mis suleb rüümi nagu lukk.

Rütmide kohta aga öeldakse:

Mind siiski üle kõige võlund
on mõtestatud vabavärs —
atleet, kel vastased on õlul,
samm mehine ja hoogsalt järsk.

Kõigi poeemide rütmiks on aga märglevalt sujuv puškinlik neljajalgne jamb, mis teenib kahte eesmärki: tiivustab asjalik-tõsi-seid mõtisklusi ja annab pisut humoristliku, koomilise efekti tõsi-eluliste olustikupiltide loomisel.

Klassivõitlust käsitatakse poeemides põgusalt, sotsiaalset rõhu-mist puudutatakse neis ainult riivamisi nagu teisteski tolle perioodi teostes.

Fašistliku diktatuuri ja sellega kaasneva vaimse mürgituse õhk-konnas ei olnud kerge võidelda. Sügava kurbusega konstateerib Sütiste, et ta on teinud vähem kui kavatses.

Tulid ellu rõõmsast metsasalust,
tuhat tungi pakitses su peos.
Nüüd on rinnus ainult salavalud —
teiste teha jätab oma teod?...

Süüdlasena seda ründu kuuled,
süüdlasena pimedusse kaed.
Vastuseks sa surud padja suule,
mustad varjud võibsevad laes.

(«Mõtted»)

«Helge võitlustahet» ja püüd teenida oma sulega ainult töömi-
mesi töid Süüdlaste nõukogude kirjandusse.

Ajalooline juunipööre ei olnud Süütlaste ootamatuks. Ta oli
alati teadlik kommunistliku partei poolt juhitud tööraha vabas-
tusvõitlusest, tundis nõukogude luulet ja kirjandus-teoreetilisi töid,
ennustas, nagu me nägime, juba luuletuses «Riigilipu all» revo-
lutsiooni peatset saabumist. Seepärast asub ta kõhklematult töö-
nõukoguliku luule loomisele. Loomingulised kogemused tööraha
elu kujutamisel ja oskus piitsutada kurnajaid terava satüriaga osu-
tusid kindlaks baasiks uue luule rajamisel. Tänu väljakujunenud
realistlikule meetodile ning tööraha elu põhjalikule tundmisele väl-
dib Süütlaste juba nõukogudeaegse loomingu alguses üldsõnalisust ja
deklaratiivsust, mis kahjustasid veel kaua eesti luuletajate teoseid.
Suureks õpetajaks eesti sõnameistritele saab siinjuures vene luule,
eeskätt V. Majakovski. Mitte asjata ei olnud Süütlaste üks esimesi
vene nõukogude luule tõlkijaid.

Nõukogude luulet saab luua ainult see poeet, kes tunnetab end
sotsialistliku ühiskonna aktiivse kodanikuna, inimesena, kelle käed
ja mõistus on rakendatud täielikult uue ühiskonna ehitamiseks. Sel-
lise loomingu küpsuse saavutamine on sageli pikaajaline prot-
sess, mis eeldab paljude kodanlike igandite ja harjumuste ületa-
mist. Süütlaste tõusis eesti nõukogude luuletajate esiritta juba esi-
mesel nõukogude võimu taaskohendamise aastal. See fakt räägib
omakorda luuletaja olemise aja loomingu demokraatlike traditsioo-
nide tugevusest. Kuid asjaolu, et luuletaja tunnetab end võitleva
tööraha aktiivse sõdurina, annab Süütlaste nõukogudeaegsele teos-
tele algusest peale uue kvaliteedi ja uue sisu. Ta loominguks saab
domineerivaks tööraha võitluse teema ja selle luuriliseks aluseks
sotsialistliku ühiskonna ehitamise paatos. Uue luule silmapaistvaks
saavutuseks on poeem «Maakera pöördub itta», mis valmis peat-
selt pärast ajaloolist juunipööret. Lauliku sõna on siin klassitead-
liku revolutsionääri sõna, Majakovski määratlust kasutades — «loo-
sung ja piits».

Nüüd kadugu kahtlus — siin on meie käed,
need kadu on kuulutand ööle.
Uus tulevik, kodumaa nurmed ja mäed
ning meri meid kutsuvad tööle.

Aktiivne lülitumine revolutsioonilisse võitlusesse viis luuletaja uue
kangelase juurde. See pole enam üksikkannataja «Vaevamägede
mailt» ega seppade või jõesillutajate väike-grupp, vaid oma jõudu
demonstreeriv Tallinna tööraha: «sadama sinine pluu», «põldur,

kes elanud maata», «kuivanud kangur telgede tagant», «metallist...»,
parkal ja labidamees». Luuletaja näitab veenvalt, kuidas suurt aja-
loolist võitu loob rahva ühine tahe. Sarkasmi ja irooniga kõneleb
ta «kuupsüüalisest tõusikeidest», papist, presidendist ja teistest
vana maailma esindajatest, kes nüüd on «lõplikult löödud».

Eesti tööraha võitu tajub luuletaja Suure Sotsialistliku Oktoobri-
revolutsiooni otsese jätkuna. Sellest kõneleb poeemi pealkiri ja seda
rõhutab autor poeemi lõpus, näidates marssimas Kroonlinna madru-
seid. Eesti ja vene rahva revolutsioonilise koostöö näitamisega avab
Süütlaste esimesena eesti nõukogude luules rahvaste sõpruse teema.

Poeemi pealkiri väljendab ühtlasi ka teist tähtsat mõtet: sotsia-
lismi võit kogu maailmas on sama kindel ja seadusepärane nagu
maakera pöördumine oma telje ümber. Vankumatu usk sotsialismi
võidusse on Süütlaste nõukogudeaegse loomingu ideeliseks alusmüüriks.

Rütmiliselt on poeem «Maakera pöördub itta» äärmiselt plasti-
line ja vaheldusrikas. Lühikesed read vahelduvad siin pikkadega,
vabavärsis kindlamõõduliste stroofidega, mis kõik kokku annavad
lüüro-epilisele poeemile suure dünaamilisuse ja sugestiivsuse. Luu-
letaja loomupärane püüd lihtsuse ja konkreetsuse poole on saanud
siin teadlikuks nõudeks ja seaduseks. Meisterlikult on liidetud
pateetiline lüürika ja rahvalik, prosaistlik dialoog.

Võitlusest saksa fašistlike anastajate vastu võitis Süütlaste osa
nii luule kui relvaga. Paarkümmend päeva enne Tallinna evakuee-
rimist avaldab ta «Kommunistis» ja «Noorte Hääles» luuletuse
«Kahurvälased», kus väljendab vankumatut võitlustahet ja kind-
lat usku Punaarmee võidusse.

Me sead pole meid, kes kõhklevad,
kes vaenlastest võitu ei saa.

Langenud vaenlase küüsi Tallinna Töölispolgu sõdurina, sule-
takse ta aastaks fašistlikusse vanglasse. Nõukogude patrioodi enese-
kindlust ei suuda aga murda ei vangla, ei sellele järgnenud terrori-
aastad. Omamata avaldamise võimalusi jätkab Süütlaste teoste loo-
mist, kus endiselt leegitseb viha okupantide vastu ja püsib valmis-
olek võidelda. Inimese elu ajutiselt okupeeritud Eestis võrdleb luu-
letaja puuri paigutatud looma eluga («Viis vangi»). Samas näitab
ta aga, et trelid ei tee taltsaks tügri ega lõvi, järelikult ei muuda
rahvast taltsaks okupantide vanglad ja koonduslaagrid. Loomade
vastuhakk simboliseerib inimese vastupanu ja alistamatust.

Vangide kõrval saavad õige iseloomustuse ka vangivalvurid ja
nende ülemad. Jutustuses koerast ütleb autor:

su peremehe täagiga lõi läbi
too, kellel «Jumal meiega» on vöö,

kuna ahvi puhul tähendab:

mindki muuta taas gorillaks
tahab vastse ristirüüti nuut...

Viha orjastajate vastu ja igatsus vabaduse järele jäävad püsima ka loodustluules ja armastusluurikas (tsüklid «Vius lindu», «Arm»). Kodumaa looduse puhtad helid ja värvid meenutavad laulikule oma kontrastiga kõikjal okupatsiooniaja musta iket, kuid annavad ühtlasi jõudu «pühalikuks homse ootuseks». Elu loomulikku edasiliikumist ei saa peatada, nagu ei saa katkestada linnulaulu, keelata päikesetõusu või kevade saabumist — kõneleb luuletaja oma kujunditega. Seepärast on ta loodustluule tulvil optimismi ja selle iga rida võitlevalt aktiivne. Meenutame näiteks värse, millega lõpeb luuletus lõukesest:

laula sina, laulik väike,
tummal kodumaal.

Armastuslaulude põhiteemaks on inimese väarikuse ja hingelise puhtuse säilitamine okupatsiooniaja umbseil päevil:

Vaim jäägu sirgeks keset seda rügu
ning olgu ala valmis vastseks hoo.

Õilsad ja ülevad tunded on seega protestiks «vastsete ristirüüt-lite» pingutuste vastu muuta inimest gorillaks. Inimese vaimusuuruse ja humaansuse ilu eredamaks esiletõstmiseks valis Sütiste oma armastuslauludele klassikalise soneti nõudliku vormi.

Fašistliku okupatsiooni ajal kirjutatud teosed ilmusid kogus «Umbsed päevad» varsti pärast autori surma.

Vabastatud Eestis jätkas Sütiste innukalt loomingulist tööd. Lühikese aja jooksul avaldas ta mitu luuletust, lõpetas ajaloolise näidendi «Ristikocerad» ja näidendite «Laviin lügab» ning «Laviin puruneb» algvariandid.

Luuletaja loomingu põhiteemaks sel perioodil on Punaarmee ajalooliste võitude ülistamine ja fašistlike röövvalitajate edasine paljastamine. Selgemini kui kunagi varem tunnetab laulik oma kohta ühiskonnas:

Vaadake varemuid Emajõe ääres,
tuhelademeid Narva patsel rünkal...
... ja teie ei saa enam laulda süütult
lumehelbest ega tähtede vööst.

Laul peab olema rahva töö ja võitluse koostisosa:

töö, võitlus, metsad, meri, mullapimmas
koos saagu lauluks sõnas kui ka rinnas.

Sütiste sõja lõpp-perioodi luules ei ole vähimatki väsimuse jälge ega puhkuseigatsust, mis mõnel määral ilmesid meie lumles. Poet on tulvil uut energiat, et «elada, laulda ning luua».

Fašistlik vangla ja umbsed okupatsioonipäevad mürdsid aga ta tervise ja 17. veebruaril 1945. a. lakkas tuksumast lauliku süda.

Sütiste surm oli raskeks kaotuseks noorele eesti nõukogude kirjandusele. Reast langes välja kõige tugevam ja järjekindlam kriitilise realismi esindaja kahekümne- ja kolmekümne aastate eesti luules ja ühtlasi andekaim nõukogude luuletaja.

Tänapäeva eesti poeedid, kelle ülesandeks on tööinimese tegude, mõtete ja tunnete kujutamine kõrgetasemelistes kunstiteostes, meenutavad sügava austusega oma andekat eelkäijat ja kohusetruud kaasvõitlejat. Nad õpivad Sütistelt veel kaua meisterlikku kirjeldamiskunsti, dünaamilist väljendusjõudu, kujundite värskust ja tabavust, rütmilist painduvust, suurt südamehõkkust, siirust ja ehtsust. Ühtlasi õpetab Sütiste luule mitte rahulduma saavutatuga, vaid töötama väsimatult oma meisterlikkuse tõstmiseks ja teadmiste täiendamiseks.

Nõukogude lugeja suhtub armastusega Sütiste loomingusse. Tööraha kannatused, millest kõneleb laulik, tööinimeste mured ja rõõmud, armastus ja viha, lootused ja unistused ta värsis on meile südamelehedased ja kallid nüüsa nagu ta võiduhümnidki, mis kroonivad poeedi elutööd.

Kuid rahva südamesse tunginud laul on surematu.

Feliks Kotta

*

ESIMESI
LUULETUSI

2467

VERISEL AJAL

Aeg hetidab hinge rasket valu,
kui see oli mätta nilpsab keelt.
Kui hõimulid käib läbi salu,
siis on siin siin i murrab meelt.

Kui julmused jumalate viha
teed teevad nii tervet käib,
sai jaksab saad inimliha,
tapp korjatakse, ilm kadu näib.

Kui loom, kes ahnub lihatoitu,
on tulnuse raudsõud end.
Päe tänuks, aga, kui näitab koitu,
kui endale vaenlaseks jääb vend.

Kui hõimulid kui haige taudist,
jalg surub korjust, tammub verd;
Kui jala hõlgetatud haudust —
siis on siin siin nagen merd.

Aeg hetidab hinge rasket valu,
kui see oli mätta nilpsab keelt.
Kui hõimulid käib läbi salu,
siis on siin siin i murrab meelt.

PUNANE MÄLESTUS

On jooksnud tapatuuled julmad, toored
süü üle lumitand mu kodumaast.
Sööst süinge heitnud verre vanad, noored,
jäänd inimsusest ainult löödud laast.

Land pehmet puistas hommik alla,
šrapnelli kärgatuste raksus pinn:
hing hinge järel kisti kehast valla,
kui valgeid tervitas mu kodulinn.

Kuul puuris südamesse, puuris ajju,
ja langes inimese ahastava põrm,
ta veri täitis lumikausse laiu,
kramp kiskus oigajat, tal käkrus sõrm.

Oo, viimased ohkeid korisesid rinnad:
«Saun kooljaks — mälesta mind hõikavat:
tõnnahva lunastuse need on hinnad!...»
See tervitus tõi valu lõikavat.

Uht punast mälestust kui kirge verist
mu hinges hoiab sala valutuiik.
Kui altmaa, päältmaa maandund surnukerist
mu kodumaale tõuseb nende huik.

[1921]

KOGUST

RAHULUS

1928

AVANG

On tulnud heroilised ajad:
pangakrahh, topeltnelson, poks, jalgpallivõistlus,
ookeanilend, kuningate külastussõidud.
Rannast rannani kajab
rahu muinasjutt — elekderdet mõistus.
Ja pöörleb ringi see kera ning näitelava.

Eet mina ei ole kolmeteistkümnes apostel moodsas säras,
ei!
Mina ei ole Põhjanaba vallutai ega see,
kes süütu näoga Kolgata teel
ilma armus risti keskmise pärib.
Mina ei ole mandrijooksja, ei imelaps, ukse alt leit, —
olen inimloom, sünnitet naise ja eotet lihtsa mehe.
Pigem olen võrsunud sellest perest,
kes oli Bacchuse kummardai, proleedi lõbus tribuunide valija,
rändai, muretu komödiant,
kord saatuse sõnastai, kord naerus ja naljas
tsaare ning vürste pahuruse ümberlööv jumalaand,
kes unustust otsinud Andaluusia, Marne'i ja Po
orgude magusais viinus;
lõbu ja armu inimesed nood, —
kelle mängu ikka päätis Kolombiina
ja Arlekiini rahutust vaimust sündind peen Pierrot.
Pidude tulitäpp, kisavate laatade valgus —
Pierrot,

oleva sajandi algul
sinult olen pärand ma vere ning hoo,
sinuna armun, käin järgi selle ainsama tõe
ja tennen su naeratavat valu,
sinuna ahastust kaheks kist hingega põen!
Ja räägib mu saamisest ema suu:
kahetümne kaheksanda lehekülje kui pööras
läind sajandi viimane kuu,
sauna ilmus kisendav võõras —
poeg teine, uus kodanik ilma.
Olal naeratasid detsembri tähtede silmad ...

Kolm nädalat olin pagan ja pime
kõigi ristiusu kommete järgi, —
siis laenas ema ristimissärgi
ja algas operett:
küürit kambri kogus isi ning emi,
koolmeisteri eestvõttel ürgas koraal,
vintsutati käsil, pähe riputati vett
ja kõige finaali —
oli süüning ja Johannes mu nimi.

Komödiandi järgnes ekslev siis elu: —
jüripäeval saunaga vahetus saun.
Ja kui esmakord kerkis mu enese mälu,
olin taas rännakul perekonna
kui närukaupmehe vankril' visat paun.
Trupijuht ja primadonna
oli ema — igavesti rändav ja rahutu naine.
Nüüd tema silmist elukire ju jahutand aastate laine.

Rataste logisedes rummuni kevadevees
laenat vankril me käisime.
Aasta kuskil oli asu. Taas läksime teed,
kus metsad meile plaksutasid urbund käsi.
Vastsed tulid tanumad. Täna ei olnud eile.
Vastsed tulid nurmed ja külad.
Teised lapsed, teine naer lõi rinda.
Olime rõõmsad, kuigi alati jagama pidime leiva.

Ja kui väsind silmad ema kord tõstis üles —
ta enese ees nägi linna ...

Ajalhed kaenlas, algas leiva järel maraton,
ema angeli nuttis. Isa hulkus ja jõi.
Ma elav leksikon
oli tanavpoiste isikeskis sõim.
Ning varasest süttind perekondade tüli
ja tühavanna — oli mu kunstide kool.
Ma tühkisin kõigega kaasa —
poegut ja risti läbi linna, aedadest üle,
igal hetkel oli kuskil komet või draama.

Suvel oli meil kergem — oli soe
ja emal oli tööd.
Kuid raskemad tulid valged talved, —
aga suutäis siin laual oli loet.
Pilevad ja tüd
meie kõik olime valvel,
kui ükskord koputas too, kelle nimi oli Nälg.
Ent meie rõõm naeris ta välja.

Nonda ju sündides jumala tsirkuses
maagind eluga poksijat-klouni.
Salgude nobedusest, käte rammust ja virkusest
põlvilt pidasid vastu kõik roundid.
Ja siis tuli kummaline pööre —
mõnust sai mõttetrapetsil sõnažonglööri.
Nüüd kevadel 1911

... ja ema lauludele aguli õllepoes.
... meid kohtasime isaga teineteist ...
... Vaskrahad kuumad olid peos ...
... ja valud said lauluteoks.

ARGIPAEVANE INTERMEZZO

Päev kevadtalvine nii imetujukas —
tuulhagijas kord jookseb ümber toa,
kord lobjak, lumi akna udutab.
Ja nagu narrituseks päike kiirteboa
lööb puie kaela — hajub siis.

Mu meele rahutuks teeb hetke muutlik viis,
on kõrvus maise õhkamise kõla,
ja mõttekilludki kõik lendvad tuulde, —
jamb käsutama kipub iga sõna, —
kus siis veel maise peatuse jaam!
Nüüd ole õnnelik, et kera kindla elamiseks valind,
et kõik ei ole õhk: — on lumi, lume taga maa.
Seepärast jäägu nägemused suured,
sall mähi kaela, ülle palit
ja minel Mine, küsimata kuhu,
sest on kord elu pudukauba-pood,
kus iga tund uus tujukrae või -kinda külgepook.
Ning mine — linnul magaval ei lenda kärbes subn.

Ja kohvipoodi sisse astun puhu,
paar sõna tuttavaga rahajuttu,
pilk lehes üle kohaliku, üle välismaa:
mikaadol nohu, Mussolinil kõha, Tõrvas laat,
paar vargapoisel Soomes sisse kukkond.
NB. on pamflett armastusromaani.

Tee vähe makke veab üles,
suur hoonemürak müksab vastu rindu,
ja ülikool lööb lahti süle —
see ainus monument siin vaikes linnas.
Ses majas ikka olnud segaõhk:
juut, vana parun, preili närviline
ja vene emigrant — pateetiline, kõhn —
kõik kuhjat siia labürinti.
Ja külaski käib õlu pärmiline:
kui Kaarel eile äestas, kündis —
ja täna kõhul kannab värvilinti
ja teab, et nektariks saab naiste seltsis viin.

! ut kust see rahvas pärit, milline ja millal sündind —
vast millest sõnada siin vähe liig.
Vaid teada võib, et palju tarku päid
süü nautis vahelt läbi käind
ja paljud kaotand mõistusnatukese
süü nautides. Kuid mida teha —
kultuur kaob mööda rakukesi
ning kogu ilm vaid kosmiline tehas.

Ning saamas kuulsas ülikoolis
ja aastat kaks ma maha logelend,
lataalalt aga tarkuspooliks
münd kedrand pole loengutevokk.
Pärast «maximets» kul välja kogelend
küll pigem heldusest kui higitusest.
Võib-olla lahjem olema peab rokk,
kui eluvaljad kukalt pigistavad?
Kuid etteki lobutab mu asemel
ja vabastab kui elukutsa hoolet,
kui andreas entud, makstud hind.
! ut välja veab mood kaudu saali toolest
ja hõlpsalt rannatund ja taevastina
ja harva ehk alla nagu punri lind.

! ut neli kildu vana ingliskell
süü kaudu rahust maha,
küll helab iga nurgas nagu Poe «Bells».
On hõlpsalt. Pooltühhi kogu maja.
Vaid ainus ajal sel sin lõppes loeng:
süü hallpää lektor ukseilmast poeb
ning muut koolaja käib sama teed.

! ut (hõlpsalt paistab) vümne nende reast,
süü kaudu, kühata all vältat' kuldne soeng.
! ut (hõlpsalt) hõlpsalt? või vast peab?
Ah, see et plaad palk, see oli kühlik leek...
süü pühkumiseks nautis kerge rütm.

! ut rahutusele ei ole sõnagi aeg,
süü mõistustult vaid järel veab
süü endapoleetne ja otusteg, süük.
Ning ainsaks on talle ilmselt taan

vaid aimus kaugest selgusest ja kumast,
mis kergendab ta maise lasu.

Ja jälle tänav vaikselt sumas.
Nüüd kuhu? ... Isegi ei tea.
Ilm tuuline ja laotus selge
ning ülal sööstvad pilved, sööstvad kergelt.

Siis taipan valgust, palgel tuult
ja märtsilume pimestavat helki,
ning mahakäivat päikest metsa kohal.
Puu üksik nagu lumme torgat luud
tee ääres valvab, sihiseb ja kohab.
Näen mäest alla libisevaid kelke
ja mööda kihutavat talumehe saani.
Läen põllul sinetava metsa ra'ani.

Hää käia välju, teadmata, mis homme
meil' issand mõtleb saata siia ilma,
ja ole õnnelik, et jalge all on maa, —
kus lavastada elu igavene komet
ning leida kauneid naeratusi silmis.

ESIMESI RÄNNAKUID

Kõik virgub päikse õhetavas tules
ja hange südamesse murdvad veed,
puud mühisevad imelisest tuulest
ning ainult kaja jäänd on tuisust eilsest.
Kes juhhib mind või kust see tuleb,
et jalge all on uued teed
ja elusihid muutund hoopis teiseks.

Õist üksiklase olen laulnud mõnd,
mõnd siia-sinna visklemisest.
Nü murdud värssi rütmis, riimilõng —
ei ole kõlastund see üheks heliks
mu meelte endavahel kisklemisest.
Ma olen laulnud, et on õnn
ning kaunis olla sõpre seltsis,
kui on sul rõõm või on sul mure.
Uus elamus nii kerkib, vana sureb
ja rind saab avaramaks kõigest sest.
Mis kaunis on, või mis me hinge pureb —
jääb kumama me järel igavest.

Ja ühest naisest minu laulu
on varsti üksind mõni silp.
Need silbid häälestasin silme kaudu,
kust lei mu meelde eriline pilk.
Nüüd juba mitut varakevadpäeva
kõnnan kättem pargiteede jääd.
Kõnnan tunda tema kõrval ruttu läevad
ja tund mõnutil kui oleks isehääl,
mis kostab kuskilt teisealt rajalt,
ja kogu see mu elidamele uus.
Ja ma ei tea, mis sellel ajal
aita teadvaks muutub luul.

KIINDUMUS

Ja päevist ei jää enam midagi järele —
 nad sulavad, kihutavad, tormavad ühes lumega.
 Ning mina ei jõua enam kuhugi õigeks ajaks pärale.
 Hommikul taeva hõõglamp punetab,
 ta kuma on kerge ja peen.
 Virgun. Ent päike on juba ees.
 Tuleb õhtu, kõmavad tänavad.
 Tuleb öö, on vaikne.
 Tahaks kui jumalat tänada,
 kuid süda ei pea enam millegagi paika.
 Meid kannavad sammud sõnatud.
 Kokkusurut õlad.
 Ma ei tea, ma ei tea, kust algas see ränd...
 Su juuste salgus
 säteb kerge härm.
 Oo on täis sinakat valgust.
 Väiklevad üksikud tuled.
 Varje kumab veel viimane lumi.
 Ja kuused valvavad teed.
 Ent meid ei valda veel
 väsimus, ei hoiu uni.
 Nagu vaikselt nägemuses ringleb mu meel.
 Ja ma ei tea, ei tea, kust see tuleb,
 et kõik sõnad on aulet.
 Peatume kingul, —
 ta jalal õine linn on laiali laotet.
 Meid tabavad imestanult laternate pilgud.
 Oi, mis on sel tunnil neisse majusse paotet.
 Nii katki kist on mu mõte,
 et vaid hetke kusagil peatub
 ja jälle siis edasi tõtleb.
 Liiga kauge, liiga veatu
 oled veel mulle,
 et 'Su lähedus sõnad mu suleb.
 Ja päevist ei jää enam midagi järele:
 nad sulavad, kihutavad, tormavad ühes lumega.
 Kõik ööd on palaviku jumega.
 Ning mu mõte hoiab teed vaid Sinu järele.

MA TULIN RANNALE

Ma tulin rannale, mu juurde lained,
 mu manu lained veeresid.
 Rind kandis tuult ning irdus maine,
 jäi ainult laul ja veere siis.

On vahel nukrus kummaline
 ja üksinduse hääletus.
 Kui tulikahju kumamine
 jääb kiirgamise mälestus.

Eks hoiu kõiki arglik valu,
 kui rind on armus ennatu.
 Tink südamel ja rutt on jalus —
 ma tahaks joosta, lennata.

Ja laine kannab puhast vabtu,
 mi valget, puhast, veatut.
 Kuid igatsus ei minust lahku —
 Su juures mõte peatub.

Päev mändidele valab punast
 ja poleb valge rannaliiv.
 Üks künt hinges kordub: — kumas
 see Sinu juurde kannab siit.

Ma mõeldamisel olen kannud,
 need olen kannud veres ma.
 Tuleb lauleva lausa annud,
 et peanud tuule veerda.

Ja kui mu tee loob enam monaks,
 ja kui mu tee loob enam monaks,
 Ma loob mu anda jõuaks,
 jaab atskit armu pühia tee.

Nii tulin rannale, mu juurde lained,
 mu manu lained veeresid,
 Rind kandis tuult ja irdus maine,
 jäi ainult luul ja veere siis.

VAIKUSES

Laps, meelestad, kui täispuhut purjedega
 tormasid kuud meie vahele.
 Läksid läbi augustiööde septembrikulda.
 Päevad kadusid ühes minevate kurgedega.
 Ilm pikka jahenes.
 Hing värvesse sulas.
 Ja kui metsad olid kollased taevasinas,
 siis jätsime linna,
 pidime minema teine teist teed.
 Meie ees
 käis igatsus kauguste järgi.
 Nüüd käivad üle maa
 oktoobri udused sajud.
 Taevas on raske. Ohus käib mõistmatu värin.
 Olen taas
 Sinu ligi, Sinu juures.
 On seljataha jäänd, on hajund
 need helged suised ajad,
 mul naeruväärt lahkvool meie vahel käis.
 Ja mulle näib —
 oleme kasvand suuremaks,
 oleme täielikumaks saand
 oma hingevarast.
 Ning see lohestet kundedepaar
 on mind teind kui kummaliselt araks...
 Ohtuolul hallid sajud
 kätkestavad üle maa.
 Ohtuolul madalale vajub,
 ohtuolul kuu alla
 ohtuolul murestik tõuab, mottedki tuleb.
 Ohtuolul, hääletud tule
 kullane leek
 luul rannale jätkegi tõe
 Ohtuolul see maja

Harv aste vaid kajahtab kajas —
 pea seegi jääb unne.
 Las kihutada tuuled, las sajab, —
 ma tunnen,
 et armastan lapse vaikiva armuga.

JÕULUÕO

Virgu vendluseks, mass!
 Iingestu, rõhut mass!
 Ava silmad!
 Eks meie läätsede väsinud kiired
 kohta üksteist läbi ilma.
 Eks ole võrdsed me kired
 Londonis, Moskvas, Berliinis
 ja suitseva Pekingi kohal;
 Eks ole heidet me pääle kui märklauda oda!
 Nüüd me peaksime võtma leiba ja viina
 lepituseks tänasel ööl!
 Peaksime viimsed pennid viima
 Kristusele maalitud või marmorist;
 peaksime salgama eneste töö,
 et homme oleks kanda — uus rist!
 Ah, kõigest sellest vaikida oleks hää,
 ent me ei jõua, ei saa...

Hommikul sadas lund.
 Laulad viled,
 Lõuna ajal saime raba —
 oli hää meel:
 tunnustasime poodnikult leiba ja kala.
 Aga otseselt natskiv hunt,
 valgas hõltses keel,
 pöördus viha ümber me majade.
 Tõusid lühid tühjaks kellade kolo:
 kaks tühjat aastat lähed igand komöödia
 ja mõttetuult naerit ja loodi.
 Virgu, mass!
 tunneme kõik sellest legendist punut nundi.
 Homme me!
 meile Kristuse peab elama melega!
 Lõua on lähemal meile Robespierre, Vorovski, Matteotti.

Kuid kurta nendegi pärast — hahameele vaid leierkast.
Pigem hõikame valu öö tumma kotti.

Sest peame vaikima selle, ringi pöörama,
mida mõtleme, tunneme, kuuleme, näeme...

Meid aimatakse eemalt —

jälitakse, ükskõik kuhu läheme.

Otsitakse — kanname hõlma all mõõka või enesele nööri.

Ning me peaksime olema täna samal teerajal!

Eil

Idiootsus suurim seista ristis kätega,
joota inimest armastuslättega.

Hoi!

sepp, kingsepp, rätsep, voorimees, montöör,
poesell, veduri- ja autojuht, päevatöoline, ketraja,
kohviku munsiker, kündja, tsirkuse žonglööri,
ole, kes eales oled — kerjus või mustusevedaja,
kummardand olete kas teie Buddhat, Kristust,

Jahvet või Paali —

täna laulame kõik koos Internatsionaali!

TUNG KEVADESSE

Mu ümber tõmbas mõistus raudse klambri,
ma alistusin nagu voon.

Ja läksid nädalad üksteise järgi,

kui vaikusega öid ja päevi

me sõbralikult istusime koos.

Ning tahte tunnimees mind valvas kambri, —

leht-lehelt silm vaid kuulsaid ridu jälgis.

Kui palju peenemalt on ringi käima loond

maailma jumal selle kauni värgi:

mu jälle vallutab see ürgne eluvoog,

mis rahu'i anna, mis ei maga —

tung kummalin' mind lahti murrab tööst.

Lööb kõrvu hääli akna tagant

ja suma mootori ning ratta sööst

kui tiivuliste ergas vuring,

jõe poole hüpleb vete jook.

On kadund voorimehe kõlksuv kurin, —

jääsoomust kuulen kuidas lahkab kang.

Mu üksindusse laste naeruhooogu

tuob püüskelisist hoovest kevadõhk,

ning kergel rütmil tiibu tõstab vares,

ju kivil astub käija kand.

Loon akna lahti. Tuul on lõunakaarest.

Oo, hõlme, milline on õhk!

Ja kõik läeb ümber hetkest paarist.

Oo, tütarlaps, must kedagi ei saa,

must kätjut kirjutähe rada:

ait häävatanud mind elu ja see maa,

ait suudatada riid ei võl kannatadal

Alas, tütarlaps, on tuled minuga ja pahedega, —

suud, tütarlaps, on tuled minuga ning kevadega.

Need tuppajad on — on aluselt suunit võle,

but hing ei ole talud aita

Ja vesi kujukulu veld püüde õgevõlla,

me elu tee muutub olendite motte,

muu teinud kol vanaa rüütu mit.

Päev suurte sammudega astub linnas
ja taevast sinist vette kallab.
Ma nagu murduks maisest olemisest valla, —
suur elevus on käia, rühki,
ning enne veel kui võtan mütsi —
ju tiivuks käed, maa küljest lahti jalad.
Käib ringi lukus võtme laks,
paar tänavkeerdu, tuttav maja, —
kus ammu olen külastuse võlglane —
trepp täna tõusta ainult mõni vaks.
— Laps, kuidas oled eland selle aja,
tee ruttu nüüd, löö mantel õlgadele!
Vaata siin Su kübar. Võta kerge sall,
ah suudlusi — las jääda pärastiseks.
Tõest' kiirelt pöörleb ringi näitelava, —
kui eile alles oli talv,
ju täna kevade on kavas,
mäng moondub kiireks, mitmesäraliseks.

Elektrit kiirgab kogu ilmaruum,
meid kiirustab üks kohin eripäraline:
jää müürisedes tormab vastu silda,
just nagu aasta eest aprillikuul.
— Kas mäletad? Ka siis lõi tuul
Su palge punaseks. Nüüd rahva kilda
jäänud meid me jäime ahnelt kaema.
Paak paagi järel lahustab graniit,
veepööris tükiid murrab alla
Mustkapteni kui ookeanil laeva,
ja ähvardavalt ümab võlveliid.
— Laps, läheme. Ei kaua olla malda —
ees kevade kõik puruneb ja sulab.
On teisel kindlast' teine uudus, teine viis,
las jõgi müriseb ja tulvab,
kes teab, mis täna veel võib tulla.

Näe, pime rauk läeb poisikese kõrval kuuevael,
see alaline tulija mull' vastu,
on temast lahkund tinaraskus,
ah usu, laps, ta täna jälle näeb!
Ja lillemuujaeit säääl astub uhkelt,

tal esimesed keltsalilled käes
ning riided kobeil kui õitsma puhkeks.

Oi kahupäised lasteharjad —
üks tütarlaps kui lina, teine poiss kui öö,
üks pisike ja teine üsna väike
on agarasti ehitusetööl.
Plekklabidas nii hoolsalt liiva sarjab,
käed pruuniks põletet ju päiksest,
naer kukub kõlisedes kõnniteele,
rõõm puistub peokestest ja käikseist.
— Kas tead, poisike, et eluleek
sul aimamata kasvab verre,
kui tulihingeline sinust sirgub mees.
Ning sina, linikpää, — on elu ränk või kerge —
su päralt kevade, su päralt armastus
ja naiseline ilu, mis meid võlub.
Ma tean, — ei mõista veel te võõra mehe sõnu,
kes nagu narr siin räägib paatosega.
Liiv jookseb teie peos ja varvastel
ning silmad küsivad kui märjad tinanööbid.
Oi mängige, — teil alles esimene vaatus,
veel arm neis selgeis silmis ööbib.

Ent meid viib edasi see imeline kergus,
viib vastu lehtimisele ja õitsengule,
viib läbi uulitsate juhuslikke teid.
On kõikjal jälle rõõmuline selgus,
maa püüab pimedusest päiksetulle,
ja püüdes selle olemise leid.
Teeharu iga oma poole kisub, —
mis meil on täna kindel suund,
kui ilm on pöörangul ning ilm on uus,
taas pöörang seadelduses, pöörang sisus!

1. V 1927

Vaata, agulid hommikusse tulvavad —
nad tulevad!
Punaseil lipel
hõikavad nende tahete kuulutused
kui vasaralöögid.
Tung tänavale kipub
neist sõrmist, mis karastet töös.
Kord aastas on nende käte tuulutus.
Oo laps, ma ripun
nagu kuskil ruumis.
Mul ei ole enam maist seost
ja mul on kuum:
olen samast rüpest ja eost.
Nüüd olen valind Sinu. On see häa või pahc?
Anna andeks, olen kahevahel!
Vaskpillid käristavad õhu.
Trumm virutab, taob.
Mürtsud kõmavad aiust ja majade kõhus.
Täna naine ja mees
visand kaclast veolooma taosed.
Kes murraks nende meelt,
kui nad sammuvad —
oma hinge sunnil. Tõekspidamiste eest
nad lähevad kõikidest kartmatult mööda.
Ees õiglase nõuete rammu
tõusikute paraad on ainult — komöödia.
Kirikkantslid on lukustand rahaahned suud —
neid ei saada tornikellade kõla.
Ei, neid innustab 1789. kevadekuu
ja Püha 1917,
mil tasumist nõuti kätetöö võla.
Nägid, laps, et keegi neist
ei seisatand, ei vaadand üle õla.
Nägid neid lauluks paljastuvaid päid
ja tulistet silmi?
Sellise säraga käib
täna kogu see rahutu ilm.
Ma tervitan sind, töörahva kevadefilm!

KOIT

Ah, kes peataks neid kiireid tunde,
kõik mis kihutavad läände —
aja igavesse unne,
silmiks tuul ja käsiks rutt.
Päevad kiirustavad kuraft hääle.
Kolm kord hommikusse kukk
mitmehäälselt hõikab kuuris,
reutu puurib
päike varajasel tiirul.
Aknal värvukeste krapp
tiksub kohevile tiivul.
Sina uinud, tütarlaps.
Ainult päev
salamahiti imetleb su ilu.
Tõusen. Uni silmisse ei mahu.
Mõttes sinu päale käe
hetkeks panen. Jälle läen:
maga, Sul on hinges rahu —
minu ümbert kukub linn.
Rästa vile. Nobe vint
hääli oksalt pillub rohtu.
Allpool hiljaksjäänud kuud
laotuse põselohku
sajub valge pilvelint.
Maanteil põrisevad voorid.
Puhkend toomilt
lõhnu kannab kerge tuul.
Korraga ent puude seas
vilksab eemalt tuttav värv —
pinguli lööb iga närv.
Ma ei tea,
kas on see ilmsi,
öö ehk liialt väsitand mu silmi...
Mul on kuum ja mul on jahe,
liiva vaevalt puutub king,
tuul mind viib ning kaob vahe.

Oi, Sa kodu-põgeneja lind,
kes Sind äratas sel ajal —
koidang veel ja rahus maja.
Laps, Su tühja voodi panin kae,
nüüd mul õnn ja kergus varuks.
Kes Sult võttis uneväe,
kust Sa teadsid minu teid,
seda pehmet liivarada,
või Sull' olin soovimata leid?
Ei, ei laps, — see oli liigne!
olen taas kui äsja sündind —
anna andeks üleannetus ja pilgel...

Laulukuljuseid täis värske künnis.
Seljataga virgund linn:
surisevad vabrikute viled,
kumisevad jõelaeva vasksed torud.
Korstnast tõuseb suitsuring —
ots jääb alla, teine õhku.

Meie tee viib läbi oru.
Iga il toob iselõhnu,
iga samm viib uude värvi,
kastesse vaid jäävad talla märgid.

MIS ON SINUGA?

Mis on Sinuga? Ma olen rahutu.
Miks hoiab sind kurbus?
Kogu ilm on kevade käärimisvahu,
kuid mingi valu on Sinu hinge sügavas kuras.
Kõnele — ei ole midagi vahel laotuse ja maa,
millest meie üle ei saaks.

Oi, ilus on öö. Vaikne ja pime
kui äikse eel.

Laps, vaata kordki üles,
kuidas tormavad pilved
kui rasked veed.

Ja tuul kannab kogu õitsengu meie sülle:
siin toomede magusus...

nüüd kastanid... nüüd vahtrad.

Kuidas pean saama sellest jagu,
et Su suu on jäänd täna ahtraks,
ja kuigi Sa räägid —
vaikid ometi sisimaid kannatusi.
Kuid laps, — kõik mu pärinused jäägu,
ma tunnetan: pääga
ei mõista meie inimhinge rannatusi.
Ning liialt naiivne
on iga mu põhjuse küsi.

Nüüd õhtud on kiired.
Südaöö pilgu vaid pää kohal püsib.
Ja pilvede vahel
õhk leebe ja öine
jälle hõõguma puhub
hommikusse punased söed.

Milline käsi või milline juhus
sel tunnil meid murraks veel kaheks!

JUUNIKUU ÖÖ

Läinad on esimene ahin ja kevade palang on jahtund,
 õitsengust paisunud maa juunikuu hõõguvais öis.
 Otsekui merepind vaikseks jääb õhtuse päikese sõrmil,
 mõningail tundidel nii rahuneb südamelöök.
 Tunnete lainetus kaigub ja tõmbub kui selgunud vormi, —
 lihtne mu sõnade sünd, liigne nüüd karjativ silp.
 Tühjunud linna ma armastan. Armastan erakult käia,
 nõnda kui aastate eest üksinda käisin neid teid.
 Käega end katsuma kutsub see sinine unne jäänd jõgi,
 vastu kust läigahtab mul üksiku tule topaas.
 Tähed kui küpsenud maasikad lainetel kiiguvad vastu,
 pää kohal riputab tuult kastani tolmune peo.
 Oövahi kohmakas kuju mind kahtlevalt mõõdab ja vaatab,
 hambusse kasvand tal piip, võtmekimp ähvardust lööb.
 Rahune, papi — veel vargus ei ole mind võluda suutnud!
 Armastan tiitarlast vaid, — usun see'i ole ju roim...
 Aguli nimaseid tänavaid luusib vaid näljane peni,
 jalgade vahele händ takerdud karvusse kist.
 Longates uriseb temagi hulkuri taldade kaja,
 harjumus kurgust tal toob haugatust kumedat mõnd.
 Siis nagu aimates tuttavat, ülesse sirutab koonu —
 lepitav agulilõhn... toonane tänavapoiss.
 Ning mulle osutub — kõik läheb kindlalt ja etteseata rada:
 inime magab ja koer tunnetab hulkurit ööl.
 Jahedat õhku lööb käsile viimase uulitsa lävelt.
 Algab siit viljade müür, madal veel tõusmise ealt.
 Põhjajää valjult ju üle käib eha taas kollakat ida,
 värvides ülemist huult taeva ta peeglistse kaeb.
 Nõnda ma armastan käia ja vaadata koidule silma,
 rahu kui ihkab mu meel pööraste aegade käes.

ULE PIIRI

Mons Palatinus ja Forum Romanum — kaks
 purunend südant
 avali on minu ees... Imelik käia on siin:
 loodangu õhetus otsekui kutsub siin elama hääli
 kadunud hülguse mailt, hukkund mis aastate käes.
 Mõtete eksides losside müüre ja varemeis templeid
 harduses tunnetab vaim käidud su kummalist teed:
 künkale seitsmele Tiiberist hääle kord tõusis su suurus,
 hingeks mil sõduri mõök, vapiks julm mägede hunt.
 Võimu ja uhkuse käsil sind hellitas lõunamaa taevast —
 kõikide aegade ees vägevaim linnade seas.
 Ning sulle alistus sinine ookean läänes ja idas
 viljakas Eufrati suu, rahulik Jordani org;
 lõunasse küündis su mõök Etioopia radade äärde,
 põhjas Britannia saar ja Reini võimukad vood
 kartsid ja põlgasid võrdselt su võite ja vägevat nime;
 Traakia palus su ees, Ibeeria värises hing.
 Südameks ilmale loodud sa keskele maanteele sooni,
 vooride veri kus kees, laevale järgnes vaid laev:
 Cadizist vilja nad töid, Antiookia kiviselt rannalt
 purjesid pingutas tuul, sõudsid Massiliast käed.
 Ning sinu müüride vahele uhkuseks kandusid kokku
 India kivid ning kuld, Tüürose eebenipuu,
 orjad Kartaagost ja Süüriast, Teebai ja Memfise vara,
 Hellase kaunimad tööd, Hiina ja Pärsia siid.
 Suurust su imetles Siidoni laevur ja Sküütia rändur,
 kreeklase mõtisklev pää, Gallia aheldet vang...
 Nüüd sinu rikkusest tollest on jäänud vaid mälestus kauge,
 mida vast üksiku hing eneses meeletab veel.
 Seisates purunend marmori vahel siin tundmatu võõra
 silmuses oleks kui jalg, samm nagu minckuks arg.
 Rostra ei kumise kõnedest, leiba ei kisenda rahvas,
 toogat ei heljuta tuul, hajund on urjade suits;

lakand ju ammu on igaven' tuli siin altaril Vesta,
 vaikind ka neidiste laul, rohtundki pühavee tiik.
 Küpressi üksiku latva vaid kaugete mägede tagant
 päike veel riputab verd — väarikat mälestust sest,
 millega tõusid sa suureks ja millega kadusid ära.

Non est in toto sanctior orbe locus.

Võrratu on sinu kuulsus,
 eilne ja õnnistet Room.
 Millise kristlase hing ei kardaks su suurust,
 maine jumalariik — Vaticano!
 Paljude seas on viis su pühaduste kvoorum:
 S.-Pietro, Paolo, Giovanni in Laterano,
 Maria Maggiore ja Sancta Sanctorum.
 Viis uskliku ränduri pühitset saart
 tõstavad päikesse torne ja kupleid,
 abitult millesse upub
 ekslev silmapaar.
 Meel nagu raskeks saab, korraga kõike ei taipa
 su kunsti ja kujudes harju.
 Tunde võib sõnatult käia siin sammaste varjus,
 varjuna eneses olla parkettide hämarail vaibul.
 Põgenedes tänava möllu ja kära,
 lohutust otsides pühade hauast,
 hingestet marmori, alabastri ja küünalde särra
 tuleb masendat inime — hinges ainuke soov:
 laskuda põlvili kohta, kus Peetrus on ahastand rahu,
 ja paluda trepil, kust *Via dolorosa* läinud on
 jumala voon...
 Kuplite õõnsuses viis kord kõmavad vastu
 preestrite palved ja laulud:
*„Vulneratus est propter iniquitates nostras,
 attritus est propter scelera nostra...“*
 Ja lauluga kaasa hingest kaob taskus.
 Ning õhtuste palvete kellade kutsed

vaikses ja kumavas kooris
 helkeks heidavad leina üle sumava linna
 elekterdet südametukse. —
 Siis otsekui nutaksid kuplite rinnad
 sinus, eilne ja õnnistet Room.

Taskukaupmeeste tüütus: albumid, pärlid, mosaiik!
 Taksode põrin. Kära.
 Tänavate lahtilööd papüüruspoognad
 täis kirjutet trammiliine.
 Bensiiniving. Vaateakende sära
 püüab dollareid, franke, liire.
 Oxfordi pükstes sinjoorid,
 vajades helkelist rahu, —
 kihutavad autoga üles Palatiini.
 Nõnda pöörab Room oma palge kolmanda tahu.
 Varemeis saunad, foorumid,
 muuseumid, pühakodade sambad —
 täna muinsuse praht.
 Michelangelo kuplid ja kujud, Raffaeli freskod,
 gobeläänid ja maalid —
 pappide lõbu, rikka himude labane jaht.
 Täna poks ja hipodroom
 surub ajju kõditavad hambad:
 mitmemeetrilisi plakateid
 uurib tõmmukas naine, õlul Veneetsia sall.
 Tiberit lõikavad sportlaste paadid.
 Staadionile sobimatu noorus
 taob jalgpalli
 vastu müüri Sancta Sanctorumi.
 Teised püüavad kadapulgaga tabada
 Villa Borgheses Apollo naba.
 Hämmastund silmiga hiline turist
 jookseb varemete riigis,
 meeled pinguli kist —
 on hingeni haavat, kui vaht sülgab hooletult Vesta
 neitside tiiki.

Täna piirab mootori vurin Kolosseumi,
mille heitnud enesest aeg kui läbikant kalossi.

Korraga — Via Nazionale keeb,
rahvas kihutab kiini?!
Suletakse liikumisteed,
juubeldus, hõisked — käsil kantakse musta kaksikkratti,
pääks kel Mussolini,
sabaks Turati...

Ohtu. Laternate pärlikeed
visat tänavate kaela.

Trammilookade sinilillakad välgud.
Kihisevad Esedra ja Trevi
purskkaevude veed.

Mehed, naised — kimp kiirust vaid kaenlas.

Jalg jalga, ratas ratast siin jälgib.

Rauk Peetrus vaid üksi üle jõe igavust mälub.
Särab Casino della Rose.

Lendleb tsarlston. Umber mirtide ja palmide
roheline raam.

Laul. Kupletisti nõelavad salmikud.

Võetakse poose.

Lõhnad: héliotrope, lilas.

Tantsu hõljuvas, kummavas keerus

libiseb kergelt rinnale surut daam. —

Armsam siiski naine on sinne kui Kapitoliumi Veenus.

Ning koidu eel

Rupe Tarpeast, —

sellest kummalisest viina ja armastuse kaljust —

koju tõttab American lady fašistiga,

nõik väsimus jalus

ja südames pööritab Lacrimae Christi.

Ning Trastevere —

rahutute linnaäärne puur

heitnud tänavale tulistet kohvikute keeléd.

Jutukõmin. Nutab guitarre d'amoure'i
melanhoolne toon.

Lõhnad: toores arbuus, kõrbend makaron.

Ja keset seda rühki, hääli, rägu,
tõmmates tühja kõhtu vastu põlvi
Monte Pinciol ja all Borgiate lossi võlvi,
ulutuile viirastub uneski Benito bulldoginägu.

Ning pime on Itaalia öö.

KÕIK OLI MUUTUND...

Kaugete piiride rännakuilt saabudes, tütarlaps, Sulle
uudusi pakitses rind avarailt päikesemailt.

Sõnad ent mattusid suhu, rõõm murdus, kui tormasin tuppa —
kõik oli muutunud siin. Lukku siis langes mu keel.

Palavik lahtudes hetkeks Su vajutand rahhu ning unne,
põskede lohkunud ra'alt levines säratu iil.

Rusuvat vaikust vaid hingus Su segas, ja värvitul palgel
eksleva varjundi käik näitas, et rasket näed und.

Kaua ma seisin ja mõistmatult otsisin mõttele pidet,
valguse kaotas kui silm, jalge all lainetas maa.

Virgudes avasid udused silmad ja mõõtsid mind aralt,
tasa kui võtsin Su käe, valdas Su valusaim nutt.

Nädal sest ajast ju läinud all petliku lootuse paine,
lohutust sõnad ei too, mingi ei edene töö.

Asu nüüd leidmata meelelt küll silmi ma pingutand üles,
särab kui taevane vöö, vaikne kui palveks on tund:

taevas ent kaugel ja maiscle kutsele ikka jäänd kinni,
jumal on kõrguses kurt, samuti vaikib ka maa.

Ning Sinu kannatus sõnatu ongi mu hingel' nii valus.

JÄÄN SINU JUURDE

Laps, ära nuta, ole rahus —
kõik läheb mööda, kõik saab hääks.
Võib-olla täna valu lahkub,
Su voodi juurde seniks jään.

Sa tõused jälle nagu varem,
täis naeru, elu, põlemist.
Laps, ära nuta, siis on parem —
naer kanda kergem mõlemil.

Oo, ära räägi sellist sõna,
kus kõige maise lõpp ning piir.
Mu meeles veel see õudne kõla,
kui lahingliinil käis ta iil...

Me päevi saatsid kevadtuuled,
need tuuled veelgi mängivad.
Sa tõused pea ja kaasa tuled,
neil' tuulil' jälle järgi saad.

Teid käime siis neid vanu, tutvaid,
ja läeme hilissuve maid.
Mind usu, laps, ja ära nuta,
me eluks ilm veel küllalt lai.

Laps, ära nuta, ära nuta,
kui tuleb hommik — kõik on hää.
Päev öised viirastused muudab,
Su voodi juurde seniks jään.

OHK SEISAB MAJAS

Kas peab suutma kuulda, mida kuulen,
kas peab suutma näha, mida näen,
kas peab jõudma kanda, mida tunnen!

On igavesti kinni Sinu huuled
ja üle rinna langend käed...

Oo, öelge, vanduge — et see on nägemus, et see on ühes!

Miks vaikus kohutav käib ringi majas!

Miks seisab õhk kui tuleks kõige lõpp,
miks jube rutt, miks valu, tardumine!

Kes kutsub mind? Kust löikab kõrvu kaja? —

üks igavene ilmavalu õpp,

üks tulikõrvetus, üks magus hardumine...

Mis on, mis on mu südamele vaja...!

Oo, peidet lõpu üleshargumine!

— — — — —
Sa ainus laps, ma keda kannud

kui püha südelt rinna sees.

Miks kustusid, kui veel ei saanud

Su tulihingest lausa leek!

Peab kandma keelel hellitusi —

neid elus ihkab naise rind.

Ent ma ei hiiudnud meelitusi —

liig üripselt armastasin Sind.

Aeg kasvatas meid armus ühte,

me pärdi olid päiksemaad.

Nüüd Sinu päitsis seisab lühter —

ja jumalad nii öelaiks saand!

Oo, vägevad — kus teie leegid,

kas sügavuses, laotuses —

teid vihas inimlikus needin:

kes tasub selle kaotusel!

KÕIK ON MÖÖDA

Kõik on mööda. Kõik on rahus —
tuul, vesi, pilved ja maa.

Oleme igavesti lahus...

Sest kõigil on kanda oma taak.

Kõik on mööda. Kõik on rahus —
linn, nurmed ja salu.

Ürgse ja jätmatu ihaga
hoiab mind käsist ja jalust
olemise sund.

Oo, aastaks pikeneb tund!

Kui mustaks sai valgus,

kui laugid langesid päikese ette —

palusin üksinduses, hüüdsin metsalise vihaga.

Oo, nägemus! Oo, kaunis petel

Kuhu pean minema nüüd,

kuhu pean oma kivistund palge peitma,

kuhu pean rakendama oma käed,

kuhu kaarde pean hüüdma,

käima milliseid teid!

Oo, rahutuse pühim jumal, sa kuuled, sa näed!

Juhata, ütle sa,

millised lohutused on järele jäänd.

Kuhu tuleb rühkida, —

kus piinav rahu, kus kära või kus on meelitav hää!

Tühjad on tänavad. Mast on öö.

Kõik hiluv, kõik ruttav, kõik sööstev alistund vaikusele.

Kõik on rahus — loom, puu, inime.

Ent kuhu nüüd pööran

oma südame otsivas ja põlevas mitmepaiksuses!

Ja ma pean käima, pean minema...

HOMMIK

Ah jumal, mina olen maganud,
olen maganud hommikuni!
Ja sina valvad...
Ida ju õhetab akende taga.
Milline pidi küll olema mu uni,
milline võis olla mu liikmete rammetus!
Miks ei salvand
mind ussi hammas,
et oleksin virgunud
kikka esimeses kirgmises...

Olen korda saatnud kuritöö —
andeksandmatu, suure:
olen maganud, kui sina mu juures
valvasid kogu öö.

Sa naerataid vaid. Süda mu imeliselt taob.
Ilus on su naer hommikuaos.
Ära karda, ma ei lähe veel,
ma ei lähe nüüd enne, kui päike läbi rundu
murrab siia kambriks tee...

Su silmad on veel hämarusepaos.
Ahtake on su suu.
Imelik oled. Oled nagu koit
lökendava pulge ja painduva kehaga.

Su käed,
Su sõrmede hoid —
on tervituseks väärseks vaid ehale.
Ja huulte põletav tuli —
raudki sulaks selles hõõguvas väes...

Vaata, hommikutuled
ju riputat puude ladvule.

Langeta kord veel padjule
oma pää.

Koiti kannatab, seisma jääb,
imetleda laseb mul sellises valguses
seda pääd... seda keha... neid käsi...

Kust oled saanud selle võluva alguse
ning miilava säsi!

Kuulata, tänavail tõuseb ju suma,
all pühitakse jalgteid.

Vaata, aknaraamel ju kõnnib päikese kuma, —
maa keerand taas ringi.

Kuid kes teab siia rettu meid,
kes teab, et oleme ärganud kummalisi hingiga!

Võid sa mõelda, kui imelik
on hommikul vaadelda naist?

Ja veel mõistmatum oli see pimesikk,
mida mängisime kaua.

Ei tea, — oli see tunne või vaist,
mis kutsus, mis purustas rauad...

Ning nüüd on tõusva päikese kiiris
saabund uuestsünd,

uuesti hommiku karguse iiles
tuleb päevane ründ.

Sa naerataid vaid. Süda mu imeliselt taob.
Ilus on su naer hommikuaos.

Ent sa ei aima, keda meelestad mulle täna...

All põravad rattad ju rasked kui tina.

Hüvastil pean minema.

Miks — ära eales küsi, ära seda mult päri...

ÕHTU

Ohtu on tulnud üle ilma,
 päeva on puhunud tuuled.
 Laule nüüd tahad sa kuulda —
 rinnale vajutad pää.
 Und kaugusest näevad su silmad,
 armastad värve ja hääli.
 Nagu lill õhtune
 veripunase õiega
 oled täna.
 Ei, ei — sina oled õhtu ise, vaikne ja särav.
 Su palgeilt lööb vastu punakat õhku
 ja silmis on tuuled.
 Istun su juurde.
 Nõnda me sageli õega
 lapsena istusime väraval.
 Eha on veel.
 Varjud on tumestand valgud su riideil.
 Kuulataid kauguses helavaid viise.
 Ole tee
 rohtu ju langemas kaste.
 Iga samm, iga aste
 nüüd kajab kergelt uduses sinas.
 On õhtu. Vaikne.
 Ent õhtust veel kaunim
 oled sina.
 Miks ei tunnud sind enam,
 miks ei teadnud paika,
 kus käisid, kui päikese loode
 pikil õhtuil mulle üksikuna kustus!
 Su sõrmed — alabastrist kui voolit
 ja näojooned kui parima kujuri vülit...
 Mäletan üht teist... ei, ei — üht kuju Rooma galeriis.
 Kuid, laps, — ära mind usu,
 olen vaid Pierrot, keda rüsub,
 ilu ja kurbuse kaksiklasu!

Ah, milleks rääkida seda, mis mööda, mis rumalus,
 tänane tund kõik teeb jälle hääks, kõik tasub,
 täna on hääbunud raskus.
 Täna tean, et leekivad põsed ja rindade kumerus
 on võitmatu askus...
 Ma tuln kui hulgas
 su juurde.
 Nüüd ma suudelda julgen
 su käsi, su huuli.
 Sest sinu hämarais juukseis
 on tukkumas videvik
 ning sinu lapselikes silmis
 räägib mulle igavik.
 Su hinges on avastamatuid ilmu —
 sest sa vaikid ikka.
 Vaikid nagu nood tähed,
 mis süttivad pikka...
 Ent nüüd on saabumas öö ja kutsub mind tund —
 ma lähen.
 Ära eales küsi, miks hinges see mõistmatu sund.

Õõ oled sa. Õöst veel võluvam
 on sinu väriseva keha soojus.
 Pimedus on langend su õlule.
 Arm on su huulile jäänd.
 Mida kauem sind vaatlen, seda lähemaks saad.
 Ja kõik mu mõtete roojus
 su läheduses hääbub.
 Üle maa
 on nüüd kustunud hääled.
 Meie ümber on vaikne. Pää kohal tähtede hõbe.
 Meist on kaugel elu vistrikas nägu —
 meid ei huvita seltskonna moraali kosmeetika:
 lendame edasi, armund vend ja õde,
 selle planeediga,
 teades, et meie ümber kõik on ainult rägu
 ning mõttetu töö.
 Sa oled süvine, oled valge õõ.
 Su rindade üle on langend pluusi ahvatlev udu.
 Kul kuumad su käte väänlevad narmad,
 otselmi leegid! ...
 Ood ma armastan.
 Elavat õõd olen ma otsinud ala,
 olles tänavkärsas, olles üksinduses puhu.
 Oo, laps, lasse mu kätele pää.
 Näed, kuidas vilguvad üleval sääl
 Vanker, Põhjanaan ja Reha.
 Sa värised vaid. Viirg võpahtab keha.
 Ah, ma ei tea, kuhu pean peitma
 õnne sellise,
 mis praegu mu hinge hellitab! ...
 Kuid ütle, laps, kust pean ma rahu leidma,
 kuhu pean oma rahutu südame heitma! ...
 Õõ oled sa. Õöst veel võluvam
 on sinu väriseva keha soojus.
 Pimedus on langend su õlule.

Arm on su huulile jäänd.
 Ja kõik mu mõtete roojus
 su läheduses hääbub.
 Ning nüüd pean ma minema...

LEIB, RIST, INIME

1

Linn magab —
 magab voodis rahulise pääga.
 Ja selle unes voodi taga
 käin ringi mõtte kurjaga või hääga?
 Ma astun. Peatun. Üle lähen sillast —
 betooni karguses lööb vastu tuult.
 Näen kaldal maju väikseid, suuri,
 haudvaikseid aknaid, säras uhket villat
 ja hämaruses jõgipaela.
 Torn pühakoja üles tõstab kaela,
 kus tipus aastasadu mustand rist
 kui kõige maise ränkuse sümbool.
 Nüüd sulet uksepiida kural pool
 öövali kerratõmbund ist...
 Ja samme kõmisedes keegi tuleb —
 näen: paberossi otsa süütab tuld.
 Kuid kõigest sellest täna ma ei hooli,
 ei hooli enesest, ei ööst:
 mind kutsub üksindus ja rahu veab vööst,
 läes selle sunni inime kui sulg.
 Ning öö on vaikne.
 Öö on valge.
 Ei läbe silmi tõsta üles,
 kus virvendavi tähte kari
 kuu külma sõõri hoiab süles.
 Ma'i seisatu, ent ma ei tõtle,
 mu sammega käib võrdselt sõber vari,
 kui rahus enesega mõtlen.
 Ma mõtlen su pääle, sünnimaa,
 su nurmi, järvi ja merd.
 Ma mõtlen su põudu ja külmi.
 Olen veri su verest
 ning tera su külvi.

Ma mõtlen:
 kuhu oled hääbunud, steppide hoidmatu vaim,
 verelöögid vabade mägede harjult!
 Kaardil tunneme vaid
 uhkeid Uraale ja kauget Altaid.
 Aeg on udustand mälestuse selle,
 kui meie isade küttivad karjad
 rändasid emakese Volga rohtmaid.
 Tulistet vabadusihast ja piitsutat näljast
 kõik meie sõsarad-velled
 lindena lendlesid välja,
 söödamaid paremaid otsides säält, kus on järvede veed.
 Sarmaatia lausikmaal külvates saari,
 tungides lõunateed
 surus end madjar võõraste vahele,
 sinise Doonau raudväravate taha.
 Suubudes põhja me heitsime Soomega paari,
 nagu randlinnud ihaldes vett,
 ümber Laadoga tegime kaare,
 kiilu me rindu löi Läänemere lahe,
 kuni mitmeks vallandus kett
 ja kaugenes vahe
 iga üksiku haru ja lüli...
 Põhjapõtrade jälgi käis Soome, jäi hääle,
 tuhande järve ja kuuskede sülle.
 Kurale murdes üle Narva jõe,
 mustava Peipsi ja Virtsu pääle
 aastate lemmates rünnak meid tõi.

Nii leiva pärast lakkamatu ränd
 ja sõudluse on meile antud.
 Kui karta verro helisema pandud,
 see kühkub, kuni kestab elumäng.

Nii võtsid purjed meretuult —
 laev soostab tundmatule verle,
 loob see alust rändajate meele
 on kuskil elu kergem, maailm uus.

Sest lootust hoiab inimhing
hää, õnne, ilu põgeneva järgi.
Ja Homme pärib ikka selle märgi,
kui täna ränkuses ja mures sulgub ring.

Ning lootuses paremas tõstusid käed
metsa põlise vastu.
Tüvve innustet lihased vajutasid kirve,
murdusid kuused ja kadusid päevad.
Kuu kasvas, — kahanes, maha jäid aastad.
Ära taandudes hundi ja põgenedes hirve —
uus leidsime kodu...
Adra surusime uudismaa õnnistet rohtu,
varakapju, käokellade vahele
tõusis päikeses aurama mustendav vagu,
silm ahnelt valvas: mil eotab maa.
Ja kui hommikutaeva lõi verevaks agu,
vaikusest tukkuvale lahele
täistuules läks pingutet purjega kaluripaad...

Rõõm igast omast viljakõrrest
kui last meid kodu külge seob.
Ning iga kala, kes võet mõrrast,
toob südamesse Omanduse eo.

See kasvab, aastatega suureks sirgub,
ükskõik kus peatub rühkiv jalg.
Ta'i anna und, ei lahti irdu
ka siis, kui täidet ait ja salv.

Ja kogutakse kallist terakulda,
niikaua kuni atra hoiab peo.
Eks koergi kaeva homseks kondi mulda —
nii seadus püha leitaks' selle teol

Nõnda me isa
maa külge oheldas vara.
Ning mida rikkamaks läksid me karjad
ja laienes põldude suurus,

seda enam meie nõudsimel lisa
ja kaebasime puudust.
Siis tundsimel,
et piiritu laas,
järved, meri ja maa
jääma inimpojal' päriseks visad.
Ja kui tundsimel tõe, et elu on lõputu algus,
veel enam me püüdsime, murdsime
ning meie vaim ja rammu
kikka kirgmisest rühkis viimse valgeni.
Ent teades: kaldal Daugava ja vürstide Pihkva
inimpoeg samaselt rühib, vara petlikku ihkab —
endi lähedale võtsime tapri ja ammu...

Ma mõtlen:
sina, leelutai — põline varatu,
igavene valulik naeratus suni,
käisid seda maad meelega julge või araga?
Otsides sõnade võlu,
kandsid kaugete mägede tuult
oma rinnas ja õlul.
Millest sa sõnasid siis,
õhtul kui päevatöö jätsid
ning sinu mõtetest sai vaid veere ja viis?
Millest laulsid, kui varase tähe
öö süütas üles
ja sinu süles
latas kaugete ilmade kummaline igatsus?

Leelutasid tuikava vere
kangelaskäigest
üle mere?
kandtasid taplaväljust,
metsast parkerest,
talust ja külast?
sõnasid armumoti kevadeöös
mõnda tatarlapse suust?
kõnlesid sellest, kui tule ja rahu
pigistav voo
kandus me randa

ja tapluses isa ning veli
kukkusid kõrvuti hauda?
Ning sinu kõrvu sigis tundmatu helin...

2

Ma mõtlen:
sellest kurvast a'ast,
kes nägi valgust, elas, liikus, sigis
või orasena tõusis maast —
läks teed all lunastaja ristimärgi.
Uus jumal ohvrisuitsu surus maale ligi,
rist mehed parimad me päris.

Uus jumal — poisike nii Maarja süles,
sa tulid naeratades üle mere.
Tõid kaasa risti reostatu veres
ja võtsid kõik, mis meile oli ülim.

Sa võtsid koja, põllu, vara
ja pala, mille andis Uku.
Su silma all maa katkus hukkub
ning näljas vaaruvad me sammud arad.

Pöög, Jundamaa kord tõusis sinu vastu,
sa lilleke süült Liibanoni tagant —
võib olla inime su meele, perra vaga,
kui kurja kättes tema juurde astud?!

Uus jumal, — võõras sinu hääle kõla:
sa õpetad, et lunastus on — surm!
Kas selleks murrabki su rüütlimõõga turm?
Ei mõista, poisike, su lapsesõnu...

Kuidas me veel kaitseme endid,
kui meil ei ole mõõka,
kui mehed me magavad
Umera, Paala ja Valjala mullas!

Oleme pandud kui tallekesed lõõga
ning peksame sõgeduses oma vendi,
ent võõras joob piima maa-ema nisast.
Kuidas rõõmu me laulame veel,
kui keeled
vihast kuivand ja kidas,
kui leivake suus
on valus ning viha
ja meie tütarde pihad
looka vajutand kannipuu?!

Kuid kes summutaks sõna,
valu rinda kui pureb!
Kes ravvutaks keele, kui oleme tasund teovõla
ja taandume rahhu ning üksindusse!
On kergem, kui laululohutusse
hõikame oma mured.

3

Ma mõtlen:
peitsime ära oma valvurid rüütlite ja sandarmite eest,
vaid lootuste tuul ulgus ümber me majade,
kuni Sarajevos inimeseküti
sõrm hakatas sütiku
ja Euroopa südame palang
me tunnimehe vallandas tee.
Siis südaöö kolmanda vahetuse ajal
poolvargi tuli sõnum —
ning soovastatult liksime tulle.
Tasas kätelme Pihkvas ja Vönnus,
võttude tubluse küündsime mürsega mulda
all Krasnaja Gorka ja Riia.
Mehel muutus veretok kuyas
lühitas, lühitas lühitas.
Tõmbasime piigule mehepanjed
ja meele valge, kui maastud puhus,
tass algasime koltu.
Meie ei keelanud lühki orja,

kui lunastuse leidsime veres ja pärisime võidu.
Ja kes oleks see meist,
kes ei teaks 24. II 1918.

Nüüd meie ei vihka enam parunit,
ei ülist teomceest.
Sest kui olime teekäänul,
me valisime haru,
mis ära viis Ida alati lõomavast leest,
ja võtsime Lääne,
võtsime omaks ta palge ja vae.
Vete siniste üle
meie võitjana ulatasime võitjale käe.

Nüüd meie vened on moondunud teraspaadeks,
kuulipritse ja kahureid hellitab saarte ja nurmede süli.
Taas juubeldame eneste suurust
vaskpillide hõiskes ja sõjaparaades.
Oleme vaimustet laulest ja punapükstes husaarest.
Meie lähistame õhu —
avame La-namäe lennukuurid,
kust lindena lennukeid saadame üles
ning minutiga võidame mülid.
Südaööl, hommikul, lõuna-ajal, õhtul
rongid vilede hõigates tormavad rööpail,
põldudel ragisevad traktorid, huugavad lokomobiilid,
ja puurime Kohtlas maasüdamet poole.
Oleme avanud teatrid, pangad, kinod, baarid,
ülistame võrdselt džäss-bandi trummi ja orelit koraali,
saadame rammumehi maadlema ja jooksmas maratoni,
ehitame muuseume, lombarde, vaestemaju, koole
ja ristime liinu.

Meie murrame, rühime, — salgame puhkuse,
saluteerime Rootsi, Taani ja Poola külaliste uhkuseks,
maksame oma maa eest jälle verehinda
ja hüüame: oleme Euroopas!

Meie hüüame jälle laialipaisat hõime
vahel viie ilmajao võimude.
Rinnus tulvavad veel

veresuguluslained,
hing pakitseb, vallandab keele,
suu minetab vaikimispaine,
mõtted tuikavad, visklevad, lendlevad teele.
Meie hüüame: mida teate meist,
meie rõõmust, uhkusest, valudest!
Mida teame meie teist,
teie linnust ja taludest,
kui meid on laiali pillut käsist ja jalust!

— — — — —
Ning tõstes silmad me näeme,
kuidas teiseks on muutund tund.
Meie ei küti oma metsis enam karu
ega leeluta isade und —
keeled nüüd hõikavad inimsust, püssi inglise hoiavad käed.
Meisse on suubund inimsoo ilmavalu haru —
orja ja isanda vaheline kärestik.
Oleme jagat kahte:
ühed hüüavad võimu, teised õiguse järgi,
leib — see nende pääsmatu vahe.

Leib, orasest võrsuv,
sa kõigi me igaven' algus.
Leib — sinu nimel tunneme terrorit punast ja valget.
Sa hävitad, lood.
Ja inime suuda'i sind jagada võrdselt,
nagu kunagi too
naatsaretlane jagas sind kõrbes...

Meile on kostnud miilangud
Siberi ja Nerva kallastelt, Marokost ja Hiinast —
ja meie sõda on pooleks läind.
Sest lüüa nimel õpetame lastele palja päi:
1217 langus Lembitu Paala tapluses,
1343 aastal 1343 raiuti neli kuningat
nagu hommuist laustu.
Vere julmas apluses
tommuist laud me kaako ja leppa.

Leiva pärast vaikime, et 4. Vabaduseaastal
tapeti Viktor Kingissepp.
Tänapäeval veel kirikus õpetame:
— Sina ei pea tapma,
pead olema vaga,
kuid surmanuhtlus ehib me koodeksit
ja manitsev papp
neile sakramenti jagab,
keda lastakse, poodakse.
Leiva nimel kisendame: rahu ja õigust!
ning oleme hirmul sõja ees:
relvastame kiiged, koolid ja voodid,
uhkeldame kindralikuue sees.
Meie püstitame mälestussambaid ja asetame pärgi,
ent oleme unustand tänavad, kus uksed näljast lahti kist.
Meie ihaldame kulda ja siidi,
aga ei kuule, kui kerjused paluvad me järgi.
Sest meie kanname kõikjal enestega risti...

Ma mõtlen:
rist, mürgitat me püha leiva,
kord tõusid tundmatuna meie teele.
Sa andsid kätte rändajale relva,
kui sõgeduses pöörlevad nüüd meeled.

Ning sünninud, sa väänled pohmeluses,
hää kurjaga nüüd segi hullad.
Või pole pääsnud veel sa kohmetusest,
mis saatus sinu pääle laskis tulla?

Relv nagu sohinaine ahne, kiimas
sult joobumuses imeb rammu välja.
Sa kahel käel tall' valmis viimast viima,
kui oma lapsed alasti ja näljas.

Mu hinges, sünnimaa, su kummaline saatus,
kui kolmas vahetus tõi yötlussõna.
— Ilm jälle vahetama peab vaatust,
eks aima kõrv taas sellist õudset kõla!

Ning meie väänleme, viskleme
oma pohmeluses
ja kui ärkame kohmetusest,
on see rahutu maa
meie seljataga
jälle löönd müilama.
Siis virguvad Ida ja Lääs,
siis avanevad keldrid, töökojad ja saunad
ning tõstavad väsinud pääd,
keda me praegu vihkame,
kelle hädade vastu oleme kurdid ja pimedad.
Siis tulevad tänavale mehed, naised ja lapsed kui
kõdunend kaunad,
lapsed, kes vaid leiba ja elu ihkavad,
siis tulevad need, kelle elumõte on kruuvtangide pigistuses,
lõputus töös ja omasarnaste sigituses.
Nad rühivad kui maru,
kui rahehoog
ja hingestet innuga — pärimisõiguse nimel
vallutavad linnad, lossid ja sood!

Ma mõtlen:
südamega otsides inimest
vahel kahe leeri —
laulik, kuhu sa põgened,
kuhu sa ruttad hinge tinasega!
Taevast nõgises
tata kuu veereb
ja pikka lööb halliks.
Kuhu sa rühid, —
võit vaikimiseks,
kohmetust maha lühim!
Lut peab minema, minema
ja paarmatult laulma sellest,
mis sulle alles,
kust polvenend, allodinud kellest.
Peab laulma hõnnest, tännest, rühest,
peab laulma inimesest, ristist ja leiust.

TAGASIPOORANG

Ja kui oled kuulatand, vaadelnud,
 oled tunnud,
 oled enese teisikuga jätmalt maadelnud,
 kui kitsas on käes, kui rasked on tunnid,
 kui oled hulkudes käind,
 rahu saamata
 oled jooksnud ja ringi eksind,
 oled murt, oled väsind —
 siis tuled taas koju, siit otsides varju.
 On koristet laud... Kohendet raamatud,
 mis jäid minu meelesõgeduses segi.
 Siis tunned taas hardunult märguvat sarnu...
 Ah, ema, su heilikut armu
 siin maises olemises ei kustuta keegi,
 ei ilmaki tühjene see,
 ei kunagi heldus saa otsa su silmist!
 Ja kuigi ma sind oma valumeeles
 ära oleks igavest needind —
 sa siiski, siiski püäd mul siluks,
 kui väsinuna su manu tulen...
 Iling hellaka su puret eluvintsutust
 ja silmad, mis valvand öid sulgumata, —
 ju tühjad oma õnne unistust —
 sest paremad päevad jäid sulle kõik tulemata...
 Su palg nüüd sageli mõru,
 mu äratai, õhtule loetai,
 vaatepiirigi katnud udune võru,
 sun ohkeid poetab...
 kuid muutmatu on sinu arm, sinu hool.
 Sull' lapsena eneses töötasin anda ma leiba,
 millest meil ikka oli puudus.
 Ent kõik... kõik kiskus teisiti,
 kõik kõrvale suundus.
 Ja ainult valu on su lapsed sulle toond...
 Kõnele, kõnele, ema — on nii hää jälle kuulata sind...

Isa, ma tean, ma tean nüüd,
 et rahutus armastuse pärast
 on rändamine narrirüüs!
 Nüüd ma tean, mis pärast sa viinas
 otsisid pääsmist kannatuspäevil.
 Jätsid naise ja kodu — valu kui piinas,
 kaelas harmoonik ja huulil vile —
 nõnda läks hulkudes ilma su rahutu hing...
 Ja sinu tee ei olnud sile,
 kui ilmasõja päevil tõi koju su ring...
 Joo, isa — täna on napsi ja leiba,
 siis sinu vallandub keel
 ja silmisse virgub taas läige...
 Nüüd taipan su sõnu: ära kahetse, poeg, mis oli eile...
 Ning su enese meel
 on kivistand selle lubaduse —
 oled tummana vaikinud läinust.
 Sest sinu tee oli kannatusetee
 vahel armu ja vabaduse...
 Sul ei olnud midagi pärandada,
 ei maju, ei põlde,
 et meie läheksime tülli
 vendadega pärimisõiguse pärast.
 Pea sa viskad ka põlle
 enesest ära —
 ja vabaks saab kõigest rind ja süli...
 Ent mulle oled jätnud oma põleva vere.

JÄRELKAJA

Löö viimased ahastused risti
ja astu sügistaeva all.
On meelte keelil teised viisid,
kui koltund lehti riivab jalg.

Sest miski ilmas ei saa valmis,
ei ole täppis ükski kaal.
Niisama valu luulesalmi
me lõplikku ei tunda saa.

Kesk rahva sünniaja hoogu
murdosa südamesse jäänd.
Ürgjõust ma ala olen joobund
ning kõik mu sõbrad olnud hääd.

Siis koidangus ja aos üha,
laps, pühad olid Sinu teed.
Nüüd kaheks lõhestund mu süda, —
lähtpaika tagasi toond keer.

Ah päevi kalleid hinge kurus,
oo nägemusi, rände häidl!
Oo ainus kõik nad maha surus,
vaid olen rinna hellaks käind.

Nüüd tunnen: — kord võib lauldes naerda,
võib kord vaid nutta südamest.
Kord silme põhjatusse kaeda —
ja rahutust siis kanda igavest.

KOGUST

»PEIPSIST MERENI«

1930

ÕINE FUUGA

Lento

Con sordino

Tähelaternaist sädeleb taeva rind.
Tühi on linn.
Tühjad on katuste pingid ja tänavakivid.
Valat kui vaient majade rivi.
Tuul aedades magab.
Tuul aedades, lühtadel magab, kus taga
hilisavine öö
astub hääletult põlde ja soid.
Kõnnal vaateviir hetkeks valkama lööb.
Soonib hingeni vaikuse sõrmede hoid.

Käib õhku võpahtus, virgutav iil —
kõnnab lapse-east tuttav ja värisev viis,
mul hirmutati mustasaja ja kõuega.
Ent nüüd kaen tuikleva põuega,
taevast kui kustuvad tähed
ning rataste kõnnades kerkib pilveklaveri tiib.
Ole pööre tuul varvastel lähed.
Pikka väriseb tornis kellkammertoon —
teist tundi ju kuulutab vaskne toon.

Kõnnat
Võpahtab põu.
Lõnnataguse ra'n
lohkki kääritab väljatuspõogna joon.
Läbi lillaka vahu
kõlab klaviatuurist tooniandev A-a.

Puud sosistes kokku suruvad pääd —
 algab klõmistu, sõrmitsi hääldesääd.
 Taas kivine rahu —
 taktikepi langemise oot.

Poco a poco accelerando

Ootamiselevus hinge kui summutaks.
 Ala raskemaks tiheneb taevakumm.
 Taga põgusa valguse helgi
 paistab hõbevee lainetav kummutus.
 Ja kohinat aimaks kui kõrvatrumm
 üle majade selge.

Taas väljahtus,
 pää kohal kõrgahtus,
 tuul.

Oo võrratu tuul!
 Läbi tänava lendleb kui turm —
 lööb püsti ja pikali viskub.
 Ning keeteldes, mässides rabistab piiska —
 sooje ja suuri tuiskelevaid teri.
 Kaasa välgele tuksatab veri,
 kõikjal laksatab keelile pingutat sõrm,
 pääseb voogama helide kosk:
 puud sordiini all tõmbavad tšellot,
 üle tänava veerleb kasside viiulit kiskuv kera,
 kilkab laternaklaaside ksilofon,
 torni kühma raksab tuline mõõgatera,
 vesitamburiinid tilisevad maas —
 üle vahutavad rentslite tassid,
 huugavad postide kontrabassid,
 litaure põristab katuseplekk.

Välgahtus.

Barabani kõrgatus.

Tuul.

Mitmeks käriseb laotuse tinane tekk.
 Tuul.

Oo võrratu tuul, tahab ühes me südame kisku!
 Mühisev tuul — söösta ning hüüa!
 Hing rahutult visklev
 vahel naeru ja nutu
 kaasa kõuega püüab
 kaduda, kaduda kuhugi uttu...

Allegro con fuoco

Maestoso

Siis korraga
 laotuses laksatus,
 akende tärin,
 raksatus,
 südame värin:
 jumalik meistritöö, taevane lummutus —
 akordid valguse klaverilt...
 Vehklevad välkude noad,
 risti ning põigiti põimuvad hõõguvad joad.
 Ihm viirastub värves kul nägemus,
 nagu kerkiv ning taashajuv pilt:
 kuld-robulis lilla, valge-sinakas-nõgimust,
 punast latistab tulega segi.
 Lakkutav müüriin.
 Kiljatud klaasi.
 Sähvatus püst
 heidab üle katuste kirkjat almaasi.
 Haudumatult viirvendab varjutus —
 lilla-valge,
 lilla-kuld,
 kuld-nõgimust.
 Lakkumata müüriin luke faulaaride karjatus...

Tempo I

Uul jalle riien süttuvat tahte
 tillukesi,
 Läbi kerge ohu kui lauleks nende põlemissärinat.
 Hiljakesi
 maa taevast lööb lahti.

Taas virguvad ra'ad.
 Harva puult veel langeb piiskade kurinaid.
 Umisevad üksi veetorude fagotid
 ning vaibudes kõmab pilvklaveri kaugenev saat.
 Kusagil viirastub välguviirg.
 Aiad on värsked kui äsjakastet lillepotid.
 Kusagil tuuleil
 tuigatab hilinev hooga.
 Linn vaikib ja koitu ootab.

HOMMIK SEPIKOJAS

Tänaval kui kõmab piimavanker,
 ronib päike üle plangi,
 hüppab aknast sepikotta,
 mustas ruumis ringi kaeb.
 Aastakümneid juba lokand
 tolm ja nõgi selles lara,
 nurgas rattad, rauakangid,
 seinal viilid, puurid, tangid,
 keset koda rautaminekasi.

Kasetüvest alaspakul
 laiavöödiline kass
 nurru hüües haiget käppa lakub.

Ja kui parajasti mõetõrde
 päike torkab kihtesõrme —
 kolkahtades lahti ukseid
 viskab elatunud sepp.
 Lahti ruumid lendab tukse,
 vilksab hirmund kassi retk,
 poisid käsi vibutavad järgi.

Noorem lõmmest ääsile teeb lõkke,
 tootab tõrrest süüi mürgi,
 kergelt vurab lõõtsa tuul.
 Keerleb lakke auru, nõge,
 talumuh mütsilott ja suu.

Tasa vilksutades trine,
 hõlmud sahtli kehva rine,
 viitub kohviveskil' vastast võlli.

Seel sepp löönd ette nahkse põlle,
 heidab pilgu üle läve:
 rentala juokseb veteroon,
 põrisedes helnavoor
 hõna sammus sammud lahch,
 olk on ovest kahvat kepe.
 Hoog ja rükk teel valgub verre.

Haarab nurgast toore raualati,
 mõõdab, saagib, murrab katki,

poisi kätes ägab lõõts.

Tõmbab varnast suured pihid,
lakkab koldel tuulevihin, —
alasil käib sädemete lõõsk.
Haamer haamri järgi kõrgelt
laseb alla kaare vilkja,
kolmas vasar takti kilkab,
nätsub raud ja naksus selg,
palgeid mööda higi nõrgub.
Nii saab töös ja tules vastne telg.

Mõtlik sepp kaeb mustaks pinnit rauda,
rahu saabund talle töös, —
teab, et elutule kaudu
oma juuksed halliks löönd.
Aga poiste rinnatõusus
hoovab märtsiohtu kergust,
lauluümin kostab suist.
Hõimse ootus annab erksust,
vasar lihastesse jõudu,
veretunni näitab sädemete tuisk.

Ja nii mürtsus hommikuti ala
nendle löökest raud ja alas,
põrub koda, kõlksus pinn,
valmib hoburaud, telg, adratara,
vingub lõõts ja viiliteras —
süüal kus Võru maanteel algab linn.

KEVAD TÄNAVAL

Järsku lakand lobjaksajud,
tuuled põhjast läände vajund —
kevad saabund üleöö.

Niiskeid lõhnu laotab pori,
langevate vete korin
trepil juba vastu lööb.

Rästas kutsub kase tipul,
siida nelja kaarde kipub,
põsil hõõgub kiirteleil.

Igaast müürit nõrgub allik,
lapserd hüppavad kui pallid
üle lompe märgel teid.

Päikest jälle igas majas,
sööat ja raudse rehvi kaja
lollub kive nagu viil.

Motor ajab mudas nurri,
puhtas taevast laseb vurri
aeroplani teraskiil.

Veri soonis lööb end püsti,
sõidumest saab tulisiüstik,
süstik lendlev tänavaid.

Pent silmiskil taas ajub
ehitang ja kõrge tuju —
kevad selle luatai.

Nilud võib küla, nüüd võib naerda,
võõralegi silma kaeda,
kõikl tervitada teel.

Nüüd on vaikus kadunud hingest,
üha kasvab meeltepinge —
rännuks lahtl maad ja veed.

SUVINE SÕIDUPLAAN 1929

TARTU—VAPRAMÄE—ELVA

Mul igal suvel rahutuse allik
lööb veres mitmejoaliseks
ja unelmate õhupallid
tuul lahti murrab sadamast.
Ning mõttekaim hääsoovlik muudab
siis ilma ruumiks ainsatoaliseks,
kus keegi rändu teoks luua suudab —
kas lõuna, põhja, kõrgelt, madalalt.
Kuid sellel suvel minu lennukaared
jäänd ette kodulinna värava, —
maad kauged maha tõmban sõiduplaanist,
mis kevadtuuled rinda äratand.

Nii vilistades Vapramäelt laskun —
all kutsub vaikne jõgikäär,
org kaskedes kui avat tasku,
täis vaigulohnu, vidistusi.
Siis mõneks pilguks seisatuma jään
ja peatun nagu tingimusi,
kui proleo mahe noot
puul hõigahtab, vint rajal siblib,
käib tüve rähni nokahoop
või käokellal puhkab liblik.

Siis põllupöena pehmes rohus
mul nõlvakute tõukest nõtkub põlv.
Paar pleekund suvilat siin vajund norgu,
all leinapajude käib tammikohin
ja sekka ümab veskivõll.
Siin meelestan Sabiini võimsaid orge,
Tivooli lakkamatut kohinat,
Sireeni kose laulu, rohelisi vesi...
Mu mõte kaugustega ühineb, —
siit ära, ära tasakesi...

Ja juba Elva kõrgekshüüet etapp,
ta kurvas ümbruses teen tuuri:
paar männikarva, soine järvelapp —
ja elamiseks suvilad kui kuurid.
Viiskümmend pagarit, maanteede kõnts,
aukoha omab priisimaja
ja igavene lohutaja — kõrts.
Kuid prouale on elus vähe vaja:
võrkküik, jalgratas, grammofoon, trikoo,
siis kübaraid ning tosin kleite,
paar juudist austajat ja — kõik on koos.
Siin hulgu omaette nagu kala,
vast pühapäeval rahvas valgub teile,
kui kavas näitemäng või laulupäev.
Ent muidu Tartu kaupmees kaaspireilit
teid kõrvalt juhib aralt
ja ümber piha viskab paksu kää...
...

Ei meeldi sin, aeg kihutada paras,
ei meeldi männid, järve, ei jaam!
Rong vutab pehmelt, lendab maa.

OTEPAA

On iga päev huvitavam ilmas,
laund teravjoonelineks mille aeg, —
nõuama Pühajärve vetesilmad
maapinna muskiliseks näos.
Maastikust sellest palju minu täos
ränd iga-aastane on hoidnud alal, —
müüd künkad järjest madaldunud all sae
ja kummit tahut aetnad, talad.
Siin laul kätitud iga tipp ja alang
ja palju kirjutet neist vetest, sellest maast,
on kildumoni palju järve valat —
mu kordamine oleks plagiaat.

Sel õhtul ainsult tahan näha
su cha pehmet kadumist:

kui päike surub punamütsi pähe
 siin saarte tardund ladvule,
 siis vette vaikselt kaevad tähed
 ja kuskil kriiksub üksik aer,
 õhk jahenedes üle järve hoovab
 ja kaldatalus helab naer.
 Ning hetkel sel, mil udukoonlad
 ju roomavad alt rannasoist,
 kui lakkab lehist viimne müha,
 kui väsib eha kätehoid —
 sel hetkel minulegi oled püha.

TARTU—PEIPSI

Kui kirklik tänavate vagabund
 taas mitu päeva möödan linna,
 kesksuve palavus lööb näole higi
 ja valged ööd ei anna und.
 Läed välja. Jõgi auru hingab,
 küüb sosiskledes armastajapaar,
 müest alla sõidab lauldes öine sibi
 kui n'aks kentauri taga Paan.
 Siis mõni auto joobnutega ajab,
 bensiinivingu ninna läkitab.
 Ja nagu oleks viimsepäev ju ligi
 nii Vanemuise rahvamajas
 juut raskelt tšellot vägistab,
 tall' kaasa piuksub viiul, ürgab bass.
 Ning kõige üle umbne taevast,
 kus jonnakalt kuu 'punane grimass
 prao mõne pilvesompu kaevab
 ja laigu sülgab uulitsale.

Siin kivil del mu'noorusvere kosk
 on kohand mõtetele tunlistele,
 mind tunneb iga telefonipost
 kui last, kes kõigest vastsest armub.
 Siin tunnen iga maja teel

ja aedu, kus on roose, kus on kartul...
 Kuid Tähtvere ju heina teeb —
 aeg jätta taas flegmaatiline Tartu.

Ja kahe armsa sõbra seltsis
 paat päri voolu alla läeb.
 On õhtu. Päike tornel helgib,
 ja uued mõtted kibutavad pääs.
 Linn nõlvakule vinna vajub,
 ja tagapõhjaks kumav lüäs, —
 siis järsku käänakute varju bajub.

Ohk seisab kuum ning tulevaga,
 paat lendab survest lihaste
 ja vesi aina mängib tüüri taga,
 kui silmist hääbub liha.
 Toob kerge lillng laukalist luhalt
 veeharru lõhna, ristikeina mett
 ning vaatepihlt vinna puhkab
 metu, mille üle tõuseb uhkelt
 must Vootemäe siluett.

Ilia ööbimise annab Rootsikants
 ja tooja kivil tulelõke.
 Tõekatel aurab, särtsaub pann
 ja leppe alla üles lööme telgi.
 Sile vilke naps — nii tooja mõttes —
 otng lahul tudengite lõhna laul.
 Üks vana kalaurea me juurde seltsib
 ja jutustab, mill võtab sünnas, särg või haug.

Eat hommikuka on ränga vihma
 meil ainas jumal kacla toond,
 et ilu on timber aina hall ja hall.
 Metil kolme mika ta nõnda vihkab!
 nii hüsiah mõttlik fideoof.
 Ning tõuseb maru. Männipalk
 me kõrval kõlgub pilliroona,
 tuul telgi aegl patkab nagu koonla.

Siis kiru issandat, kes pilvis ujub,
kui selga kleepub lige särk,
kuid isa taevane ei ole künnihärg,
et laseks juhtida end meie tujust...

Ent siiski lõunaks lakkab vihmapeks,
tuul kasvab tormiks, murrab leppi.
— Hallool paat vette, puri üles,
ees täna veel meil kauge retk!
nii hiiüdes «kapten» tõukab paadi vette.
Taas lendab jõkke «Roheline Hüljes»,
vaid vesi vuliseb ja kohab väil.
On uhke nõnda tuulde lasta —
su veri uude rütmi käib,
on tore tunne, kui jääb seljataha
sust Kavastu ja Mäksa, Kastre.
Siit algab vähe sünge soo,
kurg tõuseb, pardid lobistavad pilliroos
ja kajakate silmad juhitud maha —
neil nokas tormipõgenev klikloo.
Paat nagu hirmus itta rühib
ja viimse kaare kõrkjais teeb —
meid võtab enesesse Peipsi mühin,
lai, võimas järvepinna voogamine.
Taas tunned kuuendat sa — avarusemeelt,
kui silmist kaob kallas loogeline
ja mässab Peipsi, ulub vägev tuul,
vaht tuiskab, lõikab üle paadi.
Kolm hulkurit nii lainte vallasteel
on tuulte kanda pannud oma taagi,
nüüd järve käsutada nende rännu suund —
kas Pedaspää või kõrge Kallaste.

Õöd kaovad kõik romantilises laagris:
teed kaldakäärus liival tuld,
rääk rukkis hommikuni saagib,
kui kõrvust raugab järvesulg;
kuu poolik pale lainevärvel tantsib
ja kõik see olustik on juba nii,

et laulad vene tundelist romanssi
(meil puudub võrdne luuleliik).
Või sõidad järvele — nii päris vaikselt,
teed laia kaare vetevulinas,
ja juba piirivalvur mitmepaikne
su paati rannalt tulistab,
sest usub — poisid põgenevad siit...

On hommikuil, mil järv kui tiik
klaasselgelt seisab päikseküüris,
rünkpilved valendavad vaatepiiril
ning vened võrka järve viivad reas.
Ja selles hommikuhääl rahus
me sõname nite kalade seas.
On päev, millal laulukahur
ürgjõuga randa viitab,
mil kajak nokalt tormi karjub
ning poldudele klitustab.
Sile põgenev vait küla varju
ja ootab tuule raugemist,
teel kütke maal — vast tullav mõni
on kuskil soola kaugemas.
Kard, kuldne kätik Laked Tõnis —
mu pühaku meelne vend —
nüüd paitab kannab hulli kivi.

Nii päevad läevad kirjus rivis,
kui algab veetunde tagastend —
tund meelt murekoha on ligi,
kätt ludega meel lihes tee.
Ja vaimu lood sun kaldal seisan
ja lundea tuul rüüab,
veel meel heth — ja juba teisel
meid rahab vastu elu soost.
Järv, lüdataja vaimu vesi,
su lühakohtsed ood
mu hingi lapsetult puhtaks pesid!
Nüüd mõtted veavad kaksipidi.
Veel tabaka ault miskit lausu mu,

ent kiitussõnult olen sündind kitsi,
 vaid veres kohiseb su vägev tuul.
 Kui tulevpäevil teed mul rännuks kinni,
 su laintele ma mahun veel,
 teen sinu võimsas rütmis laia ringi
 ja süda korraks jälle rahuneb.

TARTU—TALLINN

Nii palju käidud seda vahet
 ja palju kordi tormat rongile.
 Kui palju öid neid jaamu vahit,
 neid tutvaid küli, kirikuid.
 Kuid siiski teine haamer kõmab
 mu ootva meelte gongile,
 kui kiirustades suitsust jaama
 käin tänavkeeres virilais.

Toom kannab nagu prahti õlal,
 lust merre vaatab mõni torn.
 On esmapilgul raske aru saada,
 kas linna nägu naerata või morn.
 Siin üsna rabav mõni urg ja tänav
 või maja luksuslike poodega,
 siin singe müür, säääl vana värav,
 taas puhast renessanssi, gootikat.
 Kontrastiks sellel' keeruteleb
 all toeva aeroplaani luik
 ja vaikse kuulmismeeli eruteleb
 raudvagnite vürin, laeva huik
 ning humilõikav udu sünk sireen.

Tramm loksutab su Kadriorgu,
 paar odaheidet kaasa teed
 ning lähed jälle, kõik see kordub, —
 ju aastaid käidud seda teed.
 Ei kohviku saä suvel minna aega,
 käid fannaal, hulgud sadamas,
 laev kuhu toob Euroopa õhku.

Ja enne kui saad ümber kaeda,
 päev astub üsna madalalt
 ning lähelt tuleb niiske õhtu.
 Siis sigib tänavale kärsik suma
 ja lõbnavate daamide paraad,
 ning kerges udus õhe kumab
 vaid kino-tulede reklaam.

PÕHJARANNIKUL

Veel hilisvikat niidul heina rabab,
käib nurmil pudeneva rukki põim.
Pää kohal äikest kõmab pilvesagar,
teelt kostab auto põristus ja hõik.

Maa alles värske lõunaeelsest sajust,
hall põldur mõtteis kitsaid välju käib.
Siin kiitus saagi-kehvusesse vajub —
paepõllud tootvad kõhnu viljapäid.

Randkivi rünnad, võsalepa salad
ja mõni veteaher ojasäng.
Kask lahjas mullas kõveraks jäänd jalust
ja küüra noorelt selga tõmmand määnd.

Siis murdub paas ning mitmeks langeb alla
ja tõvest jälle terveks sirgub kuusk.
Neid orge päike soojusega kallab
ning niiskust jagab Soome lahe tuul.

Siin trepistikel kasvab pehme rohi,
all kirjud karjad arukarjamail.
Lööb okasmetsis vastu ranna kohin
ja üle mere silmapiir on lai.

RANNAROMANTIKA

1

Teekäänakul, kus paemurre algab,
rändmustlased on laagri üles löönd.
Nüüd luine hobu ahnelt rohtu sööb
ja longusjalu põie tühjaks kallab.

Päev vajub merre, kuukild püsti ajab
ja tuled praginevad telke ees.
Siin lastekari nautub ning keeb,
kui lokkel kehva õhtusöögi pajad.

Randmetsa alla istub, mõttes tulle vahib
ja püüab pöllu aurut hube hall.
Ta polnud laps, kui veerlev tõmmu pall,
kõik hõõtsi metsaladul tunkekahin.

Sin polsi, kes vaevalt püsib jalul
ja oma eest last maha jäet.
Ta helva järel tõstab müürdund kae,
kui kinnelt talle andeid annab.

Sin polsi, kirjud rätid õlul
ja püüad mõnda käega pöet.
Neil mustad silmad hõõguvad kui söed —
on sinu nende naiseline võlu.

Ja etted murul poputades piipu
veel tulepatstel arletavad kätt:
saab õnnetule vastne õnnejätk,
ning matus rikkus vaesega pea liitub.

Sin kaovad muiduhimuliste salvad,
telk telki järele peagi unne jääb.
Vaid eemalt kostab hõngav koera hää
ja meri taan loksub liivakaldal.

Päev ju rändab metsa kohal,
tõuavast tuulest meri kohab,
lakand kerge uduvihm.

Mustlased on ammu jalul,
läbi käidud rand ja talud —
laagris jälle rutt ning kihk.

Jutukõmin, laste kisa,
ranna kohinale lisaks
haugub koergi — kadund mald.

Tärisevad hooste-riistad,
õhku vihisevad piitsad —
kõikjal vastse rännu alg.

Nende südamesse mahub
külm ja nälg, ent elurahu
neil' ei anna maine pind.

Nagu lained ulgumerel
nelja kaarde jälle veereb
nende püsimatu hing.

Rauk, kes õhtul tulle vahtis,
sõnu vaiast päästis lahti,
kõhku telgi kokku lõi.

Tema järgi välkja hooga
kaovad telgid, tõusvad loogad —
sõiduks valmis vend ja hõim.

Naised — eilsed ennustajad —
patju vankri lennutavad,
kirjuks puntraks moondub voor:

segi pajad, lapsed, pannid,
näpat kraam ja helde annid —
kõik, mis jumal kokku toond.

Ja siis kurinate saatel
kiviohtral rannamaanteel
kostab vankrimiirin vaid.

Alla kummarduva kase
järgi jääb neist tulease,
tuhalaik ja tukihais.

VANA VOORIMEES

Taga autotõlde rivi —
 krobelisil munakivel
 seisab vana voorimees.
 Loomal moka ju maha kipub,
 rähm ja uni silmil ripub,
 lühiseparv all kõhu keeb.
 Jooksus lõhkirühit kabjad
 rautamata mitu kuud,
 takerdunud lakk ja saba,
 jalgest jäänd vaid kooljaluud.
 Aastad kurnand ruuna piha,
 tekk nüüd nagu petteks üle visat.

Läbi päikese ja saju
 mees on pukil looka vajund,
 vajund hobusega koos.
 Nii ta suigatades magab,
 vaevad raskust verre valand,
 valget habemes ju pool.
 Paigat rõivad, keha viril,
 palgel vanaduse norg,
 teab, mil ehitati kirik,
 millal parandati torn,
 kunas hää või pöudne aasta,
 millal kahjutuli linna laastas.

Ja kui kergitab veel mälu:
 tallis trampis neli sälg,
 kuuris säras lakit värk.
 Siis ta vindis pääga traavi
 läbi tänavaist ja kraavest —
 laskis nüi, et hobu märg.
 Teadis kõiki salakohti,
 naisi lõbusajd ning häid,
 kuulsaid advokaate, tohtreid,
 polits'meistreid, linnapäid.

Viina magusus nüüd vaevu
 meelde tuletab neid kauneid aegu.

Ajad hoopis teised tulid —
 uhke mootorite vürin
 kiskus ära sõiduteed.
 Sandiks langend eilne suurus,
 unitsal veel harva kuuldu
 tore hüüd — hei, voorimees!
 Ning ta tukub täna, homme,
 leiva pärast ootab süin,
 ainult pappi vanal kombel
 sünni pärt sünni viih.
 Voi professor muvääne
 harva kauplemata istub pääle.

Seisab jaama, longib turul,
 vanker muutetab nurg kulub,
 kehjemaks jääb iga päev.
 Aga nüüdki nüüdki juhtub —
 tuleb muna noormehe uhke,
 kepp ja sõnnukkindad käes.
 Istub trooki kuhund nahka
 nappi muutetud ajal aaks —
 et ta viipub, et ta lahkeb,
 nõbedalt kaib püüa laka.
 ronnad toobab karta looka
 ja ta ootab julle vana hooga.

Painutades vedrupõlvi
hüppas kraavist suurtee kruusa,
raksus porilaud ja võllgi,
paukus masin, keerles suits.
Võttis linna poole suuna,
lisas käiku, tõusis õhku
liiv ning kivikilde tuisk.
Oli soe, aeg vastu õhtut.

Nobedasti ägas mootor,
sambaks tardus valge tolm,
tardus, mattis maantee sootuks.
Autos istusid vaid kolm:
tüüril juht, vast vähe joobnud,
padjul naine hergult purjus,
mecs ta kõrval täis kui surnu.
Kas see vurle, kes käind rannal,
naisega ehk isand peen,
kindral või muu võimukandja —
see ei ole juhu teem.

Lendas mööda kink ja nõgu,
naise veres sõidulõõu
kasvas, kuni juhi julgus
tõusis pähe, meeled valdas.
Nautis, kuidas kraavi kaldal
rabas loomi võigas ehm:
püstikarvu peni ulus,
hänna selga tõstis lehm,
kanapoeg jäi käänul alla.
Norsates lõi üles hobu,
murdis pooleks vasakaisa
ja siis teele segi paiskas
koliseva vankrilogu.

Ruumitaju moondus vilkaks,
daam vaid rõõmus laulu kilkas,
rappus lahti rind ja soeng
põrutaval jõesillal.
Ja siis kihutuse kires
ronis üle seljatoe,
sundis, lausust — tee on sirge,
kilental Me ehk kassin —
puruneu hing või masin!
Tüürihoidja lumbar kae
heitis hõlgu ning lumma,
suus lüü paa ja püüsa,
sõit kus tormas alla mäest.

Tonnis vee juhi palge,
nägi ahnult maanteed valget.
Kas see naine katkooni,
või see mees juppus udne
maante kerkis, kui ta lõi
maanteesse käiku viimse.
Võimukandja purjoones
puble, pold ja taluhonaid
kõikus ühest küljelt pildus,
pildus vastastades mooda,
tõusid juuksed meesrannid.
Daam sai juld põski silus —
tõusis et taand böga
mehe nõi naiserand.

Nonda rannalt julge ajur
suutis lüüa nappu raju,
loikas sõpraid tanavaid,
kandas abas tühj keerde.
Kaltseades kinnittele
lendas ratta kaitsekapsel —
kiljatasid naised, lapsed,
mehed nühklesid vaid.
Samal hetkel nähti tupa
vilksatavat number 100.

Pühapäeva tunglust, sõitu
trammid pikakerelised
viisid päri, vastu, põiki.
Uhkelt, külmavereliselt
käisid oma raudseid teid,
ala kostis kella värin,
rööpa ümin, traadi tärin,
ümber suveõhu leil.

Südalinna — pargi vahet
lendles trammipere uudus,
läikiv number neliteist.
Käigult erk ning imemahe,
sihvakad ta klaasi ruudud,
mõni päev vaid kestis reis.

Ilm kuid täna põland tuuli,
kõrvetavaks küttis ruumi
juulipäikse terav lõõm.
Monotoonne rattavuhin,
kuumus, sama käigu sõõr
rammestas ta kogend juhi.
Vastu õhtut tahe rauges,
võis valvamise hool,
mõtted käisid kuskil kaugel —
ja nüüd laskis linna poolt
tule hooga üle turu,
kostis kell ja traate ulung.

Aga otse samal ajal
kume vurin nurgalt kajas,
kajas nagu surma hõisk:
hullus ajus sööstis turgu
tõldne auto number 100,
rööpakäänul süund ta murdus,
pära risti õhku löi.
Juht küll pidurdada rabas —

naine hetke hirmu vael
haaras kinni tema käe,
ratas pörkas vastu posti,
masin raksus, kaardu kiskus —
põiki trammirinda viskus.
Võigas mürts ning klirin kostis,
pilpaks lendas kaitsekang,
karjatused, pritsia veri,
vaarus, tuikus trammikere —
paiskas kividele juhi,
plahvatas bensiinitank,
tõusis õhku tulevihin...

Ja kui autoursul leek
summutati juhi nurg visa —
saadi päästa juuband mees,
kubest lehti vedne poolpõlend liha.

SUVEÖÖ POEEM

1

Suveöö, sulle tahan laulda poemi
vaikse ja suure.
Sest olen tulnud ristteeni,
kus ma kuulen
teisi kutseid südameväärtuste hinnangul.
Kodu künaspõldude rinnakult
tuleb minu tee,
jookseb loogeldes lausikmaid metssalude vahele.
Nurmed on kastes ning lõhnade vees,
pää kohal hajuvad vaikselt sulgpilvede ahelad
ning asemele kõnnivad tähed.
Ja ei ole ainustki kisavat värvi siin all ega hämaral lael.
Ma seisatun ja lähen.

Millise hooga on kihutand mu aeg,
kui ruttu veerend
tunnid ja aastad!
Elava elu mitmepalgeline keeris
viis mu kaasa —
heitlusesse enesega, heitlusesse ilmaga.
Veel korra ma vaatan
suveöö sügavat elu ja rahu.
Tagasitõmbund meelisse vaikus taas mahub,
nõnda kui mu armumälestused on paaris selle viljaga,
on suludega kaelastikku koos —
sest oma lemmesõnad olen suveöös loond.

2

Kuulake metsa sellisel ööl,
kuulake hääle mattund suma,
õhtu tulles mis lehisle lööb!
Ladvul rippudes loodang veel kumab,
tuhm tähesilm püstloodis kaeb,

rohusirtsude naer
lõputult vaikib ning kajab,
sammal hingab mitmelõhnalist soojust.
Põgenend tuuled selt rajalt —
on vaikne. Siis jahendav hoovus
tuleb teed mööda lahalt,
tuleb puhang
ja kiigutab lehtede valguseid sõrmi.
Vurinaga mööda lennuskleeb põrnik.
Siis korruga rökatab mets,
käib hüüatus, loksutus kaugel —
taas vallandub sisaski vile ja muretu peks.
Siit-saali
liitlaal
ta hõiskele kaasa lööb laule.
Käib vaikusel hääle tõus ja alang,
metsa helab ja lullendab, pimeneb ala.

Varjud rohu poolt heitlevad siltsi,
valguse rohkealt laiged
varjud püülevad pilke ja kukuvad ületsi.
Ja otseselt elustaks pundi
ladvad kõrgele tootavad vahad
suveöö punase kuu

4

Vandake talu suul põldude äärel!
Otsustada rikkumise loastus —
lapplevad hõbe unarus
on laupend nende hallide hoonete päale.
Aken sõnase sõnab,
kõnnab taidumad todeliipp sõnaga loode
ja hõlgetult püüab viia taunma varav.
Korvu man pühkavad kapad ja toober,
rakmed ripuvad aetual,
teed loksavad ristamist mure,
Rahatuse kures
hobune rampautab heinu

ja kari on lauda ees maas.
 Magusa mäletsemise sekka kaelakell väriseb,
 põldviljas rukkiräägu saag
 lakkamatult käriseb
 ja koplust lüüb nurmkana vaikne kurr-ruk.
 Siis tuleb kerge udu ja lõhnade hoovus:
 värske leiva tubasust poetab uks,
 sõnniku pehmust kariaiast, magusat kasest ja toomest.
 Ihlised saunalised mäele
 särgiväel rammestunult tulevad,
 valged rätikud heidet käele,
 leil palged hõõguma ajand.
 Nad seisatudes kuulavad
 kaugusest laulu ja löötspilli kaja,
 nad lähevad — vesteldes ilmast ja tööst,
 nad räägivad imepehmest ööst.

5

Kes ei ole hingand mere jahedust suveöö valguses,
 see rühkigu tema manu,
 rühkigu enne, kui lõpeb elu nooruslik janu!
 Ning kes tuleb — mõistab põhjatust igavese alguse,
 pärib vetejõu mõõtmatus sinendusest.

Kuulake merd selles petlikus pimeduses:
 palged ei taipa tuult,
 kuid vetepind õõtsub ja kiigub,
 kisub lainel kõveraks kuu,
 tõus tõus, mõõn mõõnaga liitub —
 see on sügavuse rahutu tung.
 Need lained ei ihalda und,
 vaid kaldale tunglevad, hoidmatult valisevad,
 kuukiired neid laotusest tulistavad,
 õhk karge nad liivale kannab.

Alalise võitlusega kalurid
 kodu rajand mere mühaval rannal.
 Suur nende rõõm ja mure on valulik:

tutne ikka siin tormi ja päikese hooles,
 leib narmuga alati pooleks...

Ma vantan:
 ala põhja alla
 oo laanest valguse saadab.
 Terava joonega taevast loikab merepind
 ja korpelt kukkuda valla
 ahvandab täheleld...
 Ma tunnen, kui terava joonega
 mu enese teed on punat.
 Ent kui need need inimmõistuse noolega —
 olgu sellisel süveol tunneteankur üles hiivat.

6

Merelõlits kõveras,
 kus taidand on veteplind
 süütsel linn,
 Siin kumava laotuse mõrastand
 aak katused, tornide ja vallide joonde.
 Eika andament poobha
 püüab värske ja rikaste voimuga
 lüh mõde laotuse noost.
 Uka lühel sin mõistu naaga, trine sapist sõimuga
 et mõtteid vapand seel noost.

Uus tiku maldavus maldavus
 keldel nup keldel rahvapily,
 noorik murede rannaku jahedusse.
 P'lehterlõlits sild
 püüab püüa vanaa vana,
 linn lühel lühel lühel
 ja korpel poleeril naades rohekat lisab.
 Uus on süveol rammestund naer.

Linnal kumavad monitorite kõrid,
 kummiküplid kuhjavad munda
 ja laternad valavad tuld.
 Sekka raudrehvide pöörin
 ning rammestund naer.

Majad kahel pool valvavad pideva vööna.
See on raua ja elektri vallutav tärin,
tuleviku töö ning inimeste võitluse värin.

7

Suveöö, sulle olen laulnud poemi
viimse ja vaikse.
Sest olen tulnud lahkveeni,
kus ristnulte lõõtsed maised
mu siidame pärimused üles taas äratand.
Olen avanud kodutalude väravad,
olen kuulatand merd,
olen näinud, kuidas Peipsi vägevalt hingab —
uut võimsat verd on hoovand mu rinda.
See, kelle süda on erk,
kelle meelisse rahva kannatus nõrgund —
see tunneb, et meie tahe merepingele võrdub.
Olen vaadanud selle ülbesse silma,
kelle käes on vägi- ja meelevald,
olen näind meie töö- ja talumehe lihtsat ilma,
olen vaadelnud varjude maadlust metsa all —
see on meie rahva heitlus oma saatusega,
see minu hingel on lähedal.

Sügava elujaatusega
olen kuulnud rongide sööstu läbi suveöö,
olen näinud teraslaevade sõitu —
see on meie tuleviku võitlus,
meie tahe, meie töö.

Olen tunnud kodurahva vaesust,
ta igapäevast pingutust oma olemise eest,
olen kaasa joond kannatuskaevu
sügavast veest —

tean: meid võib hoida vaid teotahte leek.
Olen näind joomapidusid töökehviku kulul,
et penigi inimvenna kaastundes uluks,
olen näind puudusest kuivand käsi,
olen nälgind leiba,

olen tunnud, kuidas inime vaesusest väsib —
võib päästjaks nõõri ja teiba,
kuid ma ei ahasta, ma ei leina —
olen lootnud vaid kooki, kes töötab, kes loob
elu raskemate päevade pärast,
loob kavatada edasi ajatunudide jooks,
araku vaod päikese näha,
loob valuseb vedur ja merele lendab laev —
valud Peipsi ja meie meie mure, meie naer.

OKTOOBRI KILDE

1

Mu akna ees oktoobri kurblik ilu.
Jään mõtiskledes seisatuma töös.
Ning tuju langeb korraga nii viltu.

Alt chitusest kajab haamri löök —
aampalke raiub paika võimas käsi.
Ma kuulan kaua, kuni kuuldes väsin.

2

Puid laastand raskelt öise maru sõel.
Pääd pihlakate kobarverre kastet.
Muld hommikpäikeses kollatõbe põeb.

Mu meeli riivab jahenduste valg —
ja tõsidust toond aasta veerev aste.
Käin. Umber lehti ala murrab hall.

3

Päev vastutahtmist kõike loodut silub.
Linn kaupleb, rühib, naerab, käib.
Ent väsimus mu raamatutest piilub.

Nii palju olen tormand uisapäi,
nüüd tõusnud sellest hinge endalaitus.
Päev kustub rahus. Tuleb öine vaikus.

4

See sügisrahu murrab vanad tõed.
Ma'i suuda enam millessegi usku!
Oo saatnud alla ränga udunõe.

On vere erutsist kõrvus hää.
Mu toas tuli enne koitu kustub.
Kuid kahtlusudu ikka rõhub pääd.

5

Ning rinnast hääbub tuiskelemise julgas —
aastu elu ballusele ligemaks.
Pool antud ajast juba muha hulgut.

Klaas akna vihmast muutub ligedaks.
Veetorud nohrat laulu alustavad.
Ma laulu peldan hinge valutava.

6

Ma tahan jälle tulla mehist ulgu —
nii tähele saanud juurdlemine, oot.
Utsakõik nõi pöevad tulgu, ainult tulgu —

mä olen lühine ning kõige jaoks lood.
Kas laupäev öis või koltunud leht mu tee —
sügisrahu murrab vanad tõed.

7

Mu akna ees oktoobri kurblik ilu,
puid laastand raskelt öise maru sõel.
Päev vastutahtmist kõike loodut silub.

See sügisrahu murrab vanad tõed
ning rinnast hääbub tuiskelemise julgas.
Ma tahan jälle tulla mehist ulgu.

RISTLAINED

Sain kirja nukrameelse täna,
ringtempel ümbrikul Charleroi:
sõckacvanduse lakkamatus käras
saand sõber jalge alla jälle maa.
Ning mitu nädalat ta põgenejajälgi
sõetolmu peitnud pime urg.

Ta avab: ahastust ja nälga
kui kõrbe kaamel inime peab kandma, —
ta seltsiliseks sageli on surm.
Ma needsin sünnitunni, sigitusetahte
ning nutsin... Uuesti siis elu võttis tuld
ja kerjates sain Niederlandi randa.
All maa nüüd orjan. Kõigest lahti.

See sapp on ikka tema loomuviiis,
nüüd kuhu põimund helid nukra hinge.
Sest põgenedes karmi säädust siit,
ta kannud turjal laeva lasu,
poolturnuks muljund kord ta ankrukett,
samm iga aimand varitseja linge,
käind rakkus jalu maad ja näljas vett.
Ta värveldud, ta'i leidnud kuskil asu,
tend jülitud kui jänest linnupriid —
piiss keda ootab maal ja õhus kulli tiir.
Oõloomana end heites päeval rohtu,
tal lõppu näidand iga väärav hetk,
ta jooksnud ühest hädast uude ohtu...

Mu meel nii valusaks saab mõeldes,
kui mõistmatu on elukäim.
Ei tea, mis rada viib meid tõele,
kus olemise õige mõte algab?!
Romantilisest koolisõpre salgast
ma üksinda veel vabana siin käin —
on's minu rinnas olnud teine ihk

või läind see ütlus kummalielt täide,
et olen lemmik jumalate hääde?
Ent kellel iial sõbrad olnud kallid,
kes ihkab vaba laotust, —
sel üksiolu tunnid ikka hallid,
see mõistab nende kaotust.

Ja kaugeid mälestusi mõttekeeris
ristliikumises põhjust üles toob —
kul laine laine järgl veerev
kaind meie üle aja vägev voog.
Meil kiskus kaasa võimaa ilmapalang
ja isimele vabaduse rohik,
me kasvand koos ulatene najal,
meil võidust päevl halbu, häid.
Meil koljel varne kodu, sama elukäim,
me koollitajaka juba verevalang
olug kõige vana krahvik.

Ma meelestan, kul pöördked päevad juulis
Lol daga mõnest laurest mälama —
kõikult hõmmas võitlusandne,
vaim loomidele ründas tihkema.
Võit kaus meil võitluse sõpra,
see vene lühemik, kões lipp — hurraal
me varuland kõik loodud lõprad —
õnnid maha Põtsi — Türgi — Austria!!!

Võit järgl punalippe — langend tsaar!
õnnid marssijatele loka me parki.
Ah, maha papid, maha riikekaart,
kõik rahvad on koera palga teenind! —
nii parjat sõltlilt melle Marx'i.
Lõl valmud õhuvase vastne puhk,
kul suha stote stot — Lenin,
saur Neervalona massuuhit.
Ning ikka kättemaka sad ajaubh,
tand iga avastus kul mud meeli,
silm ajalehist uelaa kõned Trotski.

Ees juba lips ja hambus plotski,
 kui põgenes siit Preisi kull
 ja süda vabanes kui painest kalgist.
 Maa võttis jälle päikse tõusult tuld, —
 maailm sai punaseks ja valgeks.
 Ning ühte jäime päevil suuril,
 romantilisest vaimustusest aet:
 kui kahurite mürra laulsid püssikuulid,
 meil kõrvu kaevikud ja relvad laet.

Ent ilalgi me hinge roima-ajad
 andisti tapakirge'i äratand.
 Meil ausust, õiglust oli vaja,
 mis tundlik meel ja süda pärandand.
 Sest kellel silmad nägemiseks loodud,
 kel kõrvad antud kuulmiseks —
 see maisest elurahust loobub
 ja küüb proleedi radu tuuliseid.
 Nii jäi me sõpre pärimuseks
 siin nua ilma aateleek.
 Kuid aeg alt jalge ära löikas tee
 ning tõi me sekka käristuse...

On linna ääres sünge liivahaud,
 ühe koolivendest kuhu elu jättis.
 Ta esimesena me keskelt sulges laud —
 kui peni maeti alla mätta.
 Siis sõjakohu julma laua ees
 kaks viiest ootsid oma saatust
 ja eluante pärast iga mees
 säält vanglamüürid päris kuueks aastaks.

Neil päevil neljas võeti kinni,
 meist kõige vaiksem, mõttlik vaim,
 ta olemise ümber käidi ringi,
 tend jälgis ammu säädus-Kain.
 Ent kellel ilmakord kui inimsuse laim,
 proleedi elu keda ala pinnind —

see endapõlgurina julgeks saab,
 ükskõik kas võit või mätta all tükk maad.

Nüüd kadus viimane utoopiline realist,
 et leida kuskil tööd ning asu.

Mis olnud, sõnab ta, sest kõigest kahju,
 kuid süül mu arve üle tõmmat rist.
 Ma kuigi tahtsin, ma ei saanud,
 kõik kiskus teisiti, läks parimärg —
 alla parem maha jätin kodumaa...
 Võib-olla kunagi taas üle vana läve
 ma tulen, kui see päev veel...
 Siis elu ränk. On tuju viin —
 vast kustun järele nagu kaevurilambi leek?
 Jää tervet! Poleta see küh.

Nii lga mees on vikat ise rada
 ja aasta aasta järgi lüüdnud.
 Meil palju ühtselt randa veele valas
 aeg toomane ja elu toomututtav.
 Kuid see ei püüdnud poatula lai,
 vaid kuhutava kühmusega ruttas
 ette hantel oma kätte jagab...

Ma sõnab, vanglamüüri tuga —
 te kannatate alust selle eest,
 et teadustate ilmselgus on vale,
 et elul kannata ühena peab pale,
 te teadustate vaid vale lühimuseelt.
 Meest maailmast te nägite, et laand
 ette sandatust ühes lauas joob,
 see ahastatut palu, kisa —
 vaid huultes tõttust vaid nende poolt.
 Ja kanna lüüdnud me ajaloost
 ette palju teadeti, kui kühel pildilt
 Euroopa õigusest pidi tühi oode taotles.
 Te teadustate — teid võidus vägivalla kaotab
 ja lga õigus mees on püüdnud kull.
 Laga ühe mees lühikeses mees puhkab
 ja teie aastad hävinevad püü.

on inimesel puua ainus kael,
kuid ük-ki aade ilmas ei saa hukka.
Mu pääle ära ole kuri. Leks,
ei olnud ilma parandus mu ülesanne —
on igal oma saatus, oma eluvanne,
mis jääb meil kanda päriseks.
Ja kindlasti sind näha loodan,
on lühike või pikk see aeg —
veel tõuseb päike idast, läände loojub.
Las läheb märgist mööda mõni laeng
me tulimeelikusest täna,
seks kindlamini kaenla püssipära
me surume, üks siin ja teine säääl —
koos kasvand sõprus igaveseks jääb.

PATT

Mustas sadamkõrtsi urkas,
keset lärmi, ränku soon —
istun ühel kombund nuias,
istun, mõlen, tunnen mõnu
kõigest sest, mis ringi keeb.
Järjest tõuseb kõrtsi tuju,
lärmakad ja nornad kuulud
kõlavad ruumes, kaovad uksest,
kõlavad, kaovad oma treed.
Pudellinahtse rõõmuad lüksed,
kilkeld, nartitad, sõnuu,
laulujuur, nartuhoop
kõik aitu labirept pöörub,
sapp ja voodluse kumab koos,
tõlu tants kalvast' mullitab —
latselt mõnu soomnu rüüpan,
suttan suttan etnaat suttan
ja see voolen jalle valeselt,
voolen rüüpan

[illegible]

tühjendab paar viinaklaasi,
haarab vorstijupi vaasist,
pühib suu ja jälle läheb,
kähku läheb.

Kust nad tulnud, kuhu kaovad
kõik need tõmmud käed ja kaelad, —
oma määrat elujaoga
maanteelt, tänavalt või laevalt
aeg nad hetkeks siia toond?
Milline küll mõte käärib
mehe sel, kes seina ääres
üksisilmi lakke vahib,
vahib, naeratab ning joob?
Rinnahaige häälekahin
löötsutav ning kõlaumbne
hooti kostab seljataga,
kostab, manab nukra tunde
selle mehe kaduv jõud.
Teises nurgas keegi magab,
laua päale vajund lõug,
sorakile märjad vurrud.
Parempoolsest kinnistoast
purjus naine õhku surub
võbiseva naerujoa,
külma joa.

Nõnda kaedes, mõlgutades,
põlvel jalga kõlgutades —
korraga kui kasvand maast
luna ette võõras isand!
Kujult šarž või kiire visand,
jumal-teab kust tulnud ra'alt.
Seisab, vaatab — tuim ning trotsiv,
seisab, pööramata pääd,
nagu leidnud, keda otsind.
Mõtlen: joonistajat võluks
tüüp see... Või mu endse aja
tuttav, unarusse jäänd?
Lausub külmalt: — Osta õlut,
räägin oma eluloo,

muidu üle silmi valan.
Esmahetkel ehmun vähe,
tunnen, kuidas verevool
lainetab ning tõuseb pähe:
on ta lihtne hulkur väljast,
siin piitsutet ehk naljast
joomar või ka päris hull?!
Tallun ruttu, pakun tooli,
markan — kustund suits tal poolik,
ulatan su karmult tuld,
ahult tuld.

Udvastat klaasi täidab,
otub, peetub ahnel söömud,
toodet sõltumist kui rõõmu —
kõrga tala otas kigub.
Pihet pööramata surub,
ahult kütet kui elav laip.
Udised rahulatoor kuldud,
põlve pühkida vastne paik,
lõhkund põõsli habem'ülilad
võituvad, kui ta rüügab,
tõulet klaasi kallutatades
võitub ka keel kolud.
Nagu kütet, kallutatust,
selle toomund õhu liike
temast levi läbi lohu.

Kust ta pärit, võõras laund?
otven rahulohud toonit.
Võpaitade vähe toolil,
otub rühne laudkatma
punnud ta sõltud, naen,
punnud kui võpaitad.
Oh see vana või mapamatus
õttund joonistaja vau,
annud nalle selle värvi,
võit väre?

Lihtsustunaks joob ta klaasi,
nagu mõnigi anduplaani
märjal laual veab sõrm,

veab ning ise tusas vaatab,
 kuni jookseb ühteplaaka
 tihe õllejoonte võrk.
 — Kust ma pärit? küsi kordab
 surverõhuline hääl,
 ja siis nagu mõtteid korjaks,
 korjaks kokku aasta-aastalt
 mälestuste luitund laaste
 see nü murerõhut pää.
 Osatan siis üsna kaudselt
 tööst ja ilmast mõne lause,
 kuni elustuvad ajad,
 ajad need, mis ammu läind
 läbi igaviku raja.
 Uuesti ta eluväli
 kohiseb ning meeli valdab,
 kui ta vaikselt häälel algab,
 lihtsalt algab:

— Selles linnas, kevadajal,
 ühes viletsamas majas,
 kus on ikka nälg ja nurin,
 olen päevavalgust näind.
 Ema tiisikusse suri,
 vari temast meelde jäi.
 Kes mu elust enam hoolis!
 Isa oli sepp ja joodik,
 orjas nädalate viisi,
 kõik siis jälle maha jõi.
 Mäletan, kui ema viidi,
 haual lauldi, loeti palveid —
 samal õhtul purjus libu
 joobnud isa koju tõi...
 Käisin koolis ainsa talve,
 terviseltki olin kidur,
 isa sunnil sai must sepp.
 Aga oli koera elu —
 loomult mõlemad me perud,
 alati üks riid ja lepp.
 Sellest sõnnikust ja vaevast

tahtsin põgeneda laeva,
 ära laeva...

Peatub, päägi rinnal' laskub,
 nagu oleks kohand raskust,
 raskust, millest üle'i saa.
 Kahtlen: on ehk lihvit petis,
 valetaja oma reitel,
 otav jutustaja, kaak?...
 Ei-ei, — see on ainult pelgus,
 temas räägib siiras meel.
 Imetlen ta kõnkoolt,
 mõtte lühidust ning selgust,
 siidamlikult lihtsat tooni
 selle kurva puuha kees.
 Undes läin ent kasvab ala,
 silme-välja pehmed jalad
 tugevdavad, nutusving
 pilgutamis sunnib silmi.
 Vähe vastumeelselt vaetlen
 mõne hetke aeda silmi,
 kuni süttib norus naubril
 kõneldurks jälle hing,
 taluhing:

Jah, see sepp ja vana joodik...
 Ühel ööl ta letidest voodist
 laubumina õlgi päält...
 Krambest kõrgemasse murtud,
 osapu stoline ja turand,
 oma mantel üle pääl...
 Nõnda ast ta viimase rahus,
 ja me nutsin. Oli kahju,
 et ei kahju.
 Mäletan Huhumõtle maha,
 idu vanematest vaba...
 Mäletan, mis noor papi jäänd,
 meil et idand mekist haad:
 ema kummut, kapp ja pregel,
 moonid la sepaistat,
 ajast-ajast olid meid ka.

Sõber laeva päale kutsus,
rumal süda õnne uskus
kuskil mujal. Läksin siit,
ära siit.

Ja siis käega silmi peites
räägib oma mereseikest,
neist, mis kummalises reas
elad viie mandri rannul.
Sekka tüsedasti vannub,
võrdselt ülistab ning neab
sadamaid ja kaugeid linnu.
Kukub järjest jutuindu
nagu ehtne meremees:
tõmbab krobelsi jooni
Tulemaast ja Amatsoonist,
rändleb läbi käidud teed.
Kiitleb laevameeste tarkust,
julgust, tööd ning elu karmi,
näitab põsel pussiarmi,
rinnal tätoveerit ankrut,
sinist ankrut.

Keset mälestuste võlu
peatub, sügab luisi õlgu:
kuue kraele jäme täi
roomab kunagisest särgist
nagu selle jutumärgiks,
millest algab mahakäim.

— Kümme aastat, vennas, rändu,
torme, külmi, päevi ränku,
kümme aastat kestis sõit!
Kaisin läbi maid ja saari,
ikka saatnaga paaris,
kuni ära tüütas kõik.
Rahad, kolid löin siis kokku,
heitsin ankru siia soppa,
neetud soppa!

Ning ta hoolimata kõne
avameelselt järsk ning põnev,
põnev, masendav ja kurb.

'ae ei ole meil filmis,
 ei romaani saatusmured —
 see on inimliku ilu,
 elolend aastaid sojapombes,
 laevakate johlakas kambreis
 tapnud, vägistand ja süüand
 Austerlitz ja Poola sees,
 kuni endan'unde riustand
 laorekaskiidet nõjapoom.
 Valajuga hinger loikab,
 hui ja kahetsedes, võikalt
 eesjõh põlmasid ohedkloost,
 kutsudes naise trauustamurdva
 kopsu tulles ära noomand
 vihmaid hekkend vihaheos,
 lullus loom...

Vangela tubijus acilao aastat
elu uue alla laastand
ja alla tubitseyu keha
etud junditiduste puhul
valla aastand aruand.

Atleku, korat? Mida teha,
 me ei pöördud selja, süha?
 raskust ning kannat kuseh.

[illegible]

Pisar langeb laua äärde,
 langeb — kinni matab hääle,
 teised paotab nārus kuub.
 Nutus vārisevast pihast
 sigib hinge valuviha,
 suitski sapiks muutub suus.
 Vaikselt tursund silmad avab,
 lausub sunnit nalja toonil:
 — Vaat kui sant on pāti meel, —
 kui sa mõtled, siis kui manab
 silma selle neetud vee.
 Aga mis ma enam hoolin,
 terve elu rikkus sõda,
 kui läks paat, las minna mõlad...
 Leitaks' kuskilt kraavi pervelt
 hunnik ussisööta... Tervist!
 Kadund jälle tema hardus,
 klaasi tühjendab ja laeb,
 näolgi endne kibe karmus,
 kui ta enesesse tardub,
 ühte täppi maha kaeb,
 raskelt kaeb.

Järsku rusik lauda rabab, —
 vannub, sülgab laias kaares,
 jookjad ümber kaevad baaris,
 toogi kaeb, kes nurgas magas.
 Tõuseb, neab seda maad,
 vannutab, et otsast pääle
 algab elu, pöörab hääle,
 pöörab, inimeseks saab.
 Haatab mütsiloti, tänab,
 pisar silmanurgas särab,
 särab, kui ta tummalt kätt
 surub ning siis väljub ruttu.
 Rasvund kõrtsmik peatab jutu,
 sõnab ülbelt: — vilets pätt.
 Ja taas vana hooga sorab
 naer ning jäme kõrtsilora.
 Grammofon on käima lööd —

neegritüüm säält kõrvu peksab,
 parempoolsest toast sekka
 kostab oksenduse öök,
 lakkoy öök.

Poiklen jälle karges õhus,
 hing on masendet ning mõru,
 kogu ilm kui valat jääst.
 Tummalt kääriv tundusega
 eksleb ringi selles elus,
 millel oma kord ja saad,
 mis kaeb sümpot saatadu,
 kuu kopest oli peab
 talpa hõbe valdus kadu.
 Pöörades hõbe kava
 märkan... mustab Kannavärav,
 lahelt tõuseb uduabur.
 Huh oo, joutu sadamasse,
 mere kohal langeb taht,
 langeb kaaren madalasse
 laht valdus sügiköö.
 Vana pild Läänemumli,
 tõmbleb juhendavaid tuuli,
 ohutund loka müüri lööb,
 loob õng muredub jälle merre.
 Ja see tahaks nutta sellest,
 nutta suula.

NOVEMBRI RÜTME

1

Kust see udu alla tuleb,
halli raskust maha sajab,
kelle mõtted käivad päas!
Need on umbsed läänetuuled,
tühjad, tummad sügisajad,
kuhu upub rõõm ning jääb.

Ohus kumisevad kõlad,
mullast tõuseb kadulõhnu,
silmis vihma tinavärv.
Udulasu kandvad õlad —
seda kodutaeva rõhku,
millest sigib meelehärm.

Hämarus on päeva käsil,
piirituks saand ööde mustus, —
õhk ja maa on ikka koos.
Sellest sünnib nukrus värsis,
helgemeelsus äkki kustub —
heliseb vaid tundetoon.

2

1

Sügisõhtu uttu musta
tõusevad südalinna tornid —
rasked-tummad, märjad-mornid,
päästult valvates kui usku
sääb, kus hajub tulekuma.

All ent sumab,
valkab, punab
laternate valguslang.
Siin on hele, kihin, kära, —

aitab lga aken, värav,
aitab kabi, rataan, kand.
Suul, kus kohvik, kino, pank —
uhke üle uhkelt viinat,
akna hõõkumelo lisaks
tuhatküünlaline lamp.
Lga nuch sila päevavalge,
kuhu ilal lohejalgar
vallutusehõõn kanoel,
silma testad kulu kaarde
tuld, elektrit, kallidid aardeid,
suotvaid käsi, jalgu, päid.
Sila ei taju sügisraekust,
sila on pakatavat küllust,
hoosumust, vaimu, allust,
sila on hõõkumelo aekus.
Tulevad!

plahhah
morgab park ja jookseb jõgi
valtsuaga igavikku,
kõrkeb laintel tultikke,
kannab alla kõntsa, nõge.
Häaletumad sügisuuled
kõlata kumendavad tuled
pothand pilgud enda ette —
etta vette,
kulu plimeeduse uputati äadu...
Nüüd neli rahu
põue kallis,
katustel ja liht maad,
paajatavad valguspallid,
lõulali püss ja hõõgub traat.
Kõplik vutab, hõbu trambib, —
tundet stuult lambid, lambid,
alles laternate rüvis
kumendavad tänavakivid,
põhki mudapõttomisi tee.
Nende laternate leek
kõlki kustub, kikki pabkeb,

külmalt, surnult särasteleb,
 öhe kaeb kui jumal uhkelt.
 Siis vast silmi pilgutavad lambid,
 kõrge kuma värasteleb,
 traadel edasi kui kantaks' masinate krambid.

II

Alevite seinte ääris
 udu liigub, udu käärib,
 rõskus tänavaike sajab.
 Poolest saadik poris, vees
 lõmitavad urkad, majad,
 tühjalt kajab
 peniulg ja lapsekisa peen.
 Siin-sääi aken kumab ähmas,
 latern punahelkjas vilgub —
 nõestund ripsmeist maha tilgub
 nagu haigeist silmist rähmas
 võibsevat õlituld.

See on sulg,
 kuhu põlvest põlve kokku aetaks'
 alahinnat töötav sugu.
 Siingi sigitatakse', naerdaks', mactaks',
 iga nädal õlilatern laetaks'
 kesk novembri udu, udu.
 Sääi, kus sissevajund lampkast,
 tina tuli vilgub taeva poole,
 nagu võllasümbol selle soole
 püsti torgat latiniast.
 Justkui surma määrat rinnast
 kasti kõrist tõuseb korin,
 igavesest rahulinnast
 räästatorud ümisedvad porri.
 Siin on raske, rusuv, pime,
 niiskus käsi, palgeid imeb,
 mure istub katusehõlud,
 siin näed inimest kui varju.
 Siin on sappi,
 põlgust, viha,

alla on sõrmed töötat katki,
 tepp küüra surund pihad,
 luitvand nääri ning raagund põlv,
 lapsed nälga, tõppe lakkund.
 See on muudem tarvavõlv,
 laternadki viltu kukkunud.

Kuid see tuli siin on loomav, —
 see on jõudet verent-higist,
 sellest leegist kala sügib
 pilastand ja kuulilist,
 sellest karastatakse' moopad,
 kummutatakse' võitlusaind,
 sellest meheleel saab valmis.
 Kuid kord jõuab aja-aast —
 tantsu mees,
 nõuat keelab lubas kui malmist,
 nõuab oma verehina,
 lükkab viha auruhatel —
 siin allat maja õhe poleb nagu latern,
 taevast õitseb Vana poletuse kuma.

4

See on udu, mis november alla saadab,
 me tohimele pärandand.
 See on ajal kõrgus ühte aubab mnaga,
 hall aetab ala koduvärvava.

See on udu tantsu mere rahutusest,
 see on udu, mis on kupaist.
 See on kooki Vätast, Peipsi vahutusest,
 see on udu, mis on kupaist.

See on udu, mis on kupaist sügilevihma aurust,
 see on udu, mis on kupaist harupokk.
 See on udu, mis on kupaist sõnast, laulust,
 see on udu, mis on kupaist meele tõed.

See tänavailt ja põldelt palge hoovab,
see langeb maha raagus puult.
Ta surub tõsidusse vaimu loova —
liig ahtralt kiitust kukub meie suist.

Ja päevast päeva selles hallis võrus
vaid otsimisi tallame.
Me maa ei iial tulimeelest põru —
me visaduses ainult salvame.

See udu hinge kannab oma värvi
ning kõlad rahva südamest.
Me omad metsad, meri, laiad järved —
ja oma laulud sõnastuvad sest.

KODU

Mu blogi avas emä häälekurin
ning arletas mu abitumat meelt.
Ta silmist põhjatus mu pääle tuli.

Ja meelichellus sõpis rannas, rjas,
põlv loidis praagi sulist maist tee,
ja südamele kitsaks sünnimaja.

Ilm muutusjutus oli hääl ning laul —
lõhki püha tuld ja koda kikkas põrus.
Kutsa rinda avatuks magus aim.

Päev päevalt liha sirguis vaim ja jõud
ning emä kooned avardasid võru —
sõlt algas ilm, kus lõpeb meie õu.

Kuld aastatopa kaavas sapp ja nurin,
tuul, julgus hinge mässutsema jäi.
Lõult avatuks otsa meeltepuri.

See kodust lahti kiskus elujured,
lühk nenda mända akna järele küis,
meeli kuhu kisketi rüstad, kuhu kured.

Me juustake suur elu kae sai —
tata veevabadust ja kikkjat hoogu,
et alla munda tulvil kogund pais.

Ja tunde tunde pühad vööd
me puole kikkjalt kaudselt võimaid vooge.
Nell vastu otustas oma kired.

Ning käies luuleraja kitsast harn,
mu värsist kostis armu rukkirääk —
see pärit vere püsimatü jann.

Aeg hellitüsi kahel käel siis jagas
ja unus kodu, unus ema hää.
Onn oli lähedal ja taeväs madal.

Nüüd tundevaraks muutund meeltemaru
ning süda koduga on jälle seot.
Rind andeksandu sellelt kodult palub.

Ja tulles õhtul üle vana ukse —
vaid külmi tuuli kaasa toovad peod.
Saab süda jälle lapselise tukse...

Mu hinge avas ema hääle kurin,
ilm muinasjutus oli hää ning lai.
Kuid aastatega kasvas sapp ja nurin —

mu jumalaks suur elu ise sai.
Ning käies luuleraja kitsast harn,
nüüd tundevaraks muutund meeltemaru.

28. XII 1929

Mu süda rahutu ning kisub jälle koju,
kui pühkumüsi kibedaks saand meel.
See kamber vastu võtab oma poja,
etü kün vaikseid pärimüsi eel.

Mu süda rahutu ning kisub jälle koju.

Süda kõik on endalt südamlik ja vana:
kapp, neli tooli, madaljalguo laud.
Seesama lampel endist valgust valab
ja uksest ikka kütiksub küsiraud.

Süda kõik on endalt südamlik ja vana.

Kell alust alust astub vähe tasem
ja kaeuud sünteis alguud mõni lill.
On tubjale pöörd vaid minu voodi ase,
ta kohal tuumalt ripub vana pilt.

Kell alust alust astub vähe tasem.

Et mika sa tänä mõttes vaikid, ema,
a südamandel kajasut nütü näen?
Mik sa et pait minu elu enam,
et sa ta annan molemad ja käed!
Et mika sa tänä mõttes vaikid, ema?

Ünn, teadsin, teadsin, et sa koju tuled,
et tühimüsi sul on east tänä täis.
Et tühimüsi õhtul on need talituled
me alus täna lojutamas käind.
Ünn, teadsin, teadsin, et sa koju tuled.

Kakshümmend ilikun sa aastaid lugend
etü tühis tühis lühia jagand kšed.
Nüüd südamandel et ole enam tuge —
sa kütü etü tühis, tühis nütü pärv.
Kakshümmend ilikun sa aastaid lugend.

— Ma mõistan, ema, mõistan sinu muret,
kord olen luulemürgi hinge joond.
Sée on mu elurahu läbi purend
ja, tuulde lennand sinu vaev ja hool.
Ma mõistan, ema, mõistan sinu muret.

See mürk mu kodust võõrutand on ära,
jäänd sulle ainult unelmate mure.
Mu rõõm ei kodanlikust õnnest sära —
sant riidelt, rahatu ja tihti kurb.
See mürk mu kodust võõrutand on ära.

Kolmkümmend aastat mööda lennand juba,
neist valuaastad olnud viimsed viis.
Kuid süda siiski ainult laulda lubab —
see on mu elu enda tõmmat liisk.
Kolmkümmend aastat mööda lennand juba.

Taas süüta, ema, küünlad vaskel jalal —
kakskümmend üheksa kord põlend need.
Siis kõik on endselt südamlilik ja vana
ning valgus ära kannab mureveed.
Vaid küünlalt pisar alla veereb sala.

KOIK ON TUULINE JA IRD

Taholitud
taholitud külvad vaihused, pikad,
pikad öhtud, mustad ööd.
Matted meeled nööd on hellusrikkad,
sada vabalt, vabalt lööb.

Tuuled valgas
tuuled valgas kihutavad nelju,
rapsab, viigutab aknad lil,
Puhang korstnaa vilistab ja heljub,
nagu enesega viib.

Lauld valgas
lauld valgas laupab ema voodi,
ilb viigutab pead
Uustelt mind kann koju ootas,
laulataks lisa hädalt.

Talle rahu
talle rahu pöörd taas tuli abika,
valgas elumõrja aia
Tema pool ei oopa tuult rabin —
kõik ta elu on vaid tuul.

Tuulid laupand
tuulid laupand tema timber ala,
Uustelt mind ulgus ränd.
Talle jätti jondvad mure jalad,
Talle otsestaks — nälg.

Laupab jall
Laupab jalle tureb enne koitu,
varem veel kui saabub päev.
Tema rahu otseviit hoidku,
nii ta üle paupat känd.

Tuuled väljas —
tuuled väljas kihutavad nelja,
keskööd hõikab kikka kirk.
Minu saatuse ema palges heljub, —
kõik on tuuline ja ird.

ROOST

MAHA RAHUL

{1932}

VAEVAMAGUDE MAILT

// D'olme tühine
 oli minu isa
 Vaevamagude mail,
 Pidas püüet
 ootama ja ood
 vaevald loid last aul.

Kõnnin tühine aotme
 oli tema kule ning loikus
 meile aul vi
 Ja oida kaitset ja õigust,
 kaitel tika oli noorem,
 ja nooreid uputas vika.

Ja tühine ning ajas
 meile aul
 Ja kaitset ajas
 Ja kalle püüet veld korjas
 Ja tühine vaitmist keel
 Ja ajas
 Ja meile tühine meöda ajas.

Andis meile kaitset ka
 kaitse ja kaitse
 ning meile kaitse
 Ja kaitse kaitse
 Ja kaitse,

Ja ennäe —
vajus noorelt juba looka
kaelast kannani.
Nüüd pole vajuda palju enam viimase rannani.

Täna, kui ta tuleb
otsimast tööd,
kaebab, et mure
viib unegi ööl.
Ja kõikudes vanadusest,
istub tooliga nurka,
mõtleb ja mõtleb vaikselt ning nukralt —
otsekui kallimast saladusest
pikki töötuid tunde
ta unistaks.
Mul on tunne,
et see nahkund pale
ja habetund lõug
sõnatult tunnistab:
kogu töömehe elu on vilets ja vale,
kui jahtub heitluse hoog ning laguneb jõud.

Ent nüüdki kevadpäike sulatab
tema tarduva vere veel valla
ja esimesel mail
jalg alati ulatub
tööväe lippude alla,
kus sammub uus noorus Vaevamägede mailt.

KASIPOSAKIL

Laltpäikeso jahedad kiired
taas aknale langevad,
ja päevad kõik lajuvad kiirelt
mu armu ning vandemaal.

Laltpäikeso völd jahedust hõõgub,
püstitandis püstitabki auru,
et meeled ei tulkamast võõrdu
ja vere ei vooli tulak.

Vatke püstitet annulide pära
kui tugev hõõgubki tuld,
see muundub kui püstitet sära —
kord helgus, kord põnn leil.

Vatke hõõgude talu meel püstitab
et tugev hõõgubki tuld,
kuid siia jääb ikkagi siiraks
ja libastet püstitab jõud.

Vatke hõõgude meel püstitab
et tugev hõõgubki tuld —
see muundub kui püstitet sära
et tugev hõõgubki tuld.

ENNE PEN-KLUBI ISTUNGIT

On laupäev.

Lauakell täpselt pool kaheksa.

Pesen käed,

kraegi vahetan

ja sideme uuesti seon —

sest pean minema Pen-klubi istungile

ja hiljem olen kindlasti politsei-peol.

Nõnda jään tunniks veel rippuma

tubases rahus mõtete ristitungile:

kui süda saaks ühtlaselt tiksuda

nagu lauakell siin

vedru pineval surve —

oleks kindel piir

aju igal võnkel ja kurvel.

Ent nüüd elu välise keerise

imeb endasse vere ringvool —

vaja ainult veel punane nool:

mitte puudutada, surmav!

Nii tänagi veeres

lõpule udune päev:

nägin rauka-kerjust taas sillal kurtvat,

nägin purjus isa

poja kirstu jaoks paluvat möödujailt raha,

kuulsin lehempoiste jooksu ja kisa.

Ja nüüd pean minema Pen-klubi istungile,

hiljem tantsin kindlasti politsei-peol.

Rebin kalendrilt unustet päeva:

november 22. 1930.

Puhtaks pest käega

lehe pööran ümber,

kuhu triikit on tänane lõuna:

juurvilja-supp, kanakotletid ja apelsiinikreem

või suhkruga hautet õunad.

Aga mulle on küllalt — klaas tulist teed

ja ennekoike ülev meel.

Klaver siinest piitsutab

allinud ohvituuri leske

lüt vallutat last.

See kooris vankur naru tiivustaks

lille narmetuna iluma omm keskel,

lüt lundot rabhu koob kellegi ast.

Ja samal hetkel

lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

lüt lüt lüt, lüt lüt lüt,

Pea inestuma Edithi barokk- ja rokokookleidest
ja teadma, mida teeb janditsev Sacheverell,
pea tummuma mõnest kirjandusnärvilisest lordieidest.

Ent meisse on valgund
Põhjamaa udude sade
ning mõtisklev kalgus: —
ma kardan, et olen kade
ja ei mõista hinnata
seda ilu täie rinnaga.

Lamp jällegi valgeks lõi lae.
Kella osuti visand ju ringi.
On tunne, nagu hõõruks krac
ja pigistaks kingki:
kui süda saaks ühtlaselt tuksuda
nagu lauakell siin
vedru pideval survel,
oleks kindel piir
aju igal võnkel ja kurvel.

Kustutan uuesti hõõguva traadi, —
kamber pimedusest pahvatab pungile,
kompan jahedat linki oma peos
ja vallandan haagi,
sest pea minema Pen-klubi istungile
ja hiljem olen kindlasti politsei-peol.

TALISEL TEEL

Lühtadelt kihutab üles
taline tee.

Värokete hoovuste süles
külitun reel.

Tõtlevalt elust ning ajast
valpaks lõi jalg.

Uinestust luungi kajab
jalaste all.

Varjudest sinetab nõgu,
tunnen päev.

Tahmatult haaravad õhku
vabanevad kired.

Nurmeliselt viltedad kernd
hüplevad muus.

Lootuse barastel terast
tõotab laas.

Kervad soledad soopaid
vaputab rütk.

Asch karmadad loopaid
vastu loob suuta.

Uastua värvuon vahelt
põuutub nuud.

Uastua veel maajade ahet
põuutub lüng.

Uastua ühade vorin
lõuutub uud.

Uastua rahulik püün
uastua lund.

Uastua elu loob vastu
palkide voor.

Uastua moonup astub
lõuutub loom.

Viltjalu mehed on rippu
koormate pääl.
Hingeaur lehvitab lippu,
habemeis jää.
Põliste metsade põhjast
tulevad koos.
Kuuse ja pedaja lõhna
kasukas toob.
Kihiseb saagide vihin
käänaku ees.
Kirvestest lajatab tihnik,
hagudes leek.
Kuhu on rinnuni hange
keerutand tuul,
jalapäält maha säääl langeb
raginal puu.
Loodangu kumendus juhib
luhale taas.
Lumise mütsi all kuhi
kummardab maad.
Suitseva õhtuga liitub
hobuse aur.
Jalas vaid kõvendab kriiksu,
tee nagu laud.
Särab ju talisest rahus
Rehä ja Sõel.
Korruga pakase kahur
prahvatab jõel.
Pimedus palkesse raksab,
tümiseb sild.
Sihiks jääb tuttava akna
punakas silm.

Hingeaur lehvitat lippu,
habemeis jää.

Põliste metsade põhjast tulevad koos.

Kuuse ja pedaja lõhna kasukas toob.

**Kihiseb saagide vihin
käänaku ees.**

**Kirvestest lajatab tihnik,
hagudes leek.**

Kuhu on rinnuni hange
 keerutand tuul,
 jalapäält maha säääl langeb
 raginal puu.

**Loodangu kumendus juhib
luhale taas.**

Lumise mütsi all kuhi
kummardab maad.

**Suitseva õhtuga liitub
hobuse aur.**

Jalas vaid kõvendab kriiksu,
tee nagu laud.

**Särah ju talises rahus
Rehā ja Söel.**

Korruga pakase kahur
prahvatab jõel.

**Pimedus palkesse raksab,
tümiseb sild.**

Sihiks jääb tuttava akna
punakas silm.

[illegible][illegible]

Nappu tuntuu talttuneen alla
 tunteittomasti hokkaut maast,
 suudel vaurukatsaa kied,
 tunteet talttuneet julga
 haamutusta kiltuand veel.
 tee plank ja huuvelikrav
 taltt. taltt. suudel,
 nappu tuntuu talttuneen
 olke kiltuand suudel tord.
 taltt on taltt kaveet talttune.

10

•

HINGETUIISK

On tuisk,
on hingetuisk
lumisel väljal.

Tuul ulab kui suist,
mis ammu ju näljas.

Vahel kui vinguks
viili all vask,
vahel kui lingult
visataks kivi,
puhu kui suisutaks
uinuvat last,
puhu kui sõdurid sammuksid rivis.

Nüüd nagu ihuks
sähviva luisuga
vikatit mees,
nüüd nagu liiva
visataks pihust,
et kardingi hiivab
ruutude ees.

On öö,
on raske öö
akende taga.
Seinapalke kui sööks
siin rahutud vaglad.

Meeligi salvab
mühisev tund,
öö läbi valvan
sööstuvat tormi,
silm pole puutund
hommikuks und —
rind pole leidnud veel püsiyat vormi.
Moondudes killuks —
alati muutuvat
eemalt end näen:
puhu kui askus

rõõm mind pilluks,
puhu kui raskus
suisutaks last.

Ju kolt,
ja tume kott
last end kaevas.
Et tule veel kott,
et taluma tarvas.

Vahel kui vinguks
viili all vask,
vahel kui lingult
visataks kivi,
puhu kui suisutaks
uinuvat last,
puhu kui sõdurid sammuksid rivis.

Tüüd kui ihuks
sähviva luisuga
vikatit mees,
nüüd nagu liiva
visataks pihust,
et kardingi hiivab
ruutude ees.

VÄSIMUS

Tahaks südamest, südamest puhata
ja jätta neid unetuid öid.
Hall taevas kui külvatud tuhaga,
ees lõputult, lõputult töid.

Silmis hõõgub kui palavik väsimus
ning võõrana peeglis end näen.
Kui lakkaks mu verest see kärsitus,
kui heita kõik suudaks kord käed!

Tiksub riivil kellake ägedalt,
et padjusse mataksin pää.
All ümised grammofon vägevalt
ning joristab, joristab häält.

Laul tuligi jahedalt helendab,
kus nurjunud mõtete pahn.
Säält enesekahtlus vaid seletab,
et elu on otsatu jaht.

Tungid ähma ning umbe kõik hargunud
ja kõrvades kohiseb uim.
Üks kärbes on lakke taas tardunud,
üks keha maailmale tuim.

Tahaks südamest, südamest puhata
ja jätta neid unetuid öid.
Hall taevas kui külvatud tuhaga,
ees lõputult, lõputult töid.

TREIPINGIL

Ma lükmets on pesitsend ala
teetänavate vihin
ning vihmade kätisk.
Kas olin,
kui mõnda olin hüpanud oma alast
ja teinud kiskustel sõidid
ikka vaata takti hoidasid mu jalad.

Nuud tühja on jällel päev,
mit vana pooli
ja korda olen
tõnne
Värske olen voolid
ja muutunud hõlud
taas lahendab
et vana pooli on pöörd
ning loobida kätik laenu vahedaks.
Hea loomus on olma laga.

Ma peadun hamburise vane
de meetata kinnitun taas
hamburise kätik laenu.
et vana pooli on pöörd
ning loobida kätik laenu vahedaks.
Hea loomus on olma laga.
Ma peadun hamburise vane
de meetata kinnitun taas
hamburise kätik laenu.
et vana pooli on pöörd
ning loobida kätik laenu vahedaks.
Hea loomus on olma laga.

Kui kollast lõnga
pingil keerutab laastude lang.
Tera mõõdet vagusid tõmbab
ja vormitu kang
moondub võlliks
veel varem, kui ligineb õhtu.
Töökuube imbuyat õli
ja raua kibedaid lõhnu
keha endise mõnuga tajub.
Tund tunnil otsa vajub —
läbi akna talipäikene jahe
ju loojuma hõõgub
sinna, kus raagus on terashall kack.
Näeks sisimas rõõmus,
et seegi oleks treipingi vahel
nagu pehmenet vask.

I ont een kofje kumplemecke aemt,
 keth percaeste keshel soom ja naer,
 - teet pakehult jhah karia lungepon,
 jerry melanc lilelaryent kach,

"Min bestebroder, kuelst list lænd,
 ja ikke mindst stude list all,
 klemme mig på skulderen aldt vandr, —
 og kommet paa det en rind ja fald.

Ühikupoolne alla jätetud kimp
ja kinnituse alla kinnituse viis —
in maa- ja metsa kinnituse
in maa- ja metsa kinnituse

not composed yet lithomermad,
hookerella patuland lauderend:
spoke rippe treeed leamed,
dashed with substantial need

besten gedenkt begreift,
 nicht begreift nicht,
 was begreift nicht
 nicht aber nicht begreift.

[illegible][illegible]

VIIMNE ÕÕ

Tasase leegiga vuriseb ahi,
korstnas mühiseb tuul.
Nurgas vedeleb jõulupuu
ning rabistab nõelu.
Ükskõikselt vahin
leekide tõusu,
sest tunnete rahunend sõelust
ei pudene rõõmu ega õudu.

Tuli lainetab tõmbeist
nagu kikas punasuline.
Kell sekundeid ühte õmbleb
ning ligineb nullile.
Selle õhtu tubases säras
mureneb lõpule aasta jaks —
mõne põgusa hetke pärast
kirjutan kirjale 32.

Siis põlevasse ahju
lukkan kuuse —
las hääbuda see, mis vana ning nõrk,
mul pole millestki enam kahju!
Moondumises uues
protestiva kisaga
laguneb kuuseke kõrk.

Tahaks järgi veel visata
midagi aegund asjade seast,
et kerkiks soojuse pügal —
selleks kõlbab oma tühine süda
ja tänini kirjutet read.

LABI TÖÖTAVATE TÄNAVATE

Vahekojast läbi põikleb
lõunakaare pehme tuul.
Seegi nüüd, kes töötab, võitleb
oma vaesusega ala —
tänavale,
ärgand häälis käravale
kergendatult surub jala,
laul ja vile tihti suns.
Ürgne elurõõm taas hinges
tõstab lihaste- ja meeltepinget.

Päranilööd akna taga
juba ammu rätsep õmbleb
ristijalu.
Laias kaares käsi tõmblev
piste piste järgi jagab,
vaikselt ümisedes laulu
pöörab jalgu äbaraid.
Järsku närukaupmees hoovi
hõikab kõrgendatud toonil:
setukaupa! räbalaid!

Veoauto raske müürin,
tuim ning nüri,
põrisedes mööda rühib.
Kirjakandja palja päi
naeratades higi pühib
ja siis jälle majast majja
oma kandamiga käib.
Lehtind aias
aednik rehitseb ja kaevab,
pää pääl pilvist puhas hommiktaevas.

Nagiseva redeliga
äsjakitit seinale naale
tõstub maaler.

Panges värvi vedelaga,
 tugev pintsel teises käes —
 ronib hoopis räästa alla,
 õhku jäävad lapid tallad.
 Ning siin nõnda kogu päev
 värvib, värvib, vilistab —
 varblane kaeb päält ja kaasa siristab.

Miks on sulet
 tänav järsku,
 käiguks kinni kõnnitee?
 Mis siin kõrbeb, mis siin kärssub?
 Hiigelkatlad, all neil tuled —
 asfalt pulbitseb ning keeb.
 Mustad mehed nahkseis kindais
 avalil löönd särki rinnad:
 kummutavad
 kihisevat pigi pangest,
 summutavad
 tõlvadega vastu maad.
 Sääli süis käriseb ja kangeb
 kivikillustiku paak,
 vastne tänav üha kasvab —
 heideldes veel vingu ajab asfalt.

Mööda põikipandud laudu —
 akna kandu
 pangamajja vinnatakse
 rasket terasrahakappi.
 Kokkuliidet rinnakakse
 pingutab vaid pisimurra
 üles libistuvast mäest,
 nii et sirutuvad appi
 uudishimuliste käed.
 Hoppl ja ähkimised kurgust,
 siidisärgid krabisevad,
 tõukest isandatel vatsad vabisevad.

Kust see järsak plekipõra,
 käälte häire
 löikab õhku nagu mõra?
 See on kardsepp julgepäine
 katusäärel —
 korstna külge seot vööst.
 Järgemööda haamril, käärel
 välkjalt laseb käia töös.
 Katuspleki külma põrra
 taob, löikab oma trotsi
 mitmevõrra —
 tuttavale alla naerdes tõstab mütsilotti.

Juba kostub
 nurga tagant
 turuliste nobe sädin:
 mingit nurjund kalaostu
 kirub eit siin üliagar.
 Vabasuine naistevägi
 jagab naeru, pillub sõimu,
 kana kisa, kaalu kägin —
 segiläbi sumaks põimub.

Habetunud mehenässak
 keset turgu,
 rahvamurdu
 hõigub vastset hiirepüüdjat,
 pillub kätega ja mässab.
 Vanaraamatute-müüja
 hooti piilub üle prille —
 mees, kes kopsutõbe põeb,
 sajandi ehk sündind hiljem.
 Jalge ees kuid kopitavad kunagised tõed.

Ulesjõge, piki muuli
 sadamasse tuleb laev.
 Käre vile löikab luuni,
 kajab kividel ja pacs.

Peipsimehed külitavad
nõgeskotel teki ääres,
sülitavad
laias kaares alla jõkke.
Lusikaski saapasääres
rappub muretumast rõkkest,
kuni põlend käsivarred
silla langetavad randa —
jõuk siis jaguneb ja hargneb,
igal seljas riistakott ja elumurekandam.

Linna taga rohtund luhal
sackaater ala vuhab.
Jõekäänu idakaldalt
küünib kõrvu kirvetokse
madal kaja:
pikas reas palgiparved
pärilokset
käivad saeveski alla.
Parvetaja ridva najal
osavasti juhib, kargleb.
Palgi palgi järgi neelab
kanal urgu,
keti ümber kaela kecrab
ja siis kõlinaga visalt
hiivab sackaatri kurku,
kuni lopsab riita kreissae teraskisast.

Kõik on liikvel, kõik on kahkvel,
mõru kordnikki on lahkem
sääl, kus linna lõikab pooleks
raudteeliin.
Taga suitsund jaamahoone
kostub vägev auruvihin,
puhvri login, raua kriisk.
Kõset kruvide ja rattarägu
vedurjuhi
õlitahmas läikiv nägu,
millest kostub teraskõla,

rattahoog,
kui tal harva ainsaks sõnaks
hauled rebenevad koost.
Järsku lõikab üle päade
vilevirin —
rapsab vaguniterivi
juhi ainsast vändakäändest.

MATUS

6. V 31

Nägin matust,
punast matust.
Polnud pastorit, ei kellakõla,
polnud surnuvankri musta katust —
seltsimeeste kuuest õlast
kirstu kanda küllalt jätkus.

Poja järgi —
kirstu järgi
kõndis ema ainult mustas rätis.
Kuivatades silmi märgi,
tõstes kivel tudisevat jalga —
tardund pilgu maha jättis
uudishimuliste salka.

Kuulsin sõnu,
julmi sõnu
oma võikalt naabrilt selja tagant:
— Vaat kus koera kantaks' õlul!
Ässitaja, linna ääres
südaõiti lehti jagas...
Saadi jaole, — lasti maha...
üleile.
Kuuli kihutas veel säärede
politseile...
Raipe viskama peaks aia taha!

Nagu võõras,
päris võõras
olin maha võtnud mütsi
selle põrmu, selle ema pärast.
Veri südamesse mõõnas,
olin üksi, päris üksi
kevadises tänavkäras.

Leinamarsi,
nukra marsi
helidele käidi vaikselt järgi.
Polnud papi kõrval patust
leinarongis ära märgit —
seltsimeeste käsivarsist
laipa kanda küllalt jätkus,
ja sest jätkus.

IDATUUL

Näen sadamast viipavat mütse ja käsi,
kui Helsingi rahnude vahelt
laev merele käib.

Hommikust löikab oktoobrituul jahe
ja ulguvee lainetus räsib
kaljude punaseid päid.

Seisame tekil ja vaatleme
murdliku ranna vastu
lendavat vahtu.

Oleme mitmest kutsest ja tõust:
siin huvirändajad, säääl võidukad maadlejad,
paksukaelalised omas jõus,
koju pöörduvad tagasi;
siin vallandet merimees —
läbi imbunud tuulist ja veest,
istub oma kehval pagasil.

Säääl ahtrile kogunend usulahk
kiidab lauluga päikest ja Kristust,
kuni tõusvasse vette
kivine rannaviir kaob.

Ja jõuliselt vihisev tuulesahk
löikab merre sügavad vaod.
Juba naaber mu kummardub ette
ning pardale luksudes viskub.

Ala kõrgemale tõuseb ja vajub
kohisev silmapiir.
Ulal murduvad pilved metsikul ajal
ning otsekui petteks
hele päikesekiir
vilksatab ainsamaks hetkeks.

Tuul järjest kasvatab hoogu
ja mastidel huugab.
Laev tuigub kui joobnu,
hoides jonnakalt suunda.

Korraga mühisev puhang
poolküljeli virutab laeva
ning metsik laineteretk
pardale uhab.

Kaob pilguks silme eest taevas,
käest pudeneb pide
ja tahtmatult põlvili kummardad vett —
lagi seismiseks õõtsuv ning libe.

Siis teine ja kolmas vahutav kosk
uljalt püsti kargab,
et kärinaga rebeneb tross
masti mannetult vardalt.
Laev harjule tõstneb kui pilvetompu,
siis oigab ja raksub,
laskudes keevasse sompu.

Ja vaata — usuvennal pole sisimat jaksu:
ta põlvili tantsival lael
oma jumalat kisendab appi!
Kõrval maadleja kael
raskelt kõõksutab rohekat sappi.

Ning selgesti näed,
tükk-tükilt kui merre uhtub
hädas inimlik uhkus: —
kel jatku veel jalus,
abiks võõrale ulatab kae
ja tuulte surve
kõrk miljonär vennana talub
töötult hulkuvat vurlet.

Mida kõrgemaks tulvab
lainetevirn
ja julgemaks löövad vahused tukad,
seda enam meid valdab hirm,
ning ihaldame näha taas mulda.
Juba kuuldu sõnu: läheme hukka!
Juba kirutakse kaptenit ajuti,
kes välja söandas sõita.

Kuid raukusest tudisev merejäär
sööb mõnusalatit kajutis,
suitsuliha taldrikul lõikab
ja väristab naeratades pääd.

Nõnda me heitleme, kahtleme lainetekurvel,
laev lendab ning võppub,
sukeldub üles, poolküljeli havvusse viskub,
mast oigab ja raksub, kui valmistuks murdeks,
tüüril pingutab madrus — me tänane Kristus,
Ja pole enam võorast ega sõpra
ses õõtsuvas ruumis —
oleme võrdseks lööd vägevast tormist
ning ühiseks ähvardet idatuulist.

Aga säält vilksab ju Aegna ja Tallinna tornid.

TÖÖJAOTUS I

Täis päikest on hommikutund.
Topin mõrudat suitsu
ja kirjutan.
Õõ läbi lugedes ootasid und
ning kuulasid kevadist tuisku.

Liikmeid toolil nüüd sirutan —
pole töö nagu pidet
ja raske on pää.
Loon kirjutet ridu
ning mõttesse jään.

Kana kusagil kõõrutab
mõnusat häält.
Veetoru lumipisaraid sõõrutab
ja põrandal laieneb päikese vaip.
Kamber on hauana vaik,
kui korstnas rabiseb
korruga pühkuri luud!
Ahigi kõhib ja nagiseb —
all müdiseb raudne kuul.
Ning kohe on ärkvel
jälle kõik meeled —
taban sõnade järje
ja kihutan uuesti teele.
Sest kerkib ind
selle mehega ajada võidu,
kes kaksiti korstnal
kõlgub kui lind,
kelle luud sääl norskab
nagu ratsu sõidul,
kelle rõõmud ning vaevad
parkuvad nões,
et tuhmub taevas
ja silme ees tänavajõed.

Silp silbile sujuvalt otsa
jookseb mu käes,
kuul korstnas toksab

ta tõmbeväest —
pühkur säääl üleval,
mina all.

On tunne — nagu voolava tööga
enese kaelast alla käiks luud
ja puhastaks tahma, mis imesin sisse unetu ööga —
et rind taas tõmbaks kevadetuult.

RIIGILIPU ALL

Oli lämmatavalt kuum.
Ei olnud pilvi ega tuuli.
Äikest ähvardas sonnune ruum.
Riigilipudki —
milledega maju ehtida kästi —
longus päi pööninguilt rippusid.
Ja mäletan hästi:
oli esmaspäev, 27. juuli.

Oma äsjavärvit maja ees
seisis nõretav kõrtsimees,
haigutas, kergitas rippuvat vatsa
ja ähkis,
näos bigitses tursund ninanipp.
Oli öö läbi kalland viina ja jagand vähki,
nüüd rasvund kaclal polnud enam õhku.
Aga pää kohal seisis valvel me riigilipp.

Samas tuli loivates ligi
kroobatand maaler,
väike ning kõhn.
Mütsilotiga tervitas kõrtsmikku maani,
pühkis käisega higi —
äikest ähvardas õhk.
Kuulsin lipu alt kaebavaid sõnu:

— Tulin palga järgi...
Söömata lapsed... Kodus haige on naine.
Ise kukkusin redelilt,
parem külg on pörund.
Tegi käega tõrjuva märgi
haigutav kõrtsimees kuidagi vedelalt —
nagu see redelil vööbatund paine
silmitseva rõhuks ta vatsa.
Vastuseks vaevu kõgises

ning puhkides paigalt end lahti kaksas —
vedel keha nurga taha lödises.

Korraga kihutas häält
autode rida:
sõitis silinderdet riigipää,
sõitis diplomaate läänest ja idast,
sõitis pappe ja kindraleid —
istus kõrvuti rist ja mõök.
Sõitis lillelet daame,
käed kaenlani kinnastet,
silmis peoveinide hõög,
näod õrnad ning kaamed.
Sõitsid ajuga kiirelt —
äsja kirikus õnnistet jumalast.
Tolmu vaid sumatas
ning kumme alt liiva rabises.
Oleval õhuväe eskadrill tiirles.
Lippki kõrtsi vardas nagu vabises.

Mõtted kiskusid risti ja rästi —
nägin trepil paljapäi maalrit morni.
Ei olnud pilvi ega tuuli.
Ja mäletan hästi:
oli esmaspäev, 27. juuli.

Ohtul lõi pikne Oleviste torni.

HEITLUS

Kuskil katuste taga on äikese värinaid kuulda,
taevas lõõtsutab tuult, õhtuks ju pimeneb i'm.

Otsekui võimuka käega kõmisev õhkude surve
võppuma kõigutab maa, täriseb akna ees ruut.

Rahutu veri, mis kaasajas alati hoiab sind pingul —
korraga voolama lööb vastupidiseid teid.

Kõik sinu tühised vaevad siis ühiselt liukuvad kokku,
näruseist muredest saab mehigi kõigutav jõud.

Võõrana endale tundud neis kaksiti rebivais mõtteis —
ajuti tundmuste meel, ajuti mõtisklev pää.

Vastuoksuste rägast, mis keerleb su enese ümber,
klassika selgusel näed kõige kaduva tött:

just nagu saatanlik needus me elujõu vajutab kinni
päevaste kitsuste pais, homsesse juhitud aim.

Rõivas sul pudeneb seljast ja jalatsid kardavad valgust,
aeg-ajalt nuriseb kõht paberivirnade ees.

Ometi vähe on vaja, et elada rõõmsalt ja julgelt —
õhku, leiba ja vett, tihti vaid õhku ja vett.

Aga ka sedagi vähest Titaania lastele andmast
keeldus kord maameeste jõuk Lüükia viljakail mail.

Tänagi meile siin päramaa udus ja tuiskude rajul
viljapäid sigitab põld, karju kasvatab luht.

Vaesed ent oleme. Vaestena enesehüvangu lõbus
rikutud orjade verd kannaks kui painutat põlv.

Vaesem kuid kõikidest see, kes sule on võtnud, et lüüa,
sule, mis varakult viib kõige kaduva teed.

Vanemalt pärandet veri ning nooruse vaimustus julge
lummutab hõõguvad mäed enese kujutlusjõust.

Jahuslik edu sind tõukab ja suurimgi sündinud anne
petteterendust loob algaja radade ees.

Poleks kui tungidel lõppu ning vägevail tõdedel tõkkeid,
milledest tormitseb rind elujõu parimas eas.

Kuni kord märkad, et varem kui aastate surutis nõuab,
palgel on tõsiduskorts, puhkust ihkavad käed.

Siis sina mõistad, miks põllumees öösiti sügavalt norskab,
peatub rändaja teel, väsib kui sammumast jalg.

Tööline vabrikust tuleb ja pärib taas õhtuse rahu,
kaupmees lukustab poe, tuledki kustutab linn.

Sina kuid igal pool mõtete heitlusi endaga kannad,
heitlusi möödub su päev, nnetult viirastub öö.

Rõõmu ja elujõu kaks kord kiiremalt põletab läbi
nälgiva hinge müük — otsekui hooratud leib.

Pidevalt keha siis kõverdub näruse vaesuse kätte,
vaimugi lõplikult sööb pingutav mõtetemürk.

Nägemusmägedest jäävad vaid viletsad varemed järgi,
hullumeelsuse särk kangastund purjedest saab.

Mõtled, ja kõril kui tunneks ju surma kondiseid sõrmi —
Peipsi kaldal on Liiv, vaestekalmistul Oks...

Korraga prahvatab pää kohal äikese lagisev kisa,
sähvatav valgusenoel valangu voolama lööb.

Kärisev taevast taas laiali lahutab kisklevad mõtted —
tühiste murede rämps valangus kihutab päast.

Küllalt on nutet ning küllalt on ahastet elude pärast,
kellede kadumist siin kiirendas maailmakord.

Vähe on mõtlikke päid ja tundlikke südameid ilmas,
rikkusi kellele toond rahutult otsisklev sulg.

Isegi Homeros Kreekale maisi varu ei jätnud —
pimedust tajus ta vaid kaasaja vürstide seas.

Aga me pärinud oleme ülimaid väärtusi temalt,
mida ei rooste söö, mida ei hävita aeg.

Varemeis ammu Oliimpos ja Akropol, põrmus on Trooja —
Hellase sõnastet jõud juhib meid tänagi veel.

Valdavat rõõmu siis tunned sa endagi kitsunud elust,
just nagu äikese välg hele on vaesuse rõõm.

Juurini haarata tahad taas kõike, mis annab me sajand,
kõike, mis tunnetab vaim olevat väärikalt hääd.

Indu sul paisutab sageli ainuke õnnestund rida,
ainuke muretu hetk virgutab vastseks tööks.

Tundes, et tänane heitlus on alati tugevam eilsest —
tugev sa olema pead enese pühendat töö.

Ajaloo suurimast käänakust selleks nüüd ammutad jõudu,
näed, kui tõukleb ju maa algava murrangu käes.

Tunned, et kõik, mis siin vana on, peatselt variseb põrmu —
elagu vaesus, mis loob suurte aegade eest!

KOGUST

→ TRAKS LIBRI ←

1933

KOPUTUS

Tuli, koputas mu ukse päüle
kerjusnaine, süles väike laps.
Palus abi alandlikul häälel —
tühi oli minu toidukapp.

Leidsin siiski taskust viimse raha,
ukse vahelt ulatasin kätte.
Ema nuttis, laps kaes naerdes tuba —
'pruuni silmiga kui kevadpäev.

Imetelge, rõõmus lapsenägu
kerjamises algas oma teed.
Sinna ühtiki joont me elurägu
polnud põletada sunnud veel.

Läks ja koputas ta jälle aralt
vastu sama vaeke naabri ust.
Kandis süles oma naerul vana —
võõra armust püsis elu-usk.

Kumbin trepil kaugenevaid saame,
kumbin lapse pulast naeruhäält.
Muu hõlperaba hädus kambriis —
koputas veel kuuas kõmas püüt.

OHTULÄUL

Uinu, laps, ma laulan sulle —
sinust kasvab mees,
sirgud suureks, kasvad julgeks,
leiad oma tee.

Akna taha tuisand' lumes
vahib pime öö,
sule silmad, küll sa unes
kõhu täis taas sööd.

Uhisabi näljasuppi
homme jälle toon,
pooleks teeme leivajupi,
kinnituseks sool.

Pea meeles: sadas vihma,
kaebas tuultejooks,
vaesus võttis püksirihma —
isa kuuri poos.

Pea meeles värvit silmi,
kuldseid hambaid suus —
need me vaenlased on ilmsi,
südamed neil puust.

Inimarm sääli kinni jäätund
nagu aken, näed, —
sinu süda heldeks jäägu,
ausaks ikka käed.

Kui mind vaesus vara murrab,
mulda matab pää —
ära omaks võta kurja,
ära norgu jää.

Uinu, laps, ma laulan sulle —
sinust kasvab mees,
sirgud suureks, kasvad julgeks,
leiad oma tee.

HELGALE, KES VEEL LUULET NAUDIB

Sa luulemeelne laps, su nime kõlast
kui paistaks selge kevadpäev.
Veel elu kibedust ei kanna õlad,
vaid värssse lehitsevad väiksed käed.

Kaks tarka silma teesklematult kaevad
kui öise taeva sina põhjamaail.
Need silmad veel ei taipa sõbras vaenlast,
hää kurjast lahutab vaid lapse vaist.

Sind tänavate tuuled pole puhkund,
vaid päevitanud mereranna õhk.
Su maailm alles valat luulesuhkrust, —
ta hääbumist ei nõua täidet kõht.

Käib kitsail huulil süütu naeruvilge,
kui võõra küsi kimbutab su pääd.
Kas kasvab naerust isa mõru pilge —
või põhjamaise ema süda hää?

Sa aastatega peatselt sirgud plikaks
ning tõsielu võidab luuleväe.
Mu mälestuses jääd sa lapseks ikka, —
me käime üle teine teisest mäest.

MUST VANKER

Uht jalga lonkas — inglistövest puret,
kuid sasijuukseis lehvis elulust.
Peensääred päiksest punased kui kurel,
hall vammus seljas, nägu nulust must.

Veel polnud mureks paisund jalarike, —
ta lendles kastani all nagu küll.
Pääjagu vaevalt oli vellest pikem,
ning vello süles lombist läbi viis.

Ta õrnaht kandis närtsest punut nukku,
käel suisutas ja pesi vihmavees.
Puu varjus ajas talle pikka juttu,
klaashildest kaela köitis kirju kee.

Ning pühapäeval — hoitles roosat kleiti,
tal kodus taltsaka noomit tuisk ja lend.
Käe kolletiga aetia taha peitja,
kui avat aknast kõnetasin tend.

Nii suve läbi jooksis, mängis liivas
ja rentsis sulistat, kui sadas vihm.
Pilk aralt keldritoa akent riivas,
kus ootas purjus isa püksiõhku.

Sile tuli sügis, päike väsis ära,
et tahund liiva enam paljas jalg.
Jad püsti veel ja klõst hoovivärav
nagu kastanilt tol lehed maha hall.

Ta vilksas tänavale viimast korda,
kui sügis tuul saabus hõbe päev.
Hõbe püsti noppu lummepuu alt korjas
nagu kastanilt tol lehed maha hall.

Aeg möödus kiirelt. Luiged juba läksid,
lund maha raputasid pikad ööd.
Hall tihane mu aknalaua täksis,
mil silmad korraks üles tõstsin töölt.

Must surnuvanker veeres läbi lume
ja ohje pihus hoidis sünge mees.
Mu meeli valdas järsku aimus tume,
kui vanker peatus keldriukse ees.

Sai selgeks kõik, mil väikse valge kirstu
tõi isa üksi välja palja päi.
Ta elurõõm sääli oli vaikselt irdund,
nüüd läbi lume algas viimne käik.

Kaks lihtsalt punut kuuseokstest krantsi
ja peotäis sügislilli kaasa sai.
Mees ohjadega tõmbas mustal vankril,
must hobu liikus vaikselt nagu vaim.

Lein ema silmist saatjatesse imbus
ja veli vastu ruutu surus pää.
Puud seisid raagus nagu vitsakimbud,
jää tänavale maha ainult jää.

RÜBLIK

Sääli ta rahva keskel rüübib —
väike poisiklutt.
Hõikab kaaslast, hõgi pühib,
ripneb junkratutt.

Silmad hõõguvad luid tukid,
kõrge laubavõlv.
Narmendavad küünarnukid,
pükstest välguv põlv.

Seda poissi ei pea kinni
koduruumi suum.
Pääseb vahelt uksest
lendlema luid tuul.

Mehete ta vaevalt vööni,
aga rüblük hing.
Uudisake talle ööni
täis on kogu linn.

Hommikul ja tõuseb pinges
rahutumas pääs.
Silmus justkui mööda minnes
tuvi jalga jääb.

Noomitused tühla hülgab,
tarkus pistab kätel.
Kathend hamba vahelt sülgab,
kahe kuuks, nüeb.

Opib kätja, kümme käsku —
nagu jaksab võim.
Vahetuvad nina nina
põlvkonnad loid.

Tuiskab ruumes nagu süstik,
nagu murdja kärp.
Kuhu käib, sääal võtmepüssist
sähvab hele kärts.

Koolist vabanedes algab
õige mehe päev —
raamat lüüaks' istme alla
sõit läeb lahti mäel.

Süütus lõbus haarab kõike,
kuhu küündub küüs.
Ohtul äritseb ning hõikleb —
ajalehti müüb.

Hiljem kinouksel piilub
külaline kehv.
Kuni jõuku ajab kiilu,
kaob kui tormis leht.

Pole viripill, ei pödur —
poiss kui põhjapaas.
Kirikpapp või julge sõdur
sellest poisist saab.

Aga ühel kevadõhtul
saabus järsak lõpp.
Rõõm ning rühk kõik paiskus õhku,
pooleli jäi õpp.

Sendimängus kõiki võitis
nagu kogend mees.
Auto taga koju sõites
tagumik käis vees.

Hulluand sõiduk aga järsku
võttis hirmsa hoo.

Poissi pillutas kui närtsu
tormav raudne loom.

Vete uhet rentsliräsil
kuldus vedru raks.
Samal hetkel poist käsist
kadus viimne jaka.

Lendas õhku, kaare allu
langes alaspäi.
Korra tõmbas muljut jalga
ja siis sirgu jäi.

Arst kui saabus — juba lamas
kivil väike luip.
Hualte vahel katkend hammas,
pää all porivaip.

Hetkeks lakkas tänavhüra
vastu kevadood.
Väike tähekild vaid raras
kõrgel taevavööl.

KANGELASED

Hõiskab rahvas
ja muusika vägevaid marsse lööb —
kangelasiks oleme kasvand
nagu üleöö.

Jagame kõnedes uhkeid poose,
et sõjamees enese salgaks.
Kojujääjad pilluvad roose
rautet taldade alla.

Nõnda saadame teele
parimaid poegi ning kangelasi.

Neid tõstame liinil ületsi reele,
kes käed lõplikult langetasid.

*

Kes säälb piirab puiestee äärt
ja kõigutab kahele
oma inetut puusäärt?

Kes see tuigerdav pime mees
tormab me vahele,
väristades naljakalt pääd?

Kes see jalutu närudes
iga päev kõnniteel
end kätega edasi kärntab?

Kes see, kel tühjalt ripuvad varrukad?
— Poisu, see sõjasant — põrunud aruga.

KERJUS SILLAL

Neil koltund päevil piki jõekallast
käib vana kõssitõmbund kerjus-mees.
Ta jambitaktis lonkab vasak-jalast,
aumärgid mingid võidund kuu ees.
Võib-olla soldat ilmusõja ajast?

Jääb seisma silla varjulisel trepil,
kus üles-alla sumab rahvavool.
Ta kummardades abika võtab kepi
ja selga toetab niiske raudbetoon.
Nii saatuse ja eluga ta lepib?

On mõru rahu ikka tema pulgel
ja määrdunud räbal varjab paljast pääd.
Käib mööda linne ja neljajalgne
ta kepi najal valmis tõstma saart.
Hootuules lehti kalda vahtralt langeb.

Ning põmiseses kõhatavast kimpust —
see madal küäl kui oleks karm ja õel.
Tal oma külmas siniverkjaks tursund,
kui kerjateki joomatõbe pörks.
Kaastundlik meel ta vastu tihti murdub.

Ja ünn harva mõne nikkelmarga
ta mutal postab vaeke venna pro.
Sest elu netja üle silla kargab
stog helde kätel varusid ala roob.
Tas moodub laund nagu päevavargast.

Nii tõus jalle tema väsimd kaju
alla mürjal trepil polvitama näen.
Sild kõutseb kui raskemeelne tuju
ja rühki ohtude oktoobripäev.
Hall udu kittaast elust maha sujub.

LIHTSALT

Lihtsalt suri mu isa, väga lihtsalt:
viimse tunnini saagis ja viilis,
kui surm juba kannul hiilis
ja korraga raputas pihta.

Süis enese koreda käega
ta võttis määrdund põlle
lõplikult eest.
Ja järgijäänd väega
sängi sirutas põlved
ning töömehe kõverdund turja.
Nii läks tema kõikide teed.
Ema nuuksudes häbistas surma.

Välja õega viisime voodi,
tuba kõledaks, tühjaks jäi.
Kirst koju kui toodi —
kell seinal oli maha käind.

Oma õnne ta mitmeti otsis,
ent õhku kasvasid juured.
Tema järgi jäänd rahakotist,
mis ikka oli kulund ning kõhn,
ema leidis ühe E. V. krooni —
ja sellegi juures
oli tubaka lõhn.
Nii lihtsalt ja kergelt ta koolis.

Nüüd risti on kulund kuuel
uud murenend käed.
Ma tagasi näen —
polnud kunagi rõivad tal uued...

Liiga ruttu kõik libises mööda.
Mul palju oli küsida temalt,
mida vaikides kogund ta tööga
oma pikal eal.

Nüüd vastust võib kõigele anda vaid ema.
Ning endast jäi rääkida palju —
kuid mida? Ma ei tea.
Isa puhkab küünalde varjus.

Väljas märtsikuu keerutab tuisku,
nagu vaikust me kambri vihkaks.
Lihtsalt, väga lihtsalt.
Lund endiselt aknale puistub. —

NÄGU

Jälle näen ma seda nägu,
seda murelikku pääd.
See on tuttav joonterägu,
aga siiski võõraks jääb.

Kelle on need vanad palged,
lohus silmad, hõre juus?
Oo, kui oleks päevavalge —
selgemalt näeks kitsast suud.

Korjan mõtteid, kas ma varem
olen seda palet näind?
Meelestuks kui saunatare,
pää ent jälle ringi käib.

Kui kord lakkaks kõrvust kohin —
selgus oleks minu täos.
Kui nii vastik poleks rohi,
tunneks ära selle näo!

Aiman: raskesti ta hingab,
silme ees on uduvõrk.
Tahaks lähemale minna —
olen haige, olen nõrk.

Kui mu liikmeid valu murrab,
pakitsusis põleb kurk,
siis ta vaade muutub kurvaks,
põski pühib rätinurk.

Aga ikka, kui ta ilmub,
kergemaks saab tõverõhk:
kaelal järgi annab silmus,
avaramaks muutub õhk.

Kurbus naeratuseks siirdus —
nüüd ta selgelt vaatab laest.
Nüüd mu süng ei enam kiigu,
silmit nägu langes kae.

Tunnen seda joonterägu,
seda kitsaks vajund aund —
see mu oma oma nägu,
tema silmad, tema juus!

Haaran õlga, nägu hajub,
õhku rahavad völd käed.
Patjatele jälle vajun —
palavik on murdnud väe.

VISAND

Vihma põrab vastu ruutu,
kustub pikka suvepäev,
tuju järsku sandiks muutub —
tuldud radu kangelt näed,
veel kord näed.

Tee on teinud mitu käändu,
süda käinud mitut teed,
palju kõigest puudu jäänud,
mida nägid enda ees,
kangelt ees.

Kuhu haaras meeltekuide —
lausa tules tundsid end,
töös jäi kõigest järgi pude,
vaevu sädemete lend,
põgus lend.

Elad kaasa, lähed mööda,
nagu juhib rajakäänd,
kuid su veri oma tööga
rahu ilalgi ei jää,
ta ei jää.

Kõlisevaid sõnu sarjand
salmiks küllalt mõttesõel,
aga rägastikku varjat
igavesti elutõed,
kauged tõed.

HAAMER

1

Süü, kus algab Peipsi tihnik,
Tartu maantee lita ahil —
jonnakaks lööb põllumuld.
Vaatepiiri kaetud metsast,
sügisõiti harva eesoh
rannalt alla järveulga.
Tulved kaovad toisukeridu,
kevadet toob pöörajalu
üle soode tihlev kurg.
Selle ralesmoka veeul
kehtis künkla poole talu,
nõlpa kaarele tõmpis narm.
Ja kui eemal ääres
Peipsil alluuldas me sajad —
tuhja aknaid kandis maja,
süükatel tipud päikest.

Oli kire eemaspilane,
nagu aastasaia ilke
talitla raputada kõnn.
Kerkis haanest vastutuuli,
kui jalt pöördutas ning huris
pükkest väike pilvepõnn.
Teine tonnis tagant Peipsi,
lõhki kapukate parve
etand pihvates kul hull.
Järsku tagumaga heitsid
talu kohal kobaka sarved,
süükatel peituda lausa tuld.
Pulnud otse, pulnud algust,
pea pool ~~sest~~ kundi taeva.
põhja manatid, välja kaevan,
mõnaten alla põhja valpus.

Sinetava metsa kohal
 raske vihm veel kaua kohas,
 vikerkaar vaid järvest jõi.
 Aga vaevalt lõppes sadu,
 vasar jälle talus tagus,
 puud ja rauda kokku löi.
 Korra kergelt, korra raskelt
 kirves kõlises ja raksus,
 kõmäs palk kui tuules mast.
 Sihinaga valgeid laaste
 hõõvel laualt maha kätkus,
 nii et kingul põliskask
 hiirekõrvu ajas urvad —
 nagu esmakordselt nägi,
 kuidas muudab kätevägi
 majuks metsa, põlluks turbad.

Juba mulda kandis lagi,
 ahjust kostis haopragin,
 juba põrand kattis maad.
 Kiiremalt ent mürtsus haamer,
 teine vastu hõikas laanest,
 koplust vastas teine saag.
 Kaevukoogu värske krigin
 põhjavett ju pange hiiwas,
 juba paukus vastne uks.
 Pääsukeste armuvidin
 rehealust ümber piiras,
 võõra pääle haukus Tuks.
 Jalgu koputades lävel,
 imekoduselt ju kajas
 seestpoolt vastu tühi maja,
 kambris kasvas elusäde.

Meelitet kui kangest haamrist
 hooti kaema tulid naabrid
 suuri aknaid, kõrget ust.
 Kiitsid — kõik on hästi tahut,
 tarfe mitu põlve mahub,

lauta mitme härja pusk.
 Kaeti laia laastukatust,
 võeti püstijalu liigud,
 sõprust töotas pehme keel.
 Kõrtsis mehest juttu jatkus,
 kahtlus üle kasvas kiidust
 vahutavas õllevees.
 Arutati mitmest ohust,
 mis on maas ja mehes varjul —
 suu kui viina manu harjub,
 talu varsti vajub sohu.

Mees kuid mööda ajas jutest,
 tõusma virgem oli kukest,
 sitkem ähvardavaist soist.
 Rahmimiseks kasvand keha,
 õhtul varem väsis eha,
 hommikul jäi hiljaks koit.
 Mõisapõllul isa sooned
 põlgust kandsid mulla vastu,
 tõrkjalt liikus iga samm.
 Peidujõud nüüd lahti lastud —
 poja veres moondus hooleks
 muistse põlve murtud ramm.
 Kätest ehitusse tagus
 vabaks lastud elumõtte,
 küll see rühk kord ära lõpeb,
 algab elu pärisjagu.

Vaatkem mehi laudamüüril, —
 see, kes nelja nurka küünib,
 kive üksi üles veab:
 see sääl ongi Juhan Mugur,
 põlist talupoja sugu,
 sõnaahtram teiste seas.
 Kaegem silmi sinivõitu,
 kui ta päikse kõrgust uurib,
 pleekund junkseid kaabu alt.
 Vaatkem seda keha kõiku,

põlend kätel sooni sauri,
redelilt kui laiskub jalg.
Too on mees, kes mурdis sohu,
süda takust särgi taga
hää ja kurja pooleks jagab,
lihtsad tõed kokku kogub.

2

Vend ju järgi vedas venda,
kevadest kui õue lendas
pääsukeste kuues põlv.
Tütretärge paljas hames
katsus esimesi samme,
hele pää kui kaeraõlg.
Vanem poeg ja tütar issa,
noorem poiss on Anne kahast —
kehalt kelp ja vaimult hell.
Mõtles Mugur, vankri viskas
talveroostes suure saha,
mis lõi häält kui Torma kell.
Sõitis sepale ja tagus
vastse tera adra ette,
silmas, kuidas kevadvette
mõisamees ju kiskus vagu.

Järjest nõotades hobust,
moonakate hallid kogud
hoidsid raskelt adrapuid.
Pihad alandlikult vimmas,
longus päädki laisalt rinnal,
jutujätk kui pühit suist.
Säh sul vabadust ning mäsu,
märatsusi vallamajas —
nüüd kui tina täis on pääd!
Ära puutu keisri käsku,
ära jaga võõrast vara,
olgu elu hää või halb.

Riivad keisrit — naha parki
paned nagu Jaapan toona,
parunil on vitsad soolas,
ennem jumalat või narri...

Pidas seda kinnistõde,
mille nurjund mässunõges
üle kõrvetas veel kord.
Ära riku käske randseid —
nüüd on alles ümberkaudseil
aru pääs ja sabas sorg.
Jätkuks ainult liikmeis jõudu
käed kokku lüüa maaga,
põlluks põletada sood.
Taevast eemal hoiaks põudu,
sigitavat vihma saadaks,
sirguks pojad, sigiks loom.
Küll siis tõrrest taarisegu
põrsakurna ette läheb,
Annelgi on vaeva vähem,
muret ei tee leivategu.

Nõnda algas maaga maadlust
siis, kui alles metsad raagus,
koljak kõmas teede all.
Kahtejõudu ise rabas,
suviline ähkis sabas,
kiskus kõrb ja kaksas hall.
Abiks käisid Anne jalad,
voolas vihm või peksis rahe —
tööd vaid nõudis metsasulg.
Ja kui nurmel tuli alang,
vaevat loom sai teovahet,
orasease äestet muld —
Mugur pingutas vaid õlgu,
raidus raba, ajas alet,
puuris, laadis kivipalet,
juuris järjest lisapõldu.

Oli vaikseid suveõhtuid,
 suitsuvina vajus rõhtu,
 saagis rääk ja huugas hütt.
 Mugur vaikselt väljus õuest,
 süüteõled varjat põue,
 vilka suus ja kuklas müts.
 Sammus vahel rukkiseina,
 mööda vanast kuusetüükast,
 kurale jäi värske vikk.
 Järsku taga ristikeina
 kivilt kivvi kähku süütas
 püssirohukõrred tikk.
 Mürtsud õhku lajatasid,
 purunesid kivipangad,
 kuni laia järve randa
 metsad kaasa kajatasid.

Kaua's soode veeres kõnnid —
 laudast välja kipub sõnnik,
 vares kesal vaagub tööd.
 Ja nii enne aovalgust
 õuest nurme veeres talgus,
 abiks pool veel teisest õöst.
 Pingutati lüngisjalu,
 nagu põlvekõõlus raksus,
 pindu ajas viglavars.
 Küll see tasub pihavalu,
 kui kord sügiseti praksus
 raskest ahtest rehepars.
 Pole põllul pikka püsi —
 soolhein luhas kisub traati,
 löika vikat kannast saadik,
 tõmba nii, et naksus lüsi.

Nõnda ründas ajast aega,
 polnud mahti taha kaeda,
 justkui süsi kandis pihk.
 Kuue päeva kondivaeva
 pehmeks jälle peksis kaelal

laubaõhtu saunaviht.
 Pojad kõrvu pani sirgu,
 vihtles hästi enda järgi,
 küüris seljad, pesi pääd —
 et neist mehed tublid sirguks,
 hoiaks ikka isa jälgi,
 vaeva pärijateks jääks.
 Hoiatus ju pehmes vihas:
 ära iial puutu keisrit,
 selleks veel kord viskas leili,
 keris särtsus nagu vihas.

Aasta peksis aasta pakku,
 habe lõual kasvas takku,
 vagudesse kippus palg.
 Elu veeres kindlat rada,
 maailm lõppes tare taga,
 tütrekest vaid kattis kalm...
 Sõda meieni ei küüni,
 las ta kuskil Poolas määrab,
 nagu tina tuhka kaob.
 Saksamaa on kõiges süüdi,
 küll ta varsti nälga kärvab
 justkui prussak seinapraos.
 Meie keisri jõud on vintske —
 austerlane ongi puru,
 küll ta Türgi maha surub,
 saksu lööb kui Peipsi tinte.

Siin on jõukust, siin on raba,
 rublad nagu särjed kabas
 kotisopis sulpsu löid.
 Siin kui roogu viljakõrsi,
 siin on reas lihatõrsi —
 kuhu meie käest jääb võit.
 Vaata Muguri man talli —

neli hoost võib saata vaole,
 vaata sinke aida laes.
 Silma vähe viljasalvi,
 kae lauta, vahi laole,
 vahi, kuni kangeb kael.
 Pole mehel käevars sulest,
 siin ei ole peetud pühi, --
 siin on tunnist tundi rühit,
 ora taga, teine tules.

Ei see sõda sõdi kaua,
 mis siis sest, et jõululaul
 puudub puhas kroonuviin.
 Las kaob õli, lõpeb suhkur,
 vilkaga ei ole uhkust --
 popsutada jälle piip...
 Küll neist poistest mehed saavad,
 kooliõppust võtab aru,
 tarku sõnu taipab keel.
 Nõnda Mugur ahju vaatas,
 kuidas pragisesid halud,
 levis soojus, kumas leek.
 Ootas poegi, lisas hagu
 aastakümneid kogend käega,
 mõtles selgeks elupäevad,
 küttes ahju paisus pragu.

Seekord polnud ilmavalu
 lahendada rabatalus
 ega vallamaja teel.
 Ilm kui täkk, kel kondes regi,
 teisel peksis elu segi,
 lõhkus tagant, murdis eest...
 Tulid pojad linnast pilguks
 koolivahel kodutallu,
 tärnilised mütsid, pääs.
 Aga mõtted käisid viltu,
 visalt kerkis jutualgus,
 häälgigi nagu võõraks jäänd.

Isa vaatles, otsis vastust --
 näolt ja kehalt oma konti,
 hele juus ning põsed kongis,
 vaim kuid hoopis teisest laastust.

Saabus see, mis saama pidi,
 tüvest mitu kasvu sigib,
 ainsast terast mitu kõrt.
 Maailm kuskil suurel sammul
 kaheks kaksas elurammu,
 varjul valmis kokkupõrk.
 Troonid sõjas tapsid seni,
 kuni tagant oma säärede
 massikutsik hambad löi.
 Kaela sirgu ajas peni,
 tegi päaga järsu käände --
 katkes kett kui mäda lõim.
 Salamahti mässujutud
 tulid järve teiselt kaldalt,
 jõudsid lõpeks päravalda --
 Mugur keeras tallid lukku.

Kohendades lagund mõrdu
 ta ei uskund oma kõrvu,
 mida puhus vallasant:
 keiser juba tõugat troonilt,
 Vene riigi kuivand toober
 ise vitsad visand mant!
 Järve sibis, talust mööda,
 uhke väe riismed salgas
 jalgsi läksid kodutred.
 Nende kannul ühe ööga
 tuli saksa sõdur Valgast,
 kurgupäras võõras keel.
 Nina pekilõhna haistis
 nagu nälginud lakarotil,
 korjas munad paberkotti --
 tasuks halba õhku laskis.

Tulid poisid koju pakku,
 võorastele vastuhakku
 haudus noorte verejõud.
 Toodi tallu mehi sala,
 isa taipas kurja kava —
 murdis maha vandenõu.
 Polnud enam mõistust majas
 ega keelel ühissõnu,
 tüli tõstis iga samm.
 Mugur pojad välja ajas
 nagu sügiseti tõrud
 viskab endast vana tamm.
 Sada rubla puhast kulda
 luges mõlemate peole —
 mingi oma käe pääl teole,
 kummardagu võorast mulda.

4

Aial kisendasid kikkad:
 itta vaene, läände rikas,
 keset järve paras piir!
 Narvas võitles lihtne sinel,
 tõusis üleöö kui ime
 sellest võidust oma riik.
 Nüüd ehk talus tööpäev lühem,
 tugevamaks paisub väljal
 võitlusega väetet põim.
 Aga poegade ühes
 poole hinge viskas välja
 Mugurite salavõim.
 Mehe sõna aeg ei muuda —
 kerge käega ta ei lepi,
 ennem võtab sandikepi,
 kerjab vallas, kuni suundab.

Kogu vana elu tõde
 purunes kui elavhõbe

pisarateks mööda maad.
 Lastki sa ei tunne palgest,
 värvist punasest ja valgest
 ilma nagu nüüd on saand.
 Kõrtsilauas, naabriperes
 Mugurist sai mitut puhku
 jälle keerutada keelt:
 noorem poeg tal Venes verev,
 vanemat ei luba uhkus
 kummardada isa ees.
 Ta ei hoolind ilma naeru,
 tööga kõrvad kinni toppis,
 sügavamas südame'ospis
 ootas lahendavaid aegu.

Autodega käisid aastad,
 peksid põhjast üles saasta,
 pritsis silmad, määris suu.
 Saagimehed sõitsid jaole —
 riigiraba nudisvaole
 pääses manu neli tuult.
 Kangekeelsed tsaarinuhid,
 tundes mujal surmalõhnu,
 tulid parves nagu haid.
 Kaikavennad-polgujuhid,
 keisritruud eile õhtul —
 täna vägimeesteks said.
 Sahkerdati solikohti,
 joodi kõigest neljast nisast,
 kapral kippus riigisaks,
 vaimu juhtis loomatohter.

Mässas Venest toodud aru,
 imes kuivaks selle taru,
 mille täitnud töötav küüs.
 Südame tu sõjatõusik
 verehinda vahelt nõndis,
 pettis, põletas ja müüis.
 Kaitsekraavi taga sündind

vabriku ja jahuveski
 ahjus hõõgus surmatuhk.
 Aga see, kes ausalt kündis —
 nagu lammas paljaks pesti,
 villad võttis võimas puhk.
 Tuli puudus maist ja majust —
 sõrmed löödi sõbra turja,
 polnud enam pääsu kurjast,
 vanker vaikselt rappa vajus.

Vaimust tehti ilmahulgas,
 põeti põlisriike uhkust,
 rinda löödi plekilaast.
 Aga frakis ori hingas —
 parunile verchinda
 pakkus rahva ühismaast.
 Tikud sahkerdati Rootsi,
 läbi mitme tasku veeres
 Peipsist merre langev kosk.
 Keerutati kõnekooti,
 rahvasaadik kantslis teeskles
 suuri aateid kolks ja soss!
 Süütult nagu puhas lumi
 tulid lõuamehed linnast —
 üksteist peksis sopakinnas,
 kõrva jäi vaid võigas kumin.

Kogumehed kõnepuldilt
 lüpsid lehmad, viisid kuldid,
 roheline lipp käis ees.
 Noota keerutasid pangad,
 nii et kalad teise randa
 põgenesid järve veest.
 Painas asuniku tabel,
 võtsid peenelt härrassotsid
 sauna mant ja võtsid mäelt.
 Tuli naabri vekslipaber —
 Mugur kapist sule otsis,
 vedas vaevu alla käe.

Keskelt tõel maha kaela
 mürdsid papid-usuvelled —
 rahvusjumaluste lelled,
 jätsid tallu kirstunacla.

Ainult orjamisest kogut
 elutarkus vajus sohu,
 Muguri all mürdus muld.
 Justkui koopa pugend karu
 ta ei saanud ilmast aru,
 polnud ärkamiseks tuld.
 Kuidagi ei suutnud sääda
 kokku vastset elupilti,
 südamesse kasvas vaen.
 Katsus kurjaga ja hääga,
 aga juba ukselingi
 oli tõstnud sunnilaen.
 Põsil härma ajab habe,
 norus päi ja silmad venind,
 hulgu vallas nagu peni —
 taskus põleb panga paber.

5

Läki vaikselt võsa kaudu,
 kuulgem, kas ju haamer paugub,
 õuest väljas rahva ots?
 Kuulgem, kuulgem — see on pristav,
 sõnu nagu tõrrest viskab,
 see on tema haamri toks.
 Näis, kas läheb terve kari,
 sulusead ja tore valge,
 näis, kes vedruvankri saab?
 See on teine valus karik
 Mugurile vastu talve, —
 vestles tulles popsipaar.
 Nõnda haamer järjest koksis
 puhu kingul, puhu orus,

talus, popsinurgas norus —
haamer lagastades oksis.

Aidad-laudad tühjaks paukus,
kiasas noori, väänas rauku,
elutöö viis ainus täks.
Polnud enam pikka vahet,
vöötidena käis kui rahe,
naabrit naabri mantu läks.
Kaegem seda ühispalet,
halle silmi, lüngis jalgu,
mida juhib haamripain:
talumehe lihtsas tares
see on otsind päevavalgust,
mulla külge kasvand vaim.
Selle põlve vaimuvellast
üleöö saand koduparun, —
kabinetis jagab varu,
talus surmaliblik lendleb.

Ja nii ühel talipäeval,
imeruttu mahakäival,
sõitsid talust välja reed.
Maanteelt sammu Torma poole
üle külmand kodusoode
Anne kirst läks viimast teed.
Maa ning taevas segi tuiskas,
tahtis kinni matta hinge
soolakibe tuisukään.
Männik kohises ja kuiskas,
laulis Peipsi tuulepinge
viimast selle ilma häält.
Kirstu kinni kopsis vasar,
tütte manu maha maeti,
külmad pangad päale aeti,
künkaks kuhjus, maine rada.

Tulles südant surus raskus,
võttis liitri välja taskust —

oma meelte viimse toe.
Viinamaigu suust kui sülgas,
pisar habemesse külmas —
pöörgu koju ükski poeg!
Lõppes tuisk ning siras taevas,
nagu pristav oma reitel
naerva näoga tõusis knu.
Miks ei lõpe haamri kaja —
kabi lund vast pillub rekke,
raua lahti rebind runn?
Ennist kostis männisalust,
nüüd kui läkiläkil kopsiks —
külm ehk murrab kuusel oksi,
koer vast haugub kaugel talus?

Kevad paljaks kooris põllud,
haamer jonnakalt kuid kõlksus
kuskil sügavamas paos.
Kuulas toas ning vahtis aknal,
otsis aidast, ronis lakka,
luuras sügisesele vaol.
Sängist välja hiilis öösi,
tuuleõhku õuel jälgis,
löögipäri ahjuõrs.
Otsis, kuni maa jäi sööti,
viimne loomgi kondiks nälgis,
vitsad viskas lihatõrs.
Vasar põgenes ning kopsis,
kuhu iial tõstis jala —
kinnismõte järgnes sala,
mehe mõistust maha oksis.

Uue naabri nurmel raksus
vastse aja löoke — traktor,
Mugur piilus rehe alt.
Tuttavaile nurga taga
salamahiti plaani jagas,
kuidas rikkaks muutuks vald:
pole keisrit, kelle käsku

kuulaks haamri hirmus vuhin,
klähvib kõikjal nagu koer.
Nüüd on vaja tõsta mässu,
keiser jälle, panna juhiks.
Abi tuleks Peipsi rannalt,
nõnda unes rääkind poeg.
Vastsed naabrid — üles puua,
algama peab noore kuuga,
Mugur ise märku annab...

Napi aru ülejäägi
aegsast mässupäri säadis —
laadis püssi, ihkus noa.
Ja kui suvepüha öösi
tõusid äiksepilve vöödid,
sähvatasid valgujoad —
süüitas räästal valmis takud,
laskis koduloomad vabaks,
kui lõi lauta tulesööst.
Haamer taipas mässuhakku —
tagus kiirelt, kuni tabas
südamesse surmalöök...
Nagu küünal põles maja
peremehe laiba vastu,
poeg kui jälle õue astus —
kuumav tuhk veel vingu ajas.

RAAMATUTEGA

Käest tõmbad kindad, mütsi viskad varna,
liig järsust kevadõhust oled laisk.
Paar tähekildu aknast sisse kargab
ja maailm korraga jääb sulle vait.

Antenniks kogu päev oli aju
ning silm kui fotoaparaadi lääts.
Nüüd lahtilülitatult kõik sust hajub,
on mõnus jälle kehal, mõnus pääl.

Siis seinu vajutad elektrikahvli —
lamp pehme valgusega hõõgub laes.
Käe alla jäävaid raamatuid lööd lahti,
kust ammusurnud maailm vastu kaeb.

On masenduseks muinasjutu aarded
loond Sofoklese traagilised read —
kas Filoktetes oigab tühjal saarel
või pime Ödipus sääal poegi neab.

Leht lehe järgi vasakule viskab
neid sangarite inimkirgi sõrm.
Käib ringi vägev kättemaksu-issand
ja mõrva lunastab vaid vastne mõrv.

Siin elusaatust juhib ürgne vanne,
mis nõuab julmust, nõuab verd.
Ta kätte ausameelne Aias langeb,
kuid kelm Odüsseus ikka sõidab merd.

Siis teisalt kuiva kõrbeõhku hingad,
kus Niilus itta pöörab Teebai ees.
Sääal surnutele ehitatakse linna
ja valge lootos üles tõuseb veest.

Ent peagi silm romantilisest udust
sind halli tõelisusse alla viib:
kiilsilmise proleedi ajalugu
papiürusel on hoidnud kõrbeliiv.

Sa kuuled ragisemas kivimurdu
ja näed, kui nõrka peksab sau.
Tööorja lisaks nuhtleb iga surnu,
sest märke raiutakse laiba haud.

Kuid järsku Surnulinna müürid väega
nad vallutavad mässulises hoos:
«Me nälgime ju kaheksateist päeva,
meil pole süüa, otsas rõivad, jook»...

Ja sellest möödunud aastat neli tuhat,
elektri valgel kui neid ridu loed.
Kas on see ainult kevadine puhang,
et muutud kärsituks ja sul on soe?

Need tõed on sündinud mineviku põrmus,
ent tänast heitlust toidab sama õhk.
Kui Polükrates merre viska sõrmus —
ta sulle tagasi toob kala kõht.

Aeg inimest on uhtlend mitmeis vooles,
murdosa siiski käskleb vett ja maad.
Su süda hoiab kannataja poole —
sa tunned nii ja teisiti ei saa.

KINDLUSTAJAD

Nad tulevad piki kallast.
Tulevad üksi ja nalgas
ning pooravad mäele,
kui ootavad kangid ja labidad.
Jäätsest vihma ju külle
kevadtaevan rubistab.

Aprillihommik veel plime,
kui linna kõrgel kajab
hõõhahalt humpav vile.
Ning samal ajal
hõõ uttu vagonettide lõgla
sõupesti teel
Sest lühkeda ühvardab jõgi
kevade rel

Üksikute järgi
nad kaldale tulevad rena.
Neil tongates märguvad särgid,
mullide kumardel pead.
Kõnnu koormale lisandub vaikselt,
vaid labidad kolikudes jagavad
õhulaosel too
Vall kasvab voogude kaitseks
neile, kes rahua veel magavad
ja neavad lühkest kod.

Silbalt positi luustutab ära
üksaõuna suve sormelt
elektri kulona sara.
Kõit tübi salustab orrel
ja välja ahutab ahmast
linn tornide plikised känd.
Akensilmade rahma
tökk tükilt pühib viigov päev.
Teisel kaldal, vastu agu,

ähib uhkelt õllefabriku
punakividest punsund magu.
Kõrval agul on lömmis ning abitu.

All kaldaid kuid ähvardab jõgi
ja mureneb jää.

Jookseb vagonettide lõgin,
mulla puistab järsak käänd.

Ja päeva kumaval hakul
alles näed:

veripunane liiv, mis tuuakse alla
põlisest mäest.

See vaikselt imbub jalga
ning säält iga keha rakku.

See punaseks värvib
meeled ning hinge,

et iga närvi

läbistab trots ja pilge...

Nõnda nad ajavad
maad läbi hommiku halli.

Vast homme ju vajavad
enesekaitse valli?

Kiirusta, kiirusta, vagonettide lõgin —
juba ragiseb jõgi!

KELL 10 OHTUL

Kell kümme veretav kuu
tõuseb tasase sammuga
majade vahelt.
Sa rändad kul juht
oma mõlde pambuga
stapool Soome lahte
siit lahki sa ei saa.

Krahvib kahutand maa
ja vilklevad tähed
töödelt tuld
Süütsid halla mühlimes
valendab poolkumistud mullid
hõudud alla pooleli jäänd.

Kuusa on lahutatud hõltsat
oma veevete jampi.
Lai veel varem, kui keskööl
lähke kumusest kumuse laul —
Kumma romani mäki
kannab su too
ja tümlik laup.

Kumava luua taga
tahit taevast murruks maha.
Ja korraga läbib siud viirg:
kolgele käega viata,
vaikida järsku kul liit
talvises urus
ning vaikides kummardada isandat?
Koor kuskil valusalt ulub.

Aga sa ei saa, sina ei või
salata ära
oma sisimad hääli
ning petta enese mina.

Kuuvalge petlikus säras
iga meeltega tajutav tööik
aihult kummitab rohekas viinas.
Ja sa kõnnid kodumaa jääl.

Ulal pimeduses kluksuvad
hilinend hanede read.
Nad kaaslasi kutsuvad
linnutee udus.
Sa tahtmatult naeratama pead —
oled vaid tiivutu pugu.
Sinu tõed on vaiksed kui vesi
ja sõnade sonnune õhk
peab peitma ning kaaluma mõttekesi —
neid valvab su naaber ja enese kõht.

KAKS LEERI I

Kul ilumeest teie kodupõllul
püü terakehvaks lilleline poim —
alla inspireeris lihtsa elu põlgus
olgu laulet järgi vedas nutt ning sõim.

Lihtsustestki alg read välja pinnis,
sest sonaknulelik on valge leht
lõid lõppund õhust värspalge vinnid,
saupalkidele tõusis pidev pehk.

Suutuled kurevimeelsete peteid rappa,
õttud mees saunuka jalga on arg
lõid mees heblame kõik uduse ning hapra,
taas mees oleu mees ja karm.

Liht taskus juha apalme paadus
ja sellest lihtsuseks paisund riid —
tut meid ei rahulda te saupõiklev säädus
etap lihtsustel värspala king.

Las lihtsustel veel püüvaldada teinid,
saat ammu lühend vabu porav pond —
meid vastassuunda kiirgavad antennid,
ei hõlmata meid suuremeelse lõust.

Et rajad järsku viivad kahte barga,
see moodapääsmatu apahet,
mööd keegi vutab — argu olgu vargus,
vaid veendumuse õilis kokkulepp.

Meil kahel pole enam miskit ühist,
te tõel ja rinnal valgeliile märk —
ja vanaltn me tunnete tühi,
ees alles seisab une võitlusjürk.

Me rakendame ellu oma innu
ja käime täna oma tõe teid —
las vastne jõud kord tuleb vastseist linnust
ning jätkab tööd, kes tugevam on meist.

ELUJULGEILE

Kõik elujulged maies võitlusleeris,
te tahterivad olgu ala laet!
'Tõõrühklemistest silmilt kistaks' kaed —
veel tugevamat näeme homme keerist
ja vilja tõusvat oma aolat ning paest.

Päev unelustest ammu üle jõuda
ja helia endast vanadina tusk.
Kui kevadema on vihmahoones must —
vões laul elab juul rasked põuad,
toonat seemendaja silma tõuseb usk.

Kord asubub tuud, mil veretavas tules
silma jala vastas tõusur nakk.
Nõke olgu valust ilka rind ja käed —
müü julgust kandma oma rahva mures,
kui raskes varjutab ta pootevae.

Veet võitlusjulgeld elu tee jubib,
kel kallis lpa heik ja veripiisk.
Alles mehele saagu tugevamaks liit —
müü jaagu kõvale, kui nõnab tuhin
müü tulevik meel võitlusmae vab.

Las kahetsustokkeld langeb teele ette,
te rünnatakse alust tõusku aet.
Võim iluane vaid homme mõtte kest —
tad aonus arlust kandku sellel hetkel
ja kõik, mis loote — loogem südamest.

NEILE, KES MOISTAVAD

Kuulgem, kuis praguneb eilne maailm
ja pidutseb lahkuvail rongel.
Kiirelt mineeritaks' ühendav sild —
see prahvatab täna või homme.

Vaatkem, me sajandi jubedaim leid,
et kulile kasvanud sarved.
Läänest nüüd itta lööb mürskude leil —
kultuuristund (?) pankuri arveks.

Täna kes mõistavad saabuvat tõtt,
ja hüüavad — kadugu rahu!
Aadete heitlus on tuiskude sõkk —
tõe lunastab lennuk ja kahur.

Pääsmist las otsib see veretöö tund,
sest orjus on surmastki halvem.
Teadkem, et võitlus on õigluse sund —
käed olgu meil alati valvel.

Iial kes eluga sülitse koos
ning süda kel pakitseb rinnus, —
tuleva päevade väärtuse loob,
ta olgu kas neeger või hindu.

MARTSIPAIKE

Ja kuumaval katusepannil
varblased särsuvad reas,
All voolavas rentslivaanis
tutike hoogab ja puhub.
Paike välgist kuklasse veab
müüsi ootaval autopuhil.

Ohk on lubedalt magus
võrskest tulet ja veest.
Lüüvat kopmetsa koksab,
võrsked puude ladvad
kõhel pool mähavat teed
krahvendera muravad oksad.

Õnneluse tulguks kol jooanud
alla aulitult maht.
Lahkemalt vürtsib mootor,
peenemalt lõpmemalt hõuab.
Õhkool ja hoogunna paev
lõhnal tuuakse pühimõnna.

Voolavad lühjakasest
sõlmihõõvile suud,
kui valgeks lõputet pesu
mõõtele kutvama liht.
Puhut palatub tuul
kõhu täis kohahtul pikuel.

Vastu madalat, tubaunud akent
sõud end lapse paa,
sõudle sõudlond ning katkend,
valgusest vildukil silmad.
Lõhki portse khaast ning jää
küst kutahtab päiksestet ilma.

Kergem on hingata, astu
särava valguse all.
Maha nüüd visataks' taskust
kino- ja teatripilet.
Tuuli las jälgib taas jalg —
aju on mõtetest sile.

KOGU ST

»KODASUVI«

{ 1934 }

VANA TALLINN

Kõrgepealt salanappes trepikojas
veel karget ahent kutsuh tugev rest.
Maa matnud lsa, matnud viimse poja —
jäänud muksa abul rüütl raudne kest.

Kõnd käsi alla tubma kesta loonud,
et vappuks Maarja pühitsevad maa.
Nüüd lühmed lotvund nagu kaja-poodul,
põhast tubja varjab kilvi kuu.

Kõrky ahtast lühed vaenuldest pilgest,
kui lühend suruena maadid mas.
Nõu alluda veel salanapp vilkleb
ja käsi napp muksa tupest veaks.

Kandvõre lüdi hämar valgus ringleb
atog kassa muutub rüütl vaate trots.
Situ lsa see napp votaka hinge,
kui poranda all lunda pureb rotti.

Ja rüütlaka's alla kummituste majas
veel bül kostvat valus nutuluke.
Kord kätivat trallingud ning jooma kaja,
kord nähtamatult paugustavat uka.

Neid sügisõhtuid pole palju,
mil vaikselt enesega jääd.
Siin ikka vesi jookseb kaljust
või kõnet peab kuulus pää.

Kuid tuulist randa sa ei salli —
liig monotoonne laine jookseb.
Ning hetke viivul üle valli
käid rahvas nagu pilliroos.

Häält kugistab elektrikägu,
kui möödud kõvendaja eest.
Hõõgsilt alt võlvi muudab nägu
ja võistlejale näitab keelt.

Loed katusserval jooksvaid kirju:
... ning Juudas andis talle suud...
Säälsamas helikino hirnub
ja auru viskab õhuluuk.

Suurt kisa lööb reklaamisõiduk
ning miljoneid siin loosib narr.
Sa pole sündind suureks võiduks —
sul taskus rätt ja suitsukarp.

Kiilkatusräga päikses randa laskub
kui varjuliselt ruske mosaiik.
Alt üha vuhisedes tõuseb vastu
elektrijaama suitsev korstnapiik.

Siit nagu maali sügavasse tungib
poolkobamisi ülespoiklev müür.
On tornel kohmakail veel kõhud pungis,
kuid selga kooldund sajandite küür.

Paks Margareete ammu kõrbend leseks,
vöö vahel kõlgub koltund orjavits.
Kass tühjas kõhukoopas nagu peseb
ja kero ümber nosib valge kits.

Murdkäike sügavaimas varjerabas
veel käre kerge hommikune hall.
Ristilänav omnibussi vingust suba
lööb vilksatades keerdu nina all.

Silm unustuslik minnes möödab kõrgust,
kus längus hansa-aegne aken must.
Jalg järsku ahtakeses urus tõrgub —
sest meister siia pole teinud ust.

Hotelli viikates tigukarbis —
siin ebakodune on kõik.
Käib teina mööda võõras mardik
ja katkend vaasis pole õit.

Lõust vaatab virildunud peeglist
ning mööblit raband nagu torm.
Koi hoolsalt musterdab poleeri,
veeklaasi ümber kivikord.

Õõ läbi kostis umbne saagin
ja kella tirin kushil all.
Kord nakaus põrand, korra lage
käis närviliselt pehme jalg.

Nüüd salasosin, sammud arad
ning vaikind öine kihav naer.
Siit peurist väljuda veel vara,
lööd akna lahti — alla kaed.

Kui tuhmi klaasi linna peidab
külm avamere uduvaip.
Töövanker ukse kõrval seisab —
hotellist välja kantaks' laip.

8

On umbe tuisand kivisöökuhi,
hall elevaator otsib taevakaart.
Rong tagurpidi sadamasse puhib,
basseinis õlist lõhnab vana praam.

Külm kaane tõmmand üle lainte rühi —
jäänd avavete süda meile vait.
Tuisk kasvav kõlisedes sildu pühib
ja kaasa lõgistab plekk-katust ait.

Siin lüngisjalu kümme töötut kraani
merd silmitsevad kannatlikus reas.
Jää ränga rõhuga on tungind maani
ning võrgu valge silme ette veab.

Ja umbse päeva hämaruse algel
helktuled hakatavad muuli ees.
Uks tuikab punast, teine sekka valget —
ent nende vahelt suundub õige tee.

Täpp liginedes hüidseks kasvand lähel,
ta laia rinda lükkab võimas völl.
Jääd purustades kahe tule vahelt
end surub sadamasse «Suur Tõll».

9

Kolm korda kellal sõrme raskus —
ja ukse taga kriiksub vint.
Hallooga trepil võtab vastu
sind endne operetiprints.

Unstuhukale tušši norskab
orkestris ainus kaine trumm.
Pilk esimene: oled korstnas
ning kõik on ümber vingulumm.

Harkjalu õõtsub nagu laeval
siin täna mulk ja homme türk.
Morn madrus kurku kallab vaeva
ning priiskab piiritusevürst.

Kottpiikstes sinendavais toolil
roidpilguline vene poiss.
Oökörtsis töötult teenib krooni
tants äbar, võrsund Peipsi soist.

Koit ammu pühub lauke tagant,
estraadil ikka kisab neid.
Maarukat hüpleb ebakasak,
kuid printsi nurka surund vein.

10

Härm traadid kokku sõlmind üle turu,
kus rippu tuliõmblikkude pääd.
All trammikäibes kolme harru surub
ja tiivutuna piinib ei jää.

Siin saadab rütmiliselt vilka vere
raudrööpail edasi elektrivool.
Ja ikka vagumite nooljad kered
toob südamesse jälle traadisoon.

Sis vahub süda, llooti ainult hoovab
veel mootorite silmist ekslev helk.
Ning mustab härmatise valges koonlas
teatri kahetüürline selg.

Oksteise järgi restorani ukсед
löönd kinni vasksehambulised stund.
Mees seina abil Toompea suunas kukleb,
tal nõksub pää ning nõrgalt tuigub puus.

Püstloodis suitsu hoiab gooti korsten
ja tähistaevas külmi vilke lööb.
All valge käru najal sooje vorste
daam hilisõine lōdisedes sööb.

11

Hiidmōõduline tehas seisab
siin lahe serval nagu müür.
On jahtund valuahju leitsak
ning ammu kuivaks lastud lüüs.

Nüüd kustund hiilgust tühja kesta
toond kokku ulguvete uht.
Sant madrus mängulaeva vestab
ja koltub võõras väejuht.

Töökasarmute vahel siblib
erkjalgselt laste kisav salk.
Küll paindub põlv ja paindub ribi,
kui hoop käib ülevalt ning alt.

Tuhkhalliks kõletunud jääle
on verelaigu süljand suu.
Lōõtsmoonik kuskil virihäälne
kui rinnahaige ahmib tuult.

Merd põhjast piirab jäine sina
ja taeva raskemeelne taust.
Õõ tulles Paljassaare ninalt
vaid kostab hülge kume hauk.

12

Viiß punkti alla langes dollar,
kuid tuju ülespidi lööb.
Ruum täna täis on päikesekollast
ja lühikeseks jäävad ööd.

Vitriinelt välja astund saapad
ning Virus väljub valge kaap.
Linn sipleb rahvast nagu Jaapan
ja nõuab avaramat maad.

On jälle mässu tõstnud kurdid
ja itta tungleb Sakamaa.
Me pajud kandvad nikkelurbi
ning mastimännest kohab laas.

Ohk kuskil lõhnab värskest tõrvast
ja tennisväljal ruigub rull.
Ja bulkur päikses paistab kõrva,
näol õndsas naeratuse tulv.

Pää üles tõstad ajalehelt
ning meeltelt hajub viimne pilv.
Raekoja tornil plekist mehe
löönd tuulepäri kevadilm.

13

Kui nooruslikult muutunud uueks
on iga toiming, iga samm!
Kuldnokad ristuvad pundes,
lööb kõrget kella kaasa tramm.

Raod kohutavad värskes pungis
ja rohi sirpab Rannamäel.
Mu süda nagu lendu tungiks
ning laiu kaarti löövad käed.

Kas kuuled, kuidas muuli uhab
taas vabanenud lainevoog!
Ja ulgumerelt kevadpuhang
häid tervitusi hõimelt toob.

Bassvilet «Tselluloose» ajab
ning päikest praeb Rootsi köök.
Rümpilvi saadab valge majak,
all paemurrus paugub töö.

Lööb kihelus mu taliverre,
sest maa pool vahutavad jõed.
Tuld nagu eeter võtad kergelt,
rind rännuigatsusi põeb.

KIIRRONGIS

Rattad, rattad — ainult rattad
rööpajätkel löövad takti,
kahel pool käib metsamüür.
Vööraid keeli vagun vatrab,
vööras käsi tõstab pakki,
särab sõrmus, punab küüs.

Kuskil käsipregel vilgub,
tüse emand rüütab mödu,
süles magab väike laps.
Täidet ruumi viskab pilgu
mundrikullas särav sõdur,
kuskil tukub munk või papp.

Ukso vahelt hetke kajab
restorani kella kõlin,
kõditades suud ning soolt.
Ohupuhang ninna ajab
tubakat ja lõhnaõli,
õilsat apelsini koort.

Sellest inimeste kärjest
eraldab end tõmmu rassi
naise kare kurguhääl.
Rauk mu kõrval kõhib järjest —
nagu rainke lahti paasi,
tudlased lõug ja püü.

Läbi vagunite lõõri
puhvirõhitis käib harva,
auru pahvib katlasuu.
Jaam kreb alnast korraks kõõrdi —
eilne naaber maha kargab,
rahinaga tuleb uus.

Ja siis rattad, jälle rattad
tasandavad elusuma,

virisevad terastel.
Viskad silmad läbi akna —
loojeneva päikse kumal
mäed ju vinetavad ees.

Lendleb mööda viipav käsi,
maantee, põld ja üksik vabrik,
hanekari, jõgi paes.
Võpahtama paneb säsi
vastusööstva rongi ragin,
tunnel pime nagu kaev.

Taevas tuhmub päevavalgus,
vedur mägedesse ajab,
kaasa lookleb ruske org.
Nagu mänguasjad salgus
sügavikus valged majad,
ümber hämaruse norg.

Suigatades vajud uppi,
kõrvad palitusse mässid, —
lõtvund käsi, tuimund tald.
Pääs on tuhat tundejuppi,
tuhat pilti risti-rästi
virvendamas laude all.

Seljataga ammu Taträd,
ülal sügav taevaõige,
kuust vaid parempoolne kest.
Aga rattad, ikka rattad
kumisevad, kuni hõige
ukselt kostab: Budapest!

KROAATIA MOTIIVE 1

Maa lainetab — kord nagu laava
siin pulbitsend ja üles keend.
Nüüd lammemets ju pilvist vihma haarab,
all Sava ääts otsib teed.

Sa nagu poiss, kes pääsnud koolist
ning tunnistusel märkus — hää.
Su tundeid virgutavad need noodid,
kõik teisiti su silma jääb.

Pääd aiust välja pistnud moonid
ja mahlu käärib viinapuu.
Täis uudishimu verivärsked ploomid
ning haljas nisupõllu ruut.

Siis kerkib linn su ette orgu
ja ümber vaikne puhkepäev.
Kui hiiglane, kes kuhnud tõmmand kortsu —
löönd mäestik ta ümber käed.

Näed muretust ja kirkjaid värve
ning tõmmul laubal pruuni juust.
Veel sa ei taba selle elu närve —
liig järsku tuli õhmunud.

Jääb kõrvu keele pehme kõla
ja silma mõni elav pilk.
Bulvaril õhtu tulles veab õlast
sind inimvoolu liikuv lint.

KROAATIA MOTIIVE 2

Kui krobelistest helifilmist
hääli ruumi tungib kuskilt alt.
Sa avad silmad — kõik on jälle ilmsi,
taob haamer, põrab raualatt.

Ju päike ründab avat akent,
all sügavuses tiirleb tramm.
Ja mootorite vahel härjavankert
veab sarviliste vaikne samm.

Hotelli vastu püsti ajand
raudluustik ehitise eel.
Nüüd tellingute vahel kerkib maja
tsemendist, terasest ja veest.

Plokk kilkab, kõmisevad talad,
üks puurib, teine neeti lööb.
Siis vormi kummutub betoonivalang —
ning tardub vastne müüriivöö.

Nii teesklematult seinaks moondub
sirgjoon ja puhas tasapind.
Siin käsi järjest võtab loomishoogu
ja lihtsust tulimeelne hing.

Ning raginaga mäe tagant
hall pommilennuk üles käib.
Jääb müüri pilguks seisatama vasar
ja märga palet pühib käis.

DALMAATSI RANNAL

Piki saartega lahestet randa
libiseb laev.
Tekil kuulsate nimede kandam,
meri ümber on vaikne kui laev.
Ikka sinised lahed,
ikka sõbralik tuul
saadab meid retkel.
Põikleme päikestet kääruude vahel,
kus hooti kajaka-knuul
end vuhatab vette.

Ulal aga sumiseb parras,
ristlevad keeled
ning rahvuste vaimsemad pääd.
Kord kurgust tõmbab kui kardal
dollar-emandal hääli,
kord mängeldes veereb
Euroopa närvilisev toon.

Olen jälgind siin küllalt,
laavat kui purskab Room.
Pariis — ikka takslev ning üllas,
et Varssavi õhinal liitub.
Upakalt astub Berliin
ja monoklitab silma
kui edev alpiin.
London vaikib ja koputab piipu.
Olen ise vist hoopis teisest maailmast...

Juba rannikust hallist
merd haaravad mahlakad käed
ja õhtu vinavad toonid.
Harali sõrniiga seisavad palmid
ning kumavad mäel
plataanide kohmakad kroonid.

Punetab katuste sagar
ähmases räos
ning kiikudes möödub.
Reelingu tagant
vaikides sinna on pöördud
mõtlikud näod.

Täna keskaegsed vallid
kaarlambest pilluvad tuld.
Hoov rõkkab orkestri-ballist,
ümber kohiseb vetesulg.

Ei luura vaenlane merelt
täna kindluse kitsasteed.
Käed tõstuvad ühiseks tereks
ja kõnelus ülekeev.

Vein keerutab veres müüti,
laual punetab merivähk.
Täna moodsat sulerüütlit
ei pidurda kirjatäht.

Kord poognal helitoon kaebab,
kord libiseb tuhisev valss.
Järsku rakatab tusane taevast,
kaljuni võpahtab kants.

Ja mõne põgusa hetke
laotus helgib välgust kui päev.
Rand viirastub silmapetteks,
kumavad lillakad mäed.

Armutult peksleb raju
ja mühiseb vihmavoog.
Süü korraka lakkab ning hajub,
jääb lõotsuma tuulehoog.

Kõnnid üksi mustaval müüril
ja õieli küünitub kael.
All laine kaljusid küürib,
kaugel vilksatab Põhjanael.

Hoov ikka sumiseb tujus —
sääli jätkub pidutsen sööm.
Ent sügav nukrus kui ujaks
Dalmaatsia mustas öös.

HOPE KÕRGUSESSE

Hommiku sügavas udus
punetab päikese sõõr.

Nõretab mägede pugu,
mustendab kitsuse lõõr.

Vihaseks turtsatab mootor,
kõrgele keerutab kurv.
Aeg-ajalt lahti ju koorub
orgude pööritav hurm.

Risteldes põiki ja rõhtu
pillutab kivine käänd.
Ajuti kargease õhku
otsekui rippuma jääb.

Juppideks murduvad jooned,
körvuti vari ja hiilg.
Korra vaid virvendab loodes
Aadria tasane viir.

Nõlvakul karjane seisab,
päevitund nagu on kõhn.
Puhtasse õhku lööb leitsak —
lammaste hiline lõhn.

Pää kohal pilvedes kõigub
tohtu kaljude paak.
Ruigudes võpahtab sõiduk,
inime — tühine laast!

Jonnakalt väänleb ja kruvib
üles end murenev tee.
All aga rohendab suvi,
lõhandik koskedes keeb.

Kirendab ülimalt tipelt
valgust ja metsikut lund.
Kärestik kivil sipleb,
sinendab järvelapp umb.

Udini rahutuks muutud,
silme ees käristet kõik.
Tunned, et vere sul puudub
lausikmaa avaram hõik.

Aeglaselt maha taas langeb
päikese punetav sõõr.
Hämarduv õhk nagu kangeks,
haigutab kitsuse lõõr.

Vaikuses tarretub seeder,
kusa'il mõkitab jää.
Söödamaal röögatab eesel —
jubedalt kumiseb hää.

Kõrgel veel liugustik särab,
org juba sumestub ööks.
Valmis on püstolipära
albaanlase punasel vöö.

VANA TÜRKLANE

Allah, Allah! sa oled kõrgel,
me viletsuses käime all.
Allah, Allah! — me elu tõrges
ja eesel lõpeb tänaval.

Ma hüüan sind, kui päike loojub,
sa jagad valgust, annad vett.
Su käsist jookseb tuisk ja soojus,
su sõrmeks maa pääl minarett.

Kõrv vanadusest tõmbub kurdiks,
su poole palun noorel kuul.
Hunt kuristikus lehma murdis,
torm ploomid maha kiskus puult.

Mu kukrust viimse vara kisub
see ahne kaupmees kõrvalpoes.
Allah, Allah! löö vihas risuks
too vilets Kristust paluv koer.

Kui mägedesse lähen jala,
sa varitsejast hoia mind.
Mu silm on tõnts ning püstol vana
ja vaenlasel on valmis ling.

Allah, Allah! — muul väljas turnab,
ma palvetan, ma pole laisk.
Ja sinu armust pääle surma
ma pärin taevas tuhat naist.

TALUS

Kui ammu nnustatud koju
sa sisse pöörad väravast.

Sind võõrastades vaatleb lojus,
samm koerad üles äratab.

Ja taandi silmavidu murult
sul tungib läbi igast koest.

Süis kogu kehha tere surub
tööst kore käsi — suur ning soc.

Seob pakalpükse pajuvõru
ja põlved prunnid turbaveest.

Suu jutuks leiab lihtsaid sõnu,
kui tuimaks jäänd su oma keel!

Min põlvest põlve olnud püsiv —
siin viialt muutnud ajaränd.

Veel tuhast hõõgub ürgne süüsi
ja endist kasvut kannab käänd.

Ning õhtu tullen õne saadab
sind laps ja äraleppind koer.

All kopita libistavad haavad,
su südamele on haad ja soc.

KESET PÄIKEST

Mind järsku haarab päikse valgus
ja viljalõhnaline tuul.
Ohk veab käsist, kisub jalust —
jääb täna koju müts ja kuub.

Maa kuumast virvendades sinab
ja ristikeinal hirnub täkk.
Ja vaseläiget võtab lina
ning õitseb tatra kirju rätt.

Suur kuhi koondub pilverakust,
kõik valmib, kollendab ja keeb.
Kõrs voogab, lainetab ning laksab,
viib läbi salu tallu tee.

All õhetava punde kupli
lööb kärbes pilli, vingub sääsk.
Ja pähkliid varjulisist tupist
ju välja pistnud valged pääd.

Üks arglik värin õhu läbib,
üks tiibe vuhin taevael.
Veel kiigub oksal verkjas käbi
ja vaigupisarates praeb.

On kõikjal õhku, päikse valgust,
on kõikjal mahlarikast tuult.
See mullakamar lihvib taldu,
maarammu võtab elujuur.

TARES

Ving mõrumaiguline hõljub tares
ja teina paistab süte kustuv hõõg.

Sihn tõmbub vesiseks ja kurk on kare,
tuult neelab mühisedes ahjulõõr.

Hoovihma sagar tusameelselt vüle
seinpalgel tuimalt alla rabistab.

Siis veereb pereema üle kõrge läve,
käes rõsko viht ja valge labidas.

Ta kolde sompu tõmbab sõed ja tuha
ning kapsalehed labidale säeb.

Veekausis kirjusevalises uhab
ta puhtaks sinisoonelised käed.

Tükk tüki järgi taigna päseks voolib
ja heilitudes otai paitab pihk.

Saaks küpsemisel pruun ja sile koorik —
vett vilkalt kastet paindub kumer pihk.

Ja tsa leiva pääle tõmbab risti,
ta sõju otte lühkub vana kard.

Jaah hämarusse laubma atund ritsik
otus kuumas tares hõõti prakaub pars.

SÜDASÜVI

Eel õhtut väsis äiksekahur,
muld hingab värskes vihmavees.

Ja südasuve hardas rahus
on sumestumas nurmeteed.

Ning seletuvalt lääneviirult
öö läbematult ligineb.

Su vaade sügavuses piirdub,
liiv asterõhul krigiseb.

Päev-päevalt madalamaks kooldub
nüüd raskest sisust paisuv aed.

Ohk täis on küpsemise hoovust,
maa poole tõmbub kõrre kael.

Üks kopsak vaikne langeb rohtu —
ju oksalt lahti pääses õun.

Jalg ärgituslik nagu kohkuks —
sind rabab ürgne mulla jõud.

Kõik ringi käib, kõik korra maabub
ning vajub nõgu tuulte all.

Maasõmer ootab igat raagu
su oma jala lähedal.

Kui muinasilma mõttetagust
sa üksi käies aimad aos.

Me unistuslik pärisjagu
on ikka kuskil kaugel paos.

Nii imelik on kõigest mõelda,
mis varisenud pärikätt.

Ning maiselt seletatud tõega
sind kannab elu keskne jätk.

Sa tuled läbi ajast suurest,
kus kõduneva niitis torm.

Lõid kõikuma su enda juured —
tuum kidunes ja lendus vorm.

Kui hetked põgenesid aastad —
sul leidmata jäi ustav juht.

Su tundealjendusi laastas
ju vara maise mure puhk.

Nüüd astud vabel küpse vilja
ja riivad teraraskaid päid.

Sa mõttes õhku lased sillad,
kust oled korra üle käind.

Oo niisutab su jalga paljast
ning liksi-olu ärgatab.

Puol taevast lilal kulund haljaks,
põlv tummalt kanna valgatab.

Ja põlvu kummendades mustab
lul napemuse metsavitr.

Su mõttekluse tundel ustav
on laotuse puhast kiirg.

Kun kühendades täidlast lõuga
ju otah pilveambus ust.

Sa tahud ilma mehejõuga
ja naeruka jalle poordub tusk.

UUEKS TÕUSUKS

Virgu uueks tõusuks, rahva süda,
tõuse, visaduses hingestu!
Teotahe olgu meile püha,
kestku liikmeis püüde pingutus.

Kangelasemeeli kodu vajab,
uude ilma otsib käsi ust.
Ärgu tulgu meie rammu alang,
ärgu tulgu meelte väsimus.

Saagu rõõmuks rühk ja südamlikkus
uue põlve võimsaks sirgudes.
Meie sünniraja vaesus-rikkus
tõnsku sõnuks uues kiirguses.

Mehejõudu nõuab raudne sajand,
nõuab julget eluründamist.
See, kes laulda suudab sellel ajal —
laulab rahva vastset sündimist.

Kui mu kõrvu võimsad löögid kõland,
kuidas meri, Peipsi vahutas —
sellest said mu õpetuse sõnad,
pärit tundemeele rahutus.

KOGUST

PAIKSE OOTEL

1935

ÆSTADES

Rohetas ja metsa luustik
põllu ääres üle maantee.
Kuumust hõõgas taevapada,
huugas ütt ja sumas kunsik,
võidu kõlistasid känd.
Kogend külvaja käis ees,
seemendaja tolmupilves taga.
Varakevadisist tuulist
leivapruuniks
küpsend mõlemate valged näod.

Pant külmitu sülest,
käega laubalt äigas hiip:
hingematvaks muutus õhk.
Kunipuumustavalt files
tõuse lõuast kiskerohk,
alust kivil kootis äkke krigin.
Põhles nappu vanhel põrin
istuti-istuti pilve vahelt,
haud kahel
odraohak kurraga jäi kõrri.

Järsku sülvas tulisüstik
üle vihtleva auku —
noraates löid hobud püsti,

pilpaiks langes traadipost,
 pimestatult äestai tuikus jalul.
 Ürgse tuulehooga mühas
 valang alla nagu kosk.
 Tõstes üles märgi õlgu
 keset põldu
 äestai seisis vihma justkui pühak.

TUULIK

Veel külakingul seisab vana tuulik,
 tal äsja külge rainut vastne tiib.
 Siis oigama lööb pehastunud luustik,
 kui vesikaarest puhub tugev iil.

Ta rajupeksus roheliaks luitund
 ning loigisema kulund iga ass.
 Kord käies nagu väsind põrsas ruigub,
 kord kiunub nukralt nagu vihmakass.

Oktoobri tulles purjed tõmbab sirgu,
 mis narmendama vedand tuulte kisk.
 Ja justkui peatse kaduvuse hirmul
 lööb võbisedes käima tiibe rist.

Võll ragisedes hammasrattaid kerib,
 lae alla tudisedes tõuseb kott.
 Kaka kivi jöristavad nudseteri
 ning vanas keres liigub iga nott.

Soel jahu noristades tõstab kiiksu
 ning korvu annestamas kolu ulg...
 Hall molder hambus hoiab kustund piipu,
 kui potta vatrab veskilise ann.

Nii vana tuulik ikka jagab leiba
 ja holetades rahaub pikast tööst.
 Rook kumjahäälne rüguib alateibal —
 on loodest lähenevat rajuko.

TÄNAVAL

Lilled süles,
kevadlilled,
õhetades astus daam.
Pilvesagarad kui villid
valendasid lõunataevas.
Tuul mu mõtted kiskus üles,
side lahti hargnes kaelast,
jalg veel vaevu riivas maad.

Käies koju,
rõõmsalt käies —
tujus tuikas iga soon.
Kahte poisikest siis päikses
nägin seisvat jõekaldal.
Poest väljus kolmas poju,
raputades pääd ja jalga, —
oli ilmselt idioot.

Hüüdis teisi,
rõõmsalt hüüdis —
käes säras leivatükk.
Nagu vanas piiblimüüdis
leiva kolmeks murdis võrdselt.
Kohe suugi üles leidis
kolmikkäsi tuulest kõrbend,
must ja mullane kui mütt.

Leival lihtsal,
mustal leival —
piisis võrdselt kolme pilk.
Sellelt südamlikult seigalt
tühjusesse tõstsin palge...
Tundsin, nagu nõrguks vihma
lõunataeva pilvest valgest, —
ripsmeilt käele rappus tilk.

KOHVIKUS

Mitmes värvis kiirgab lagi,
lae pääl jalutavad rotid,
lae all edvistab pannoo.
Istud nagu umbses kotis,
ümherringi hääle augin,
puiseks kruvit poos ja toon.
Vahutavad tordiviilud,
lõhnab kohv ja aurab tee,
pörand valsis ringi tütleb,
malelaualt hooti kuulduki: šahh, gardezi!

Värviaaras püüd ja rinnad,
õhetavad põsenukid,
siidist kindlais pehmed käted.
Lõngud teise elu pinnal,
sipted nagu naabri kukil,
silud junkreid, kaclust säed.
Järsku ilmub ukse vahelt
käsi kohutavalt kõhn, —
leivapalve silmas kahes,
palgel sinetamas talvetuisu õhk...

Väljas tormab taevalagi,
lae pääl süngelt jumal astub,
lae all hirmene käib.
Käib ja palub naabrit abi,
toon ning tulek tal täidab tasku,
loikab näkku jalne vältu.
Astub, tulguks leiva järgi,
tuleks ning nõrk kui niisk,
kui astavuse märgiks
sunnitakse ta uljalt politseisse viib.

ENNE VAIKUST

Enesesse tõmbu, tõmbu
vaikselt jälle, värsiveerg —
ämblik pärtlipäeva lõngu
veab üle tee.

Silmsi õhkub sügisläägust
kaugelt koltuv metsalaip —
jageluseks jäägu, jäägu
sinu töö ja taip.

Harakaski aiateibal
kätsatades tõstab häält —
see, kes täna laulab leivast,
homme narriks jääb.

Nüüd siis läbi pisarate
kõrisegu narrikrapp —
taeva hallist pilvekattest
alla nõrgub sapp.

TUJU

Mu vaim ei salli suve lõppu,
mil kõik on elutu ning umb.
Siis sõdur võtab aiseoppust
ja luuletaja ootab lund.

Ning kui sa ei ole loomult joodik,
siis oled kohmakas kui tank.
Sind ülen otsib tuttav poodnik,
kord tabab pank, kord vekaliplank.

Koer õiti nina tõstab laule
ja laudab mäletamata lehm.
Toas agronoomgi murib lund
ning miski talle pole eht.

Tuul raiub akent, tornub lüände,
suis kaabub moni vaikne hetk.
Kui nare sa voodis ringi väänle
ja üle kõrga kile tekk.

Saad vaeva alluvad unest lahti,
kui vahust kohnib teine päev.
Pää algab pollist lehvapadu
ja kühme tõul on ilka häes.

Jaad kuldagi olt kullmalt kaineks,
laad paberprahiti talle kui tall.
Ning lütsapalt lpa naine
sul kokeerib nina all.

Kach pööglit vastu eilne nägu, —
et ole päikent, pole vett.
Just nagu kukoldud ja kägu
on ilka õhust sulist teht.

Kord tiirutad lokaali massis,
kus juudi sõrmist ulub klahv.
Sa vaatad mornilt kohvitassi
ja usud: oled sündind ahv.

LAUANAABRILE

Miks, sõber, nõnda mornilt polkad
ning oled mõistuslik kui Kant?
Su vaim on ikka avar Volga
ning tundelik kui elefant.

Sa alles eile tulid talust,
ent täna esined kui lord:
näol kosmiline kõhuvalu
ja huulte ümber terav norg.

Me istume ning kaeme lakke,
siis küsime: Kuidas suvitad?
Sa nagu Pearu kaevurakkel
maailma vastu huvita.

Sa sõddida keetsid värsijalad
ja ahnepika saand teesklussapp.
Klaas pilget omalt poolt ma valan, —
sõõ, sõber, priskelt nagu papp.

OHTUL

Jääkülmust hõõgab ohtutaevas
ja trotsi määrdund pilvekorts.
Su värsil nagu krantsil kaelas
veel ripub riimi verivorst.

Sa mõistad lüüritsevat lollust,
kus lahtub sõna ürgne jõud.
Käid vihmaloortsis nagu mollusk
ja rinna külge kleepub lõug.

Me kehi ootab võrdne vanne,
meid kõiki võrdselt määndab muld.
Ning sõnnikuks saab luuleanne,
jääb järgi ainult aateulg.

Võib-olla virgume taas nõtkelt
kord taimes, liblikas või seas.
Iroonilise elumõtte
me saavutame inimeas.

HANED

Sügisöödel sinendavail,
siis kui särab hall,
haneparved kisendavad
kõrgel taeva all.

Nukraks endeks hilitumnil
erutatud hõik,
pilguks seisatama sunnib
tõlvuline sõit.

Arajatunult möödab kõrgust
hvali jalpiv pad,
lõu maardud pandevorgu
on vald sõlma jääb.

Kuulgi põralt kadund siiras
narmuvus lohki, —
süü on toone, nagu piiraks
Rööma jalle oht.

SUGISBALLIL

Kuus päeva paastusin ja müüsin
kõik, mis veel müüa laskis end: —
tõin fraki, puhastasin küüsi,
lõi verre uhke tantsulend.

Ma külastasin kinokasti,
kus peeneks lihvit iga poos,
ees peegli harjutasin maski. —
nüüd tiirlen ballil löögihoos.

Meid võlub Veenus hõbekingis,
kel seljalõikes viimne piir, —
ea hoolsalt tasandanud mingid
ning rasvalõhna viind Coty.

Keskööni käitume kui krahvid,
kätt musutama kipub keel,
all kõrtsis koduküla larhvid
me segi lööme koidu eel.

MOON

Me päevad on tühjad ja tuimad
ning sosinaks muutumas rääk, —
ironia võrsub sest tiimast,
ent veri on külm nagu jää.

Koik motted kui süpiseel lured
taas rändavad ohulist teed,
meil kõigil on lohutud mured,
meil kõigil on kääbssideed.

Kui vinnaseid tundumisi raiskab
me hadade ohaklik pats,
süü ei ole elada aitab
klasa viina ja viitlikkita.

Vita täatab meid muredest üle
ja tantsuolul keerutab jalg, —
me laulame, pööravad süles,
olug kripates juustes on hall.

POEET KÕVERPEEGLIS

Miks võtta elus nukralt kõike,
miks armastada, olla hää!
Kõht toitub lihtsast vorstilõikest
ja haljast rohust vana jää.

Söö, pea kõnet, spordi, vehkle, —
viin mõõdukas ei riku põit, —
loe naabrilt laenat ajalehte
ning jälgi, kuhu kaldub võit.

Kui täna läbi tantsusaali
sind veab kergemeelne muus,
siis homme ümise koraali
ja nurgas seisku jõulukuusk.

Ning tulles välja, ilm on kõle,
sa naudi elu nagu luult, —
sest iga skunksi vahel põleb
moonverev õilsa naise suu.

Päälael helgib taevasina
ja lumi laulab jalge all,
et pole «meid», on ainult «mina»
ning maailm Kastre-Peravald.

Las mõttelennul ülès huljud
ja Alpeks muutub lumehang,
siis laste käes kui hõbekuljus
lööb kõlksu plekist supipang.

Sind võlugu esteetne loba —
kas kala, liblik, lind või lill,
mis sest, et oled sündind kobra
ja kaaslane on krokodill.

Näe ainult seda, mis on ilus,
mil pole otsa, pole äärt, —
sest pipar marineerib kilu,
kuid loorber luuletaja pää.

RAAMATUD VAIKISID

Palju raamatuid oli ruumis,
õilsaid, inimlikke ning häid.
Nad rääkisid südametõest ja kultuurist,
aga kuhu see kõik korraga jäi?!

See polnud unes, oli ilmsi: —
nelikümmend paari vihaseid silmi
põles läbi tubakavingu,
põles taga ja ees.
Nelikümmend nägu oli pingul, —
hukka mõisteti meest.
Nelikümmend tooli
kärsitult nagises istmiku all.
Süüdlane laupa voolis,
teisele tõstet jalg.

Ta oli olnud inimlikult sõge, —
usaldas oma südant ja pääd.
Ta oli narr ning otsis tõde,
ent libises jääl
ja murdis —
murdis oma parema käe...
Oli õnnetu näärikuu päev,
kui nelikümmend pihta lõi turri:
oli arste, esteete, prokuröre,
oli professoreid igalt alalt
kohtumõistjaiks pand.
Oli sapiseid keeli, oli poomisnööre —
enam kui kanda suutis vang.
Aga raamatud... raamatud vaikisid sala.

Oma tõe eest üksi ta võitles,
kuid lõi kas vaid tuult.
Nelikümmend suud
läbisegi hõikles:
poo risti! poo risti!

Ja läbi sinise tubakavingu
tökk-tökkilt alasti kisti
ta haiglane vaim nagu pilkeks.
Oli vaikust, et kuulda võis hingust,
oli tuiklemaid suid, oli närvlikke käsi,
oli erutet pilke.
Siis plahvatas kõikide süst,
kui kuskilt kukkus
sapine hüüatus — pätt!
üles tõusis nelikümmend kätt.
Nende seas oli mitu ja mitu Brutust...

Ainult raamatud, raamatud vaikisid ruumis,
vaikisid armastust ja kultuuri.

LAUSEID SUGISVAIKUSEST

1

Ma ei kannata enam seda vaikust,
kidakeelsust ja kahepaiksust,
mis meid tänini piirab:
kõikjal haigutab raamatutarkus
ja vaimne invaliid viibutab karku.
Tahaks korra taas kõnelda siiralt:
mitte ilmaski vanduda alla,
mis ootab meid ees.
Löögu püsti see päkad ja tallad,
kes on vaimne moor, mitte mees!

2

Kuigi päevad on laiguti udus,
merd peksavad sügiselajud
ja lagipääl hõreneb juus,
vett nõristab taevapugu
ning tee ääres jäätuvad pajud, —
meie erke ei rebesta tuul.
Ja kui meie meeled
ala ei hõiska pühaderõõmu,
siis tõmbame sõõmu
põhjamaa jääkülma õhku.
Veri unesti soonis veerleb
ja tuultega lennuskleb kõhklus.

3

Oleme mehed kui pullid —
täis jõudy ning jaksu.
Kuid võõristades muutume nulliks,
pole kuulda sarvede raksu.

Vann mõnusalt külitab süngis
ja noriseb rängalt
kui Kalevipöög.
Skepsis varjuga seinal mängib,
kriitik kümbelaga üngab
ja rida loeb...

4

Võimup, — hängid poeedid,
keha raputab rünnu ja astma,
kõhla otsustik kogu et teedi
enam leiba ega raeval
Võimup — ehk kaduva märk
sõlule kuvahetega varustet laeval
Andke tubba veel vaimane karts
ja edetuna süstete laeva...

5

Mulle küllalt saab nunnast
ja vohast, mis elada antud.
On armast ka jäänud raad
olug pilved taeva all hangund.

KEVADINE MEELEOLU

Võib kergelt värsi keeta hüvaks
me vaimukuse ülemkokk, —
kuid sulle määrat teine süva
ning laulda, nagu kasvand nokk.

— Ei kõlba mehele see eine,
kus muusika, kuid puudub toit, —
kas lausus Pindaros või Heine,
sa'i tea — kui piiblit leeripoiss.

Sa pole ringi jooksnud jõõras,
et pattu kahetseda nüüd,
sa elule ei olnud võõras,
ent oma usku sa ei müünd.

Sa pole suutnud olla leige,
vaid märatsend kui usulahk, —
kui sa ei murdu, murdub teine
ja mulla poole valgub mahl.

Vast oled elult vähe nõundnud,
et puudub sädelusesoon, —
sa harrastasid püstisõudu,
kui käpelkäimist nõndis toon.

Ja muuski vaene nagu tigu,
kel varaks ainult kest ning tuum: —
ta õmbleb särke, söödab sigu
ning teab, kus pesuköök ja kuur.

Kas oled metsikuks sa jäänud —
veel eile lootustandev vaim,
kas tee ei võta vastset käändu,
kas sa ei oota pikka paid?

Haad oõd! see lootus sinimaine,
nää, hevad jälle ukse ees: —
su pond ja veti veel on kaine,
sa süplid ainult puhtas vees.

Kas õhtuka sõõd ka vorstijupi
või needud Goethet mõne rea, —
su poorab kottik ikka uppi
ja tõendab kumbagi ei pea...

PÄIKE

Kui virgusin unedeklambreist —
 ebamääraselt sumedaist,
 siis päike ju tuiskas kambris,
 töölaua taas jumestas.

Kõik uuesti ärkab mu ümber,
 nut värvi on toolid ja kapp,
 liivkuhilas värvuke kümbleb
 ja tänaval paterdab laps.

Täis puhtust ning valgust on paber, —
 see mõtete tuska ei pea,
 öö jooksul on kasvanud habe
 ning kergeks on muutunud read.

TAIV

On jälle talv. Nii erk ja puhas
 on maa ja taevae nägu malm.
 Uks laevade müüda vuhab
 on kõrvu käreest lumepall.
 Püüd kannavad kodu uduulpi
 ja polste kelpud kisaalvil
 ahtid alla kuhutavad müest.
 Ning sõjav pohjamalme kargus
 loob sinu ümber valged hõbed,
 muut tooned jälle eluarmu.

Park lõpeb, Alpah avar välti
 ja maanteed ahjud postitrad.
 Kuid vaskelt aotkut kühajälil,
 loth ahtoad vildukile vead.
 Hõred valja kuhutavad talust, —
 et ahtadu, mis müüd hooste jalus,
 et koolu kühub hõad ja lakk!
 Aad peagi vatepihilt kaovad,
 too vateammas metsarakk,
 pater hõmmu kuldke juure laotab.

Need tulvil kuhupud hangaalved
 mu postitradet ahtadu saand.
 Maatõnu tulvi ahtadale,
 kut hõmmas olt polidale.
 Kõnd ahtadu ahtadu postitradet paksuks,
 det ahtadu ahtadu lakkus,
 olt lakkus mu ahtadu maist.
 Nõud tulvi lakkusade pangi
 müüd vead ahtadu vaist,
 mu ahtadu on talve ahtadimärgid.

Kõik, mis on umbund sinu verre,
 loob valake ahtadu õhusoõm.
 Sa oled jõulne mu kerge

ja iga hetk vaid tõuseb hõõg.
 Kui palju päikest, palju valgust
 nüüd langeb metsa, langeb talle,
 mis saadab ainus kauge kiir!
 Kõik tundmuslik ja meeleline
 su olevaga ühte viib,
 post huugab mitmekeeleline.

Päev peagi kummardab end maani
 ja katustele kollast laob.
 Silmnäolt üle luha traavi
 taas kodu sihis sõitvad haod.
 Tuhklumi jalaste all keerleb,
 poolpidulik on jõulureede
 ja koorma otsas mustab kuusk.
 Maa sinivöödiliseks sõtkub
 ju hämaruse varjusuusk,
 jääb ringi ainult ruumi nõtkus.

Ja kui ei lendle tuisusoomus,
 siis hõbe värvi võtavad ööd.
 See mõte nagu kestast koorub
 ning vaikus indu annab tööks.
 Su meelt ei võlu tühi kõla: —
 saab mehisemaks iga sõna
 ja teravamaks tundelõik.
 Külma kõvenedes seinad salvab
 ning aknaklaasil maalib õit,
 sa oled hommikuni valvas.

UISEL

Uitule vajutad tallad, —
 milline lendlemisrõõm!
 Muõda vajub külmunud kallas
 ning libiseb hürmatiskoom
 üldsest paigutest pähe.
 Uitade sõhvitada jähe
 sõitab jõgi ning pery,
 jät all kui prahvataks laund.
 Edast, edast, raund,
 mudala pähele muinas!
 Nakkas loob kuumavat verd
 ja pisarad sõnusse tuulest.

Uitade vajuvad tornid
 hõõgu, mis pihutatud puist.
 Uitade poolt paisunud korgid —
 puist prahvatab aitta
 kui valmetin pindelikaarlast.
 Ue aga sõitab taevast
 ja jalga all põratab jää,
 on kuumust kui ette teataks.
 Uitade mehe see peatad,
 kus tihane rohelus vaid pülesub
 ning leevike nõglat püüab
 püüab ja sõitab kulgub.

Päikeselaundid rot allat
 ütlejaks ja kuumutand päev.
 Jaga kühk kui teravkõhn
 ja hõõguus kuumutand känd
 loob hallide leppade umber.
 Jalga see tantsides kühkleb
 õitnuka vööditud hõnn —
 kord sukeldub alla, kord püsti.
 Pöörad raudadel ringi kui süstik
 ning kogu saad hõõguvat;
 tae nagu püü oled tuult,
 täis tuju ja hõõguvat õhku.

SOIT.

Kasuk selga, läkiläki pähe,
kaenla alla ohjad, taosed ja piits.
Oues vilklevad veel hommikused tähed,
talli manu saadab lumekriiks.

Kinnitada rinnus, look ja sedulg,
raud suhu, puhastada rähmas silm.
Puhand looma jalad nagu vedrud, —
metsa suunas läheb kabjapild.

Taadi raudjas kergelt nagu agan
puristab ja laseb traavi kaugel ees.
Varsti, varsti üles tõuseb selja tagant
suitsev hommik nagu uduveest.

Härmas metsa regi lauldes sorab,
pöske näpistama kipub külmasõrm.
Kuuske mööda üles vilksab käbe orav,
saba sorgus, kikkis väike kõrv.

Juba kirves lajatades hõikab,
juba põlismänni tüvve särtsab saag.
Hommik pimeduse jalalt maha lõikab,
punetades kumab sügav laas.

PUHIKEPÄEVAL

Ule põlvede kohmakad vildid
ja ölad kaheksandae,
nonda kutsuh mind mets.
Koer libiseb kandelale ligi
ning puhte eel algab kange —
sõltu eku.

Kolt hall nagu varea
olae soputab uniseid tiibu.
Temaarav lares
koer tuleva liigub.
On astuda heik ja sume.
Nammekunsk lüng
koer raputab lume,
punnatõugu mind
poolkaarlikiit nobiseb aula.

Juustu vasakult vorab
olae tedehekk.
Lae vabaltikut palgese rabad
olae lahvatab helinend püskilokk...
Lähe, Aholet sulgi kaotus raba.

Koer rajad on unised
olae pöömed kol vait.
Kohant kumataid lumme,
laab kumama nait.
Sul pole silti, pole ruttu.
Puss olad, on kaid.
Vandid kumakele kõikuvaid päid,
kumataid lahvade juttu.

Sind pöömet viiputab
laonepüüti vutit,
habras ja heik.
Pent vöömet lumme sirutab.

Haudvaikne on raismiku serv.
 Kuskil maanteel tiliseb kurin.
 Lagedal sihil
 jänes visanud terava haagi.
 Ja sinna, kus kuusetihnik,
 on kadunud sokk.
 Sa täna ei varitse saaki,
 täna armas on iga oks.
 Hingad hääletut vaikust.
 Iga puu on kui vend.
 Silmad puhuti taevaaiaku,
 mida kannab raagude ahel.
 Truu koera hoidmatu lend
 laseb ringi tüvede vahel.

Oled üksi ürgse tööga
 sügaval südatalvel.
 Mitte midagi mõelda, mitte mõelda! —
 maailm on puhas ja valge.

Nagu võõraile nurmile aitab
 välja sind kauge ring.
 Uues selguses eemalt paistab
 kodutalu lumine kink.

NURMKANAD

Otsesul puhunud jõuga
 taevast on täna
 tuuakse lood.
 Maas tuulesõnn hoorub lõuga,
 hange on kadunud värav, —
 tuleb kiituse labi öö.

Ikka julgemaks, julgemaks paisub
 nurmedelt tuisklev,
 valendav tuhk.
 Pole rahu, pole pilgukski vaikust,
 alvaid neelab ning buikleb
 naarikuu heitlev puhk.

Luul nagu puhastata vaipa —
 jahust ja rasket —
 otse su nina all.
 Loo polv veeledele ründab aita, —
 mood juba raputab kaske,
 mood juba oigab tall.

Kontsaga veelevald alas
 nurmed meid ühel
 sõltus teas.
 Nüüd ei jata sind monuselt majja:
 nüüd vana ja raudmelle käpik, —
 tuleb välja su veeb.

Vatkeema hange varju
 kollaselt terti
 raputab peost.
 Ja eemalt alla jalgid, kui harjub
 tühjast põlpetel veri, —
 veri, mis ühte meid seob.

JANES

Päike oma kollase põse
lumele pani.
Tõuseb kuu nagu igavene sõber.
Pahas korra veel kriuksatab hani
ning öö tuleb selge kui hõbe.

Ju varakult kepile
lauda taga panin kapsapää,
ja alates lepikust
heinakõrtest tegin tee üle lumise jää.
Nüüd sügavasse rahhu
jääb talu.

Ja metsade urgu
ehaõhetus poeb.
Kuuvalguse rohekat vahtu
joob võsa ning palu.
Aiateivas raksudes murdub
ja külas on kurvaks saand koer.

Püssi kahe padruniga laen
ning astun tasa
auravasse lauta.
Lehm imestunult selja taha kaeb
ja võõristades sala
härg kõigutab resti ees laupa.
Tõmban akna eest koreda kotu:
vastu lumist lasu
avaneb ahtake vaatepiir.
Silm õhtusi samme otsib
ning valvele asub
sinna, kus asub ähmane võsaviir.

Vaikne on laut. Aimad vaid silmade luuret.
Lõhnab auravalt kõhe
sõnniku kõnts.
Kostab otse su juures

mahaleitva looma ohe
ja mäletsemise arkka neelatus lõnks.

Süü kuuvalge säras
silma aigineb metsa poolt
hallikar kera.
Lüpleb, leha ja jalad koos,
nagu riistad oleks kera.
Lauda seinas ent valvab
kalevimehe teras.
Päe ootab tühjuse näpab,
kuid keel näljal haammas valvab
kolmnõud lapsed

Jalatu kol tantsutut pildia
süü ja lüpleb tühjuse
kõrva põlvkõrda ning pikki,
nagu lüplevad luuti,
et viltaks tühjuse lüpleb.
Jala lüpleb tühjuse tungi
ja viltaks kummitab laut —
kol püssi polnudki
Lüpleb tühjuse kummitab hank.
Oke hank — ja viltjakul tühjakal
viltjakul võtta vaid lüpleb joon...
Ala kummitab kummitab tühjakal loom.

Vaitkalt end õue tühjuse portad,
kummitab tühjuse viltjakal
kummitab tühjuse
viltjakal kummitab kummitab,
kummitab tühjuse viltjakal kummitab, —
viltjakal viltjakal tühjakal rööm.

KUUNLAKUU PÄIKE

Hanged, sügavad hanged
räästale tõstnud on ninad.
Aedkuuse silmile langend
valendav müts.

Ohk veeretab nurmede linal
küünlakuu päikese sütt.

Küla külmast on keras,
surudes hangede alla.
Lõikavast valguseterast
vidutab silm.

Keskpäeval ju pudeneb valla
katuselt esimen' tilk.

Langeb, hääletult langeb, —
süda kui tuigataks kaasa.
Koer mõnuleb kõrgel hangel,
must nagu tukk.

Sa ühtuks kui särava maaga
ja õnnest kurgus on nutt.

TAASTULEK

En tuleb alla värake haljusega,
ta saabub tules, valguses ning vees.
Mida enestes ta liigalt kaasa keeb,
meid tuleks muudab rõõmsa valjusega.

Oa muudid pärand ta tulemiseks lastud
ja talitulest puhastatud lepp.
Lõub koore lahti põhjamaalse lepp
otag järvestulest voolab päike vastu.

Kõik muutub armastaks, emaltult soojaks
otag me et tule armast maa.
Oa muudameid vaitd ka ta vahetam,
... .. muutameid kogu laasatööjaks.

Muud muudid süda pole armast lihas,
ota pole veed ja rühed vananedes.
... .. et hõlgu armades, —
süda pole armast vastu olekikihar.

En tuleb, puhkeb värake haljusega,
ta puhkeb tules, valguses ja vees.
Kõnnustast tules kevadine leek
ja tulle andab meid puhjusega.

VARAKEVAD KULAS

Millise tundega paned sa jala
kevadest muhendet maale!
Millise tundega valad
mustavaid peenraid,
kui vint vilistades vopsab raale,
kana liivas küljele keerab!

Millise hooga tõstad kaabut
hommikuseks tereks!
Nagu ammuoodat külaline saabund
tagasi lõunamerelt.
Ojal maha on murdnud kalda
vete vahutav kaar,
kõrgel tiirleb ning klugistab alla
kojujõudnud kurgede paar.

Virgumislõhnu
ju laotavad metsad,
külateel hirnab takk,
rähn mändidel keksab
ja jalge eest õhku
tõuseb siristav täpp.

Tuhat ristlainet kui mähaks
kevadetuules,
tuhat tervitust metsade rohekais päis:
elu — sina oled mulle püha,
ainult sinu järgi käin
ja sind mina kuulen!

JOGI

Lulita
roomaste jalgrata
loplevad mudid ja nined.
Kõrgelt lütkuvad puhtad
kassa valguvad.
Mustad ning niised vued
liabe lohkavad mähkelt soist.
Juba ajakäär kõrgutab soetõlvu,
juba järveloik
latitab liinunud hobau,
kord annab vabalt kallas,
kord kühutab veekirrat.
Ja joostes harude veele
sõnad kühutab kangele haarak,
lõuad rüütsid lõput
ning jooste all lohtub saarimas.

Kõik poolt surub
lõhkuvad metsad kinkude abelik.
Ugasa jõuga lüa pilk
roomade mähkelt vabale:
kõvad valude koltad ja urud,
mõnuse pinnas liivakivi,
sulab sügis õvi,
kõrgutab kõrgutab pooderivi, —
tõus saarude kühut.
Võlurad lihtlikat ahmib iherus,
tõus sügis vabalt havi.
Põuakõik, puhtuse veiküi,
et püüaks kaldal
mähkelt alla
taguades kangevad alaspäi.

Murdes
lõuad mähkelt pinnast

keeris pillav .
 tormab võidukalt linna.
 Ja norsates kaitsevalli survest
 lööb kõikuma silla.
 Vihaselt rulluvad, keerlevad, paisuvad
 kiivased joad:
 juba kihiseb vallil ja turul,
 juba loksub keldritoas
 ning jumalakodagi kaisutab.
 Hädasireen öö läbi ulub...
 Ikka edasi, edasi vahutades
 tormavad jõeveed,
 kuni pikka rahunedes
 soikuvad vägeva tammi ees.

Koski,
 kus varemalt imetles päikesesära,
 nüüd piirab haljas betoon
 ja juhtmete raudsed postid.
 Suletud seisab vesivärv
 ning tamm ei lagune koost.
 Paisjärv juba valmistub ülehüppeks,
 kui lüüis
 ainsast masina lükkest
 tõuseb korraga üles:
 suus huugav rõõmuhüüd
 ning maimeparv süles,
 turbiinele voogab taas jõgi.
 Välkhambaist särtsuvad düanatmod,
 hoorataste võbin ja rihmade lögin —
 energiaks uueks saab vetejooks.

Lõhtelt
 kokku valgund
 soovete nired ja allikajoad
 nüüd ringlevad juhtmeil, —
 tuiskavad valgust
 kingu tipul ja keldritoas.
 Elekter vaguncid vuristab,

puuetab lahtide haigus
 ja valvikuin vihaselt uriseb, —
 mureduh teras ning närtsuna paindub raud,
 taevast kummutab noor,
 Sa tinned, luidas verest ja käsist
 laht loob puunide krüsk...
 Oled väetud
 rannul jälpmast jõe
 ja laubalt mulda taas lungeb higipiisk.

PAIKESE OOTEL

Jaanieelne aokuma
 juba punab
 üle laia põhjakaare.
 Käies läbi koiduverkjalt,
 häälteherksalt
 virgutava salusaare —
 väriheinas sorab sõrm.
 Kaugel vaibub rongi kumün,
 igas kõrres elusumin,
 sooski maavähk hõikab: kõrr!

Põlispärimuste surve
 rõskel nurmel
 õlale lööd umbsed kingad.
 Astud vääramatul rõõmul,
 täiel sõõmul
 varvasteni õhku hingad,
 kuube kõrvalt rapsab raag.
 Kutsed siin- ja säälpool rada,
 kuuseladvalt rabinaga
 tõuseb varajane vaak!

Kõik, mis hingab, tärkab, liigub,
 oksal kiigub,
 vidistab ning luikab algust.
 Vastuvilet võimsal tunnil
 loomusunnil
 lased keset tõusvat valgust, —
 helisege maa ja ruum!
 Tõejampsi teisalt lootes,
 kumendava päikse ootel
 elus elavas on tuum.

Sirges riihis metsarajal
 nudismitajad
 tõmbund vinctuseuttu.

Ajast luitund mõisavare
 suitentarest
 nagu kurja muinasjutu
 meenutab veel käija teel.
 Selja, mis kord vajus looka,
 ahjeka visand ainsa hooga
 veel mitme polve keev.

Kõik, mis seni küla ja küüris,
 tunde väärts,
 tõnduse tummaka, kukkua kurdiks.
 I kild põlvavaru leeri
 aabakuts
 prahtvatsedes tammul mureks,
 põlvadki vlla päivool.
 Üle pääde äika laskus,
 hõõrakuks lül õhustakus,
 vattast talus vältunool.

Põlvastlõu torkad rinda,
 jooploha
 endas on aäed ahivoolist.
 kühkudest kühkustikus
 jooploha
 valutamalt veerleb püüris,
 laskude püüri looh,
 Mõistetad aida vetevohu,
 aist lüha aabakuts,
 need on Põhja valged ööd.

Ülle kodumata püüri
 tord küt
 elin on püüdnud taga mere.
 Apa kolpest ainsa lõpa
 tormad mureks,
 heeldi aabakuts tord
 aabakuts aabakuts müt.
 Sun, kui tordmatest vīgud,
 aabakuts aabakuts vīgus,
 molle aabakuts aabakuts.

Aga vaata: üle talu
aovalu
paisund pimestavaks läikeks.
Maamees juba hobust nõotab,
kaugelt mõõdab
jalgsikäijat enne päikest,
kõrge vile kelle suus.
Lepikus käib karja huige,
ülemeelne elutuige
läbib liha, läbib lund.

KOGUST

→ SAADAMINE SAARTU ←

{ 1930 }

KAUGE KUTSE

Kõlm tarretab aiaema vaevaned veed
ja tulskavad umbe kõik rajad.
Jääb ahtaks ning jahedaks päikesse leek, —
tuult, õhku ja avarust vajad.

On kütasa aul tuba ja valendav hang
olug rahutua meelise ajuub.
Vaat, vahalt veel lajatab avavoo rand
ja merel on tulskaval tuul

Nüüd kutsuh ja ahvatleb lainete sõud
ning kühklused muutuvad hääbika.
On libaretsa pakitsuh küllastund jõud, —
võid võidelda rajudest läbi.

On laulitud lõpmatu, lülitand merel
ja lainele valendust kütand.
Ning palju ja palju on sõidameverd
ta meeliku iluga lülitand.

Ja vahadustih ma vanemad kord
tol lahtiste merede mann
Siin laigutaa pluke ja mähikes torm —
poeg paria aht kauguste jann.

Sind kühutab laine ja kihutab tuul,
nüüd edast, edast vetell
Tulen tagast alla, kol on kevadekuu,
seni tundmatuil rannul ma ekalen.

MEREL

Tuul lõõtsub, õõtsub, tuhiseb
ja vesi tormab vastu,
ees vööri vahukuhi keeb —
kord tõuseb, korra laskub.

Veel süütab ranna sumedus
su kodukalda tuled,
siis öö ja vete kumerus
kõik kiigutades sulleb.

Täiskäiku näitab loendaja
ning masinate vuhin,
ent reelingule toetajat
täht üksik ülalt juhib.

Silm ootleb keset pimedust
mõnd seletavat märki —
ees lõpmatu on sinendus
ja süda sul on kärsik.

Sul pole rändu kavalist,
ei sihiks muinasaarded —
su ees on jälle avari
maailma laiad kaared.

Kui laastu laeva pillutab
järsk põhjatuule paine,
su mõtteid kokku sillutab
vaid võimsalt veerev laine.

Sul pole miskit kaotada —
võid ainult, ainult võita,
võid mured merre paotada
ja tundmatusse sõita.

UDU

Sügavusse sureb viimse laine hing,
ähvardavalt vaikseks tardub merepind.

Taamal vaevu vilkleb ranna tulepild,
põhjatusest vastu vaatub tähekild.

Ohk on hääletu ja nagu suitsust mürk,
kaugelt üles kerkib unibne uduvõrk.

Tummalt valendades veereb üle vee,
kustub tähesilm ja kaob linnutee.

Ringi kinni sulleb teadmatuse müür,
lakkab masinate mürin, seisab tüür.

Ragisedes alla jookseb ankrukett,
pole enam õhku, pole maad, ei vett.

Uluvad sireenid, kumiseks kui kaev,
udu, udu — vastuvilet ajab laev.

Nagu surmakorin kostab raskest suust,
nagu appihüüe läbi lõikab luust.

Kumisedes möödub hügelvarju aim, —
on see ekslev laev või udust lummuv vaim?

Põhjatumake maaika kaovad aeg ja ruum,
pole pidet silmal, pole sõna suul.

See on, see on ürgse saladuse soik,
kuskilt nagu tõuseks pimeduse koit.

Liikumatusel vetel soigub raske pilv,
vastset loomist ootub sompunud maailm.

IDAMEREL

Raskeid tuuli tõukab näkku
avarusest lääs.

Püsti löövad vesitäkud —
vahust valjad pääs.

Vastu laevakeret kargab
tümisedes jalg.
Ainult hetke püsib pardal
tuiskav vahu valg.

Vesi tuhiseb ning laksub,
salasisin suul.
Need on Idamere ratsud —
metsikud kui tuul.

Kannab sajandite kurja
nende salavõim:
meie randa oma turjal
ristirüütlid tõid.

Ehtis pilkeks sõitja rinda
punaristi hõög —
Liivi rannal raudsest kindast
välja kargas mõök...

Täna jälle lõõtsub läänest
itta tuulte tee.
Mecklenburgi merekäänes
rahutud on veed.

Silmapiiril sinipaljal
tardund taeva kaas.
Ainus kalurite kaljas
õõtsub nagu laast.

Silm kui aimaks merel mornil
halli kogu ees,
iga hetk kus terastornist
sähvata võib leek.

Lajataks siis laine hari,
taevas põruks pilv.
Kisaks kajakato kari,
mustaks muutuks ilm...

Tasandavad kujutlusi
mühisevad vaod.
Kaljaski, nii erk ja usin,
kaugusesse kaob.

Vesi tuhiseb ja laksub,
salasisin suul.
Need on Idamere ratsud —
metsikud kui tuul.

Pilvist langeb heleõhkjas
püksekiirte visk, —
igaveseks mere põhja
jäägu mõök ja rist.

SÕIT KITSUSES

Talipäike, nii madal ja kahvatu,
käib Taanimaa sinaval saarel.
Rand vaikne ning sadam on rahvatu,
tuletorni merd naiselt vaatleb.

Tuul vingub ja taglasel laksutab keelt,
all lendlevad partide parved.
Ning kahel pool kitsuses kerkivad veest
merekindluse terasest sarved.

Äsja pillutas laeva veel lainesööst,
vaht ulatus mastide tippu.
Nüüd särades välja me sõidame ööst —
jäised purikad vaiereil rippu.

Muinasjutuna sätendab iga tross,
rand külmunud helki lööb vastu.
Kaeb laineid ja laeva säält Hamleti loss,
müüril muistsete roimade raskus.

Jäänd sajandeiks kahtluste vägev sümbool
merkitsuses rändaja tee.
Nagu ammu ju ununenud muinaslood
neist tornidest kerkivad meelde.

Võlub Claudiust alles siin pulmakink
ja trallingud kiitustesajus.
Terrassidel kummitust varitseb prints,
melanhoolia ängistab aju.

Siin troonide kõikumist kindlustab mürk,
mõrv pärandab võimu ja rikkust.
Kuid õlgadel lõdiseb kuninga ürp —
teras pääjagu lühendab pikkust...

Juba kaugeneb kinkude taha loss
ning rannikul madalaks mattub.
Siis ähmastub viimane tornikoloss,
vajub vette ta rohendav katus.

Merel helendab kahvatu taliilm
ja sumestub sinaval saarel.
Ees tõuseb ning kasvab ja mustendab pilv —
nagu nirk, nagu tohutu kaamel.

MADALMAADE RANNAL

Kuu kolletab Maasi kaldal,
suur, lihav ning rahulik kuu.
Vesi vaevu jões libiseb alla
ning hämaralt mustendab muul.

Suur rahu on sulgenud ringi
ja tammid taltsutand vee.
Tulimärgid kui jõulupuu-inglid
vaid säravad kõrval ja ees.

Kui poisike imetled pardal
ning vaatled vilklevat maad.
Merelt arglikult liivale kargab
öölaine uinutav kaar.

Siin ulguvee madalal rannal
nüüd puhkavad sadamakäed.
Magab karjus, ja kuninganna
und lihavast kunst vaid näeb.

OHTUNE MAAILMALINN

Juba Thames'i suudme laius käänes
pilvist maha langeb punav vari
ja siis tõuseb õhetavast läänest
mustendav maailmalinna hari.
Lainetades kumab nagu meri
uduähma tinahallis vöös,
nagu viie mandri eluveri
hõõguks vastu saare vaikselt ööst.
Suitseb, kumiseb ning raskelt huugab
punctavaist sõormeist rinnabassi.
Kõik, mis siia suubub, selle muudab
üheks sumisevaks massiks,
üheks südameks ning üheks ajuks,
kuni endast lahti saad ja ära kaod,
nagu uneviirastusse vajud
miljonite rütmi pisijaoks.
Vastu lõkendavad tulikerad
ühte sulatavad öiselt röske sonnu,
kaldal kaasa käivad aur ja teras, —
see on London, London, London...

Pahvib kleepuvalt kibedat hõngu
tehaste möödaroomav rivi.
Siis tänavaike kokku tõmbub
raud, tuli ja kivi.

Kuskil oleks kui maha murdunud
inimküllastusest pais:
kihiseb jõgi, ragiseb kui,
lainetavad prospektid, sädisuvad urud,
võidu tormavad jalad ja rattad
kui tulvavad vood.

Läbi külluse sära, läbi piiritu hoo
keed kaasa sellel hüügetkatlas.

Keerlevad lõputus filmis
anglosakside kivistund palged,
keeb tõmmu semmitide rida.
Aasia välgutab põlevaid silmi,

kollast läkitab Ida
ja linavalget
lisandab Põhjamaa,
musti täppe lööb sekka Sudaan.

Vilklevas rutus
korraks kumiseb sild.
Neelatab tunnel —
lendad alla kui kild.
Allmaa elavas muinasjutus
kaod viivuks otsekui unne.
Käib kõrvus vaid rataste jooks
ning metalli vilistav kisa,
kuni korraga troostitus idas
üles viskab su jälle metroo.

Merelt on valgunud linna
udu vesihall laine.

Kõik silme ees kaob kui tinna
ning London on ebamaine.
Siin sihitult longivad jalad
ja tarretub õhk.

Kurgus pööratab õli ja kala
vöörast peletav lõhn.

Inimvarjud, üles tõmmatud olad,
liiguvad otsekui vees.

Kõrtsi lõõtsmoonikalt kõlab:
— See on nii pikk, pikk tee...

Poleks nagu maailmas tuult,
mis liigutaks tahmutud vaesust.

Siin pole luult, —
on vaid sõnatu kaebus,
et hingki

kehha end hoolsamalt suleb.

Ainult tontlikult kumavad ringi
varjud ja kollased tuled...

Jälle säravas läänes
sööst haarav ringi sind veab,
Hyde Park mitmes keeles ja hääles
müitinguid peab.

Ühe kisendab Piccadilly
elekterreklaami.

Iga meeter vastu madalaid pilvi
pillub lõõmavaid kaari,
pillub sõnu, värve ja tuld.
Pole astuda jalatäit pinda, —
pisiosana liigud vaid sinna,
kuhu kisub sind tuld.

Kõik veereb kui miljonil vartnal,
kõik helgib, voolab ning rühib...

Siis korraga märkad:
linn võikalt on tühi.

Veel välklevad City aknad,
veel sõidukeid kiiruga vurab,
kuni tänav tuikamast lakkab,
tuleb hämmastav soik.

Astub tühjunud kõnniteid koerapoiss,
ketil püstilöövad dogid ja hurredad.

Aga üalgi ei unne vaibu

Thames'i voolu laiad veresooned.

Tõuseb, mõõnab; kohiseb ning raiub
ahtris vint ja kaldal iga hoone.

Surisevad vabrikute plökid,
kette kõlistavad mammutkraanad,
lökendavad ühe hüigeldokid,
teras kätega maailma haarab
võimsaist kõige võimsam saar.

Siin betooni igas raudes kühus
puhkab Ganges, taltub paisuv Niilus,
varjuuneks suigub Hani maa.

Pööritades lokselt tulisilmi
liigub vesi, aurav kallas sunnib
seisatama koratnaid suitaupilvi.

Nagu appihüüe hilistunni
kostab laevamehe hõik: ah-oil!
Läbi tahmhallika umbunud kuma
kõlab hõige külmalt üksikuna,
kuni roomab läbi õise sonnu
jõelt vastuhõigatus: ah-oil!

See on London, London, London.

SADAMA-MEELEOLU

Kõrts õhetab tulede punas,
ruum suitseb ja kõliseb lett,
kitarrikael metsikult sumab
ning lagiseb kastanjett.

Praun tantsitar hõõguva suuga
ning klaasides sätendav viin, —
võib jumal veel paremat lüua,
mis mured kõik meeltelt viiks!

Mu süda jäi kaugele panti,
tõi siia mind juhuslik voog, —
nüüd tantsi, tantsitar, tantsi,
su terviseks vaikselt joon!

Kui õõtsuvad toolid ning lauad
ja lainetel kiiguks kui saar, —
siis joobnud meremees laulab
kuldviinast ja kodumaast.

LEIERKAST

Päev läbi siin kähisea sadamasuu
ja sülitab nõge ning tahma.
Nüüd Lõunamaa õhtu juhenev tuul
viind tantsima higise rahva.

Ilm viivuks veel helendab nagu vask,
mäed punavad kustavas läänes.
Siis korruga kumisev leierkast
kõik lahti lööb virilad hääled.

See vann ning lõõtsude hingeldav riist
toob tekile tuttavaid noote.
Kurbnaeljakaks muutub unistav viis,
ta lukeb ja kähiseb hooti.

On rünnakud väsinud väntaja küed
torm hooletult visanud randa.
Nüüd, õhtu saabudes, tuleb ta mäelt
ja tuulal see viimane kändam.

Ja kustumas murel pilkude leek
ta rahutult ehalevas vantes.
Ta muregu kuulab vaid tunnimees
sita tasketa sammude anatel.

See muhurest näetav leierkast
on magedelt meelitab maha.
Tuld musta vett tilgutab must,
kõik kottide viinatud raha.

UIMASTAV VALGUS

Meri laisalt kohab Musta mandri rannal,
põleb laotus, läigib vetevald.
Kõike tahab päike endast ära anda,
vari täpiks tõmbub jalge all.

Uimastuseks muutub voogav lõunavalgus,
võõras lõhn ja põlismetsa tuul.
Usud, nagu säraks igas palmisalus
teemant, kuld ja elevandiluu.

Süsimustalt läikiv keha tõmbab aeru,
lendab kergelt lainetel piroog.
Neegri näo muretumalt laias naerus
avaneks kui ürgsed mäed ja sood.

Miljonkordses küllastuses elu kihab,
liigub maapind, elab rannaliiv.
Naera, neeger, — kuni üle musta piha
laksab valge mehe okaspiits.

NÖGIMUST ÕÜ

Sügav troopikataevas veel hingab
viimast puhangut vaikivalt veelt,
siis järsku ürgmetsade vinna
kustub kumata päikeseleek.

Nagu Hami soo poegade vanne
haarab ranniku nögimust õü,
tõmbub korraga tummaka Must manner,
silmi pilkane pimedus lööb.

Jalad maa külge vajutab kinni
meeliängistav tinane rohk,
kuni sügava vaikuse ringis
hakkab elama tarretund õhk.

Lõigub talu ja koriseb laugas,
kaira aeglaseks tõmbub su samm,
kõlbas neegrihüül karedalt laulab,
holkaub loitavalt kirglik tam-tam.

Maha murduvad vaikuse sulud,
ohk libiseb kibin ning kabb, —
lootab taakult hangatav ulang,
kuigust karjatab ehmunud ahv.

Stroomi puhul aeglaselt parub,
puhu haugab kuu polvnekoos,
nagu maa alla järelevalt vabub,
kalman sabaga lakkatab noos.

Jälle hõgelhaababide saambad
tõel hõtevad ploomidusao,
kõrgel varvu kõi teavud hambad
tahed valklevad mustavaa näos.

PUHKAVAL OOKEANIL

Näen esmakord sind hääletumal
ja vaikselt õõtsel enda teel.
Sa puhkad — vormitu kui jumal
ning vägevam kui päikseleek.
Maailmaruumi vastukuma
saab sügavuseks sinu vees,
saab inimmeelte päri nõtkeks
su otsatuse sume piir, —
sind nähes õhku tõuseb mõte
kui merelinnu uhke tiir.

Kuus ööd ja päeva juba rühib
su avaruses üles laev.
Me järel vesi jäljed pühib
ja selge laotus alla kaeb.
Meid kannad, võimas veteühik,
ning vaikselt taltund laine raev,
tuul sinisügavuses lamab
ja põhjas puhkab tormisõud, —
kuid uinudes veel vägevamalt
me ette kerkib sinu jõud.

Ränd mind on viinud mägedesse,
kus julma ilu päitab pilv.
Ürgmetsa salavägedesse
jäl võlutuna kinni silm.
Sest kõigest sööbis mälestusse
suurt elu elatav maailm.
Ja sääl, kus kumas mäehari,
ma seisin kaua nagu vang, —
ent kujutluses vilets vari
mul oli sinust, ookean.

All taeva määrab sinu piire
lai, puutumatu mere lõhn.
Ja jahendavaid ulguile
toob kuskilt kaugelt-kaugelt õhk.

Ning tuhatkordselt iga kiire
lööb tagasi su vete rõhk,
lööb tuhatkordselt minu verre
su salatusk ja ergas rõõm, —
on võrdselt võimas, sünk ja kerge
su tuju tõus ja meelte mõõn.

Su kaldal valvel hügellinnad,
kus miljonite süda lööb.
Üksainus tõmme sinu riinast —
ning saabub igavene öö.
Üks tuju määratumal pinnal,
üks raksatus, üks randasööst —
võib ainsal hetkel maha murda,
mis kaldal loonud eluhoog,
võib hääga ülendada kurja
suur ookeani jootev voog.

Mis sisemerel lõhub, kisub
ja kalapaate puruks taob,
see on vaid kadeduse isu
ning vari sinu pärisjaost.
Ei suuda kergelt tuiskav vihur
su rahu virgutada paost,
su suurus kurjuseks ei kipu,
sa puhkad hüglaslikku und, —
lööd laine harja võitluslipu
siis, kui on saanud sinu tund.

Nüüd puhkad. Puhkad laia õõtsu
ja üle puhkaja öö langeb uus.
Kuid juba kohendamas lõõtsu
on salavaiksest elatuul.
Kas virgud ööl täis tormihõõgu
ning vihamõirged vahus suul?
Kas suigun sinu vetekihti
või koltun kuskil maismaa paos?
Ükskõik. Mul pole kindlat sihti —
ma rändan, kuhu rändab laev.

TÄITMATU HAUD

Laine sööstub,
laine vingub,
mõirgab, ulub, ragiseb.
Hullunud on tuule hingus,
tormist taevalagi keeb.
Õhk ja vesi ümber ööstub,
oigab, nutab,
tuiskab laht.
Märatsedes meri ruttab,
tontlikult lööb üles vaht.

Laev kui lagle
väänleb vahus,
põrab, kiunub, haliseb.
Pimeduses lainekahur
ookeani valitseb.
Raudne keha ala pageb,
ahmib õhku,
püsti lööb —
vaevu achter pöörab rõhtu,
laine alla tormab vöör.

Kõik, mis surnud,
tormab kaasa,
tormab, lendab, laksatab.
Igas asjas hing või saatan
ebaelu nakatand:
klirinaga taldrik murdub,
lendleb iste,
laksab lukk,
kapi laostab järsak vise,
vetesurvest lõhkeb uks.

Laine müürib,
mähib, ringub,
võikaks kasvab tuulte laul.

Laevas iga närv on pingul,
valvel käsi, pää ja raud.
Kapten ise hoiab tüüri,
läbiligund,
suul on tusk.
Taglas nagu tapaks sigu,
öö on umbne, öö on must.

— Kuhu, kapten?
Laev on vana,
lastiks ohtlik vasemuld...
— Kasi põrgu, neetud kana,
kuradile tuulte ulg!
Et su tühi kolu hapneks,
tondi vikat
tabaks sind!
Või ehk muutud leeriplikaks,
kui meil põhja sõidab hing!

Toome vaske,
toome tina,
terast toome, kui on aeg.
Meid ei kata laudse linad,
meie suud ei puhka paes.
See, kes ootab peatsil kaske,
võtku pihku
adrapuu.
Memm, kes laval tahab vihtu,
meie saun on meretnuul...

Järsku lummub
vööri ette
pimedusest nägemus:
pingul silm vaid tabab heike
võõra laeva vägevust.
Parras surnud, tuled umbund,
nagu õhus
möödub sööst —

pingutatud vererõhus
tondilaeva nõidund öö.

Samal ajal
lõikav ragin
ahtri mitmeks käristab,
murdub tüür ja oigab lagi,
mast kui pilbas väriseb.
Võidutsedes püsti ajab
lainehari
mustast veest.
See on, see on salakari,
see on kaduvikutee!

Risti-rästi
nagu lohe
väänleb kere lainetes.
Korraks kostab lämbuv ohe
selgroo teraspainetes,
korraks kajab viimne käsklus,
üles sirgub
erk rakett —
nagu hing, mis kehast irdund
valgustama hullund vett...

Meri nutab,
meri kohab,
nutab vaikselt nagu laps.
Täitmatuma hana kohal
pikka vaikib vete sapp.
Laine minutades ruttab,
vaatepiiril
hõõgub koit —
tühja paadi randa triivib
ulgumerele tuulte soik.

KODUTEE

Ju õhtul vaikis tuulelööts
ning magama jäi meri.
Nüüd rahunenud põhjaööts
aokiiri mastel kerib.

Jäid seljataha Thames'i sopp
ja ilmalinna müürid.
Käib laeval vali roosteklopp
ning voolik tahma küürib.

Su nagu sulle selge ilm
viib üles trepikcerust.
Ja koidikul komandosild
lööb lahti vaatevceru.

Sind võtab vastu karge õhk
ning tuttav koidukuma.
Kaob sõormeist vööra mandri lõhn
ja sadamate suma.

Kaeb merre bilinenud kuu
ja tõmbub naeratusse.
Tal miskit öelda tahab suu,
kuid mattub sinendusse.

Ja virvetu on kodutee,
õhk vaevu-vaevu vihab.
Koos päikesega kerkib veest
ju Hiiu ranna riba.

Vaat — kevadesse tõmbub maa
ning viimne jüügi lahkeb.
Uut elu haurab põhjakaar,
uut südamesse mahitu.

Siin omane on sulle torm
ja pettumused liiad.
Siin kannad valu tuhat kord
ning pöördud ikka siia.

RAJU

Tormab, tormab taliraju,
ringiratast käib ja eksleb,
tõuseb, vajub
mühinasse tuuleving.
Abiotsivalt kui peksleks
vastu jäätund aknalauda,
vastu klaasi, vastu rauda
tiibadega öine lind.
Huugab külmund puu ning varras,
räästa karras
rigisevad tormisacd.
Nagu mingis surmapatus
laulab sein ja raksus katus,
tuli hinge tõmbab lace.

Tormi käsi mängib tabal,
selipidi koja ukse
järsku rabab,
aknalt lahti kargab luuk.
Välja, välja! — keset raju
kisub taltumatu kutse,
veab öine tuulte aju,
hüüe nagu sajast suust.
Jumalaga viikse toaga! —
Nagu nonga
sõõrmesse lööb jääne kild.
Taevas keeb ning maha kihab,
kannab nagu salaviha
sügavsünge tuisupilv.

Tummal kolisevad vastu
tänavate tühjad urud,
alla laskub
majadele lendlev hang.
Lenda, rajul! Kisu, suru,
viimse vihas peksle, löhu,

läbi raske ajarõhu
 tulgu kaasa tõus või lang!
 See, mis meis on varjul hoitud,
 umbe soikund, —
 tormikeerus lahti löö!
 Kõik, mis petteline — hajub,
 taltub painajalik raju,
 koitki välja kasvab ööst.

MÕTTED

Mõtted, mõtted — kummalised mõtted
 päevad läbi kihutavad sind.
 Päikses nad on nooruslikult nõtked,
 mehine on nende tormav hing.

Ohtul saabuvad nad pikas rivis
 sinna, kuhu paned oma pää.
 Nad on rasked nagu hauakivid,
 ükski nendest kergemaks ei jää.

Nelja tuulde nende salku ajad —
 sind ei aita manitsus, ei kürk.
 Une eel on kõik vaid süüdistajad,
 igauhe järel küsimärk:

Millega sa tüna väärid puhkust,
 kuhu murdus kildudeks see päev?
 Miks su mõte sulle otsas luhtus,
 milleks sulle antud mehekäed?

Miks su rõõmu juba nukrus piirab,
 sõnadesse siginemas sapp?
 Miks su süda kohtlaselt on siiras,
 tasku aga kasin, tühi laud ja kapp?

Kuhu aastatega ühes kadus
 sinu noorusunelmate lend?
 Kuhu rauges mõeldud äiksesadu,
 milleks vaiba alla peidad end?

Tulid ellu rõõmsast metsasalust,
 tuhat tungi pakitses su peos.
 Nüüd on rinnas ainult salavalud —
 teiste teha jätab oma teod? ...

Mullas ammu puhkah sinu isa,
ääsi taga vend ja nurmil õed.
Ema eluga veel võitleb visalt,
aga vett on kandnud sinu sõel?

Süüdlasena seda ründu kuuled,
süüdlasena pimedusse kaed.
Vastuseks sa surud padja suule,
mustad varjud võibisevad laes.

Suled silmad, siis käib järgi sala
nägemuslik mõtte-killavoor.
Piirab sind kui vägev vihmavalang
nende alatine ringijooks.

Kõik nad läbi enese sa juhid,
laual õhe vaikselt tiksus kell.
Vaibub kõrvus küsimuste tuhin
siis, kui aknal kumab koiduhelk.

TALVINE SELGUS

Päikesekukel ju punetab hari
küünlakuu lumel.
Mustavate metsade vari
ning sinendav õhk
kisub kaasa su otsakui sule.
Üles põllult keerutab vihur, —
jookseb läbi su enese pihust
ning ninna lööb lõhnatu lõhn.

Oled jälle kui armastaja
siiras ja poolhullund
oma tõdede eest.
Kus on küll käidud läbi aja,
kust tulnud
läbi tuule ja vee,
et jälle su hing ja veri
peksleb keset avarat elul?
Oled pildunud tuulde vaid teri,
oled nutnud ja naernud
vette oma lelu.

Sind on vaetud
ning leitud olevat kergete seast.
Võiksid sinagi tõed kõik hüljata
oma täismehes-ees,
võiksid patuseks pöörduda hääle,
võiksid lihtsalt süljata
eilse, tänase ja homme pääle...

Ent vaata, — kuidas lendavad linnud
üle särava põllu,
üle külmuist hõõguva maal
Rühk sindki haarab rinnust
ja raputab õlust
sügav talvine selgus.
Sa laulad, sa teisisi ei saa,
sind jubatab küünlakuu helgus.

VASTU PÄIKESELE

I

Udusompudest laheneb taevakaar,
kevad vilistab ukse taga.
Suur valgus sülle haarab maa
ja kutseid kõigile jagab.
Meid ühes lennutab maakera sööst
läbi ruumi sinise koore, —
me värskena virgume Põhjamaa ööst
ning rühme päikese poole.

Ülal lendlevad pehmed pilvedemäed,
sul kaasa on lennata tuju.
Sul kõike haarata tahavad käed, —
ka seda, mil polegi kuju.
Näed maailma otsekui esmakord,
pisar silma kippumas sala.
See õnne hardus, see kevade norg
on jumalik meistri valang.

Veel sajandeid saatmisi talioist
su südame soppi on korjund.
Nüüd valgus su korraga vabastab töist,
ja maha jääb mõtete orjus.
Uue tuhande tundmuse vastuvõtt
su meelte üle saab võidu —
nut avarust tajud ja vastset tõtt
näed lõpmatus, ringisõidus.

Urb paisub leheks ja puhkeb raag
ning värve kannavad oksad,
tiib vuhiseb õhus, taim tõuseb maast,
hääled helavad tuhandes nokas.
Elav elu nüüd ise on vägevaim laul,
mida ilal on meistrid loonud, —
me sõnad-ja-sõnad on ainult aar,
kuhu tuum on päädpidi poodud.

2

Õõ sume ning pilvine rahutuks teeb
su erkude viimase pinge,
ja üle rahutu jõvee
näed kustuvaid valguseringe.
Ala sumeneb, sumeneb ehapüür
ning loodest põhja tulvab.
Korraks vilksatab Aotähe kiir,
öö lõhnab vetest ja mullast.

Suurt õnne tunda on ülim küsk
ja jätta end kevade hoolde.
Maast-madalast verre on imbunud mäss
ning süda käib selguse poole.
Vaat lõhkevad pilvede kumerad nõud
ja sinavad taeva piilad, —
üks kauge aimus, üks vägevaim jõud
meid kõigega ühte liidab.

Nüüd seisavad pilved, nüüd jookseb kuu
ja karkli käristab loori.
Süda kiiresti õhe libisev tuul
taeva lüent paljaks koorib.
On valdav ning üllas see sinendus
meile nähtava ruumi taga, —
süda kuskil kaugel on sinu usk,
oled ikka kui vilumane pagan.

Kas vastu sind astub ka teine maailm
ja alla teotab polku?
Või ainult see mõttetagune kild
kevadeha loob petlikku vilku?
Üks elab ja liigub su lähedal
ning vaigistab meelte tunde,
pää mõneks hetkeks padja all
vajub virvendavasse unne.

Päev ärkab ja veretab õhustik,
 tuul libiseb lääne suunast.
 Su ümbert on langenud igavik —
 näed, haistad, vaatled ja kuulad.
 Lahti kargab nüüd aken ja pärani uks,
 ja keha lööb tungidest sirgeks,
 ei hoia sind riivid, ei tõkesta lukk —
 su meeled on tegudeks virged.

Nüüd ärkab Peipsi ja ärkab rand
 ning virguvad Rõuge kingud,
 Ahjal vahutab, kobrutab koskede lang,
 Pühajärve saared on pingul.
 Oi erkude tuikeid, oi küdevat tuld
 ja jõudu, mis kõikjale hoovab!
 Su veri on mässav, su veri on hull, —
 rong, kihuta pöörase hooga!

Rong variseb. Päike säratab.
 Linn kinkude taha ja kadus.
 Su metsade unelmast äratab
 kõne algust köhatav vagun.
 Juba ilusat ilma pomiseb hää,
 juba kibedat külvi algust
 siin endamisi kaaluvad pääd,
 vöörail nägudel, päevitund valgus.

On külamees linnast ostnud sae
 ja kimbu toornahast rihma.
 Neid hoolikalt silub ja ringi kaeb,
 kuni pudel tal sigineb pihku.
 Vagun sumiseb naerust ja naljadest,
 suits keerutab vastu lage.
 Sõnad lahti pääsevad valjastest —
 huul tuiskab ja tudiseb habe.

Väljas jooksevad nurmed ning lendab mets
 ja ojade looklevad paelad.
 On kerge ning mahe su südame peks, —
 sa ripuks kui armsama kaelas.
 Kasejalgade ridagi üle soo
 lendsammega mäele astub, —
 me lendame-lendame üheskoos
 nüüd ärganud päiksele vastu.

APRILLIÖHTU

Aprilli selge ning õhetav päev
kauakumavalt loodesse kadus.
Nüüd hämarus vaikselt võtab su käe
ja talutab metsaradu.

Veel tuigatab õhtu ja kauge soo
korra koovitai heledast hõigust.
Siis kumedaid hääli maailma toob
öö sinavast taevalõigust.

Su seljataga on tormitsev aeg
oma mõtteid kividel sõelund.
Siin vaikne tihnik sind tuttavalt kaeb
ja sabistab mulluseid nõelu.

Su pihus nüüd mõtete ülejääk
aega hämarail tundidel viitleb.
Käib ülal metskurvitsa kähisev hääl
nii tõtlikul armuviipel.

Ja korraga heliseb sinendav kaar
rändlindude kilgetest südilt.
Nad otsekui laevurid hõiskavad: maa!,
kui meeled on merest tüdind.

See rändav ja südamlük lindude keel
kojusaabumist lennates teatab.
Kus läigivad Põhjamaa vabanend veed,
süüal tiibade vuhin peatab.

Me kaasa kõik rändame unistusteid
oma õune- ja julgusejannus.
Kuid tuulisest tiirust me eneseleid
toob tagasi mulla manu.

Kord tuleme, tuleme tagasi kõik —
nagu uuestisündinult ellu.
Ja tuulistest tungidest kogutud võit
loob tõdede vaikivat selgust.

VIRGUV METS

Üks värin liigutab ju puud ja raagu,
jõeveelgi värahtlemas öine soik.
Ning laia vurinaga teder maabub,
kui vaevu kumab kevadine koit.

Tiib sorgu, kohevile rōngassabad, —
nii mustab kingu mättal kukepaar.
Lööb harja nokk ja kannus sulgi rabab,
hää sisiseb ning sammal kargab maas.

Vint-vint! — su kohal särav kutse kostab
ja alla vaatab väike ergas silm.
Pää alaspidi, hōljub kaseoksal
hall tihane kui hajuv suitsupilv.

Järsk pōrin kajab kuivand haava koorel,
kus tõuku puurib värvikirev rähn.
Su ees on kaela pōōrand koidu poole
üks hiliskeltsalille sinav täht.

Ohk värskelt rohendavail ladvul kumab,
all soomussabast laksus vetepool.
Siin ümber tüve üles keerleb humal,
sää haljaid lehesōrmi laotab toom.

Nii endamisi, süütult nagu kera
erk jānes veereb üle metsatce.
Ja vastu välgatavat päiksetera
loob petteviise laulurāsta keel.

Nüüd iga hetk on loov ja jälle õnnis,
täis vilistusi, hāāli ārkavaid.
Sa oled osa sest nūtg kaasa kõnnid
ja avad ikkā uusi väravaid.

RANNATUULES

Virgutava eluhooga
ülal pilveratsud jooksvad,
laialt lõõtsub läänetuul.
Vesi keeb ja vesi liigub,
rannik nagu kaasa kiiguka,
maani kummarduvad puud.

Ule kaugse veteeeru,
läbi uhke tuulekeeru
tormab kajakate salk.
Need on vabad lennutiirud,
silmavaate sinivlirul
õõtsub, lõõtsub vetevalg.

See, mis liikus rompund õhus,
mureli enesesse rõhus, —
tuulepärl lahti lööb.
Ah, mis ebamaine tõega
sõda vargai rinda põetas
lahi päeva, üle öö!

Päeval oli pldur pilvus,
sõda sõnult valkveelt tilus,
tuu vald õhu lahtis tuld.
Kõik on õunad noorusikked,
talumatud trotsivikked
võistlused vetevalg

Talutad hōljuta ja hūida,
talutad tuult kinni puida,
vaatad vahtastada merd...
Jahid mõtted morali —
nāvik soogu korali,
hūmene vennaverd!

Nüüd on selgund seletused,
lahenenud meeletused,
tuultega on läinud tusk.
Sa ei muutu iial inglise,
ainult igaveses ringis
tiirleb sinu eluusk.

Astud kõrgel kivikaldal,
sügavalt su südant valdab
avavete ürgne luul.
Ohtu silmapiiri suleb,
majak õhku süütab tule,
laialt lõõtsub läänetuul.

SEITSMEVENNA-PÄEVAL

Taevas seisavad tardunud pilved
ning seisatab sinendav õhk.
Niidul närbuyad tõrvalilled
maha surunud põuane rõhk.

Vaateveerul vaid vibavad jooned
ning vinavad kumerad mäed.
Nagu paludes laotuse poole
kannused vaikselt on sirutand küed.

Seltse laiska ning usklikku venda
sel päeval kõrbeid kord.
Maailma nüüd poletab endas
seltse nädalat pouane noig.

Varee väetult liigutab tüübi
ja maadliht laseb püü.
Kõrva kangusest kumiseb viivuka
põuastõnu soopunud hää.

Känta keetab rüü ning rüü
su vaiknuud meeltesse tää.
Ja lühed, et meelde mühin
keetake jalle üle vaikiva mää.

et jookkakatid pilved ja tuuled
ja kannused paineluke küt rood,
et avastet lühavast luulest
kaoks soomused mutuaslood.

PÖRSSAD

Kesk öue laotub leinakase vari
ja õhku täidab kummelite lõhn.
On vastu päikest pöördud sea kõht,
sүүл ümber särab valge pörssakari.

Üks rõhatas — ja tõuseb kihk ning kisa,
kõik sõrad-sabad sibisevad koos.
Jääb järgi siis vaid ruigumiste hoog,
kui iga suu on leidnud oma nisa.

Neid nagu puhtaid pärle emahust
on mururüppe toonud suvepäev.
See õrnus ligemale tõmbab käe
ja väike kärss sul varsti nosib pihus.

Pöörsejal läigib helevalge harjas,
poleerituna särab iga sõrg.
Ja läbikumav on see roosa kõrv,
mis väikest pilusilma ala varjab.

Siis tõuseb ema rõhatades murult
ning pühermusse sõrad sirgu lööb.
Ta järgi pörssakurn kui valge vöö
end üle selja musta porri surub.

Jääb mutta kõik see helevalge sära,
et vaikne unistaja, tõde teaks:
siin toimub ristimine pärisseaks,
ja see on iga pörssa omapära.

VANAD RAJAD

I

Noorkuusikus magusalt lõhnab vaik
keekauvisel lõunaajal.
Tükk-tükilt saab tuttavamaks see paik
ja rohtukannunud rajad.

Kolmekümmeend suve aast ringi sul,
kui vanaat nägin neid metsi.
Siis kartsin ilka, et laanevaim
ühelkordsi lapsel veab ekel.

Kord tulla ta raukana sõnnaast punast,
kord noorena uhkelt kul laand.
Ja lga metsas ekelja suu
lõlida omalt poolt sellele laan.

Põud varjaks kul algavat saladust,
mida kumagi aeg ei reeda.
Ning selajouasse sel püsib usk,
kes noorena mõtendele veedab.

Näid tead, et ilmska habetund mees
ja meeskes edisoon.
Kuid alust hülid lemlivad teel
süüsi tüüdi on vabuse volu.

Tata paljud mõtted on arjade rohik
ja lauslale vaevalt rüvond.
Et endist loobum tauteohk
on samme veel tönagi pihub.

Meta parimal tükkideks laguneb koost
ning algavad alidud ja salad.
Siis tõuseb rukis kul valendav voog
ja põldude hekel on talu.

Ta katused junli päikese leek
 põuaähmaga kokku liidab,
 ja eemal valgete majade ees
 uus ääremaa rahvas niidab.

2

Kuut venda siin kasvatas metsade kiik,
 kuni käimiseks võtsid kõik jalga.
 Viis nooremat vaestena läksid siit
 ja kuues jäi pärijaks tallu.

Nii terve pesakond lahku löi,
 ja kõigil oli muresid liialt.
 Mu isa pere veel korra töid
 eksirännakud tagasi süia.

Mu tärkavaid meeli siis metsade org
 külge-küljega ümber piiras.
 Vaid pihlaka ladvalt üks linna torn
 hallähmaselt silma riivas.

Ülal õhus siin tiirutas laanekull
 ja rästikud pleekisid heinas.
 Üle lageda jooksis põdrapull,
 jäin ehmunult puu taha seisma.

Lell valvas metsi ja kündis maad,
 ei hoolinud kunagi kaukast.
 Ta enese rinnas korises saag
 ning vaikse mehe viis hauda...

Siit Kuremäelt talviti hangede tipp
 me kelgud viis vuhinal alla.
 Vatt lehvis järel kui tuulelipp,
 külm näpistas põske ja jalga.

Ent soites korraga vaikisid suud
 ning porus me maapäalne taevas, —
 kui viienda aasta küünlakuus
 aiti kaskad moodsid Laeva.

Sin kevadel varakult puhkes urb
 ja õitsesid toomede oksad.
 Vaad! kasevadval pesitsen kurg
 ning õhtul lagistab nõkka.

Nõel õitses lunde ma halla eel
 aiti launases rändamas nigin.
 Istu nõelale järele nukraks meel
 ja kutsu kodu meid.

On aegade kestel päiksemaid
 jalg õitsemisel rahutol rüütel,
 lund kättes saadki kohama jäid
 puhkemetsade tolmast jutud.

Nuud kodumae nõlvakul lehvav loog
 on noorus tolmunud süütab.
 Kõnnib rahvalt sinu ja rohendab toom,
 lund kaskedest jäänud vaid tüükad.

Ja ette on korraks nutukalt kurbi
 sa tahad, et sünniks veel linn,
 et peene tihka lojutaks kurg,
 kes talu põlvkondade mure.

Ule loomete laugumad kaskakutund
 ja päikese helgetah tamm.
 Talu puhkeb rannestund loomaund,
 olen õue vaid sõbrivaid kannu.

Siin õues, ma mäletan, jõulu eel
tuisk hanged tõi katuste harja.
— Kas pääseb läbi neist jõulumees? —
* kahtlus ootuste rõõmu siis varjas.

Õö siiski saabus selge ning külm,
kuusk sätendas mäel ja saunas.
Tuli jõulutaat, karvane kasukas üll,
jagas odavaid präänikuid paunast.

Pool hoonet on mäele raiutud nut,
kuid saun on ikka veel vana,
Laes samad õrred ja samad puud
ja endine nõgistund lava.

Süü tahmasest aknast vaatlesin laant
ning kõledaks raagunud kaski.
Siit nägin, kui vend üle heinamaa
tuulerattaid minema laskis.

Kaob minevik silmist nagu lest,
kui uuesti õuele astun:
üksiuitleja tundnud on lelle lesk,
nüüd jutukalt tõttab sulle vastu.

Ning vana mängukaaslase sõrm
veab uksele imestus-riste.
Sind tunnistab priske kolmas põlv
ning nõutab jooki ja fistet.

— Su nägu ja kõne on endiseks jäänd,
ainult kogu su sirgunud meheks.
— Aga hõredaks tõmbub ju lagipää,
su ridu loeme mõnikord lehest.

— Kas oled veel käinud külapeol,
või ei meeldi see lõbustus enam?
— Mis sai sest vargast, kelle tabasid teelt?
— Kas tervemaks saanud on ema?

Jaa öötska meile, siis läheme
koos vahile Rahingo oja.
— Pane hästi arda kõnet tähele —
need poisid mu tütre pojad.

Ole meheks, et küündisid kaema meid,
ah, võta kaasa need kindad.
Vast mõnikord lihtsamal puhul neid
võid talvist kanda ka linnas.

Ja koguand võttes mu vallutab norg, —
süü peab et anna too mahti.
Tule kindlasti tagasi teine kord,
ette läheme oja ja jahi.

Kas pühad ja kühed põldude pääl
... et oled kaunimad? —
Kas sügusest kühast vana
ja marjast kühastik pühad?

Need mõnikord hõoguvad ikka kui söed,
süü kühast nagu kühast.
Kuid süü kühast pühast köeb —
need mõnikord kühast.

Ja pühad, mis mõnikord süü kühast,
süü kühast ja süü kühast.
Nüüd süü kühast süü kühast
ja süü kühast süü kühast.

Meta ühetah kühast nagu leil,
et pühast süü kühast.
Tõuseb süü pühast süü kühast
ja süü kühast süü kühast.

Nii hääd ning mahedat metsatuult
pole hinganud ammust ajast.
See läbib liha ja läbib luu,
sul pole enam midagi vaja.

Mu noorel saatjal on pigitud müts,
kuid tervisest õhetab pale.
Olal kaheraudne belgia püss,
selle kuju on läikiv ning sale.

— Veepuudusel sohu on tõmbunud loom,
mu kaaslane veeretab juttu.
Ent iga sahinat tihniku pool
ta kuulatab erkalt ning ruttu.

Noor sõber, ma polegi õige kütt,
tapp jätab mu alati külmaks.
Las minna laanepüü, lennata ütt, —
nende lennust on minule küllalt.

Võib olla, et korra sinagi saad
seda salajast igatsust tunda,
mille rinda vajutab põlslaas,
mis hooti loidab kui tungal.

Nii mõeldes sõbrale annan käe, —
teed lähevad jälle lahku.
Tuult virgutab alla laskuv päev
ja südagi kaasa jahtub.

Käppkinnastest päisul on tasku külg
ja meeles nende kõnekas looja.
Kas tõesti mul peatselt hakkab külm,
käed vajavad rahu ning sooja?!

Haab libistab lehti ja sahiseb tamm,
punab päikeses metsahari.
Ule piidetud lageda rühib mu samm
ja kõrval käib pikenev vari.

KOGUST

→ RINGKAIK ←

1937

VOORAD MOTTED

Nähtud järele pikil talve-öödel
sund tunneq nagu aja elavaprust.
Mund sunnib mitmekordse jõuga tööle
et palane ainsus oma kurvast lõpuist.

Ma eluhoone on kui tühi gara,
kui tühi laevad vihnahoold ja tuuled.
Ma pole püüdnud mingit vara,
kui laugel maailm on silmide ja suule.

Võin tulla mured maitse ainult tõe
ning valusate oma eluvõlga.
Aeg pühitsetult lendab muuta õhku,
sulg, kühvli ja elavaks see, sõna!

Ma olen püüdnud sõnustada hääga,
ent rünnas juba asustatuna lumi.
Ma ajalikult põrmust järgi jäävad
veel mõned tead ning meelestuste kumin.

Ja Sina, valgepäine, kes Sa magad
kui laps nii loomahulikus unes, —
kõik oma rõõmud oled mulle jagand
ning omaks tunnistanud minu mured.

Sa kiirgad mulle nagu puhast valgust,
Su najal olen seni püsti seisnud.
Ma olen otsind elus kõige algust,
Su läheduses olen rahu leidnud.

Kui tuleb tund — mind kutsutakse ära
ja sõber kinni kruvib laudse kaane.
Kuid Sina endiselt kui päike sära, —
me igavikus jälle kokku saame.

KIRI UDUS

Külma taevast soikund, Rasket udu sajab.
Kõik meeled liiguvad kui vees.
Mu laul kirj. Lõunamere rajalt
ta alla kannud kauge tee.

Toob tervitusi ulguvete laevalt
mu vana sõbra sõnahöög.
Toob tervitusi selgelt sinitaevalt
ta aastaid rännand elurööm.

Toob tervitusi põlismetsa mühalt
ja pilvedesse tõusnud mäelt,
tuult kõrbest toob, kus palm kui üksik pühak
on päikse poole tõstnud käed.

Toob tervitust saalt, kus voodkast vihmast
on paradiisiks muutund saar.
Toob tervitusi, aga süda ihkab
veel kordki näha kodumaad.

PUSKINIT LUGEDES

1

On sõiduks lahti löödud värav
ja sajand vilksatab kui sild.
Su ümber kolletusest särab
oktoobri värviline ilm.

Ohk põldudele nagu tardund
ning hääletuks on soikund laas.
Karm põhjamine sügiskargus
ju kahutama tõmbab maa.

Siis Vene legendiku sajast
lööb läbi madal päikse kiirg.
Kõik lumevalgusesse vajub
ja teegi lõpmatusse viib.

Silm seletab mõnd külalaiku
ja kloostri kupleid kaugel ees.
Ning keset õhtuelset vaikust
laul virgutamas voorimeest.

Siin avaruse meeleks liitub
tumm kannatus ja elurõõm.
Kord nagu säde sähyab kiitus,
kord nukraks muutub mõttehõõg.

Oõ tasandiku ümber põimub
ning lumel virgub tuulejooks.
Siin nagu mingid salavõimud
su meeltes nägemusi looks.

Hõõg silmis, postiteele longib
rohtlaane ahneks nälginud hunt.
Ja küünla valgel kloostri kongis
loeb tsaari võimu üles munk.

Kuu mattub. Taevast paisub maani.
Ja vaikib postipoist laul.
Tulek möhib hobused ja saani,
et mustab ees kul jääne haud.

Näid tühi legendiku üle
tingelust kihab lga vaka.
Laul toimab, lumepilved süles,
atag hüliseb kul ekselud lapa.

Näid laulurka kul koolnu kendid,
kui see on postipoist.
Tulek teatand on steptondid,
et taltonta neld tükki loita.

2

Uulit, oia, musthastatage kihab,
tule kõrvu avarust ja mure.
Lõttasvoo kahuur vaha
jääb üksi kuulutama kõrv.

Näe, kihab Volga vete raugus
ja üles tõidub sügav laev.
Tulek tuletahedatage kaugus,
kinnastatage muutub ruum ja aeg.

Kord tulikahju loomaa kumab
Duhnevaki küttemakku klog.
Kord armuustatustat aumab
on pehmetas Caudalquena.

Sita tõuseb mõnemeelne Uural
ning tulekahu kaskaste pilv.
Kõrglaid vast stepis haurab,
küh ringi rahutu maailm.

Prospektel kihab tõtlik rahvas
ja saales joobumuste ask.
Kuid raske taeva pilvetahmast
kaeb Peetrilinna hullumask.

Ning tujukusest tõmbub morniks
hall Soome lahe tagasopp.
Tuul kiirustades tõuseb tormiks,
lööb näkku sügisvihm ja lopp.

Graniidist Neeva kaldahambad
nüüd murrab maha paisuv voog.
Vaskratsanikki laskub sambalt
ja tormab hävinguga koos.

Süis läbi vee ja võimsa tuule
lööb kõrvu helisev akord:
— Jää terveks, vaba merelaule —
mu ees sa ootsud viimne kord!

Koit tõuseb vastne. Taevas sinab.
On taltund öine tormi peks.
Ning veski taga hommikvinas
kaht saani varjab talimets.

Nüüd võpahtavad valged kurnid,
käib lask ning sähvab tulijoon...
Ja samal hetkel seisma surub
külm veskiratta rõõmsa hoo.

3

Kõik, mis on elus suur ja püha,
ei mata seda ajapiit.
Arm, vabadus ning mere müha
meid kõiki silmsi kaasa viib.

Kõik kühb, mis liikuma on pandud
kord vägevate vaimujouust.
Suur sõnn müdameteks randub
ning liigub edasi kui kõu.

Lavilul ala sööatse pinge
voib vabisema panna mäed.
On õnnis see, kes oma hinges
laaselu tulvast läbi näeb.

Nii murdus see, mis oli vale,
mil kõdunenud tuum ja keel.
Ja tõusis uus maailma pale
sääli üles vana rusudest.

Toob iga veerev laine saasta
ja iga õnne segab sapp.
Guadalquiviri kaldaid laastab
veel täna kirklik vennatapp.

Meil põhja rahus akna taga
on külmaast hõõguv küünlakuu.
Päev kahe käega valgust jagab
ning härmas säratavad puud.

Püstloodis igavikku sujub
hall, vaevu liikuv suitsuhing.
Rõõm päikestest loob kuldse tuju,
su ees on tõeline ring.

Tungeluline, puhast hoovus
su haarab hõlma, käisest veab, —
kui oleks selle ilma loonud
suurmeistri ääjalootud read.

Kui kadak põleda sa tahad
ning särada kui tuleleek.
Võib-olla juba homme maha
jääb rõõm ja sadu matab teed.

Ning käies otsatuste vahel, —
sün vaim, sääl kiirgav legendik,
sa tead, et helge võitlustahe —
see ongi luule igavik.

KULASKAIK

Mansardi ukse lagunennud hingilt
kääb nukuantus ja vastu kajab ruum.
Pildik, kõhetanud kogu touseb pingilt,
poolkustund paberosa tal põiki suus.

Sa linber kiskendama löövad seinad
kul idamaiselt primitiivne turge
sün rukkililled, kakrad, väriheinad,
sүүл tühutavad inglid, all kääb surm.

On värve pillanud kui lapse tuju, —
herdipunast saadab kollane ja hall.
Siin kerkib sinisest lika naise kuju,
käed vaikselt rüpes, õlal liila sall.

Ja süal, kus hiljuti veel kunstnik istus
ning mõtestatud nägemusse jäi,
niiid pruuni habemisse kängund Kristus
must-rohelisel järvepinnal kääb.

Ning argilust üle tõusev pinge
maailma oma nao järgi loob.
Ta surnud värvidele annab hinge
ja üle kallaste lööb vetevood.

Kõik, mida tõmmand pintslil laiad käänud,
see kujutus ja loojat aina seob.
Suur prohvetki on pildil lapseks jäänud
ja äbarikuka kasvand juba eos.

All voogab elu kiirendatud sõõmul
ja märtsipäikest taie on taevapind.
Ent kolletanud mehe kunstirõõmu
ei sega kevadene ärkav linn.

Askeeti ainult siinses elus vaevab
 selgroole kinni kuivetanud kõht,
 Kuid teda surreski ei kutsu taeva
 ta enda loodud Kristus, kelp ning kõhn.

ESIMENE KALA

Näidid, mil talvbed veed
 enam kallastesse ei mahu,
 mil õu labi hingab ning undab
 valune veskitamm,
 aeg nüüd sinu käärib ja keeb
 ning hävitab toonase rahu.
 Kui esimest vaigused pungad
 rohetavad kaldal —
 murehordne ramm
 su meelend lühmeid siia valdab.

Kas ürgne või mullune võnge
 sul elustub kirs?
 Sa votad onged
 ja karmu kordv saad;
 halpetaid terasel kolad,
 kuhu rooste on sisse soobind,
 olitad rull ja immutad nõõri,
 kõngu teravale ihud,
 et lohkaks kui ohuk.
 Ja varsti on nõlke vibu su pihus.

Siis liivasel kaldal
 oodaten agu
 sa vaatlid, kui kevadeõõn
 nagu viirastus algab
 riinkilvede lagu
 Ja varsti su vastine sõõt
 kivide vahele loksab...
 Siis järsku pingule kaksab
 üks tõmme vinguva nõõri:
 kord rohaka selja, kord kollase kõhu
 lööb pinnale ihorus hoarik,
 Must saba veevahu pekaleb
 ja kõrgeid hüppeid läbi punava õhu

Kui väsinud metsmees
sa kännule istud.
Ja päikese helenev leek
puu ladvale mäe tagant viskab.
Poolringis suliseb vesi
ning ülal käib tuule hingus.
Nagu imetasakesi
täna laulaksid linnud.
Ja sina kui kogenud murdja
paned vaikides risti jalad, —
sel päeval jälle oled surmand
esimese kala.

It can hardly be overstated how
the public mind has been —
and such lessons teach him
some of the most important.

Atat oli kuluu ja oli pulav,
 sotut kuttia nien ja pashen torn, —
 myy stitament ant leudav kala
 nien kettat niooli nja vorm.

«Eita kehvad püüed hoida
 kogu maailma ühes meelel,
 «Eitakse jätke tühjaks maha
 ühe inimese järele sein»

GRANIIDIST LINN

Truult vaikiv kajakakari
meid saatis läbi sorava vihma
lahe troostitult hallil teel.
Nüüd Helsingi kohmakas vari
ning tornide kulunud kihvad
üles kerkivad veest.
Kivikünklikul neeme harul
mõmised linn
kui ärkav põhja-karu,
kel lainetes kaljused käpad
ja nina ees saarte ring.
Siis vesise keelega näpsab
sadam suhu me tuikava laeva
ning tahedaks tõmbub taevas.

Sest möödunud mitu aastat,
kui kord siin ütlesin üksi
süngel oktoobrikuul.
Puult viimaseid lehti siis laastas
ning võõrana verre tükkis
külm sügisetuul.
Siis kaljudki laulsid vingelt,
kui tormas vihurihoog, —
nad kurtsid kui muistsed hinged,
neis trotsis kui valulik Kivi
ja kostusid Leino lood.
Ning sinugi mõtete rivil
kui kaljud rippusid jalus, —
väärs rinda jäi umbseks valuks.

Täna tuuleil merele ehmub
ja lõpetab luurekäike
laisk pilvedevöö.
Keset põhjamaa kevade pehmust
nüüd punetav õhtupäike
graniidi kumama lööb.

Oled võõrana libisend üle
looma vetest ning maist,
nui otsivate kivide sules
letab kõikjal ürgühiseid algeid
su palitsev vaist.
Sa vaatled neid vaikivaid palgeid,
püüdnud ja hallikaid silmi
kui tuhmunud enesepildil...

Uü valge sumestab kaljud
ning katustel põlema viskub
meriinine valgusreklaam.
Sa kardad astuda valjult,
kui Explanaadil veel istub
üks kivistund armupaar.
Kivihüglaste vägevad kujud
ala valvavad jaama ust, —
neid loond pole meistri tuju,
vaid karulik kätejuhus
ning uhke eneseusk.
Siis koduselt tänavaid hulgud
ja öine õhetus kaua
loob unelmaid kaljust ja rauast.

MUST KARU

Põiktänava lokaali uhkel sildil
see nimi seisab raskelt sini-must.
Siin kõrvu kõmistavad laul ja pillid
veel enne, kui saad liigutada ust.

Sa üksikuna saalis hämarvalges
jääd istuma kui ühtumatu tilk.
Surmtõsisena nurgelisist palgeist
sind ümber piirab tungiv ühispiilk.

Ruum sumiseb kui turgutatud taru
ning klaases kobrutamas õllevaht.
Löönd küüned seina Karjala must karu,
kui oleks juba aland ajujaht.

Tal käpad hargu aetud halvas tujus
ja alaspidi painutatud koon.
Suur-Soome elutungide võrdkujuks
nii saanud kohmakas ning süütu loom.

Ja karu ümber mitmes sinisaalis
käib raskelt ringi tuulamata uim.
Veel pole täidetud kõik rituaalid,
et looma pähe langeda võiks nui.

Kes kuulnud mõirgeid Rooma kohvikutes
ja hõiskeid Preisi Pärnade-alleel,
see näeb, et siia võimu palangutest
on küündinud vaid kivistund idee.

Laul lahe taga kurva, kuulsusega
lööb sekka julgust, nii et vappub krohv.
Ja võõra laual pehme tudsusega
suutsinetaab ning tassis lõhnab kohv.

Näe laanekiskja küunte lööke varub
ann viiulite saatel uulaluk.
Kuld hädal ruumis polegi veel karu —
ja seinal mustab alles tühi nahk.

LEND METSADESSE

Tiivad lahti viskab sõiduk,
põhja sihis
loikab mööda künka päid.
Maantee lainetab ning kõigub,
tuule vihin
kahest kõrvast läbi käib.
Kõik, mis eile sind veel sidus,
täna suvevinas tuhmub,
lamab lidus,
ära kaob.
Murenevad seljataha
kivist kombed, arm ja uhkus,
võim ja raha,
ranna kalju kalged praod.

Kes nüüd päriks: Milleks? Kuhu
jälle kisub
piisimatu rännuring?
Otse paganlikus isus
metsa suhu
lendad lausa nagu lind.
Lendad põhja põlismetsas,
siin, kus ulub sügisraju,
latvu peksab
vihm ja tuisk.
Siin, kus tali hääled surmab,
sinav kuusk ja halapaju
kevadhurmas
helisevad laulusuist.

Lendad siin, kus kõrgeid kroone
tundratuuled
kiigutavad kiirel teel.
Siin, kus kaovad maantee jooned,
laanteluule
võimsalt valvab sinu meelt.

Valgatavad noku vapsud,
silmad uhheid raskale
põlvale
järele toon.
Metsas armuunimas manab
kord kui nuttu, kord kui naeru,
rahakanad
kangutavad kangel toon.

Siin ei lõpe männi männin,
tamme rahu,
lehmase lehenorg.
Lühik taevas puhtaks puhub,
pilvesahu
laidi lööb saare torn.
Kõulad sumbunud metsajuttu,
mõistad laulvaid lehe sõnu,
sõnde uttu
ulab ulut.
Sügav, vaba laante hoovus
veab käisist, tõmbab õlust, —
lehmahoogu
toonid nagu tuules pilv.

HÄRG

• Ta juba loodud oli nudipäine
ning verehtne valkjast põhja tõust.
Uut võõrast kaes pilk roheliselt jääne
ja völdesse tõmbus tüse lõug.

Mees viskas silmad korra üle naha
ning hindas rammust küllastatud reit.
Siis torisedes maksis käsiraha.
Lõi looma vaatesse kui meeleheit.

Õö läbi kostis laudast mõirgamine,
mis hooti paisus nagu vihahooks.
Jäi seisma luhal roomav uduvine
ning pardid vakatasid järve roos.

Jäid ritsikadki kuulatama heinas,
jäi seisma taevas tinea tähepiisk.
Ja selle hääle surmaeelse leina
mets kõmisedes kaugusesse viis.

Ta hommikul veel põlgas vett ja jahu
ning pööristades haistis inimkätt.
Kuum suvepäev tõi tagasi kui rahu, —
ja õhtul algas jumalagajätt.

Ta vaevalt laanteõhku sõormeis tundis,
kui julgeid kaari õuel viskas sõrg.
Kuid raske kaela alistuma sundis
siin meeste kätes minarõnga õrs.

Ja järsku, nagu põlates maailma,
ta rahunenult sammus viimast teed.
Täis loomahäädust põlesid ta silmad,
kus vastu helkis loojuv päikseleek.

Suu polispundent varjutatud kuuris
lot õhtu vaikusest kõle raks:
kaul eluhuke kolba läbi puuris
ning võimeis jalus kokku murdus jaks.

Ja kogenenud käe puukilöögiat
mustruskeha värvus pehastunud põhk.
Ning eemal koplis vasik korra möögis,
kui tuulest sinna kandus verelehn.

SAUNAS

— Kosta, taat: kes tegi sauna?
Lapi nõid või vanakuri
vihad kuuma vette viskas,
tule tuhale kohendas?

— Taevas ise sauna saatis,
pilv tõi palgid põhja metsast,
vee tõi järve vihmaagar,
suvi kased kokku sidus,
käsi kerise kuumendas.

Nüüd võib lüüa lepaleili —
nii et lava vastu laksub,
nii et kivid kihisevad,
tümisevad tammetõrred,
tudisevad juuksejuured,
kõrvalestadki krõbisevad.

Löögem — mched, pekskem — poisid,
turjalt kesakünni vaeva,
kätelt reheraputusi,
randmeilt kihulaste kupli,
pihalt päikese põletust.
Löögem sirgeks seljasooned,
löögem kergeks rasked reied,
labaluudki lahendamaks,
pehmeks tinased tuharad.

Aitäh! — aitab habemele,
küllalt juba vihta vibutatud,
kappa kaela kummutatud.
Aitäh! leiliviskajale,
kiitus kuumale kivile.
Kass käib kojas, karvad püsti, —
nüüd võib tulla vanakuri
kerisele kükitama,
kõhnu koibi kõigutama,
orjavitsaga vihtlema.

RIISKUD

Uu ette tuleb aetunud metan all,
tund siin aetunud puutipala,
Uu mees on jäänud aetumise valg
ja tükid valja aetunud talu.

Uu ette tuleb aetunud aetunud aetunud.
Uu ette tuleb aetunud aetunud aetunud.
Uu ette tuleb aetunud aetunud aetunud.
Uu ette tuleb aetunud aetunud aetunud.

Uu ette tuleb aetunud aetunud aetunud.
Uu ette tuleb aetunud aetunud aetunud.
Uu ette tuleb aetunud aetunud aetunud.
Uu ette tuleb aetunud aetunud aetunud.

Uu ette tuleb aetunud aetunud aetunud.
Uu ette tuleb aetunud aetunud aetunud.
Uu ette tuleb aetunud aetunud aetunud.
Uu ette tuleb aetunud aetunud aetunud.

HÜVASTI!

1

Laev löikab Pääjanne sumedat vett,
laev valge ja puhas kui lumi.
See on mu südamaa viimne retk,
mis möödub kui kirendav uni.

Ükskõiksena kevadepakatus tõi
üle lahe mu kasinaid huve.
Nüüd mõtetetaguseid vallutav võim
ära saadab mu algavas suves.

Ma tulin, kui kägude armuhõik
siin kõlises metsade tukis.
Täna lõpeb päikese kõrgeim sõit
ja kaelani sirgunud rukis.

Ning pidevalt kuumendab pilvitu ilm
neid laasi, mil polegi lõppu.
Ja teravaid saari tervitab silm
kui vastseid südamesõpru.

Rand jookseb su kõrval kui hiigelmaal —
täis vaikuse sügavat hingust.
Siin varju ja valguse tasakaal
su vabastab tujude hingust.

Ei rühi siin käsi, ei kiirusta jalg,
pikk päevgi ei raatsi veel surra.
Vaim muheneb kaljuse kaane all
ja pragudest üles murrab.

Siin kinkudel puhkav põlisgraniit
oma tarretand nägu ei muuda.
Ja kivid kui lahti kord pääsevad siit —
ei keegi neid hoida siis suuda.

2

Nuud enese valgusest tõmmuneb päev
ning hamarus pingutab pilku.
Saar vaikiden saarele ulatab käe,
kuu randujaid silmitses villu.

Uus vetekohin su meeltesse lööb,
laev liuisist kui läbi pääsib:
nüüd hüvasti, vaikus ning valged ööd
ja teravad noome süüsed!

Nüüd hüvasti, kaljudest katsutud vend,
siin sisenmaa rahnude rannall
On kõrge su nõtkete odade lend
ja jookanteel sihted su kannad.

On siledad sinu püüside laed
ning täsedad turja sooned.
On maadlusel tugev su härjakael,
nüüd hüvasti, lihaste Soome!

Su meeli ei põleta maailmatusk,
järsak mõtete tõus ega kadu.
Ja ikka su muuside enesusk
kääb muistete runode radu.

Su laule on sünnitand metsa vaim
ning kasvutand kivide kalgus.
Üks osa sest minustki sõnadeks sai, —
muu vaikuksa verre valgus.

Nüüd hüvasti, koidangu vaateviir
ja kõngaste sinavad tahud!
Võib-olla kord siia toob tagasi tüir,
kui igatsen sügavat rahu.

VASTUS

Sa küsid, sõber, mis need pikad õhtud
sün Soome lahe vaiksuses sopis teen,
mis kavatsustega ma hingam õhku,
mis laiu jooni enesele luban,
või mida uut siin annud ajakeer?
Kas olen õpingute lõpul juba —
ning saand must mugav rasvaturi,
et vaikin vastust jonnakalt kui kaev?
Ehk on mu mujale viind rongivurin,
või kuskil vaiksest maha murtud kael?

Mind vabanda. Kuid tõesti ma ei tea,
miks otsemaid Su pärimist ei vastand.
Nüüd ehmun isegi, kui imeruttu
aeg tuulena läind askelduste reas,
kuud tundidest on vilkalt välja kasvand
ja akna taga jälle laurab talv.
Kuid hüva. Miks nii palju tühja juttu,
sest niikuinii ei piisi su'e all
peen stiil ja kõrge kumbeoleskelu.

Neid ridu lugedes näed — olen elus,
hing terve, rõõmuski mu mõttekäim.
Meil vaimselt mõni notitakse maha,
ent muidu vabasurm on moodi läind.
Ja komme see — ta olgu hää või paha —
mind huvitada veel ei ole suutnud, —
liig müstiliseks mulle' jääb nagaan.
Ka välja rännata ei ole aega saand,
või tead Sa kohta, kus on minust puudus,
siis vihja sellest — kohe olen sääl,
kuid seni Eestit pean küllalt hääks.

Ja õpingud!? Need üsna käest on ära,
mu lahutas neist tõsielu kaar.
Kord toona ahvatles mind teadussära
kui kaugelt helkiv muinasjutumaa.
Ent raamatute vahelt lahti koorus
mu ette hoopis kõletand maailm.

Ja need et jatkund jaundlemise voorust,
 et needa annast lüa kind ja kild.
 Ning kaitst kindlan kaitset selget mõistust,
 et needa muu lühene vaim ja kont
 et kaitsta lühikestadele vaimust,
 et jatkumist aptuust lüa kont

[illegible][illegible]

Väl Tallinnas vast võetud päeva mõne, nädal pärast ikka Oleviste kiriku ja meenutusi, et ikka kütles napp kade ei saali rannal tatuma ühikalist

Teed vahel lüppa Helsingi võt Rüga, känd ooperis ja kunstiteatrit laad ja juba enesela teinud lüga

sa oledki, kui tühja kukrut vaed.
 Ja muide — saatus tõesti naabrid —
 on eluks ajaks meile kaela toond:
 suur Venemaa tee kinni suleb itta,
 kesklõunas Läti ennastkiitlev veri
 ja põhjas Soome talupoeglik joon.
 Vaid neljas naaber mõistlik — Balti meri,
 kuid minu ala see ei ole, vesi.

Just nagu hästi kohendatud unris
 siin muidu elu tiksub tasakesi
 ning kõiki ligilähedasiks seob.
 Ma isegi vist põlvnen sellest eost,
 mis ainult siinses mullas ajab juuri.
 Ma usun, selle pakitseva tunde
 on rinda imetanud emapiim,
 et kannad endas kaksikiskvaid tunge:
 üks pool su ikka kaugustesse viiks
 ja teine kodu küljest ei saa valla.
 Ma ütlen seda lausa, ma ei salga,
 et vanemate pärast olen mures,
 neid mulla manu lähenemas näen.
 Ja kui ma meeletäaga koju tulen,
 siis saavad kärmeks jälle ema käed
 ning isa küürus pihtki tõmbub nõtkeks.
 Ent olgu. Milleks puhuda nüüd taas
 romantilisi süsi lausa lõkkeks, —
 Sa sellest tundest ise aru saad...

Veel lausud? Krimmis polekski kui talve
 ja spordi mõttes suplemaski käid, —
 kuid meie Peipsi ammu jääst on valge,
 ei kõlba purjetuseks enam Muhu väin.
 Ning praegu tuiskleb, ilm on hirmus jahe,
 taul rõhub seinu, kratsib jäätund ruute.
 Ja meil käib jutt, et veelgi palju pahem
 on teie uusim kord kui sinne tuisk.
 Kui see on ainult meiepoolne luisk,
 siis kirjuta ning ava rohkem lunke.

Ja seekord punkt, sest õli lõpeb lambis,
 näen vaevu viimseid tulu enda ees.
 Sa anna andeks — kirutasin jambis.

P. S. Kuus kuud ju olen naisemees.

HILISRÄNNAKUL

All kingu kõletanud luhast
käib läbi jõe ähmas joon.
Mu värv on kollane, kuid puhas
ta ümber olgu õhutoon.

Külm kägarasse pöörab lehti
ja päike unine kui laps.
Tuul nuriseb kord nagu kehvik,
kord vingub talus seatapp.

Käid üle kolletanud teede
ning kõrva riivab terav raag.
Muud midagi ei tule meelde,
kui: jumal, keisrit kaitse sa!...

NARUSUS

Tuul keerutab piitaa nina all
ja kihutab nurga taha.
Lööb järsku turja kui kasehalg
ning müdab su jalust maha.

Siis vingudes kaugelo põgeneb
ja hõiskab kui purjus kümnik.
Üles hüpates tuja sul sõgeneb
ning paisub sapiseks hümnika.

Elagu tuuleski närune lend,
ning seljatagused löögid!
Ohver ei saa siis kaitseada end
ja kukkudes suu ei röögi.

Iga märkitabanud kabjahoop —
see õpetagu sind ennast.
Tee selgroost mitmeti painduv look,
saa targemaks ometi, vennas!

Müü aateid ja vaateid kui aganaid
ning kullaks vaheta mustus.
Peksa põrgu viimased paganad,
kes veel ei vaheta usku.

Müü kõik, mis süttib ja plahvatab,
nüüd kiirelt Pürenee taha, —
las püstitrohi süäl jahvatab
puruks kastillase naha.

Ja kui kord läheneb sinu tund
ning nõrkus tudiseb jalus, —
sa kasuta viimast talilund
ja vee ausamibale alus.

OILISHINGEDELE

Mis ütleb mulle teie traudus,
mis ütleb teie arm või tusk?!
Ma ise kannan oma puudust
ja mul on elus oma usk.

Kui tuules vilistavad vandid,
siis alles tujju tõuseb laev.
Triiphoone päikseta jääb sandiks
kultuursemagi taime kael.

Kel ajus ainult suured tähed,
sel sõna kolksub nagu krapp.
Nii mõnelegi sobiks pähe
tsilindri asemele kapp.

Kes soovib kihvatust, see võtku
nüüd meelituseks needki read.
Mu värss ei salli tühja nõtkust,
mis saba pilvedesse veab.

Vaat, jälle lumest vabad voored
ja sinna kisub minu laul.
Kuid küürukasvand kaardimoore
võib parandada ainult haud.

HINGEKELL

Läbi hõõguva septembri
langeb päikse viimne lõke,
surnud jõkke
kolletuse punalumni
raputavad kalda pund.
Nagu läbi leinamaja
tornist kajab
hingekella kaeblik huug.
Värisedes alla ringleb
justkui säält-maailma kõla,
mida kannatlikult õlal
kannab pühitsetud ingel.

Vaikselt, vaikselt vase kumin
kurba kaduvusse tõtleb,
inimmõtte
hääks ja kurjaks lahutab.
Pisardunud pilvelumi
tagataeva pundund palgel,
ehavalgel
veretades vahutab.
Kaldakurus kleepub puhu
langev leht kui verelaik
ja siis järsku sigib suhu
soolakas ning lääge maik.

Tead, et kõik on võlts ning vale,
hingekell ja taeva pale
hullund ajas —
ainult tühi meeltekaja,
ainult värahtelev õhk.
Maist maailma jälle juhhib
müra vuhin,
gaas ja püssirohu lõhn.
Hävingute kisakuljust
kaelas kannab vastne prohvet.

vägevama mõõga uljust
siin- ja säälpool tunneb ohver.

Siin- ja säälpool sügissära
kajastuks kui laibavirnu,
võikalt hirnub
Apenniini mustjas mära,
norskab Preisi raudjas täkk.
Kas nüüd vara, kas nüüd hilja
tõe silma
järsku lükatakse päkk? ...
Tallab võorast, sõtkub hõimu
turgutatud tuhkurvarss,
komejandiks kokku põimub
rahuhümn ja sõjamarss.

Löömab Püreneede rida,
miljonite surmaohe
kostab idast:
veres vähkrev Hiina lohe
nelja tuulde tõstab häält.
Kägistamas elukõri
vindi võrin,
katk ja kaksikvälle tääk.
Aga kus siis uitvad inglid,
taeva väe välgujooks?!
Ainus kahur murrab kringliks
jumala ja inglid koos ...

Vase kumin, tõsta nuttu,
leina neid, kes roimas surid
mürgiutu, —
ükski palve ega uri
langenuid ei ärata!
Häbelikult halin juhmub,
õhkki tuhmub,
rist vaid ehas särahtab.
Torni ümber und või saaki
hakid tiirutavad võidu,

aga kuskil võitja õigus
raudsed ristid käänab haaki.

Jõe mustavasse vette
viimne valgus vaikelt upub,
jalge ette
kastan viskab valmuind nupu,
plöksatades lõhkeb koor.
Pruun ning puhas vili veerleb,
liival keerleb,
kinga küljes lõpeb hoog.
Heldimuses peidad tasku
südant meenutava kuju
ja siis puhastatud tujus
linna kirendusse astud.

KOGUST

➤ VALGUS JA VARJUD ➤

1939

VALGUS JA VARJUD

I

Pakase taeva all külmetab päikese kohmetund nägu,
siniste varjude viir vöötideks lõhestab maa.
Tuuled on vajunud vette ja jooksmisest väsinud meri
vaibudes randa on toonud hapra ning vahuse jää.
Jahedus ümber mu piirab ja südames kibedus kasvab —
on, nagu ängistuks vaim tardunud randade ees.
Lapsena hangedel joostes neid madalaid päikesekiiri
püüdis mu punetav pihk südamaa metsade paos.
Nüüdki veel sirutan käe, kuid heledas valguses lumme
veninud vari vaid jääb otsekui moonutis tumm.

2

Iial ei ole mu mõtted paaberil ekselnud nõnda,
iial ei ole mu teil puhunud tugevam tuul:
saatuse tujud mu viisid ja pärimus varakult andis
minule töömehe küed, vaikselt ning inetu näo,
õnne ei ole ma otsind ja rõõmu ei ole ma põland —
tihtigi sõprade seas ringlesid laulud ja viin.
Nüüd minu rahutu üksindus sõprade järele janub,
alati värehtub meel, kaugel kui vilistab rong.
Hooti ma kuulatan häält, mis vaikuses kerkivad üles —
on, nagu ligineks see, ükskord kes tulema peab.

Lühike eha läks looja ning kollakas kumagi kustus,
 varjuna lamama jäi hingetuks külmunud öö.
 Endised jumalad kuskil magavad sügavas mõnus,
 kuskil käib verine roim, sõda ning hävitav nälg,
 lcerid on tallatud segi ja rinded kõik varisend põrmu,
 tõeks on vägeva võim, aade on ostetav rämps,
 ebardid elusalt sambaile tõusevad — pruunid kui rooste,
 võitluselauliku suu kinni on vajutand tusk.
 Aga kui unised jumalad kauguses tukuvad tummalt —
 siniseks külmunud ööd inime valvama peab.

TALVISED KÄIGUD

1

Maas sinab värake lumi
 ja kustub talipäev,
 lööb kõrvu kella kumin —
 töö lendu tõuseb käest.

Ja käies läbi lume,
 härm hõbetab mu juust,
 öös liigub nukralt sume
 ning loojuv poolik kuu.

Linn oma kumma vajub,
 ees valkab tühi nurm,
 ja ümber leinapaju
 käib hooti tuulevurr.

Süis kurba küünlavalgust
 toob vastu surnuaed
 ning isa lihtsalt kalmult
 puuriist mind vaikselt kaeb.

Töömehe ristimärgi
 all käis mu isa tee,
 ta laudse surisürgi
 me siia tööme reel.

Kõik mõtted hinge piisist
 ta võitis eluas, —
 laip nagu kustund süsi
 sai koha viimases reas.

Ei masenda siin tuju
 plekkpärg, ei lame värss,
 ei ingli marmorkuju,
 ei jõuluküünla kärss.

Siin korjuseid ei suru
graniiti taotud rand —
ja liigne selles kuras
on järelelu laul.

Las kääbastele uhkelt
aed sõelub puhast lund
ja kevadpäikeses puhkeb
metsroosi üksik pung.

2

Liin pidutseb rasvaseid pühi,
sa mõtled kui uskmatu türk,
et sinane maailm on tühi
ning vilets kui prohveti ürp.

Lund sõredat laotusest venib
ja võibseb laternas leek,
üks kirikuskäijate peni
on kaotand koduse tee.

Nüüd sillal ta kiunudes põikleb,
reeroopasse surutud koon,
jõel nokastand voorimees hõikleb
ja kuljuseid raputab loom.

Ning korraga arglikult haistab
külm-karvane nina mu kätt
ja ehmunud silmadest paistab
mu enese mõtete jätk.

Koos uitleme sügavas talves,
ei juhi meid pühaöö kiirg —
laul, oreliviled ja palved
meid mõlemaid eksi on viind.

VÖÖRAD KAKSIKUD

Tüis kaclani kui mardicelne hani
end olin söönud-joonud hügelpeol,
kui tänaval mu varrukale pani
üks vaaruv inimene palja peo.

Ja ainus silmatuli mustas koopas
tal põles. Nägu raiutud kui paest,
mis koosnes kontidest ja naharoopaist,
ta manilit nagu oleks näsind saad.

Ta hõlma alt tõi välja väikse korvi
ning lausus: — Isand, viimne jõuluöö
on täna. Kuulake, just praegu tornis
raekoja kell teist tundi juba lööb.

Ning salatselt tõstis mütsi äärde
ta vabisevasõrmelise kae:
— Sel ööl on kerjamine ebaväärne,
kuid kõige kiuste — mul on sünnipäev.

Kolmkümmend kaheksa on taeva talve
mind uhkusega läbi elu viind,
mu kasutada praegu kehvad salved —
suupiste käes, kuid puudub suits ja viin.

Ei, ärge kartke — mul on kehvad musklid
ja ammu aega riuku puudub hoog.
Kuid soovi korral olen aus ja usklik,
nii nagu õpetati meid kord pübliloos.

Ja nüüd — hõäd ööd! Aitäh, mu kuldne kala,
mind ootab sõbrake ja soe salong,
kus pätt ja kuningaski käivad jala,
oi püssirohi, väävlisuits ja kongl —

- Ta lipendades sammus üle turu,
 näos hõõgus värske sigaretiots.
 Tuul maha pildus jäätund lumepuru
 ja paplilt alla murdus pehkind oks.
- Ning rahutumas unes hommikuni
 mind kõikjal saatis võõra põlev silm.
 Ei mõistnud ma, kus lõppes rõhuv uni,
 kust algas jälle tõeline maailm.

REAST VALJAS

Külm sadu mind sihitult pillub
 läbi vettinud tuule.
 Olen muutunud lahtiseks külluks
 ja vaevu veel kuulen
 linna vesiseid lukseid.
 Mahanõretav sinine viing
 määrab vastikuka seinad ning ukared —
 kurat teab kuhu lõpeb mu ring!

Juba kolmandat korda mu kuju
 näitab sama ning kustund vitriin.
 Tänaval sogaselt ujub
 must sopp ja elutu õli.
 Nipna kleepub kui liim
 sadamalinna lutikahais
 ja selja taga öövahi võtme kõlin
 kõnetab hääletut naist.

Olen üksi ja sõpradest valla.
 Nõrgub katustelt alla
 vee armetult unine sorin
 nagu kerjuse võrre.
 Issand, kingi mulle harjaslooma kärss —
 ma püherdaks viimases poris!

3

Väljas virgub hommikueha,
 vihm aknal kõrab kui saag.
 Ikka kisab bajaan

keldri läppuvas õhus,
 ikka tiirutab tantsija keha
 nagu tõmbleva krambiga kõhus,
 ikka puusade öör,
 ikka lubjatud nina,
 ikka pillub žonglööri
 üles taldrikuid, palle ja nuge...
 Ning see olen mina,
 kes tõustes toolilt otsib tuge.

KULMUVA RUUDU EES

Mu akna all mustendub vahe,
 okstel kõlkumas vareste parv.
 Kuid süda on tunnetest ahel
 ja mõte on paatund kui sarv.

Laps kelguga ukerdab hanges,
 sumpab alla kui kärvane pull.
 Ta kilgates tõuseb ja lungeb,
 kord pudeneb kinnas, kord rall.

Ning külmahõng sumestab klaasi,
 algab pakase kujude rüü:
 näen kerkivat sügavaid laasi,
 ürgvääte ja tundmatuid maid.

Näen mägede metsikuid harju,
 raugaks tõmbuvat nooruki pääd.
 Näen pilvede pimedat varju,
 mis ruudule püsima jääb.

Mu kujutelm edasi tuigub
 talimuistendi hämarat und.
 Mind äratab ekslevast sügavast
 üks päästmatult kadunud tund.

Keel loksab kui hauduja kana,
 osut pidevalt minuteid viib.
 Ma korraga olen nii vana
 ja okkaine katvand kui siil...

KURVALE KAASLASELE

Sind nägin jälle üle hulga aja —
aeg oli sinust raskelt üle käind.
Sa seisid kurvana ning norus päi,
kuid ühtki lohutust su pilk ei vajand.

Ma mõistsin: kõigil tuleb naerda-nutta,
kord olla õrn, kord südametult karm,
ükskõik, kas veri rahutu või arg —
meist keegi lõplikult ei vaju mutta.

Me nagu näitelaval käime ringi
kord printsirüüs, kord valgust kardab kuub,
kloun väike naerab, õhkab traagik suur
ja taevast keegi meist ei muutu inglisk.

Meid võib küll põlata ja jätta tuule
suurilma tühipaljas vaimukest,
kuid see, mis oled annud südamest —
on sinu arm ning teesklematu luule.

ÕHTUNE AKEN

Päevavalguse põgusast viirus
vingutab leppi ja kaski
vihane tuul.
Jäiste pilvede kõrged tiirud
halli uimastusmaski
hoiavad päikese suul.
Talikauguste tinased jooned
kokku sulatab õhtune ähm
ja lumme immitseb hoonest
aknatule punane rähm.

Nüüd käes on väetite uneaeg
suliseis änges,
nüüd argade silmide langevad kaed
ja nõrgad tukuvad änges.
Kuid su enese mõtted naitlevad
kuskil mälestusvaremete logus,
veres sõnatult tuikleavad
tundmuste udukogud.
Sa tead, et iial ei kooru neist
välja uusi maailmu,
kui ise ei rebesta silmust
su võitluslippude heisk.

Sest sul pole pääsi olnud lihvida
valeõnneks tõelisuse kargust
ja nüüd pole vaja kellelegi pihtida
surmahirmu, julmust ega argust.
Kõik möödunud aeg maha jääb,
mis ei vääri meeli ega vaistu —
sind virgutab tänane tuulehäääl
ja homne päikesepaiste.

Kui põletusohvri võbisev leek
aken punetab viinges talves,
traadid hungavad teel:
ole valvel —
oma südame siiruse eest!

TOO ALGUS

Novembri ähmasuses vaevalt jalgel
vaim püsis. Olid tüdind, tuim ja hall.
Sust läbi viirastusid lõpu alged
ning kadu lehkas vana linnavall.
Siis ühel ööl kõik loodi helevalgeks
ja müüridele maha langes talv —
su järsku vabastas kui tinarõhust
too kõik, mis jälle liigub maal ja õhus.

Suits püsti sirgub. Uleval on rahu
ja härmatises hülgab kask ning tamm.
Alt mööda mõmiseb, kui oleks pahur,
jääkirmetises akendega tramm,
look viskab tuld ja nagu kauge kahur
lööb rööpail hooti mürtsu rattaramm.
Saan lendab kurinate kõlinaga,
loom puristab, mees külmast aurab taga.

Ja meri üles aurab laias haardes,
must sadam valgeks muutub nagu vaht,
vee hingus silmist paotab lähissaared
ning lendavasse uttu mattub laht.
Siis äkki ilmub jumal teab kust kaarest
süink laevakere nagu liikuv rahn.
Ta ligineb ning kasvab tasakesi,
kai ääres liikuma lööb soikund vesi.

Ning õhtuti, kui kumab linna hõõgus,
maast katusteni kirendab neon,
sa oled erk ja inimlikku rõõmu
hääst talipäevast koju kaasa tood.
Töö jookseb jälle kiirendatud sõõmul,
on igal mõttel oma värv ja toon
ja kujutlusi kannab vastne palang —
nüüd, ole mees ja kõik nad vormi vala.

OKTOOBER RANNAL

Saalt, kuhu kumerus
matab laevade tee,
saalt, kuhu laotuse sumedus
peidab mustava vee —
saalt algab lainete mühin.
Üks-ühe järgi
nad tulevad vägevna riulis,
et tuhiseb laht
ning otskui surisärgid
harjul valendab vaht.
Nad on ürgsed ja uhked,
kui tõstavad päid —
muist kaldale kildudeks puhkeb,
muist kauguste veerul
tuulde kohama jäid.

Mõne mässaval veerul
toob kivile sööst,
mõni hüpleb ning kihab,
mõnd kohutav viha
liivale lamama lööb.
Ja mõni neist nutab
ja mõni neist hõiskab
ja mõni on kaeblikult kurb,
mõni hoidmatult ruttab,
mõne hingetuke löikab
salakaride murd.

Ma seisan ja vaatlén
seda rahutut vett
ja raske kolina saatel
on võimas see hetk.
Siin lõõtsuval rannal,
vabana unede luulest —
ma jälgin, kuidas tuules
torm kaldaid kui kannaks,

kuidas kaskede raad
     kiunudes vetruvad õhus,
 kuidas mustavat maad
     oktoobri ähmasus rõhub
 ning pilvede tinased viirud
     hääletult lendavad...
 Kuid mis on minu endaga
     ses õõtsuvas kiirus,
 kuhu on lennanud ära
     mu tuulelind peost?
 On, nagu päevade sära
     mind enam ei seoks,
 on, nagu hoiatust tabaks
     kõrv lainete teelt —
 ole julge ning vaba
     nagu rändavad veed.

VIIMANE TELEGRAMM

Vettind paber aknalt hõikab,
 silma löikab:
 — Päästku end, kes päästa suudab
 sellel talvel, sellel kuul!...
 Tapamasin jälle huugab,
 segi paiskab,
 inimese ära raiskab
 tinakuul ja võllapuu.
 Kahurite katsesarved,
 kaarnaparved,
 võimurite mustad sellid,
 kannahoop ja okastraat,
 trummipõra, tuhk ja trellid,
 rauast rajad —
 see on inimliku aja
 tänane maailmakaart.

Nõnda läbi saju astud,
 küedki taskus,
 kaabult kacla valgub vihma,
 virilduma kisub kulm.
 Mõnda küüru tõmbund pihta
 teedel silmad,
 nõretava koerailma
 latern nurgalt torkab tuld:
 — Päästku end, kes päästa suudab!
 Nagu Juudas
 vari taba kaob su kõrvalt,
 pole õhku, pole tuult.
 Mõte ise ennast mõrvab,
 aulits mustab,
 laulik, oma täna tуска
 värsista või — pea suu.

SINU RIIK TULGU...

Aga sõna sai elavaks lihaks
Ateena tundmata jumala altari ees.
Said sapp ja äädikas mürgiseks vihaks
ning joobnustav viin sai veest
Makedoonia ja Korintose turgudel.

Sest üle mitme rahva ja mere
puhus tuuleõhk hommiku poolt —
ja sõna sai tuksuvaks vereks
katakombide sügavates urgudes,
kus ei olnud enam vahet juuda- ega kreekasool.

Ja kui tänavail viletsus karjus
nagu lõppev metselajas,
kui rauges jalgade jõud ja sõrmede virkus —
vaim surnukoobastesse põgenes varju,
et tõusta jälle kord elavaks.
Sest kinkudel leiba ja tsirkust
möörgas näljane Room,
arceenidel lahti löid lõvide sulud —
liha tükkideks rebestas loom,
keiser laksutas käsi ning hulus.
Ning vaata, nagu prohveti vanne
põletas igavest linna:
vappusid templid, suitsesid marmorsaalid,
kuid purjus hetääri riinaal
Nero laulis ja klõmistas kannelt.
Siis saabusid hullund vandaalid.

Nii tule ja mõõgaga jõudis
riik töötatud siia maailma.
Kõik, mis kasvas ja sirgus üles maast —
otsis taevasse silda.
Ja patuste eest kolmainuseks tõusid
munk, piiskop ja pidutsev paavst.
Tuli riik purpurpunas ning kullas,
ahne kui kaaren, pime kui öö,

lais verd nagu põuane eha:
okaspiitsad, hõõgriiad, sajatavad bullad,
piinakeldrite korisev rööök,
tuleriitade loit ja kõrbevad kehad...

Ohtul palvetas jumalakoda
oma hukatud kuninga risti all,
öösel välkusid põuadad,
paisus tapluseks trall.
Hävitati timukas, ristirüütel ja püha isa,
Medicite ja Borgiate mürk,
tapsid maurid, tappis hulljulge türk,
põletas Savonarola tuline kina.
Ja see sündis, et omale võim
keeras roimadest silmuse kaela —
kerjasmunk Wittenbergi uksele lõi
neli verrega leotatud naela.

ESIKÜLJED

Ma jälgisin suurlinna vägevaid hooneid,
kus inimekasi kunstiks liitnud on kivid.
Ma nautisin esikülgede jooni,
kaugusesse lõikavaid, sihvakalt toredaid,
mida loob meie sajandi tormine tung,
kui ma samas nägin kodanikkude rivi —
eriskummalist nagu ülesäratavat und.
Velkdes käsi valgeid, pehmeid, tööst koremaid,
näis olevat jalgu noori ja vanu, —
päid pigistasid gaasimaskide tanud.

Aga kuhu oli jäänud avar inimpäe,
mis jumala enese järgi vormiti seni,
sest see, mis liikus, oli elutu kumm,
ühtlaselt võigas ja loomalikult hale,
ristsugutis kärssninast ja penist,
nürimeelselt nukker, kurt ning tumm.

Ma mõtlesin: edasi, kultuuri kummipäine,
peatselt vist jälle ka käpakili käime!

TERASLINN

Uhel kollaselt helkiva õhtu eel,
mil viljade voog mu jootis kui purju,
ma käisin nurmedevahelist teed,
sõõrmed täis põldude lõhnalist hurmust,
rahul enesega, suured mõisted vilkumas pääs.
Ma tundsin: inimsus, õnn, vendlus,
avarus, sääli ida, sääli kumendav lääs,
sääli õhk ja laotuse mõõtmatu lahe,
kui ma kuulsin kahe teraslinnu lendu
alla tiirlemas pilvede vahelt.

Võimsad mootorid laulsid ühe-ühe võidu,
kord hõiskasid, kord vaibusid, kui hulnukuks tuul,
nad keerlesid metsikult julgel sõidul,
tiibade hiilates, valged kui tuvid.
Inimvaimu triumf, vägevaim õhuluul,
uljuse võit, närvid, julguse pinged —
sähvatas meelde, kui kruvile järgnevi kruvi
nende kered mu kohale tõi,
sabadest vinamas suitsevad sorud.
Ma hõiskasin, hetkeks pidasin hinge,
aga ülalt mulle otseselt näkku löid
alla sihtivad kuulipritside torud...

Nad läksid. Tuul tõusis. Ma jätkasin teed.
Päike vajus, tuhmus ning kustus kui vees.

KIRJUTATUD ON...

Kirjutatud on:

Oma igapäevast leiba pead sa murdma
palchigis ka tänapäev,
pead pingutama põlvi ja turja,
nagu tegi sinu isadeisa,
kui vasar ja peitel olid tema käes.
Sest mis on alpide kisa
sinu kuulekais kõrvus,
mis on elupäevade tühine rõõm?
Kavalad on pattude võrgud
ja täitmatu on kurjuse lõõr.
Lõbud on nagu libedad kalad,
kes välja visklevad pihust,
lust on nagu pigistav king,
mis rakku tantsitab jala.
Rammus söömaaeg muudab lõdvaks ihu
ja koera kombel niutsub su hing.

Sest kirjutatud on:

Sinu riik pole siinsest maailmast,
kus sa vaevaliselt käid —
ikka kui surmaohus.
Tõsta üles palja päi
oma muredest seletatud silmad,
anna jumalale, mis jumala,
ja keisrile, mis keisri kohus.
Nõnda kui metshumala
veriroheline taim
emaleppasid mööda kõrgele keerleb —
nõnda tõusku pilvede poole
sinu rahunenud meeled
ning puhkav vaim.
Sest kuskil pole antud su soole
maist tõde ega suutega sarnasust,
sinu õiglus on: usk, lootus ja — enesearmastus.

Aga minule kirjutatud on:

Õnnis on mehepoeg, kes ei kuule ega näe,
kes tööd murrab taltsalt
kui viimane kolihärg
Häällootuse kivisel viinamäel,
kes sööb rokka ja multsa,
et kumaks talle igavene aujürg.
Aga mind vist juhuslikult siia
elavasse ellu kord lükati,
et taeva ei kipuks enam ilal,
et tujud oleks tormiga tükkati,
et haarata kurjust ja hädust,
et valud oleks haamrist kui halatud,
et rõõmud oleks vaeast valatud
ning mõte mullas ei münduks,
et kutsuda kaasa viimseid aatchulle,
võitluses kõike välja jagada
ja hüüda: veel kord tullo —
evolutsioonis vaikselt magajad!

LAULIK

Ta kasvatajaks oli elu karmus,
ta juhiks põlisvabaduse ihk,
ta lauldes süütas leegid oma armu,
ta tundis rõõmutuld ja mure kargust,
kui õnnetuuli haaras tühi pihk.

Ei suuda surmata ta sõna valgust
nüüd sõgedate viha närb ja nõrk,
ta talub valitute ülbet kalgust
ja pigem põrmuks puruneb kui allub
vaim uhkelt vaba, mehine ning kõrk.

Ta rahva hinges selleks sündis siia,
et tõde löikaks iga mõtte kant,
et hüüdja hää ei vaikiks kõrbeliival,
et anda kõik ja midagi ei viia
ning surra ajalikult nagu sant.

PAASTUKUU TUULED

Nüüd lõõtsuvad jälle paastukuu tuuled,
täis sügavat koha,
täis laulvaid ja murdlikke hääli.
Ohk elab kui hing, mis luues
on löikav kui ohk
ning vabades mõtetes kääriv.
Tähiseid öid saadavad vihurite tüked
ja katusepleki tujukad põrinad,
korstnalöörid on täis kirglikke huikeid
ning aknad jääkildude viimaseid kõrinoid.

Nüüd jälle minus tõstavad püüd
igirahutuse suured rõõmud,
nüüd voolavaks veeks sulatavad jää
taliharja sügavad rõõmud.
Alla jõgedesse uhtub
vana kõnts ning korisev saast,
terasekatva chas
löpeb minu paatunud puhkus
ja tujude paast —
nüüd võin jälle rumalusi teha.

Võtke meilt ära pühad rumalused,
rõõmud, kired ja kinnisideed —
siis oleme hoolad kui kumalused,
ent surnud kui seavad veed.
Sest sügav kurbus on see,
mis meid hingest haarata suudab,
mis murrab kui voogi
suur rõõm on see,
mis ängistund vaimu uueks loob
ja enesepäraseks maailma muudab.

NÄOD

Hommikul, kui sa tänavale astud,
rõõmus, puhanud, täis lihaste jõudu ja tuju,
kui vaba õhk liikmeis otse varvasteni laskub —
siis köidavad sind kaasinimeste kujud
ning mõõtmatus erivarjundeis näod.
Paljude rühid sul hetke vaid püsivad täos,
paljud mööduvad otsekui udused varjud,
ühed luitund, teised ümarad jumala ivist,
paljud on raiutud kui põhjamaa kivist —
külmad, kalgid, täis joonteorge ja harju.

Sind kohtavad nooruse tulisädemeis pilgud,
uljad, energiaküllased ja eneseuhked —
neisse pole veel lihvitud lõikavaid vorme.
Aga sa tunned, nagu igal järgneval vilgul
neist õieli rindadest rahutult puhkeks
tuuli, tunge ja hoidmatuid torme.
Need on näod, millistest hoovab välja
võitlusotsinguid, kaugete randade unistust,
vaistude purskeid, kirgede elamisnälga,
ilu ahvatlevaid keeriseid, julgust ja mõnu,
tujuriskusest kiirglevaid sõnu
ja eksimustes püülevat südame tunnistust.
Aga vaevalt su vaade end nendega seob,
kui nad kaovad su otsivalt silmist —
kergelt, püsti päi, nagu oleks kaasa viidud pilvist,
sest nende päralt on aeg, avarus ja teod.

Sa imetled noorte raukade otsmikke,
süngeid, muremõralisi, kiprakistud kulme,
juuste pulstund tolmikke rippumas krael.
Need on sapised näod, mis näevad vaid ulme,
mis ainult enestes otsivad igavikke,
nende pilgud kui sturmaliblikad tiirlevad laes,
nende arud puurlevad asjade mõttes ning tuumas,
nad otsivad abitult lunastust, vabanemist ja tõe —

sest kaasaeg on neile orjastav, närune ning sõge,
kõik liikuv on näilik, päike saadab vaid liigset kuumust,
kevadtuuled on tühised, lumetuisk — lorts,
naaber on narr, kaasinimene — kõnelev kiskja.
Ja kui sõber küsiks: kellele kuulub see mõru korts,
kes on see, kes kõigile küllastunult käega viskab,
kes käib enesimetluses, kuiv nagu luga,
kibestund ja habras kui kasvahoone taim —
ma vastaks: see on kehastatud vaim,
kes trotsib elu, vihkab kääre ja habemenuga.

Sa silmad punaseiks pekistund maske,
seitsmევoldilisi, kaclatuid, sügavalt nohisevaid,
kelle silmad pöörlevad uniselt ning raskelt,
nagu oleks süda neil alati küllusest paha,
kelle sammud hõõrdudes edasi lohisevad
ja käieski ajud puhkavad sügavas rahas.
Sa jälgid töömeeste tõsiselt tõmbund palgeid,
lihtsatoimelisi, vaikseid, ikka ruttavaid,
tõemeelseid ja kindlaid — oma südame tütavaid,
sest nende kaudu sa enesekunluse algeid
ja nooruse aastaid näed uuesti üles kerkivat.
Sääl astub sepp parkund käsi, kinnine endas,
raualatt lainetab nõrgisel õlal —
sa seisatad ja mõttes tuliselt tervitad
seda sümbolset silkuse kuju kui lihast venda
ning töökojast vastab sulle vasara kõla.

Sind köidab maamehe tuulesküpsenud nägu,
sinihallide silmade südamlik selgus,
habemetüügaste punapruunikas rägu
ja rõivais kütistesuitu kodune lõhn.
Temas ristlevad metsade varjud, väljade helgus,
ürgloodus, päikese valgus ja avar õhk.
Sa näed, kuidas ohtlikul tänavakäänul
eit kokkukuivanud on seistama jäänud —
hallidele juustele kohendatud must leinarätt,
eit, kellest on lahkumas elu murenev vanne,
emalik südame taksatus ning vaikiv nõuanne.

Sa näed, kuidas hõbepäine vanaätt,
 kõriseses hingeldav, nagu kaduvikku kuulav —
 end nõrkusest trepi najale toetab,
 kuidas ta uduste silmi ja poolavatud suuga
 tunnistab sind nagu oma kadunud poega.

Ja kuigi need kaasinimeste palgete vastukajad,
 tõelised ja vääramatud kujutlushetkes,
 sinus mitmeks murduvad läbi heitliku aja —
 siis ometi paistavad puhtad lastenäod
 nagu pilvitud päikesed teeäärseis vetes:
 suuresilmalised, selged, punapõsised,
 suis mahedad esihäälitsused — äo-äod,
 kord heledalt kilkavad, kord mõtlikult tõsised.
 Ning pisike jalg vankrist tänavale pugev
 köidab su elurõõmu kui ask —
 oled jälle tormakas, meeleline ja tugev,
 tundes eneses edasitõtlevat last.

ÕISEL MÄEL

Kevade valgusest kumaval ööl,
 kui tõusen põlispuudesse mattund mäele,
 mis kõrgele vaatab üle linna —
 elav elu langeb minu paremale käele
 ja gootika varemete kolmiklööv
 muinasjahedust vasakult pulgessse hingab.
 Ma seiran neid norgu kõduvaid kaari,
 punakiviseid, pilvisse püüdlevaid tunge,
 mis mäele said koormaks ja isandale auks.
 Seda ristirüütlite eatanud vaari
 näen pikka suikumas aegade unne,
 rindadel lubi, kõrvades hakkide luksud.
 Igavest rahu sulle, auvüürt rauk —
 uus kevade nõlvakuil kohub ning tukaub!

Ma seisatan muistse ohvrikivi ees,
 kuhu lehekuul toodi hõbevalget ja rooga,
 ma imestan, kui kerglase hooga
 siin kõrval sambal metalliks on tardunud mees:
 pisipäine, pronkamantel kangunud õlul,
 hanesulg õieli paisunud rinnal
 ja pärgament lahti rullumas käest,
 terav habemest ja juhe pilkude põlult
 nagu uusõdade neitsihk kindral,
 kelle üksi on jäänud tagunevad vänd.
 Nõnda ta seisab — karin ja tunnen omas usus,
 kolm piiblit ületai paremal jalal,
 ja ma ei tea, kumb enam mind rusub —
 maast irdunud vaim või kujuri valang?

Mind peatab kuju istumas kuuskede ringis,
 sügavalt nõjativ, tõsine ja harras,
 põlvel lahtine raamat, käele toetatud pää.
 Juba ammu, kui mul polnud veel kingi,
 siin vastu raudast aeda toetusid mu varbad
 ning luhtade tuultest lõhenend säär.

Ikka ja ikka mind peatuma sundis
 puhkav pale, peente sõrmede sorakilelask,
 tubane rüü ja läikima häilitud alus.
 Nüüd ma mõistan sel hiliseks tõmbuval tunnil,
 millise mõtte on võtnud siin vask
 ja millise rahu ao viimasel valul
 võtab maa poole seletatud ilme.
 Kas tema suutis, juureldes maad ja vett,
 tervikuks haarata arengu üksikuid kilde
 Peipsilt ja Kaspialt, lapi legendikult hallilt —
 nõnda kui kunstniku nägemushetk
 elama siia on loonud surnud metalli?

Ma kohtan sihitul uitlemiskaarel
 üksildast büsti surnukeldrite künkal,
 ümber valvamas vahtrad ja saared.
 Vaevu kui püsida julgeks maakivi rünkal
 kinninööbitud vammus, ettekummardatud selg,
 lapselik laup ja imestav vaade.
 Kas sellep, et siiski liitudes sündis
 suvcöö Koidu ja Hämariku helk,
 sai elavaks siiski soikund kangelasaade,
 maa õnnistas külvi, jalg juhatas kündi,
 said julguseks kehvus, kahtlus ja nurin,
 ning me tõusime üles mulluseist soist?
 Enam julgust sambalgi — ilutsev poiss,
 kes kord sündis, kosis, suitsetas ja suri!

Aga ennäe, kuidas muitsuse varjude üle
 kaeb kuu viimase veerandi kollane jälg,
 kuidas sügavaks hämpardund nõlvaku süles
 lõhnavaiks kuhjeks on paisunud toomed.
 Ma hingam kui kaevandusest pääsena sälg
 sõõrmeisse elava õhu lõhnalist raugust,
 ma vaatan üle valgete katuste joonte
 väljadetaguste metsade kaugust.
 Ma näen, kuidas jõe virvetul peeglil
 paariti vilguvad paatide leegid,
 uhked ning unistuslikud kui sädemete süüd.

See on arm ja noorus, mis süttib tulcks,
 see on palava vere ja südame ründ —
 ma tervitan alla sind, kevadeunelm!

VIIE MEELEGA

Ma näen kividelt allavoolavaid vesi,
laotuse tähtede salku, põlevat tuld,
tõtlemaid jalgu, tugevaid inimesi
või kuuskede sirgust, auravaid orge,
liuglevaid linde, pilvede painduvaid vorme,
värvilisi nurmi, metsi ning teid —
ja mul on hää meel sellest sügavast lihtsusest.

Ma kuulen kaljuse kalda lainete hõiklust,
vihma kiikuvat kahinat ja tuult,
oksade raginat, äikese vägevat sõitlust,
nökkade vidinat, vilistavaid laevu,
mesipuu suma, luikavat naeru,
sõrgade rapse ning põrnikate sabinat —
ja ma olen rõõmus nende elavate hääle keskel.

Või ma hingan koidust puhastatud õhku,
toomede uima, pihlakate kibedat,
mitmeviiruliste aedade pakitsevaid lõhnu,
kaskede värskust, mändide vaigulist hingust,
küpsenud viljade pehmust, rehetarede vingut
või niiskust, mis õhtuil immitseb soist —
ja minus hakkab liikuma see avar küllus.

Või ma tulen isuga roogade lauda,
kus mõnuga sünnib kala, leiba ja mett,
teravaid sõtraid, tomati hapukat rauda,
või ma istun hoogsate sõprade keskel,
klaasides vilklemas jumalate neste,
keelel kihelemas jutt, vürtsid ning suits —
ja ma olen õnnelik maiste maitse mõnus.

Või mu käed tunnevad suvise päikese tulva,
sõrmed raamatu lehti, hulkuva poisikese pääd,
koredat kivi, lund, rammusat mulda,

või ma tunnen värisevat suudlust,
juuste lainetust, põskede kuumust,
tukslevat südant, kaasatuiklevat kätt —
ja ma tean: ainult hää vaim on maailma loonud.

ERI KOGUDES
ILMUMATA
LUULETUSI

W. G.

JAITT

1

O! põhjast tull käreduus,
Külm jooksis tarre seinu vahelt.
Metsa südamet — metsavahi talus
pühade veele arevust
keedeti, koristati, rabati viimast lina-ahet.
Kogu maja juha kolme ajal jalul.
Perevõõra saunikuga nädalas kaks korda käind
linna vahet,
nina otsas kell.

Ja vaata kui selgesti võib näha veel hääbunud õhe:
ussaias lähed see metsavahi, see minu lell —
habemik, ettepoole, enesesse vajund,
pehmesõnaline, kergelt kohiv —

käes nuga ja nõõrijupp.

Järgi verikapaga perenaine —
väsimatü kõndija ja kõnlel.

Süs sulane — vilistav, tõeline, lastega tõrelei.

— Täna lastakse aiale kupp,
nii et lõua all verevad jutid,
hõikan sõrmi puhkudes, poisiklutt.

Väits südamet, kisendas tall.

Penid ulusid ühes.

— Ei ole viga, pääst-jalust sülti saab,
poiest õhupall.

Nõnda tulevad pühad.
 Ent korraga — joostes, kukkudes,
 vingudes, haukudes
 penid tanuma lumme...
 Tunnistan... Võõras ratsa. Ei tunne.
 Lume tuisates läks. Kaasas velle
 jooksi mäele.
 Ootavalt istusime peremehe kurale käele.
 Köhatas, siis rääkis too metsavaht, too lell:
 — Ah, missugune pahn!
 Pühade nädal. Rabele, vehi...
 ja homme tulevad jahti.
 Nüüd aja veel kokku mehi!
 Võttis kasuka ja püssi, kutsus hagi ja ning läks.
 — Oi-ah, kus loks!
 oh-oi, poisid, nüüd läheb lahti —
 Tähtvere ja Vorbuse tulevad jahti!
 Katsume ühes,
 nõnda tulevad alles pühad!

2

Hommik. Tihedas liidus,
 nobedasti umbund metsateed
 astuvad viiskümmend ajajat Suurlaande.
 Kiirustid vaikides läbi Aavakännu, üle Tammeniidu.
 Küürutid lella reel.

Järgi oli annud külma karastet kalgus.
 Aovalguses
 metsad ülland pestud särgid.
 Kõivud härmas kui karrast,
 männid ladvul kandsid pärgi,
 kuused tarretund, hardad.

Sõit roomas sammu põlispunde varjus,
 jalg iga koopa hange kaevas.

Suurlaane taga, teadain, algab Laugesoo,
 kus palju põtru, palju kuremarju.
 Ja selle järgi Kärevere, Emajõgi, Laeva —
 mustaja sinnapoole üksikord sõitsid hood —
 ja siis... siis lõpeb maa ja tuleb taevas.
 Seis.

Sihil valkas kupatsinuikk.
 Lippudega kohelt
 püriti metsatükk
 ja lippude vahele
 asusid meeshagijad ajajad.
 Jagati kohad. Laksid püssidega parunid.
 Ning mets jäi vaikseks kui jõuluagne koolimaja.
 Jäime hobuste juurde varule.

Akiati hul kivi hundama vlist
 rebenes vaikuses hülid —
 märguand tõusvale laule.
 Vummaga lendasid laanepüüd.
 Hobused kuulatid kilikõrva —
 parunid tegid talimetsa põrgu.
 Mchad kilksid, kisandid,
 röögatid, vilistid,
 haukuid,
 pehald puutrumme.
 Tuumm! Tuumm!
 loikuid paugud.

Mets kaugenevast laanest rohkem ning kõlas.
 Siis vaibus. Kopsaltus. Uksik hõige.
 Ümises kõne — tundsin, too metsavaht midagi sõnas.
 Kisaendus, hõige

— Lurjus oled, Kure! Lurjus!

Taas vaikus.

Nõnda esmaskord kõrvu lõi isanda kurjus.

Levis püssirohu hula.

Oli vaikne.

Siis kostis jälle mürapais,
 lauge ning metsaga varjutet.
 Jälle lajatid püssid.

Ja tundide kadudes kauguses üksi vaid padrunid
ning samm-sammult laastati metsatükid. karjatid,

- Tegime tule
valgele lumele.
- Palgile virvendus õhetav jume.
Õhtu tuli.
Laanepüüd vilistid üksteist...

Ent kuulgem — oks murdus kuiv?
Haistavad, norskavad hood,
tihingu pöörat silmade pingutus.

Kuulatame avasui.
Õhus on metslooma hingeldus.
Liigub, säääl, säääl... taga hange.

- Oleks püss...
- Tsss!

Kukub. Põlvili langeb.
Otsekui paludes roomab.
Surmakorinas uhke loom.
Viimne inisus. Sirutus. Vaikus.
Jookseme. Lumege püherdet veretomp —
noor põdrapull.
Igas jäljes jääne verelomp...
Üle selgete silme surma tarretund klaas,
sõõrmeis aurab veel punane mull...

Ja üle valge surilinate kohas tuulde tõusnud laas.

Kükitin veel. Kurgus nutt. Keel lääge.
Jube oli tihingusse vahtida.

Laugesoo pool kajab udune pasuna hää:
nüüd nad tulevad jälle,
ajades veriseid jälgi,
võtma liha ja nahka.

Mets võikalt mühas.
Nii tulid Suurlaande pühad.

Lillukene lamp on me saunas nõgises.
Vaikene on aken. Säääl taga mühisevad puud.
Täna pime on, täna ei ole kuud.
Hingusent klaasita tull vaid võibiseb.

- Emma, mispäraat peetakse jahti?
- Poeg, et looma kätte saada.
- Aga mika tapetakse looma?
- Rumal, siis saab küün.
- Nüüd ma tean, parrneil ei ole süüa.
- Kasvad, küll siis muutad, poeg.

Lell ammu läind ja igaviku nana,
läind valget talist metsateed.
Ta kirstu taga vaiksest soitsid reed,
jäl temast maha maha, mets ja tanum.

Ja palju händaid, nii häid kui kurje,
ja kutsund enda järel' metsavaht.
On nendele siin lõppend ränd ja jaht —
nüüd nullas võrdsed laand, teener, lurjus.

Suurlaaneid rea aeg murtund kuused
ja surnud metsa müüda ja vall.
Ning raleanikuka langend kirve all
mu lapse-ka ja selle talu Muusad.

Olen põgenend kui metsloom luante kadudes,
kõrvus metsade händed.
Süa-sinna ekaides tannund vaid radu,
hingelt lõhestet, kahetu jäänd.

Nüüd mõttetult käin tänavateed.
Lakkamatus jahis läheb inimesi.
Kural ja hüäl
vaatatakse edvistavad etetega.

Fajanss, floor, brokaat. Iginaerul mannekeen,
huulil elektri värv, juustes lumehelbekesi.
— Lugupeet daam, kas lähete mehele?

Ja taevast langeb pikka jõulutähekesi.
Riietelä hakkavad nende okkalised sõrmed.
Auravad kauplus-uste säravad sõõrmed.
Auravad siidi, saapaid, vorste, petrooleumi,
juustu, mett.

EEKS'is turjarasv kinnitet,
hing kirikus õnnistet — nõnda kaupmees,
tänades õndsuses üha,
raha laekasse veeretab.

Rüselen rahva sees:
— Lubage viis naela heeringaid.

Tulevad pühad.
Tõstub laekalt hereroneegrile isulööv kael:
— Pärast. Ei ole aega.

Taevast aga langeb tähekesi
palgele ja käte pääle.

Astun. Seisan vähakesi.

Mõtlen: lapseks olen jäänd —
jälle seisan keset jahti.

Päeva kolmgi saab inime süüa nüüd mahti:
ja kahekümne-puudaline aukonsul
võtab pühiks kaasa umbes kakskümmend torti.

Kõrval palub kerjuspoiss kümne eest koogi-
kontse —
tahab temagi lüüa hõfame söömisrekordi.

Ja ära häbene, maapoiss, sisse astuda «Vernerisse».
Imesta, kuidas freskodega rikkuda võib seinu.

Leti ees põline puudustkannatai — karakulis
laseb pakkida paar puuda šokolaadi ja
piparkooke.

Tuntud jurist valib tosinaviisi martsipani.

Rohelises latris juba varakult
mõnulevad «Pallase» kunstdaamid:

— pardon, täna lahja on jook,
olete juuro liand sigureid?
Balahhovitš polkovnik värskes stipendiaadiga
uurib tunde higitulepuvaid malevigureid.

Ole lahke, ära unusta kolmandat,
kumle, kuidas kutsub viin.

Tuled abajuurega tolmutet.
Kõnnitavad parunivärdjad. Semiidid.
Aja registreerit proud. Kepl najal inime-muld(!)
Paar meikut-korporanti. Algajad preilid.
Segerlini kelderid.
Vürste kaupmehe massiivne marmel rabinaga tassi
limpab.

Kõigil, kõigil, kõigil kohvi järgi januneb kurk.

Hämaraim nurk.

Kaka silma elektrituld
välguvad looritet näo puudervitriinil.

Ja sõrmede võtmekimp
lubavalt tiliseb jalgade lõppliinil.

Juustel suitsette heidet noot —
neiu-blondkala naeratab läkitet kirja
(Tule, oh tule, mu Mirjam,
öö ootab meid kaht).

Ning flegmaatselt vusiseb trio: Nižni-Novgorod, Nižni-
Novgorod.

Ees sammude ühe enesest? lahti —

märkan võhiseva, kehvariidelise
pulvepiku potakluti
ust tõmbavat klemutti.

ta paluvaid silmi ja küsivat suud.

Ah, laand! see olen ja ise... Ei, ei see
on inimloom muu.

Võta, pois (viimne) kahekümnevieline.
Ja väljas puistab taevast jõulutähekesi.

HOIA RONGALE

(Vt. «Postimees» nr. 282, 1929)

Te müüdiloojad vabadusest suurest
ja hirmust erutet me rahvapääd —
te tõed ning mõtted juhit vastuluurest,
te hinges räägib vana orjahääl.

Mõnd haaras toona kättemaksu-viha,
kui ajapalangus lõi võitlusgong.
On's kümme aastat hõögund tasuiha
ja kümme aastat nokka ihund Ronk!?

Kes iial mõõka tõmmand julmal ajal —
aeg selle roimad lunastab ju kõik.
Me ise rahvaks tõusnud tapa najal,
nüüd lepituseks saagu meie võit.

Verd ihata võib ainult orjaveri,
mis mustem veelgi Kongo sopajõest.
Me maad ent kahelt uhub puhas meri —
see toogu südamesse vastsed tõed.

[1930]

KEVADEL

Akna all kostavad sammud —
tööliised tulevad töölt,
laulsin kord ammu, kord ammu
armust ja valevast oost.

Päike nüüd tulise sünga
lumeveed tänavailt joond,
kevade teiseks kõik muudab,
armastus uneks meid loob.

Rästaina tulvised tujud
oksile lendlevad karst,
jälle su lapselast kuju
päikese selguses näen:

Pale ja hõõge saand tuulist,
kaela veel varjutand sall,
sõrmed su tehtud on sulist,
pää sinu — süidne pall.

Mõtted müüvased ja lihtsad,
elu ja rõõm sinu usk,
kuidas küll võiks seda pihta
koormata mure või tusk!

Kasvades vaeuue käsil
süda su leplikula jaand,
alati mõtteist kui vaasn,
lohutust annab su haal.

Kuigi meid heitlusepuhang
mitmeti pillutaks veel —
unesti tõusmaksin tulust,
leiaksin kõikjalt su teed.

[1930]

TUULISEL RANNAL

Meri täna hall ja raske,
hall ja raske vaatepiir.
Vihur hooti murrab kaske,
taeva alla lehti viib.

Vetekohin paasi puurib,
tuules löikab sügishääl.
Paat on randa heidet suuli,
suuli lamab liiva pääl.

Üle leete, üle kari
laine laine järgi keeb.
Kobrutades murdub hari, —
rahutuks saab jälle meel.

Kaldal seiab mõtlik kalur —
valges vahus rannaliiv.
Vinguv tuul on sünk ja pahur,
kajakalgi kõigub tiib.

Ohtu langeb üle lahe,
võikamaks lööb tuulehäääl.
Mattub maa ja taeva vahe,
ainult vägev mühin jääb.

[1930]

JALAD

Uimber löödud pilvekopad
alla raputavad loppa,
suu ja silmad lörtel täin.
Pole otsa, pole algust —
nüüd näen kõikjal ainult jalgu,
käies ruttu norus päi.

Samm on libistav ja nohe,
nagu uue elumõtte
kõigest sellest järsku saad.
Ja siis mõistad jalaviipeid,
sorakile vajund riideid,
pilku pööramata maalt.

Raske rautet venesambas
hoolimatult loigus kaapab —
lopalaine keeb vaid ees.
Viltu sõtkut viini kannad,
lakit kinga läikiv pannal
tipib, otsib kuiva teed.

Rahuldunud kleiditukast
alla lätendavad sukad,
varvasteni kulund tald.
Siin on üle siidifloori
autokummilt visat pori,
kannast vilksab paljas jalg.

Jäme nina pori küljes,
kutsik märg kul lauhüljes,
rihmapiingest turris kael.
Sammu astub, teise tõrgub,
igemetest ila nõrgub,
silmis kõigi vastu vaen.

Ja nii käivad mööda jalad:
 ühed hüilides kui sala,
 teised julgelt läbi vee.
 Mõned tantsiskledes kuival,
 mõned õhates kui tuimalt
 üle nõretava vee.

[1931]

KOLM KAHURIPAUKU

Patsub, patsub tuule viha
 üle linna.

Tuul lööb rasku idasidist,
 nakkab normi läbi klinda.

Setsub tombleva nurgal

hilise lehemüüja

rotelund ning västund,

hunchang valendab turjal.

Ja toolega võidu hüüab

ja kolkku lööb kalutand känd.

Tuisk vilistab õhber kui murdja.

Sügava keldriakna taga

naen lilkumaa varje.

Kui ma õieti jagan

mees, naine ja kolm last.

Jäähardlual hargneb

tummi varjude naki:

nobedalt tõusevad suule

virildet kahvel ja tass,

ahneelt liiguvad ponsund huuled

rustude jääl.

Võikalt väikseks ja suureks

lökude moonulavad pääd.

See on õnnelik helder,

kui toimub see varjude õhtusööök.

Uksamatult helde

neile on tänuks öö...

Paisub, paisub tuuleviha
 südalinnas.

Tuisk lööb läbi rõtvalikist,

vilistades kargab ninna.

Lumilainete harju

vihur kihutab üle ühe nabas

mööda jäätund kõnniteed.

Nurkade taga

inimjõugud otsivad varju

nagu karistussalkade eest.
Ja hooti läbi tuiskleva rão
silm üles leiab

tornikella hõõguva não,
kus osuti järsaka nõksuga
end nullile lähemale heidab.

Plekk-katus kuskil hambaid lõksutab.

Siis pääseb tornist pikk löökide ulg
ja kustub taeva sügavasse auku.

Toomemäelt sähvatab tuld

ning hõiskavad alla

kolm kahuripauku,

üksik — elagu! kaasa lööb inimsalgast.

Ning korraga särab

rackoja kivisel ringal

linna punane värav

ja riigivapiks —

kolm lõvitet leopardi kollasel pinnal,

kolm hiigelpääd

nagu äsjaseil varjel ruutude jääl.

Ent siin nad on papist...

Pigistavad külmapihid

südalinnas.

Paisub, paisub tuulevihin,

muusika lööb hümni sekka.

Palja pääga kohal keksad,

nagu suitsu välja hingad.

Taas pimedad aknad tulevad vastu

kahel pool kõnniteid.

Oõvaht võtmeid klõbistab taskus.

Ainult viinapoe vitriinil põleb küünlaid viisteist.

Ja koduses rahus

verivärskeist ajalehist

jälgin meie kuulsaid riigimehi —

kuid kõrvus nagu lajatakse ikka veel kahur.

Uht pilti silm korraga näpsab

ning ma lõen:

viieteistkümmne aasta eest täpselt

sündis Tallinnas seebivabrikandile poeg.

[1933]

LAIRUMMIK

Ainult muusika muusika muusika juba,
et rahus muusika muusika muusika,
et rahus muusika muusika muusika,
ja muusika muusika muusika muusika.

Just muusika muusika muusika muusika
muusika muusika muusika muusika muusika.
Muusika muusika muusika muusika muusika,
all jalga vajub muusika muusika muusika.

On muusika muusika muusika muusika,
muusika muusika muusika muusika muusika.
Kõik muusika muusika muusika muusika,
muusika muusika muusika muusika muusika.

Siis muusika muusika muusika muusika
muusika muusika muusika muusika muusika.
Ning muusika muusika muusika muusika —
muusika muusika muusika muusika muusika.

[1934]

HULL

Terve nädal taeva pugu
sõõrutab vaid halli udu,
päev on lühike ja must.
Raamatud on lahti laual —
kirjutad ning juurdled kaua,
pole liigutand veel ust.
Tuju aga järsku tõrgub,
udu silmadesse nõrgub,
mõtetessee mähkub sõlm.
Tuimud meelte madalrõhust,
üksik riim vaid ripub õhus,
laiaks vajub värssi hõlm.

Pingutad veel ajupilte —
vaim ei leia õiget sihti,
korstnas korra norkab tuul.
Kobad nagu nõiaringis,
kuni jalad leiad kingist,
varnast selga jooksnud kuub.
Risti-rästi justkui purjus
tänav tudiseb ja murdub,
tereks tuttavat ei näe.
Vettind kurguni kui kaalik,
leiad järsku, et lokaali
röske ukseraud on käes.

Avar ruum on lõunarahus, lahtis laua äärde mahud, nagu kivi vaikselt jääd. Pöörad palge ukse poole, vaatad tühjaolt otsejoones, mõttepundar keerleb pääs. Ikka puuriskled ja jonnid, aga raskust mitu tonni praegu nagu kannaks kael. Kõigest maisest lahti irdud.

ula aja, sumut nirgud,
jehat titunt, somu vard.

Lutsked, terosid uter rajus,
 kuet sutidunneer vajub
 ajusont ottege puuk.
 Se et maiken, kuteles ukar
 tultid vutene kuteles
 sutedid kuteles must
 kuteles pakt vutge,
 naut kuteles kuteles kuteles
 ottege uter kuteles
 kuteles otter uter kuteles
 kuteles kuteles kuteles kuteles
 kuteles kuteles kuteles kuteles

Namit non namit non jama ilansi
nalan vanaa nahanat alant,
namit namit, hanaat namit,
Olad nahanat alant,
vahanat vahanat alant,
namit namit alant,
Namit non namit non jama ilansi,
namit namit hanaat alant,
namit namit alant,
Namit non namit non jama ilansi,
namit namit hanaat alant,
namit namit alant,
Namit non namit non jama ilansi,
namit namit hanaat alant,
namit namit alant,

Alman napti sunnitharun
buntel virevirelavet varvu,
ulatah kut nitake kade

- Alina el tuncu tele enam? . . .

Tõesti, tõesti... miks kenna
 eemal hoida vist sinu teid näen?!...
 Aga miks... miks... Treasklen,
 seeki on selleks küllalt veetlev,
 et on lubat endapett.
 Iatmik vaevalt muutub pinki,

**närviliselt vaatab ringi,
raputades kindalt vett.**

Meie pilk ei enam kohtu,
justkui põgenedes ohtu
tuikleb kitsas kulmujoon.
Vestlus väsind, jutt ei juurdu,
iga mõte samas murdub,
hääleski on arglik toon.
Lüगतan end järsku pingil —
võpahtus käib võõra kingis,
näo ees lainele lööb kirru.
Pagan võtaks, mis siin puudub,
kuhu kõik see viimaks snubub,
millest päisi päeva hirm!?

Püüan mõista seda orbu —
kas ehk ergud pole korras,
või on laostumas vaim? ...
Vestlen kaudselt ääri-veeri,
nagu lubab tujukeeris,
nagu juhhib kurblik aim.
— Niisiis, niisiis... pole õige,
kordab kitsas suulõige,
silmingi üle laua kaeb.
Milline küll paha mardus
suisa külvab seda argust,
hirmu põrandast ja laest?!

Uudishimu tõstab tuju,
 julgustades sõna sujub,
 kuni paindub 'võõra keel:
 — Ooperis mull' tuttav tõendas,
 et teid... hullumaja põetab...
 alles eile sündind see.
 Siin teid ootamatult nähes
 esmapilgul kartsin vähe,
 nüüd kuid tean — see paha eks.
 Lasen naeru, laia naeru

menyebutkan, bagaimana hubungan antara
kegiatan ini dengan tujuan penelitian?

[illegible]

SONETT

Kui armukeeru esimeses tormis
maast jalad lahti sipleb luulelend,
siis selles naiselikus kõlavormis
meil iga värske riimur avab end.

Too laad sind päris alasti ei kisu,
kui ära peidad krobedamad vead,
ning ehkki värsil pole mingit sisu —
luukere püsti hoiab riimis read.

Ja sile pind, mis valitseb sonetti
— ma tunnen hästi lihvimisetööd —
mull' meenutab vaid baari külma letti,

kust mööda minnes vastu hilisööd
sa maitseid uhkelt ulatatud kala
ja mõtled: jäägu viimaseks see pala.

[Jaan. 1939]

NONDA RÄÄKSID ALHVID

'Nõnda Nõugeton lõuendikud ole
ohetud kun kottide vart,
lõu' hakkas lühemalviide kasvama karil,
tõlled röövel - - pühapäevikud süles
mõistetid pühapäevil ööl,
tuli kühmalt kühmalt tal
üle mõistava mää,
mõistele hääne ja mähkideid latva
lõugetide lühemalviide paitu
pühapäevil - - - - -

Lõugetid ning röövelid on mõle rajad,
mõle pole pühapäevil mõistele ega mõistele.
Lõugetid röövelid röövelid röövelid
pühapäevil röövelid ja röövelid kühmalt röövelid.
Lõugetid röövelid ja röövelid röövelid
mõistele röövelid röövelid röövelid
Mõistele ei kühmalt mõistele röövelid röövelid
röövelid röövelid röövelid röövelid
— Lõugetid röövelid röövelid röövelid,
mõistele röövelid on mõistele ja mõistele röövelid.
Nõnda röövelid röövelid
ning röövelid röövelid röövelid röövelid
Ja röövelid röövelid, kühmalt röövelid röövelid varjas —
nad röövelid röövelid röövelid röövelid karja.

— Oleme vabad, taltsad ja vabad.

— Täevad ja maa

vootvad vihma ning pühapäevil vihma
oma küllust kühmalt jagab.

— Hurrant!

hõiskadid kasvavad pühapäevil.

Oleme julged ja kühmaltid pole me küllas,
kuid roima ja verd me ei taha.

Nõnda röövelid röövelid
ja röövelid hõiskadid pühapäevil maha.

[Okt. 1939]

HALL LAEV

Paistis juulipäike. Sõudis pilvesagar.
Kuumust hõõgus sadam. Vaikis reid kui kaev.
Kasvas üles mere kumeruse tagant
hall ja kiilas teraslaev.
Pika joana lainetades rõhtu
mustav suits
kauaks rippuma jäi põuaõhku.
Vööril kiirgas vahutuisi,
vesi langes vakku —
kajakadki kõrgel tiirul nagu hoidsid pakku.

Justkui muinasjutu hiigelhüljes
kohisedes külje
risti pööras hommikpäikse vastu —
rannalt kaedes linnatornid küünitasi päid.
Ankur laskus,
ragisedes kostis keti kõlin —
ja siis uhke hoiakuga seisma jäi.
Lokse muuli vastu viskas vett ning õli.

Sadamasse suundus mootorite põra,
nooljad kiilid löid
vaikivasse vette kihisevad mõrad.
Halja uhkusega vahilaeva parras
kaile tõi
komandöre ebakuldses karras,
lapseohtu madruseid ja valgeid mütsipõhju,
sõnakuulelikke suid ning palgeid kõhnu.

Vastu imetlema tõttas halli laeva
undishimuliste ränd:
kahurite torud põiki mõõtsid taevast,
vööraid uhkeft kaesid pantserplaadid,
kõrgepinge traadid,
lipp ja juhitorn kui hiigeljändrik mänd,

müniheitjad lamasid kui notid —
viimast surma varjutasid puldankotid...

Nüüd on sügis. Päike lõunas jahtub.
Jahtub inimsüda. Kiskjaks muutub kaim.
Põhjalahelt tuul toob randa vahtu —
meenub laev, mis kadus nagu vaim.
Kuulata, kui õhikutõukav ümin
kaugel lööb —
usud: see on hilinevad äikse tümin.
Vaata, kuidas hõljub mereöös
vibav kūrtevisse —
loodad: need on ainult süütud virmalised.

[Okt. 1939]

ON VAHEL NII...

On vahel nii,
et purunevaist piirest
sind läbi viib
su oma mõte lennates ja kiirelt.

All rännuteel
veel vaibuv võitlus kajab,
kuid aja neel
on olematuks muutnud maad ja rajad.

Süis tuigub ilm,
rüht, käsivars ja tunne —
hää, kui nüüd silm
sul vaikselt vajuks tõusmatusse unne.

On vahel nii,
kui matakse juba ammu
meid langev liiv,
kõrv nagu kuulaks sõjaratsa sammu.

Mis kõigest saab,
kust lunastus võib tulla?
Päält vastab haab:
hing tõusku üles läbi vee ja mulla.

Kord mulda vaob
ka mõõgakandja vahva,
kui keha kaob —
peab haljas sõna lunastama rahva.

Nii lõpeb tiir
mu unarusse rõhus,
uus eluviir
käib jälle läbi puhtast sügisõhust.

[Okt. 1939]

LEPPIMINE

Kui õhtul vabaks muutub pää ja käsi
tost heitlusest, mis oli ränk ja karm,
siis nagu sosistaks — sa ära üal väsi,
mu kõrva igavesti elav arm.

Kes korra loodi mullast, veeast ja tulest,
kõik maised mured selle kanda jäid,
kuid kergemaks ta tõstab udusulest
see elav õhk, mis tema veres käib.

Nüüd haara sähvatavaid elukiiri,
mis hämarusse saadab heitlik aeg,
ja siirast mõtet siit- või säältpoolt piiri
ja nagu lepitavat aaret kae.

See kõik, mis möödub siit ja mille järgi
sa käisid — oli ainult vahejätik,
niisamuti kui mesilane kargi,
vaim kannab tööd ja tegu vormib kätt.

[Okt. 1939]

KÄEPIGISTUS
JOHANNES BARBARUSELE

Luule — see on revolutsioon,
aga mitte kunstipalmide valmistamine.

Assejev.

Jälle on rajuöö. Taevas keerutab tuisku.
Ma kuulatan lendavat tuult.
Puhu kui vihur matakas mu suu,
puhu kui vikatimees lõgistaks luisku.

Oilsate valedes lõõris ja liiris
aeg meie ümber sõõrutab und.
Suudelgem edasi Luulemäe lund
ja silitagem naisi kui hiiri!...

Ent kuulakem — üle suikuva lelu
kisendab õiglust, leiba ning elu
virgunud masside ründ.
Kuulakem — nendega kaasa on puhkend
võitluslauliku sõnadesünd.

Julgelt ning uhkelt
vennalik hüüatus südamest tärkab:

— Ärka, inimene, ärka!

Ma mõtlen: häda neile, kel nõrgad käed,
kelle mõte poeb ulmade pakku,
kel silmad — ja süüski ei näe
tuiskude taga uue kevade hakku.

Hei, lipukandja — lehvita lippu
rajule vastu tänasel õöl,
oma lendava sõnaga löö
kui taline äike närbund Parnassose tippu!
Hei, tuisumees — vastuhõikeks sulle see värss,
tervitus, käepigistus — lühike ning järsk.

[Jaan. 1940]

*
NÕUKOGUDE
PERIOODI
LUULELOOMING

seles

MAAKERA PÖÖRDUB ITTA

Värss-montaaž

1

Neljast maailmakaarest
löötsus meid tuul.

Olime murdunud üksikuks saareks —
päeval piiras meid meri, öiti uinutas kuu.
Korraga lõhkend on kest, tungid paiskuvad üles,
paljud ärkavad tüna — uue maailmaga süles.

Kannata —
kannata, lauliku sõna ja rida,
mässutsev vorm ja kibutav hoog!
Maakera pöördub. Läheneb ida —
ja korraga mõtmatult ronnata
on vabade rütmide voog.

Ma astun üle väljaku. Tunnen ja mõtlen
pööriöö sügavat hingust.

Veel möödunud päevast meeled on pingul —
pilt pildi kõrvale kasvab ja tõtleb.

Nõnda see algas:

Hommik. Päike. Ja meri
öötsus kui roheline sapp.
Mööda Lühikest Jalga
käis rahvast vastu ja peri —

rühkis ehmund minister, paterdas papp.
 Samal ajal
 ümber põlise mäe
 vana võitluslaul lähemale kajas:
 — Nüüd üles, keda needus rõhub! ...
 Ja läbi juuniku sinava õhu
 punalippe kandsid tugevad käed.

Päev eile veretas. Kui äikse-eelne
 õhk oli raske. Möödus umbne öö.
 Suust suhu lendas sõna: jätkem töö
 ja mingem täna võitlejaina teele!

Nüüd hõõgub väljak. Hõõgub eluhooga
 ning tihenevad marssijate read.
 On sirgund turjad, püsti tõusnud pead
 ja käed, mis pingutusist tõmbund looka.
 Siin tuules võitluslipu punast lendu
 kaeb ulkusega iga selgund silm.
 Sütsamast paigast algab vastne ilm —
 tööväe ülestõus ja terasnõtke vendlus.

Juba langevad sõnad tribüünilt,
 juba väljakut virgutab hää:
 — Seltsimehed, murtud on püünis,
 poolele teele meie enam seisma ei jää! ...
 Sa pilguks vaatad,
 kuidas järsku on koorund see tuum:
 siin sadama sinine pluu,
 säääl põldur, kes elanud maata,
 ja otse su ees
 kuivetand kangur telgede tagant
 innukalt plakateid jagab.
 Siin metallist. Säääl parkal ja labidamees.
 Kuid lubjatud kiriku kõrval —
 puutüviku taga kõnniteel
 kikitab närbunud kõrva
 jumalasulane: — Eh-ee!
 Kuup-süüalaline tõusikueit

sügab nohisedes reit
 ning kallistab kaenlas värrastund mopsi.
 Talle see kõik on vaid mäng,
 rumal ja popslik,
 mis peatselt möödub.
 — Ei, lugupeetud iludus — koerahänd,
 olete lõplikult löödud.
 Katsuge mõista, katsuge mõelda —
 peate leppima tuleva tööga,
 peate mõistma võitlevat inimest.
 Küllalt sest!
 Mõte voolab ning paisub. Sõna sõhvab kui äikest.
 Õhk väriseb karedast laulust ja päiksest.

Nüüd astugem julgesti, vennastund väed,
 me nõuame õiglaste õigust.
 Siin on meie tahe, siin on meie käed —
 need täna ei tagane võidust.

Need hooned ja tehased oleme loond,
 meid viletsus jälgis kui vari.
 Me oleme põldudeks kasvatanud sood,
 kuid saagi viis kannnato kari.

Me hädasid irvitas rikaste lääs,
 me õigusi unedeks pidas.
 Meid võitlema virgutab punetav ääs
 ja päike, mis säratab idas.

Nüüd kadugu kahtlus — siin on meie käed,
 need kadu on kuulutand ööle.
 Uus tulevik, kodumaa nurmed ja mäed
 ning meri meid kutsuvad tööle.

Nõnda sumiseb park. Sumiseb puistee
 roosatava lossi ees.

Eemal läbi puudevöö
üle kalda kollase liiva,
pronksingel oma tarretund tiivad
äralennuks on laiali löönd.

Seisab roosakal rõdul
losside valitseja —
mõtete mõõtja ja tungide talitseja;
tudisev ning põdur,
vana ja hall.

— Kus vendade voor! Kus ungari täkkude tall!
— Meie ei liputa saba.
— Vangid vabaks!
hüüavad rõdude tuhanded suud.
— Vabaks,
kordab paene kallas.
— Vabaks,
kordavad põlised pargipuud.
Kuid inimene vaatab alla
nagu kahe tee harul
ega tea, kuhu minna.
Sest tema ei mõista, tema ei saa enam aru...
— Hei, seltsimehed — tagasi linna!

Tuul paisutab pilvi ja kihvatab veri
ning minekul kiireneb samm —
lööb laineid ju kaldale rahutu meri
ja kohiseb reidi ees tamm.

Hall hoonestik põrnitseb lainete harju —
kõik aknad on trellide räos.
Vaat raudade taga kui hõljuksid varjud
ning kumaks kui koltunud näod.

Säält niiskunud kongist vaid lapikest taevast
on vaadeldud võitlusevend.
Säält möödusid kahuripaadid ja laevad
ja kajaka keerutav lend.

Kuid täna on virgem see vilede kumin
ning võimsam on lainete ramm.
— Kas kuulete, vennad, kui tavatu sumin,
kui arglik on valvuri samm?!...

3

Pika Hermannii tornis vibutab
priske meretuul
lippu.
Vastu vaatavad katedraali sibulad
ning kuldsed poolkuud
on ristidel kõhuli rippu.

Hüvasti — kellade uinutav kõlin,
preestrid ja pikad palved!
Hüvasti — tuluke altari valvel,
jumalaema ja paastuõli!
Täna on taevasel abil
lõppude lõpp —
ei aita enam pintalist pühavce sabin,
ei kipp ega köpp.

Aga ennäe —
kaks vesipritsi
nagu viimase väe,
nagu hirmutama lambaid või kitsi,
välja käsutand võimurid tunased.
Ja pritsidki värvilt on punased.

— See on puhas, puhas vesi,
Ulemiste Vana kaitseb,
et ei rikneks selle maitse.
Sõitke, paagid, sõitke ära tarakesi.
Lähevad. Häbelikult keerleb mootorite ving
läbi naeratava rahva.
Täna otsustav küsi ja hing
eilse lõpuni lahkab.
— Hurraa! Elagul müristavad korruga suud.
— Murtud on trellid ja tabad!

— Elagu! oleme vabad,
vastavad autodelt vangid. Kihiseb lossieeline ruum.
Kaelustab sõsarat veli.
Käsi vargsi üle silmade veab.
Lainetavad Internatsionaali helid.
Paljastuvad pead...

— Pikk oli aeg, isakene?
— Viisteist aastat, poju.
Oleme Ingeri vened.
Nüüd saame koju.
— Ja sina, emake, kaua olid teel?
— Seitse. Leival ja veel.

Õhtutaevas ju punetust alla hingab.
Mehed püssidega rühivad linna.

4

Sume juuniöö. Raunavärava mägi.
Tornide väljak. Pärnad ja kased.
Astuvad Kroonlinna oktooberlased.
Valkavad pluusid. Kõlguvad täägid. Saabaste kägin.
Tiirutab soomusauto — hall nagu mutt.
Reidilt üle taeva lööb he'giheitja tuline jutt.
Pehmed meretuule ilid,
heinaritsik põõsas viilib,
hõljub punaroosi lõhn.
Trahh — lööb kaugel püssiragin,
värehteleb taevalagi,
valge öö ja sinav õhk.
Mühatavad vanad müürid —
ärka unistusest, lüürik,
saabund suurim ajakäänd.
Suitsujuga läände öördub,
cha hommikusse pöördub —
kõik, mis oli, maha jääb.

Juba ligineb koit. Hõõguvad tornid ja pund.
Kustub lääne pool tähtede hõbe
uduähmaste pilvede ritta.
Astub tunnimees. Köhatab kojamehe luud.
Ja kogu viie meelega tunnetad tõde —
et maakera pöördub itta.

[Sept. 1940]

NOORUSE LAUL

[Kunstilis-dokumentaalfilmist «Eesti»]

Meid kiigutab laiade lainete sõud
ning päikesest sätendab meri,
Me noorus on võitlus, me noorus on jõud
ja julge on nooruse veri.

Meid ühendab piiritu kodumaa pind
ning vabadus saadab me sammu.
Nüüd rahvaste vennlusest heliseb rind,
töö karastab jõudu ja rammu.

Me liitu ei kõiguta torm ega põud,
ei vaenlase ähvardav äike.
Me noorus on võitlus, me noorus on jõud
ja noorus on õhetav päike.

[1940]

EMA LAUL

[Kunstilis-dokumentaalfilmist «Eesti»]

Oma maimu ema kannab,
tuul mu maimukest ei saa.
Oma vilja sulle annab
vaba meri, nurm ja maa.

Vaata, maimukene väike —
luhas lokkab haljas loog.
Põldudele paistab päike,
randadele ruttab voog.

Oder hõljub, rukis liigub,
salvedesse kargab kaer.
Kalakene lainel kiigub,
paadist kajab laul ja naer.

Kasva, laps — mu meelte valgus,
möödunud on hämar öö.
Sinu käes on õnne algus,
vabadus ja rõõmus töö.

[1940]

UISUTAMAS

Hõbedana kiirgab jää —
roosaks läheb palg.
Ohetab nägu ja pää,
uiskudel libiseb jalg.

Pikad kui hõbeniidid
jäljed on uisuteel;
õrnad ja valged niidid
kristallisel veel.

Silmis ning näos on sära,
sügav ja imelik...
Hetkeks vaibub kõik kära,
siugleb vaid hõbetee pikk...

Hõbedana kiirgab jää —
roosaks läheb palg.
Kuumendab nägu ja pää,
uiskudel libiseb jalg...

[1940]

KEVAD

Maamees kohendamas atra,
mahla tilgutavad kased,
kääksub kevadine kiik.

Kuldnokk kaevukoogul vatrab,
imestades vilet laseb —
õnnest sorakil on tiib.

Kana kõõrutab ja siblib,
kirjutiivaline liblik
juba õhus lennutab.

Tärkab oras, sirgub rohi,
pungi avab metsakohin,
õhtul sitik sumiseb.

See on jälleärgand kevad,
rõõmus, ilus, kuldne kevad
elab, liigub, kumiseb.

[1940]

KALAMEHED

[Laste pildiraamatu tekst]

Käes on jälle südasuvi,
rukkihakid juba reas.
Kibe kalapüügi huvi
keerleb iga mehe peas.

Sõnab sealpool kaldapiiri
laisavõitu paadimees —
Tiina, Olev, Jaak ja Siiri
õngedega juba ees.

Siin on lemmelehed längu,
kallas kavalasti laug —
poisid, siin võib tulla mängu
mõni päris ahne haug!

Vaata, vaata — juba nähvas,
vette kadus verev kork,
saba järvepinda sähvas —
see ei ole hambaork.

Oi sa riik ja kogu rahvas,
kus on haug kui kangaspoom!
Aga nüüd on poiste kahvas
särjesööja spõimusloom.

Lõpustesse torkab koogu
Olev nagu kogend mees,
eemal taatki satub hoogu,
tõuseb püsti paadi sees.

Küllalt nähtud kalda värve,
nüüd on vaja võtta paat,
vaja kaeda keset järve —
seal, kus enne proovis taat.

Saarto kohal päikse ette
taevast pilveriunkaid loob.
Jaak siin tõukab vene vette,
Tiina ruttu aerud toob.

Keset järve — oi sa palal —
kes siin kõrgi lappi lööb?
See on latik — lihe kala,
omiette õnge mööb.

Küll on, maidal, jõud ja julgus —
terve paadi ühes veab,
laheb türu vetchulgas,
hea, et nüüd veel vastu peab.

Lõpuka latik ära väsis,
kalda ääres vaikselt jai,
pilliroos ja kõrkjatasid
vahtis päris norus päi.

Poisid võtsid ta kui noti
kiinni üana leiges vees.
Tiina pähe tõmbas koti
nagu täitsa kalamees.

Aga näo kus põmm ja prahvak,
paadist-püük ja päikekuld —
ootamatult liksamahvak
silmad täis lööb välgutuld!

Ei see pilt meist mööda valgu,
pikataadil pikk on nool.
Lapsed, sirutagem jalgu —
vann küün on vasa pool.

Samal ajal suurel merel —
nõnda küünis mõtleb Jaak —
päris ehtsal paadikerel
vist on tore kalasaak.

Mehed võrkur paati veavad,
meri sinendab kui kaev,
silgud pääsunõu veel peavad,
mööda sõidab uhke laev.

Põhja piiril, päris kaugel
elab heeringate parv,
lainetava mere laugel
võrk neid täis kui küllussarv.

Aga vaal ei lähe noota —
ainult sõõrmest purskab vett.
Laeval kokk me püüdjaid ootab,
annab kuuma teed ja mett.

Vihm on üle, päike väljas,
jälle särab järv ja aas.
Lapsed kõik on juba näljas —
kalad selga, koju taas!

Neist saab suppi, sülti, praadi,
kui on pann ja pada leel,
siit saab toite mitut laadi —
hoia, kaasa kipub keel!

[1941]

POJALE

[Kolge P. Zoloznovi laulusest]

Meil sündis poeg.
Ei tea, mille mud jasku
kumb hakkas neist, kel pole lastehoolt.
Nüüd kasvab, poeg, ja mehes pea ärksalt:
sind pole vahel toonkuug ei tood.
Sest kevadel, kui pimesteete mureks
me karev loojalt kannab armuhaalt
ja lubas raskete muutus vabanemist,
kuid kevadvallatustist kuumab püü —
ma leidisin, kellest unistasin ammu
mug leida oma naiseks hoidsin ma.
Ja vaata, poeg, loodustikud saanud
sui tulid me kevadega sa.
Lae vanad laad emad väikest unne
veel unustavad muinasjutudes,
kuid mina tahan, et me lapsed tunneks
ning austaks ema kannatust.
Sa pead teadma, milist rasket valu
su'ema, rõõmu, vähe piluilmne,
ürgtaiga partiaani kasvandik
see naiselikus elukatses talus —
sind tuues ilmale, mu magulik.
Poeg, kui mu värskeid korra aru saad,
siis, palun, ära ole liiga karm.
Ma alles äsja nägin lundemaad,
sai hilja minu kätte tulevara.
Mu aastais oli Lermontovi meel
ju «Deemoni» ja «Mtsõri» ületand,
kuid mina, noorust tünni kaotades,
sest teemast pole vabanenud veel.
Tünn, mülgas — pehkind vana võimu pärand...
Vaata, poeg, mis su maal hukku käis
sääls võõras peres elu kauneim and —
taastulemata, ainus noorussära

ning tallas puruks tema lapsega.
 Mis oli, selle peame unustama,
 Ei vääri haletsust too minevik.
 Nüüd kasva, toonase bandiidi võsu
 ja klassideta korra kodanik.
 Ei maksa vanu haavu osatada.
 Uus rohi katab mahajäänud soid
 ning sulle sõna varas vilksatada
 võib sama veidrana kui kardavoi.
 Nüüd kasva, poju — suureks, targaks sirgu.
 Sa sellest uneski ei näe und,
 mis mulle ilmsi näitas elusund.
 Sa tulid siis, kui kevadhommik virgus
 ning õnnemaale päikest valas tund.

[1940]

TAEVAS JA MAA

[Vaba tõlge ukraina kaasaegsest rahvalaulust]

All karjamaal, kus libistas
 lored lehti nõrke haab,
 seal elas kehvik-külamees —
 ei taevast ega maad.

Omu oli temal röötsakil
 ja väravata õu,
 üks kirju koer ja kanake —
 see kõik ta topratoung.

Koer klunub, aga kanake
 sin siblib nii, et saab...
 Ei liht, ei teist, ei midagi —
 ei taevast ega maad.

Ei olu ega elamist
 ei eile ega nüüd,
 ei nime ega nimetust,
 ei karva ega küünt.

Tal kogu pere talunaja
 ja ise kõhn kui raug...
 Võib täitsa täpselt ütelda:
 ei taevast ega maad.

Ta kuulnud polnud jõukuses,
 vaid kehvauses ja muus —
 tal neli poega kasvaid
 kui hävad saarepuud.

Ja vaata, poistest abel
 näeb juba isa olime
 ja suurimale hooleka
 on stepis lambahoid.

Ta hoiab, hoiab utti
 kui sõjaväga teel.
 Laishvoratika poisiklutti
 vaid kutsus kuri keel.

Kes mäletab — ka teine
ei kõlgutanud reit:
ta talutada oli
seal külas pime eit.

Too leib ei olnud magus,
kuid siiski kõht sai täis.
Hüüdnimeks anti — Hulgus,
sest hoovides ta käis.

Ja kolmas poeg, kes mõttes
veel sõrme imeb suus —
see pandi hanekarja,
kui tuli kevad uus.

Ta karjatab ja kardab,
vist pureb hani — ai!
See jõnglane ka teistelt
hüüdnimeks Jeesus sai.

Kuid neljas — kõige noorem —
on väike nagu siil.
Ta teiste naeruks-naljaks
päev-päevalt sirgub siin.

Poolkülmand, pesemata
ja isa kübaras.
Ning teda kogu küla
Musthakiks näägutas...

Ja elutses ning elas
too kehvikluseklass,
mis elu see — on teada:
ei taevast ega maad.

Nad leivast kuulsid tihti,
kuid väga harva sõid,
õhk ainult oli vaba
ja vabalt vettki jõid.

Nii elas, toitus kuidagi
see pere aastaid siin.
Ja ainult suur nõukogu võim
ta valgusesse viis.

See punduse ja mure
lõi pakku läve eest
ning porgandele kätte
ta näitas mitu teed.

Nad kõik on meesteks sirgund,
neid vaevu tunda võib:
nõust igäike on praegu
meil väga tähtis hõim.

Too vanem, kelle nuuti
kord kartis lummasloom —
on täna õpetatud
ning tuntud agronoom.

Kuid teine poeg, kes eite
kord juhtis küladeil —
on ülijulge lendur
ja kuulub sangar meil.

Kuid kolmas, hanekarjas
kel oli käia su —
on näitleja ja lavalt
neid roomustab ta laul.

Kuid kõige noorem elab
kolhoosis isaga,
ta brigaadirikutses
nüüd töötab visana.

Ja vana nuväärt isa
ei murdunud aja ees —
kolhoosis ise praegu
on väga tuntud mees.

Neid omapoolseid mehi
kaeb uhkelt kodukond —
hüüdnimed unustatud,
kuid ehtsad mehed on.

Ja igäike nüüd rõõmu
sest uljast perest saab,
koik tema ees on lahti —
nii taevast kui ka maa.

[1940]

GRUUSIALE

Vaat näärpakases erk kujutus mu ette
toob helge lõunamaa ja haljad oruteed.
Ma mõttes sinna teen nüüd tervitava retke —
sääl kuumav Gruusia, siin noor ENSV.

Kuldvillakute maa — su mineviku trotsi
on julgelt hoidnud mäed ja mustav merejoon:
sind ahne argonaut kui muinasilma otsis,
Darcios ihaldas ja karmilt haaras Room.

Kuldvillakute maa — sääal Kaukasuse taga,
nüüd uhke saatus sul on sõnas, töös ja teos.
Ma praegu sinuga uut elujõudu jagan —
üks terav mälestus su rahvaga mind seob.

Mu lausik kodumaa siin Läänemere kaldal
su poegi kasvatas kord uljas õppe-eas.
Mind, haljast poisikest, aukartus ikka valdas,
kui nägin tänaval neid käivat teiste seas.

— Kes on too tõmmu mees, kel nõnda terav ilme,
must mantel maani käib ja kõver nuga vööl,
kel hambad valged suus kui puhtad põuapilved,
kes sirgelt rühub teed ning võorast laulu lööb?

Nii pärsin ma kord. Ja vastu ainsa sõna:
— Grusiinlane, mä sain. Too luulena siis näis.
Ent laulev — Gruusia, see igatsuslik kõla
kui sügiskure hää mus helisema jäi.

Kuldvillakute maa — su mägirahva rühti,
küpressi sihvakust ja hingetuld nüüd näen.
Sa vägivalla teed ei ole talund ühtki,
vaid põlisvabadust on nõudnud sinu mäed.

Et tahh, ei Tamerlan, seldžukk, ei osav osman
et osanud surmata su vabaduse tuld —
ja kuulul Sõjateel võib iga kalju kosta,
kuts endemeid lei mõök või lendas kuuli ulg.

Taal elust muutlikust sal «Sangar tiigrinahas» —
kui Rustaveli vaim klõn lulldes muusiga.
Kui helo päiksekiir, mis pilvist langeb maha,
kõos tema nimega nüüd kõlab — Gruusia.

Ja samal ajastul, kui õitava oru süles
poos õiglust ristis teoor ja rahvast rectis nuhk —
et sinu tuba alt kui foonika tõusis tules
suur, julge inimene — töörahva võimas juht.

Su karmest mägedest ja kuumendavast päiksest
ja džungli mahladest sal kokku kolmas leek,
maailma pöörangul ta kõmistas kui äike:
on Majakovski too — proletoide poeet.

Kuldvillakute maa — nüüd pikka rahusõõmu
sa mõõdad. Sinu ees Kazbeki särav tipp.
Su vaimu jubib töö ja uhket elurõõmu
viib uljalt edasi maa keskel punav lipp.

Nüüd jõed ohjendad ning kuristikud võidad,
ja põlluks kuivatad subtroopilised sood,
sa mükke puurid end, sa merelaineid sõidad,
sa vastset inimest ja vastset elu lood.

Su mäginõlvakuil nüüd kirendavad karjad,
all õitseb viinapuu ja käärib mahe viin,
ürgmetsa padrikus end nõtko panter varjab
ja orus valmib kuldikoldne mandariin...

Nii kujutluses sa alin kerkid minu ette,
sest ühine me siht ja ühine me tee.
Nüüd vennalikult loik me teeme hiigelretke —
sääal kuumav Gruusia, siin noor ENSV.

[Jaani. 1941]

KAHURVÄELASED

Kui koiduviir vaevu ju säratab,
siis terasest täriseb tee.
Me tuli kõik uinujad äratab,
mets kõikudes kihab ja keeb.

Meil vihane sõda on sõidelda,
me ründame vaenlasi koos.
Kõik töotame kõrvuti võidelda,
kõik lööme kui äikesehoog.

Me kahurid julgelt ja kartmata
nüüd kõrgele tõstavad pääd.
Kuul — rauda, lukk — järele raksata,
tuld! — käsuta, pääliku hää.

Šrapnellid nüüd vingudes lõhkevad,
granaatidest müriseb maa.
Me seas pole neid, kes kõhklevad,
kes vaenlasest võitu ei saa.

Siin lahingus vaikib me unistus,
siin kõneleb teras ja raud,
siin juhivad meid südametunnistus
ning saadab meid mürskude laul.

Ja kuigi meist keegi peaks surema —
see langegu julgelt kui mees.
Ta kodused elagu mureta —
ta suri siin kodumaa eest.

[3. aug. 1941]

KOGUST

1945

TE TULITE

1

Te tulite. Te eel käis pöörisraja,
kus mülas vana kodu vaatevii.
Uht maantee tolm, teist kärsik lennuaja
tõi tagasi. Teid kutsub ainus kiir —
me kodumaa. Uksainus hellik taju,
kust algas ränd ja kuhu lõpeb tüir.

Taastunud sõbrad, loojad raudsel ajal —
teid tervitan ma jälle kodurajal

Veel eile lõõmas hilissuve öö.
Linn vappus raskelt. Igas' taevastõrvas
leek haaras leeki. Puhast rannaöö
lõi hingematvaks ruske suitsutõrvas.
Hing tuikus öös ja läbi viimse öö
röövrüütel lõbkuu, põletas ja mõrvas.

Te tulite — ning relva terasvööga
kõik merre pühkisite sinna ööga.

Veel süda taob. Veel pole õiget püsi —
üks «tere» süit ja teine hõige süält.
Kui ühest koldest teise kantav süsi

veel sisus murened ja hõõgud päält.
Veel vastust saamata käib vastne küsi,
veel alles möödad kaju, nägu, häält.

Ja selles esitervituses kuumas
pilk endist liitu otsib uues tuumas.

Te pole koju rühkind pidulauast,
teid pole hellitanud rännu-olm —
te jalg on üle astund mitmest hauast,
õist unetumaist kivvi tõmbund kulm.
Kolm talve käsi kinni hoidnud rauast,
kolm suve võiduks küpsend verepilm,

kolm sügist hukkund kahurite kõnes,
kolm kevadet saand teraskõlaks põues.

Te tulite. Te karmis võitlusluules
keeb valuviha, julgus, endausk.
Mis annan vastu? Verihaav veel huules,
mis sinna salvas vaikimisetusk.
Mu võitlusvärss läks lendu meretuules,
kui tummalt algas trellidega pusk.

Mu ümber kasväs preisi täägipari,
mind kõikjal piiras umbse päeva vari.

End ilukesta peites — hõõgus hing,
mu mõte sigida võis ainult võõri.
Ma nägin: peni kaela hoidis ling
ja puuriloom käis rahutumalt sõõri.
Ning siis, kui kaela nõõris viimne ring,
ma kuulatasin lõokese lõõri.

Ma nägin varjuolu tühja palet
ja mõistsin üksinduse võltsi valet.

Mind mõistke, sõbrad. Võõrast vihakarmu
tund-tunnilt hingasin, et süda sees
lõi pööritama. Nagu enam armu
ei olekski me taotluste ees!
Ma sinna sulgesin siis oma tarmu
ja kõik, mis sapilises valus kees.

Kas on see argus — nõrguv omaakasust?
Vast päästis see mind enneaegsast lasust?

Nii tulen, sõbrad. Siin on minu käsi
ja vastutervituseks silme põim.
Meid hoidnud sama polis-cesti säsi —
on kiri teine, aga üks on lõim.
Nüüd lähme koos. Nüüd enam me ei väsi,
nüüd kodumaa on meie jõud ja võim —

töö, võitlus, metsad, meri, mullapinnas,
koos saagu lauluks sõnas kui ka rinnas.

November 1944

UKSINDUS

I

Keskpäeva helendusest öhtu poole
mind juba saadab varjuline tee.
Tund täis on tuld, õhk värisevaid voole.

Mu elujuuri toitnud ainult see,
mis sajandite sombust ellu uhtus
ning ürgsel jõul lõi üle maa ja vee.

Kas uni see? Kas tõelikkuses luhtus
too nägemus, mis viivu püsis täos
ja kadus siis kui lapseröömu puhtus?

Ei üalgi! Vaid keeristuulte rãos
üksteisele siin võõrastena näime —
pilk varjatud ja peitepilved näos.

Kord kangestunud seisatama jääme
maailma krambis sellessinatses,
kuid täna jälle kindlal astel käime —

kes vaikides, kel tuli südames.

■

Umbvinas raskelt vaikib kodurand
ja kõrbelõhna laotab värsket vare.
Raudjäljed liiva vaotand rüüti kand.

Ees viirastuks kui muistne suitsutare,
kus hõljub ema orjalaulu viis.
Laul lõikab meeli → troostitu ja kare.

Kui usuhullus lahastusse viis
need, keda haaras kriiskav meeltelagu.
Nüüd kirve all on viimne ohvrihiis.

Uru enesele — vaatlen tõusvat agu
enudüksinduses. Tunnen veel ja veel,
et elu-usk ja -arm mu pärisjagu.

Neid radu lähen. Kuigi umbuks keel
kortumma märkideks mu mõtte veerus —
võin siiski käia sellel ainsal teel,

kus käis mu noorus eluaplas keerus.

3

Ei meelte norgu ega okasrada
mu värss ei põlga vastukõlata.
Aeg antud võidelda või variseda.

On kergem mõistusega põlata
kui armastusse paotada viha —
mu süda rahva vastu võlata.

Ei kaksimõistmist väldi nõder liha:
kus vaim on äbar — otsustagu raud,
kus aru magab — valitsegu iha.

Kord möödub häbis põlgamisetaud
ja see, kes praegu mängib sõgesikku,
all puhta pilgu longu laseb laud.

Kord mõistab rahvas oma minevikku,
kord maapind halli saasta alla joob —
ja laul, mis nuuksub sõnatumat ikku,

öövaikusesse naerukõlad toob.

VIIS VANGI

1

Truu peni, põlve pääle pane koon,
jää vait ja ära taeva poole ulu.
See kett su kaebest murduvaks ei kulu,
jää vait ning ole kannatlik kui voon.

Ma tean, ma tean, et läinud suve ööl,
kui tuli maale alandus ning häbi,
su peremehe täägiga lõi läbi
too, kellel «Jumal meiega» on vöö.

Ma tean, ma tean: siis libe lakk ja lihv
su enda hoolde lubas võtta seniks —
et muutuksid ta vaikseks ketipeniks
ja et ta säärt ei rabaks sinu kihv.

Jää vait, öö jällegi on võikalt must
ning põudne kuu on alles metsa varjus.
Too oli kull, kes õõusas pärnas karjus,
too jälle iiling puudutas sääli ust.

Need ainult pardid rabistavad roos,
kes sinul rahus tukkuda ei lase.
Nüüd on see tuul, mis jookseb läbi kase
nii loomaliselt kiirustavas hoos.

Mind usu, karvapää, ma pole kõrk,
kuid sind ei saa ma praegu lahti päästa.
Me elujõudu tuleb homseks säästa —
seks olen öös nii abitu ja nõrk.

Näe, koplis juba hõbedane paist,
kuu veereb märke. Ära enam ulu.
Su kaebus sütitab mind nagu kulu —
ma kardan: minus murdub ajavaist.

2

Raudse puuri nurgas
keerleb džunglikas —
koduks haisev urgas,
põhk ja vast.

Laubale vaid jäänud
päikseline vöö,
muidu kitsad käänud
teinud töö:

Ripakile lihas,
püsti karv ning luud,
vangi viimse vihas
praotab suud.

Rahutumalt rabab
hooti vabadust,
aga käpp vaid tabab
lukkus ust.

Läbi õhtucha,
kallis kiskja-kaim,
sinul nälgib keha —
minul vaim.

Kord mu sunnipulkus
riivid läbi koob,
sinus tiigriulikus
nurru lööb.

3

Neli seina, magamiseks lava,
ripakile kiigeloks,
katuses on tuhmund akna-ava,
ronimiseks tüükaits tammeoks —
vilets oks.

Palges rauga-joonte rigu-rägu,
kangund koivad, venind käed.
Põlgusega möödad minu nägu,
nagu vaenlast ruudu taga näed —
kurvalt näed:

Musta mandri küllus, veed ja päike
inimaviks vormind sind.
Minu teid on saatnud põhja äike,
karm ja higist niiske mullapind —
vaevapind.

Nüüd sult võetud põlismets ja oja,
vabadus ning päiksepaist.
Kadund mälestustes sülle poja
võtab kadumata armuvaist —
hellik vaist.

Õrnalt pisimehekese pääle
paned kortsulise käe,
surud kurku suisutava hääle —
uni varsti väiksel võtab väe,
nõrga väe.

Nüüd kui kuskilt sinu ainust vara
varitsenuks ohukihk —
kaitsvalt väeti, karvase ning ara,
rinda vastu surub kore pihk —
ema pihk.

Nõnda vaatlen vaikides ning kaua,
tuttav toim ja tuttav alg.
Ja siis üle sajandite haura
hämarusse vajub mõttevalg —
otsiv valg:

Kuhu kadund meie vahelüli,
kus on lünk, et käpa käid?
Kas meid tõesti hoidnud sama süli —

mina tulin, sina maha jäid,
metsa jäid?

Või vast juhusliku ikke läbi
tagurpidi viis sind läik,
nagu praegu üle iga läbi
elu maha tallab võõras läik —
valeläik.

Ja nii, karvik, ühendavaks sillaks
kaardub täna sinu kuut —
muidki muuta taas gorillaks
tahab vastse ristiriitli nuut,
pehkind nuut.

Ta lamab nagu lõviks tardund sammas,
silm unine ja takerdunud lakk.
Võiks mõelda: see on vaga kõrbelammas,
kel tuima rahu täis on iga rakk.

Vaid kärbsed möödavad ta võimsaid sääri,
kuid vägev keha elutu ning tamm.
Ei liigutust, ei ühtki pilku vääri
ta puuri piiluv kirju rahvasumm.

Nad pettuvad ta kuulsas kiskjanimes,
kui ükski hõik ei sunni tõstma pääd.
Ma tunnen, sõber, kes sult rammu imes,
miks külmas rahus kauaks sirgu jääd.

Seesama nürilus ka minu meeled litsus
maadligi siis, kui kinni löödi uks,
kui avar maailm neljaks seinaks kitsus —
jää vait mu suu ja tuimaks vero tuks.

Kuid järsku põrisema mae võlvil
lööb aeroplaani luunikisav ränd —
on murdja püsti terasnõtkel põlvil
ja rahutumalt jälle peksab händ.

Pilk möödab kaugust teritatud säras,
pää uhkelt püsti, valmis käpa hoop,
kui viirastuks metallilises kēras
rohtlaane hõng ja lendav antiloop.

Veel hetk — ning võimsa võitluskutse kajal
aed kumiseb, et kustub vatrav jutt —
ning rahvajõugust kostab samal ajal
üks kiljatus ja hirmund naerja nutt.

Tummalt noogutas ja mangus
rahvalt leiba karu —
kehas puhkas muistne kangus,
kolbas leplik aru.

Taltsutaja tuikus puuri,
viinapudel taskus,
piits lõi õhus laulva tuuri —
karu turja laskus.

Vaga loom küll tahet täitis,
tantsis viimses jaksus,
viin kuid jõobnu viha läitis —
piits vaid pähe plaksus.

Järsku karu püsti viskus,
lahti mustav süli,
julmuri käpp juurde kiskus,
naks — ja selgroolüli...

ARM

I

1

!lää saatust, sinu kirklik käsilane
ma olen olnud kogu möödunud ea —
noid käsi jälle minu päüle pane,
mu sulge õnnista ning silmas pea.

On paber valge, aga must on valu,
mis üles hingab kodumaine muld.
Mind hoia sellest, mida aeg ei talu
ja mille kohal pole märgutuld.

Kuid käies keset purustavat rahet,
kus mehiselt peab rinda jääma nuuks,
ma jälgin sinu hoiatavat tahet,
ja jäädes oma südamele truuks —

'nüüd, mil ju koltumas mu südasuvi,
ma lasen lendu armu kirjatuvi.

2

Kui mõistus kehv, siis karvast küünarnukki
peab tarvitama metsik barbar siin.
Kui vahvus sigimatu, aitab viin,
kui lõpeb tõde, vale astub pukki.

Kui laul on vilets, otsi sõbra kiitu,
kui vaim on arg, siis julgust teeskleb tusk,
kus lõpeb teadvus, algab pime usk —
usk argusega otsib vale liitu.

Kui kaob arm, siis ainult tühjus mustav
jääb südamesse, julmus hinge poeb.

Seks minu sõrm nüüd kadund päevi loeb,
mil Amor oli kelmikas ning ustav.

Ja kuigi aeg siin pole rõõmnandja,
sind sundlen siiski, väike tiivakandja.

3

Võib-olla on mu sõna liiga karm,
ei teeskle libedust, kui tarvis lüüa.
Kuid üks on kindel — iialgi mu arm
metsmehe kires töotusi ei hüüa.

Ei mingit töotust, mingit kulutuld,
ei truudusvandeid igaviku süles —
mu arm on sama ürgne põrm ja muld,
kust ükskord kõik me virgusime üles.

Ei joobumus, too hämar silmapilk,
loo lõkendavaid sõnu minu hümnis,
ei ahastuses ripsmeilt langev tilk
mu armulaulus pole antav kümnis.

Sest joovastus võib olla üllas hurm,
kuid kestev uim on siira ilu surm.

4

Mu lämmatas kord elu voolav rutt —
kun tappis päevad, aasta teise surmas,
tund lendas nelju, köitles ööde hurmas
mind vilklev viinaklaas ja rõkkav jutt.

Hull noorus too. Veel pöörasem too rind,
mis aateahneelt neelas tormi-tungi,
mis luuleläägeks pidas maikuu pungi
ja trotsis teid, kus laulis öitselind.

Ua õnnis aeg! Kuid õndsam õpitund,
mil soprus tõprusega langes pooleks,
mil Sinu puhta armastuse hooleks
jätis keest vangla ängistavat und.

Nuud nagu õhus liuglev linnutiib
laul heliseb ning Sinu juurde viib.

5

Uld hõõgus veri. Keha raskus hajus.
Linn põles öös — säääl jätkus verrepulm.
Sal tõelikkusest palaviku ulm
õnug tontlik vari üle päitse vajus.

Soõatlennek kiunus. Prahvatasid tukid.
Min mürtsus. Leegid. Veri. Kuuliprits.
Raudkiivris lõust — kord inime, kord kits...
Siin kooljakäed, säääl mustad peninukid...

Siis nagu läbi kauge valgusvahu
mu päale langes kahe silma kiir.
Jäi öötsel vaiksemaks mu voodi tiir,
ma tundsin jälle laatsareti rahu.

Säääl seisid Sina. Vaadates mu silma —
ma tagasi sain hukkunud maailma.

6

Ja terve aasta pidas rangeid pühi
mu vaim ja sulg. Kui keeldud vilja salv
jää vanglamüüri taha sürav talv —
lukk sulges kevade, riiv suve rühi.

Ent kuigi pilk sääl hämarusse tuhmas,
sai vaba tõusu kujutluste hoog —
• see ainuke mu eluhoidev roog,
• kui piitsapinget tõstis juhmim juhmus.

• Nüüd teritu, mu sulg, ning kiirelt lenda,
loo, otsi, vormi, nagu looja löi!
Sest tolles öös, kus rahu selgust tõi —
Su kaudu, arm, ma leidsin iseenda.

Sulg — ainus sõber, leia puhtaid teid,
et õige vere saaks mu kaksikleid.

II

7

Uil sügis-süngel pingutasin üha
ma unistusi kongi raskuses.
All peksis randa vaba mere müha
ja naaber nuuksus une raskuses.

Sis mõtlesin, et luues läinud nurja
on inime — too looja meistriteos.
Ma kõikjal nägin ainult verd ja kurja
ning kägistusekrampi tundsin peos.

Kuid varem veel kui mõte teoks muutus,
mu juurde hõljus kodu tubasus.
Su käsi varjune mu laupa puutus,
Su lepitava pilgu hubasus

sis tagasi säält läbi sünge rusu
tõi loojasse ja inimesse usu.

8

Veel pole kadund sosiskluste sosin,
kõõrdkaemised ja järgipiiluv pilk,
väärkahjatsuste juba mitmes tosin
ning salaröömu vilets mürgitilk.

Veel juudasuudlus põletab mu põske,
kaastundmus kõrvus kumab lai ja pikk,
veel kaua aega kleepub pihus röske
käepigistus — nii ilgelt salalik.

Kuid, härrad, teie röömuks paindunud vaen
on pekatud peni õilis järgiaimus —
ma elan siiski! Elan vanas vaimus
ning elavana armsa silma kaen.

Mind saadab mööda arunõude-ihast
ta arm, nii puhas alandavast vihast.

9

Kui kuu, mis päikeselt saab külma sära,
kui varju raskus kasvab valgusest —
niisama meeli uimata võib kära,
mis tõuseb üsna albist algusest.

Kuid, kallis, keda hetke voog ei murra,
kel elu jootnud vaba vere tuks,
võib homme ennem tundmatuna surra,
kui täna olla valepühakuks.

Kui jõuab aeg kord lahendava hooni —
siis varju vajub külma sära vang,
ent kauge kild, mil pole võorast tooni,
jääb vilkuma, kui algab tähelang.

Mis ime siis, kui minu tuhmi nime
nüüd matab varjutuse vaikus pime.

10

Maaailma suurim vale naeru surmab
kurbmänguks sääli, kus ilu sirguks jõust.
Julm lavastaja pilguks vaiste hurmab,
kui tantsib mitmepäine lavalõust.

Must päälukütt, kes sihrib valget laupa,
hull ristipooja, metsik peninukk,
või ilge nuhk, kes müütab räpast kaupa,
või röövel, keda võllas ootab hukk.

Ükskõik, mu armas, millist nurjund nägu
me vastu aja sõgedus ei looks —

valm jaagu sirgeks keset seda rägu
olgu olgu ala valvel vaataks hooke.

Kui talumegi seda julma valet,
et leida elu naeratavat pulet.

11

Kui kangelane, pärjatatud võitja,
kes valamast ei tõrgu püha verd,
kui muinasaja üllas argosõitja,
kes koju rühib piki võorast merd,

või nagu päike üle musta vee
et jätta tõusmata, kui hommik tuleb,
või nagu lind, kes lennul silmad sulgeb,
septembriööski koju leiab tee —

nii tuleb arm, mis kasvatanud truudus
ning kodumuld, kord meie juurde taas.
Mis sest, et esiõied puistand aas —
me näeme õnne, mis meil seni puudus.

Ja mitmekordselt suve küpses ilus
lööb lahti õis, mis seni vaevles vilus.

12

Kord märter turu tuleriidal suri
ning hüüdis läbi leekide ja nõe:
sind, sõge troon, ei päästa inim-uri,
kui tallad maha armastava töö!

Ma pole märter ega ennustaja,
kel silmi sõgestamas viha karm.
Kuid süda hüüab: meie koduraja
võib lunastada võitlev mõök ja arm.

Seks tahan, lemmik, olla olevaga
ja Sinuga kui valgusega koos.
Võin vaikida, kuid mitte olla vaga
mu värss ei suuda korisevas soos.

Ja kui kord käsi surutakse suule —
ma kaon seks, et elaks vaba luule.

Rändgoodi võsu — verejanust pime,
mo ümber tantsib tapakire hoos.
Iling kehha jäi veel nagu läbi ime,
kui elav mõte ennast risti poos.

Tund-tunnilt keerleb pahupidi roojus
ja kasvab häbi, õitseb äraand,
et sellest läppuma lööb suve soojus
ning talijäisust hõõgub mererand.

Kuid vaikima, mu armas, läbi valu
nüüd peame viljaküpsmise kuul.
Tummtõsiselt võib kohada vaid salu
ja hoiatada rähna põrin puul:

jalg — astu hilju sünnise haua kruusa,
kui räägib relv, ta vastu ei saa muusa...

Kord tapsid kimbrid, põletasid hunnid —
jää vanast mandrist järel suitsev tuhk.
Ka täna laotab kaunid õhtutunnid
täis kõrbehõngu kauge tuulepuhk.

Näe, kuidas vaateveeru pilveriinkal
helk tummalt süttib-kustub vastu ööd.
Haab liikmeist värisema tõmbub kiinkal
ning sahisema löövad viljavööd.

Sa näed, mu arm: kaob unelm nagu kõlu —
saab tuumaks mürsk ja lõikav tankijalg.
Säält tuleb malev läbi iidse põlu
ja lööb neid, kellel veres saaginulg.

Nüüd vaiki, arm! Nüüd mure tõusku vihaks,
suust suhu lendav sõna saagu lihaks.

15

Kuldpäike kaste väriheinalt pühib
ja rukkilaineid embab kuumav küür.
Hall täpp me kõrvalt püsti üles rühib,
tüüb võbiseb ning nokas lõõr ja liir.

Kuldküpsed viljad, karjakella kõla,
kuldlaulu luiked lõokese suus,
kuldlainetena langeb üle õla,
mu lemmik, Sinu nisukuldne juus.

Kuldhommik. Vaba vaateveeru vina
mind saadab suve lõhnalises voos.
Kuldhommik, kodumaa ja armsam — Sina,
mu eluhõnguks jääte üheskoos.

Nüüd tulgu sügisööde halla valgus —
meis kolmes püsib elu igihaljus.

16

Mu arm, mind võlub kõrge metsa müha,
mind võlub uhkelt kiikuv männikroon,
mind võlub kõik, mis harras, vaikne, püha,
kõik, millel vaba sirgus, lõhn ja toon.

Mind võlub sambla roheline valgus,
kuldrusket sisalikku soendav käänd,
mind võlub päiksekild Su juustesalgus
ja õitel hõljuv liblikate ränd.

Maailm nüüd helab! Kaob minu meelist
kõik, millest hooti kurka kippus nutt.

Su palav küsi saadab mind kui teelist,
kui teelist, keda kutsub elurutt,

kes vaikusele oma laulud annab
ja vabadusevannet hõlmas kannab.

17

Kui lõpeb suvepäeva viimne vine
ning hämariku vari lainel käib,
kui põhjarannik kõrgekaljuline
veel uhkema merest tõusvat näib —

siis tuled Sa, mu arm, nii uhkel astel,
kui astuks kingult alla nõtke kask.
Su juuksed lõhnavad öö kergel kastel,
näos kumab eha vastuhelgi vask.

Sa tuled, rõivais kodunurme hingus
ja silmis vete rahuline läik.
All kividel jääb vaikseks mere hingus
ning lehestikus taltub tuule käik.

Kui koduranna öö, kus torm ei puhke —
mu arm on vaikiv, aga rangelt uhke.

18

Torm, vooga! Meri, vahus tiibu laota
ja tõsta laineid, metsik ajujaht!
Kuid selja taga sünnimaad ei paota
see terasest ja tormist löödud laht.

Sa näed, mu arm, neid kõrgeid kaljurandu,
neid sinijärvi, metsi, rabasoid,
kus vaba veri iialgi ei mandu,
kus kestab pää ja vaimu püstihood.

Hää saatus kord me pärisosad jaotab,
 rühk tõuseb nurmil, kutsub merepind.
 Ent seniks tiibu südamaale laotab
 vaid süinse kalda uljas tormilind —

viib tervitusi meie tõusvalt tarmult,
 viib tervitusi minult ja mu armult.

IV

19

Sonkhallid pilved, põgenevad kured.
 Torm lõõtsub juba kuskil kõrgemal.
 Mu eluarm, mu mälestuste mured —
 miks tuigastate täna tuulte all?!

Nil nagu kaugel Madispäeva kaotus,
 mis põlvest põlve uinuda ei saa,
 niisama mustaks täna tõmbub laotus
 ning sügis tuleb üle kodumaa.

Kuid mäletad, mu arm, mis jõuga puutus
 meid teine sügis toona haljal vael,
 kuis koltumine kevadeks siis muutus,
 sai unest elu õnnistatud vael!

Nüü tänagi las puhkavad me innud —
 mai tagasi toob tormist viidud linnud.

20

Ju roostetanud lehti vahtralt maha
 suur sügis rebib. Nukralt kaunis hetk
 on hommik nüüd, mil tõustes pilve taha
 kaob häbelikult külma päikse retk.

Poolpaljas pihlak pakub viimseid vilju
 ja ladvalt veelgi lahkuda ei saa
 kuldnokaparu. Ta laulab hilju-hilju,
 et karm on sügis, karm on kodumaa.

Kuid sinuga, mu armas, veel ei sule
 päev eluringi. Mustal porikuul,
 karm sügis — kõige valjusega tule,
 on sulle juba sõnad küpsed suul:

võid hooti pimestada kodumaad,
ent katsu, kas mu armust jagu saad.

21

Haakristi raskus rõõmud leinaks muljus,
tumm nutt käib läbi varemete-räo.
Kõik noor ning haljas, elumeelne uljas
sai ühe ööga pähe rauganäo.

Karm tõsidus — me alanduste lisa,
loovsädeme viib tuulde juba eos.
Õö-õhu reostab preisi kare kisa,
trumm, marss ja vale, millel katkend seos.

Võiks naerda, kallid, kui me ümber peksleb
ränk sügisilm ja sõna kõngub suul,
võiks naerda, kuidas viimases raevus eksleb
too vägivalda pidemeta luul —

kuid tead, mu arm, et seda musta häbi
vain suudab võita ainult mõõga läbi.

II

Linn pilkane. Ja tänav tühjalt morn,
kus aimad endis-elurõõmsa maja.
Ees kuskil yiirastub veel vana torn
ja nagu hauda sumbub sammu kaja.

Kuid vaata, armas, meie kohal kummub
oktoobri taeva tähekirgas ilm.
Kui kaugeid terendusi alla lummub,
kui mälestusi valgusest näeb silm.

Õö võib meid peita. Kõike pimestada
võib käsi täna-homne meie teel,

kuid varjutada viimast valgusrada
me raevund jumalgi ei suuda veel.

Ning kõige pimedamal silmapilgul
meid saadab lootus tähe kõrgel vilgul.

23

Kui prassiv isand, keda teenib ori,
november käsib — lödise kui lest.
Maa vaikib udus. Mardipäeva pori
käib üle viimseist kõdond lehtedest.

Oo, pime kuul Kui läbi pika aasta
su sünge vari kõikjal jälgiks meid.
Õöd loksutavad roiskumise saasta
ning sajud mülgestavad koduteid.

Ent minu arm vaid trotsib raju embust
ja kõike, mis on orjalikult must.
Sest murda meie südamele lembust
ei suuda keset seda pimedust

too viimses vihas näkkulõikav maru,
kui hing on erk ja valvel seisab aru.

24

Nüüd tean, et Sinu ilalgi ei murdu
Su uhkus alanduseks mure ees,
et Sinu puhas laup ei kanna kurdu
ka siis, kui ahastus on südames,

et Sinu rõõm ei närbu mustas ohus,
et jõuetult ei longu haprad käed,
et nagu kastetähe kõrges rohus
Sa tõusvat koitu enne mind ju näed,

et lähenevas sügisõhtu tuules,
kui koomale ju tõmbub eluring —
mind kirkastab Su valgust kumav hing.
Ja Sulle, armas, lausun oma luules:

nüüd tulla võib me õnne lõplik pubkus —
siin elab edasi Su põhjamine uhkus.

Poolkomberdades luitund armusõnu
mu suhu sügis tujutumalt tõi.
Jäi üksinduses mõlgutuste mõnu,
kus surmav aeg vaid karme müüte löi.

Kaks musta kuud on läind, mil tummaks tahkus
mu viimne rida. Tubka tõmbus loit.
Nüüd äratab mu jälle taeva lahkus
ja akna taga sinivalge koit.

Lai lumi laotab helepuhta vaiba
ja kõigele, mil eluring on täis.
Aed maha matab viimse lehelaiba —
uus valgus kumab pihlakate päis.

Ja sõnasünd, mis unistuseks kängus,
saab vastse vere räitsakate mängus.

Võib olla rumalus, kuid mitte luisk,
et mind ei köida Lõuna lodev küllus,
vaid Põhja talve erk ja puhas üllus,
järsk pakane ning ringiründav tuisk.

Lendtähena ma süttin kevadel,
mu veri juuli rammetuses laiskub,
novembri udus tuju lausa raiskub —
on iga sõna sapine ja hell.

Kuid talvel kirkastub mu armumeel
ja võtab rahu, mida aeg ei pure,

siis lume põhja magama jääb mure,
vaim löögivalmilt lendab igal teel.

Ja loomisrõõm, mis värssi juurdub talvel,
on sõnult kalk, ent sisult seisab valvel.

27

Mu arm on sündind talvel. Siis kui tundus
ju kauge kevadõhu virvendust,
urb hundipajul hõbedaseks pundus —
ta tuli siis ja koputas mu ust.

Ma järgisin. Keerduisu külmas uhas
mind puutus käsi põletavalt kuum.
Seks jahe on mu arm, kuid kindlalt puhas —
koor jäine, aga tuline ta tuum.

Nüüd alati, kui aasta lend teeb tiiru
ning akent sumestamas põhjatuul —
ma unustan siis kadund aja kiiru
ja näen Sind nagu tollel talvekuul:

õrn, habras külma õhetavast jumest,
kui oleksid Sa sündind valgest lumest.

28

Just nüüd mu arm on paindumatult kõrk
ning samm ei tuigu talve labastuses,
kui kodumaa on hüljatud ja nõrk,
kui südamed on kahe ahastuses.

Kui palveohvri suitsu iga hütt
nüüd pakastunud õhku saadab üles,
ja koduhanged päikse kollast sütt
veel pisarsilmi veeretavad süles.

Naud lodise, türamn! Su süia tõid
septembripäevad kullased ja tiüned.
Siin hangedesse hukkuda sa võid,
kui nääripäeva külm lööb näkku küüned.

Seks armastame talvepäikse haljust,
et mõistame ta puhaslavat valjust.

29

Üö raskub veelgi maal nii õnnetumal,
kui sompuks kokku aasta veresüü,
kui munk, kes heitnud vagatseja rüü,
maasmõrvar pidutseb, võõd ehib jumal.

Kuid ilmahulgus, õnneküttiv sul, —
sel ööl end hoia pimeduse paos —
tuisk sulle, väetile, on tappev kaos,
ent meile ainult puhastusetuli.

Sa tead, mu arm, kuis meie ümber sala
rüövkäsi kombitseb ka nääriööl —
kaks küünalt süiski süütan kuusevöö, —
all nende pooleks teeme viimse pala.

Ja pilk, mis enne pimedana näis,
lööb kahe küünla kuuma sära täis.

30

Aeg virguda. Mu ohjeldatud silbil
ja aheldatud mõttel lõtvub jaks.
Kui algasin, siis ainuarm mu kilbil
vaid säras. Nüüd neid kõrvuti on kaks.

Uks on neist kuldapää, mu ärataja,
üksainus möödund tuhandete seast,

üksainus tuhmumata särataja,
kui välja heideti mind elureast.

Ta kaudu luuleks tõusid unund tõed —
me võitlev rahvas, meie lõpp ja algus.
Nüüd on mu ümber kahekordne valgus,
nüüd on mu juures lembe kaksikõed.

Üks muutub ühes minu saatusega,
kuid värsis teise armu aeg ei sega.

VIIS LINDU

I

Metsa vahel kumab koidu nägu,
hell ja tundlik puhas taevapind.

Kaldakäärus järsku kukub kägu —
meie ürgne ennustuste lind.

Kukub, kuulatab ja jälle hõikab,
kumiseb kui kellukese vask.

Oma bääl vaid jõelt vastu põikab,
nõutult käsi laotab leinakask.

Teeskleb ladvakroonis põlisröömu —
omal kurku surub nutu rõhk.

Kaugelt sekka hingab võõra sõõmu
kahurite mürast tuikuv õhk.

Hõika, hõika välja oma valu,
kutseid kannab suvetuulte puhk.

Hõika, sääl — kus toona rõkkas talu,
mustab ahervars ning tukub tuhk.

Hüüa kadund kevadele järgi —
sinule on vaba ränd ja lend.

Minu suule vaikimise märgi
vihas põletas mu oma vend.

Põrab pikne. Taevas valla —
nõrgub nõoke.
Üles musta pilve alla
tõused, lõoke.

Tiivad hargu soojas sajus —
virvendad kui täpp.
Kardan, et su haarab ajas
välgu tulikäpp.

Toona laitis luulesildil
sinu laulu laim.
Mulle nüüd kui piiblipildil
oled püha vaim.

Laulad täna raske rõhus,
ähib äiksesõnn.
Kesalind, sind hoiab õhus
vabaduse õnn!

Juba vajub pilve taha
kõu ja tulelõõm.
Segamatult kõlab maha
puhas laulurõõm.

Nüüd on ülal vikerkaare
värviline vall.
Sellel virvendab mu aare —
väike kilkav pall.

Äike jälgib minu käike,
murtud tasakaal —
laula sina, laulik väike,
tummal kodumaal.

Seisatavad öised varjud, vaikib ranna roog —
me on saabund õitselinu kirglik lauluhoog.

Tahtsid tulla sala nagu arglik poju,
aga mina teadsin, millal jõuad koju.

Juba eile loodangul, kui lõpetasin töö,
pidulikuks kirgastus me ranna hele öö:

Aiad nimastusid, vastuvõtuke valmis
sirel õunapuuga õied kokku palmis,

lõhandikes vahutasid toomingate mäed,
laine kivi ümber vaikselt põimis käed.

Teadsin siis, kui päike kustus pilve harjul,
et sa juba oled kitsenibus varjul.

Ja kui järsku sündis õhe sinu armulaul,
nurmel vaikis ruigav püü ja merel haukuv aul.

Nüüd mu kodus pühalik on homse ootus —
sinu keelel helab töötatud lootus.

Nagu ammu, kui meist üle käisid rasked vood,
jälle talu akna alla eluhõikeid tood.

Laula, kuni kumab öö ja päeva vahe —
armu vastuhõige kostab üle lahe.

Varsti kumab koiduviir ja merre kaob kun,
päiksetera tervitada on su armund suu.

Siin sa oled, siin sa hõikad —
nobe rukkirääk.
Astun sammu, kaod ning põikad,
selja taga vaikust lõikad —
rääk-rääk.

Juba lapsena kui müüdis
sinu kutsuv rääk
rukkimüüris õhtul hüüdis,
kõrv vaid lumma kõrrest püüdis —
rääk-rääk.

Lembeööl, kui muutus vaikselt
sosiinaks me rääk,
ristik lõhnas mesimaikselt,
saatsid meid sa mitmepaikselt —
rääk-rääk.

Läksin uljalt, taskus tina,
kaenlas püss ja tääk.
Kaitsekraavi taga sina
laulsid läbi udulina —
rääk-rääk.

Nüüd on vaikus, nüüd on valu
meie ülejääk.
Liigume kui ummisjalu,
kostab kargelt läbi talu —
rääk-rääk.

Sääl tema korruga tiirutab avali tiivul,
keerutab alla, tõuseb kuid järgneval viivul.

Uhke ja uljas ja hääletu ringlevas rahus,
pilved ta üle jooksevad rulluvas vahus.

Merel ta kodu ja kotkaks ta hüüdsid me isad,
motleja, ende sellele ise sa lisad.

Iluta sulgede varjul käib kannatlik veri,
vaikivat rahu talle on õpetand meri.

Aga ta küüned ei kaota kord haaratud saaki,
ning tema nokast vaevalt on raudsemat haaki.

Kaljune kodu ta tiivule pärandand võimu —
lennutas turjal Põhja kord Kalevi-hõimu.

Täna, kui rannikul õõtsub ta roostepruun kuju —
vakatab räстал võõraste laulude tuju.

Ulguvee kalur, kes lainetest kaugele kisti,
pääsus on kindel — nähes ta tiibade risti.

Harva ta tuleb ja harva ta puurivad silmad
möödavad õhku. Siis aga muutuvad ilmad.

Uhke ja uljas ja hääletu ringlevas rahus,
pilved ta üle jooksevad rulluvas vahus.

EELKEVAD

1

Veel talveähmad kohutavad märtsi,
veel ringutavad pimendatud ööd.
Kuid mullas juur ja ülal vaim ei närtsi.

Täis ootust vaate vastu laotust lööd,
kust härmatisse kumab haljas eha.
Sa püüad mõista meistri üllast tööd.

Marss hõõgub lõunas, läänes vilgub Reha,
all vaateveerul Veenus suigub und.
Tuik pingeline läbib pää ja keha:

Veel pole valmind pööripäeva tund,
veel salakülm ning paukuv talihari
võib tulla maha hingematvat lund.

Veel ründab välju tuulekoerte kari,
veel ängistavas vaikimise paos
käib üle rõõmu mitme valu vari...

Õnn siiski elada eelkevad-aos.

2

Käid laguneva lume laukais teid
ja kuuled, kuidas siristades nired
umborgudesse viivad salaveed.

Sa värahtad. Ja kuigi jäised viired
veel meeli löövad — kadund jürikuu
su põues süütab jälle muistsed kired.

Näe, toona töötust pidas vaikiv suu
ja leegiks paisus rõhuv kodumaatus —
tuld võttis loss, sai tuhaks ristipuu.

See töötus kestab. See on meie saatus,
et varisenud põlve vihaving
saaks lepitust, kui tuleb viimne vaatus.

Päev ligineb, mil nirekeste ring
paisvetena viib merre musta sohi,
ja see, mis tuleb — sellest sinu hing

siis ühtki hetke kaotada ei tohi.

3

Kas kuuled tormi, pilvelendu näed —
on lähenemas viimne kevadraju!
Kas jalg on kindel, tugevad su käed?

Vaat juha metsas vihurite aju —
tuul kisub maha pehastunud raad,
kuusk kõigub ohkel, maani paindub paju.

Sa nagu tõuke südamesse saad,
on hüüatada jälle ürgne tarve —
näed tormist üles tõusvat kodumaad.

Näed, kuidas narmendava rongaparve
viib laanest lendu hirmund sõud,
kui puhuks muistne malev sõjasarve.

Nüüd tundi ärgu tumestagu õud,
me põlisõigus olla aus, kuid visa,
ja kuigi talveunest tuiguks jõud —

vaim uuest kevadest saab julget lisa.

*

VIIMSED
LUULETUSED

(1944—1945)

esimene

TULEN SIIS...

Hetke tahaksin veel sõnatumalt,
kohkond kodu, seista sinu ees.
Veelgi kõmab õhk ja tulekumad
punctavad sinu öös ja vees.

Liiga raskelt aeg meid näkku raband,
liiga karm on olud õppetund.
Meeled tulist tuuma veel ei taba,
silmist alles peletame und.

Kolmat korda meist on üle astund
raskel sammul murdev sõjaõud.
Aga küüned kiskjale löi vastu
kodupinnast võrsund elujõud.

Nüüd me teame: ilma surma jõuta
tõusev elu püsida ei saa.
Selleks tahan laulus kaasa tõusta
sinuga, mu uhke kodumaa.

Tulen siis, kui vaikimise valu
kaob suult ja kaob südamest.
Tulen jälle kaasa mehe jalul,
tulen, sõbrad, siis kui murdub kest.

22. 9. 1944

ESIMENE TERE

Veel põras tank ja kuuliving
käis lähelt üle mere,
kui järsku kurku kippus hing —
sain esimese tere!...

See oli põgus käecand
ja tüse eesti hõige,
siis teiste järel kadus kand
ja automaadi löige.

See tuttav rüht ja hää ja kõik —
ei püsi ega puhkust,
vaid silmis koduõnne läik,
täis võitja uljast uhkust.

Veel rüüstas randa preisi tuul,
veel sulgi saartel asus —
Õnn kaasa, sõber! Sinu kuul
me häbistused tasub.

Mu enda üle võõrad väed
on toonud sügiskahu,
sa tulid ja su tolmund käed
tõid lepitust ning rahu.

Nüüd sinikaugust seletab
pilg jälle üle mere
ja mured tuulde peletab
su esimene tere.

25. 9. 1944

OKTOOBER

Oktoober — tormidekuul Nii mäletab sind minu noorus,
otsesui küllastund pais vabastas umbunud veed.
Itahvad siis tõusid ja mandrid löid kõikuma voolus,
tõele ohvriks nad tõid valu ja nälga ja verd.
Vastaste viha ja loojate rõõmu oktoober on tundnud,
nõnda kui ajalookäik määras ta heitluste tee.
Tea siis, sõber või vaenlane: meiegi kodumaa pinnal
rahvast rahvas kord sai tormina voogavast jõust.

Oktoober — öökülmadekuu. Pikk aastate rida on läinud,
keskpäeva astub mu jalg, juustesse langemas hall.
Kajakad tiirlevad õhus ning meri on vihateelt vahus,
rõskele trellile nüüd vanglas ma vajutan näo.
Kaaslased ümavad laulda kodust ja õunapuu õitest,
kodust, kus jällegi käib joobnud tentoonide trall.
Tea siis, sõber või vaenlane: tõde ei mädane mullas,
kindluse müürides siin koltume kodumaa eest.

Oktoober — tormidekuu! Veel viimaste võitluste ajal
väljadel tulistab tank, kisendab lennuki vint,
varemeiks mündetud maad ja lagedaks mõrvatud rajad
seal, kus tammuda saand meeletu preislaste jõuk,
roimarid koopasse hiilivad verrega määratud käsil —
mannerde viha neid lööb, purustab relvade ründ.
Tea siis, sõber või vaenlane: iial mis saatus meid ootab —
oktoober on tormidekuu: tormidest selgineb ilm.

[7. nov. 1944]

NAÄRIÜÜL

• Oo, mere koha, lennul pilvesaasta
tuul viskab üle tähtede ja kuu,
• Ürgliikumises sünnib vastne aasta —
saab ringi manu meie elupuu.

Kolm preisi röövikaastat ainult valu
me hinge vajutasid. Vihaks sai
siis iga tuhaks põletatud talu,
jõepõhja purustatud sild ja kai.

Kuid terashooga rühkis kodumaile
uus vendlusmalev, võidutapper vöö.
Au langenuile! Elu elavaile
saab osaks teie kaudu nääriüöl.

Ja hommikul, kui kirja paneb käsi
taas lühendatult «nelikümmend viis»,
me teame kindlalt: me ei tunne väsi;
saab tasu roimar, kes meilt röömud viis.

[31. dets. 1944]

TALINE TORM

Taevas on avanud süle
ja taline torm
lendab me üle.
Kuid vägevam veelgi on torm,
mis tuiskab roimade riiki.
See pole muinasjutt mugavat liiki,
see pole kurjuse iha
ega suisutav sõnadevoog —
see on piinatud rahvaste viha
rännakuhoog.
Müriseb teras ning tuli —
värise, sulil!
Värise külmast ja kuumast,
mida kannatand rajad!
Elada tahtsid me tuumast,
meie vaevast ning tööst,
nüüd nagu loom end püsti ajad,
et päästaks sind pimestund sööst.
Nüüd, kus su õues ju oigamas oht,
nutad ja palud oma perega.
Ent kus on su kijas too koht,
mis poleks määratud võõraste verega?
Gaasikamber ja suutopis,
mürgi sinine surm —
nõnda, peletis Spree sopis,
õitseb su külvatud nurm...

Müriseb teras ning tuli
tõe ning vaevade eest.
Taevas on avanud süle,
torm lumise vaiba laotab selle üle,
kes võideldes kaugusest tuli,
kes langes kodumaa eest.

23. 1. 1945

TERVITUS TEILE, VOIDUKAD VÄED!

Tervitus teile, voidukad väed,
 idas, lõunas ja läänes!
 Tervitus teile, kel mered ja mäed
 üle tormatud mitmes käändes.
 Kord mina laulsin inimesest, ristist ja leivast —
 minu mure oli siiras ning puhas.
 Süis õitsev toom ja tühi teivas
 võllaks muudeti talus ja luhas.
 Pidagem vastu, hõiskasin kord,
 ning uskuge ülestõusvat tõde!
 Süis mõrvati vend, oksa tõmmati õde —
 kalme kaanetas näarikuu torm...
 Olin inimlik ning hell
 oma lugude luikel,
 kuni rahvaste kohal lõi matuste kell
 Germaania tankide tuikel.
 Jälle meie söödamaile harjus
 värrastund paruni lõust.
 Kõigest jõust
 talle õnnistust karjus
 üksik lammaste lammas kodumaa tõust.
 Olime jälle vandaalide osta ja müüa,
 võõraste hooste tallata
 jäi meie vili ja pahmas.
 Meie söömaag oli nende süüa,
 meie viin nende kurku kallata.
 Ja mina vaikisin, nagu vaikis mu rahvas.
 Rahus nagu laps,
 kes lendlevaid räitsakaid püüab,
 tahaksin minagi käed
 tõsta valgete helvete poole.
 Kuid vihisev tuuleraps
 varemeis hüüab:
 tervitus teile, voidukad väed,
 tervitus tõele ja rünnaku hoole!

Vaadakem varemeid Emajõe ääres,
 tuhalademeid Narva paesel rünnakal,
 elusate tuleriitu merekääres,
 masshaudade armutuid ridu.
 Meenutagem preislaste kuulidepidu
 parisois või männiku künkal,
 meenutagem meie sihvakaid mehi
 röövhuntide mundreisse püütult,
 nähkem surnuks piinatud kehi
 üles tõusvat ööst —
 ja teie ei saa enam laulda süütult
 lumehelbest ega tähtedevööst.

Tervitus teile, voidukad väed,
 idas, lõunas ja läänes!
 Tervitus teile, kel mered ja mäed
 üle tormatud mitmes käändes.
 Võidusaluutidest mürise, Moskva õhtune õhk,
 mõirata, Briti lövi, raputa lakka,
 kihuta, rünnaku rõhk,
 unda üle Reini, ulja Ameerika miin —
 enne me ei lakka,
 kui põlvitab pime Berliin!
 Juba praguneb-jaguneb,
 peltusest laguneb
 pruunide pullide lauda
 terasest kest.
 Tugevamat tuld, tulisemat rauda —
 Pariis, Brüssel, Belgrad ja Bukarest!

Hei, sina Müncheni öllekeldrite suitsus
 küpsend oraakel,
 julm rasside praaker,
 surmkondine roimade isa —
 kas sinuni ikka ei kosta talvises tuisus
 lämbujate kisa?!
 Kas ikka veel verest ja viinast on purjus
 raudristiga uhkeldav lurjus?
 Hei, sina naeruväärne Augustus,

pahupidises roojuses —
sinust mõtegi mustus
inimsüdamete soojuses.

- Oma hävitatud linnade nimel,
oma hukatud laste nimel,
• oma mõrvatud naiste eest
rahvad tulevad läbi tulest ja veest
ja pole paika enam päästval imel.
Nad tulevad krampunud käsi,
tulevad inimlikus vihas,
nad ei väsi —

sest varem ei kustu valu nende veres ega lihas.

Kas sa ei tunne, kuidas mullapind
põletab juba su kändu?

Sul pole enam varjavaid randu —

koolnute käed kõikjalt lciavad sind.

Sinu ümber pole vereta kändu ega käbi —

sina, tuhandeaastane inimsöö häbi!

Ja meie tahame mõruda karika
nüüd põhjani juua.

Tahame üles lüüa uue müüri ja sarika,
tahame elada, laulda ning luua.

[Veebr. 1945]

MÄRKUSED

ESIMESI LUULETUSI

«Võib-ol ajal» ja «Punane mälestus» ilmusid 1921. aastal ajakirjas «Murrang». Hiljem ilmunud luuletuskogudesse ei ole autor need paigutanud. Luuletused kajastavad valge terrori julmuse kodu- ja päevil ja järel.

KOGUST «RAHUTUS»

Vaang.

Itacchus — kreeka-rooma viinajumal.

Arlecchino (it. *arlecchino*), *Kolombiina* (it. *colombina*) — karaktermaskidega kujud keskaegses itaalia improviseeritavas komöödias (*Commedia dell'arte*); *Pierrot* (pr.) — Pariisi itaalia teatri koomilise mask.

«... Johannes mu nimi» — kuni 1935. aastani oli Juhan nimel Johannes Schütz.

«*Apalched* huanlas algas leiva järel maraton» — proletaarsete perekondade laste viletsa teenistuse levinumaks allikaks kodanlike meeste huanlas on ajalehtede müümine.

«*Argipavane intermezzo*»

«... ju tona kohal kannab värvilinti» — korporatsioonide, erakondade üliõpilaskorporatsioonide liikmed kandsid üle rinna ümardatud värvilinte.

«... ju aastal haka ma maha loogelend» — Sütiste õppis lühikest aega Tartu Riikooli filoloogiateaduskonnas, kuid õpingud tulid me anduselisel puhustel katkestada.

Poe, Edgar Allan — ameerika kirjanik (1809–1849). «*The Bells*» («*Kellad*») — Poe poem.

• *Luuletused*.

«*L'ann* on lühimad mada *Rubespierre, Vorovskt, Matteotti*» — *Rubespierre*, *Maximilien* (1758–1794) — prantsuse revolutsionaar, ajaloosõnna m. 9. termidori riigipöörde ajal; *Matteotti*, *Giacomo* (1885–1924) — Itaalia progressiivne poliitikategelane, valijapoolse rahva võitleja, *Morvati* fašistide poole; *Vorovskt*, *Vladav* (1871–1923) — vene revolutsionaar, kommunistliku partei valijapoolse tegelane, kirjanduskriitik, Nõukogude diplomaat; loogea valgekaartlik-fašistliku atentaadi ohverina lausumata, hui ta rahvusvahelisel konverentsil oli Nõukogude delegatsioonil juht.

«Üle piiri»

Luuletuses märgitakse paljusid kohti Roomas ja momente R... riigi ajaloost.

«*Non est in toto sanctor orbe locus*» (lad.) — «Ei ole k... maailmas pühamat paika.»

«*Via dolorosa*» (lad.) — kannatuste rada.

«*Vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra...*» (lad.) — «On haavab... meie üleastumiste pärast, maha tallatud meie kurjuse pärast...»

«*Oxfordi püksies signorid*» — omaaegse riidemoega härrad, Michelangelo, Buonarroti (1475—1564) — itaalia skulpt... maali ja arhitekt.

Raffael (Raffaello Santi, 1483—1520) — itaalia maalikunstnik, Turati, Filippo — itaalia poliitik.

«*American lady*» (ingl.) — ameerika daam.

«*Benito buldoginägu*» — mõeldakse Itaalia fašistlikku diktatorit Benito Mussolini.

«Leib, rist, inimene»

«...kuni Sarajevos inimeseküti sõrm hakatas südiku» — mõeldakse I imperialistliku maailmasõja algust.

«Siis südaööl kolmanda vahetuse ajal» j. — siin ja mõni... puhul hiljem oma kodanluseaegses loomingu kujutab Sütiste t... vääralt eesti valgete osavõttu nõukogudevastasest interventsio... jast (1918—1920) meingi «vabadussõjana». Olles küll sügava... pettunud ja kibestunud kodanliku Eesti riigi reaktsioonilise o... musest, ei mõistnud ta, et õiglusetu ühiskondliku korra põhjusina just nimelt tema poolt idealiseeritud kodanliku «vabariigi» loomine ja Eesti Lääne imperialistide kolooniaks kiskumine. Küll aga mõn... ta juba selle luuletuse kirjutamise aegu kodanliku korra kokkuv... semise vältimatust: «Ilm jälle vahetama peab vaastust».

KOGUST «PEIPSIST MERENI»

«Tartu-Peipsi»

«*Kaed, hoidas härtsik Laksi Tõnis...*» — Tõnis Laks, J. Weitzbergi samanimelise luuletuse kangelane, on maetud Peipsi-lähedal Alatskivi kalmistule.

«Tartu-Tallinn»

«...paar odaheidet kaasa teed» — Sütiste oli noorpõlves silmapaistev kergejõustiklane, eriti odaviske alal, võites rahvusvahelistel ühõpilasmängudel Roomas kuldmedali.

«Ristlained»

Charleroi — linn, kivisöökaevanduste keskus Belgias.

«...põuadsed päevad juulis löid ilma mülmest kaarest miilama» — I imperialistliku maailmasõja algus.

«...silm ajalehist neelas kõned Trotski» — ajajärgul, mida luuletus käsitleb, polnud rahvavaenlase Trotski reeturlikkus veel paljastatud.

KOGUST «MAHA RAHU!»

«Uue Pen-klubi istungit»

Pen-klubi — 1922. a. asutatud kodanlik rahvusvaheline kirjanike organisatsioon. Nimi tuletatud ingliskeelsest sõnast pen (sulg) ja ühilaadsete sõnade Poets, Essayists, Novelists (luuletajad, esseistid, romaanistid) esitahtedest.

«*Uhu trükit on tänane lõuna*» — toiduresept kalendrilehel.

«*perchondlik Sitwell*» — inglise kirjanikud, õed-vennad John S. (1887), Osbert S. (1892) ja Sacheverell S. (1900).

«Vantu õed»

«*lelmarasali jäme kael*» — Vene väepealiku Barclay de Tolly monument Tartus.

«Lõppingis»

«*hul mõõda olin hüpanud oma alast*» — vihje Sütiste noorusea kellaõpe-elukutsel.

«Matuse»

Luuletus on kirjutatud provokatsiooni ohvriks langenud kommunistliku tööliste Seltsi matuse puhul Tartus 1931. aastal. Potinil oli Tartu tänavail tulevahetus teda ründavate kaitsepolitsei agentidega, kus ta sai surmavalt haavata.

«Rüüplu all»

Luuletus tekitas ilmumise järel suurt ärevust reaktsioonilistes elukondades. Ajalehes «Vaba Maa» nr. 267, 13. nov. 1931. a. «*ab* autor ironilise vastuse luuletuse pärast kirjajatele, eriti profaatoritele Eesti Rahvuslaste Klubile:

«Oho luuletise sünnilugu»

Eesti Rahvuslaste Klubi saatis «Loomingu» toimetajale ja ajalehele avaliku protokollkirja, milles ette heidetakse viimasel ajal «Loomingu» ilmumisel toode ebarahvuslast. Muuseas on ka minu luuletist «*Rüüplu all*» («Looming» nr. 6, 1931) asetatud osakonda, mille aluseks viitamine ja eitav maailmasuhtumus, paari-istatuna akapatsa internatsionaalsus ja meie riigi ja rahvuse «*antimissioon*» (1931. sõnad). Sellele kriitika ainulaadsuse tõttu ulatapu meil lühidalt selle luuletuse sünnilugu seletada.

Laupäeval 27. juulil 1931 aastal sõitsin suvepukusest päevaks Tartu Alangisse oma tuttava, Leo Tiltsoaga, ühes oledunud kodanliku restorani keldis paar paatit lühijardit. See oli kella 12 paigu peval keldis keldisid vahustine, komeleld trepil restorani omanik ja väike, muutsahtiline maaler. Iht oli kuum ja riigivane kütakäigu pidi linn hjuetles. Ka kõrtsimajalt rippus meie muusika-vahe üle komeleld.

Lein viivaba restorani omaniku ja maaleri vahelisel kõnet kuulata... «*est* viimane paraku olevat õige sõel ja vähe nokastanud keldis jalgnevald linnelid.

No, kuuas alla saaks? Julia laupäeval lubasite, nüüd on esmaspäev, kuuas!

«Lauanaabrire»

«Öhtul»

«Sügisballil»

«Poet kōverpeeglis»

«Kevadine meeleolu»

KOGUST «SADAMAD JA SAARED»

«**Sõit kutsuse**»

*nagu nirk, nagu t

«Õhtune maailmalinn»

KOGUST «RINGKAIK»

Luuletus on kirjutatud A. S. Puškini 100. surma-aastapäevaks. Puškin oli Sütiste lemmikautor. Puškini mõju võib tihti märgata Sütiste luules, eriti tema poeemides. — Luuletuses kajastuvad Puš.

«Granist list line»

«Мунт кару»

...nimi seisab raskelt sini-must» — soome fašistliku organisat-
siooni värvid.

Suut-Sooime elutungides jj. — soome fašistid propageerisid nn.

«I luvasti»

«**Vestnik**»

«**Наука**»

Alud kõik, mis anti ja plahevad, / nüüd kiirelt Püreneede
r. / ... de ... ja ... spekulatsioonile Hispaania
kultuuri puhul

0.00961, 0.01,

... rühki hõnne / Apenntel muutaa mdra, / norskab Preisl raud-
... rühki hõnne / Apenntel muutaa mdra, / norskab Preisl raud-
... rühki hõnne / Apenntel muutaa mdra, / norskab Preisl raud-

«Valgus ja varjuks»

«Hiel mado»

Lauletyn on Inspireetud Tastsu Toomendest

ERI KOGUDES ILMUMATA LUULETUSI

- «Jaht»
Ilmunud koguteoses «Dünamis» I 1928. a.
- «EKS'is turjarasv kinnitet...» — EEKS — kodanliku I kindlustusselts.
- «...sisse astuda «Vernerisse»» — kohvik Tartus.
- «monulevad «Pallase» kunstdaamid» — «Pallas» — kunstikool ja ühing Tartus.
- «Balahhovitši polkovnik» — purustatud vene valgekaartliku väeohvitser.
- «Segerlini kelderid» — «Segerlin» — omaaegne restoran Tartus.
- «...vuisest trio Nižni-Novgorod, Nižni-Novgorod» — tolla moes olnud «lööklaul».
- «Hoia Rongale»
Ilmunud ajakirjas «Kirjanduslik Orbiit» nr. 2 1930. a. I look. Ronk — reaktsioonilise literaadi K. A. Hindrey pseudonüüm.
- Hoia Ronk avaldas «Postimehes» verejanulised värsid, kus püütakse õigustada Eesti kodanluse valget terrorit, verist arveteõvenda-mist kommunistidega. Sütiste, kuigi siin liberaalse kodanliku intelli-gendi «lepitavalt» positsioonilt, protesteerib kodanluse verejahu vastu.
- «mis mustem veelgi Kongo sopajõest» — viide Hindrey reisikir-jeldusele «Kongosõit».
- «Kevadel»
Ilmunud ajakirjas «Looming» 1930 II, lk. 1079.
- «Tuulisel rannal»
Ilmunud ajakirjas «Looming» 1930, II, lk. 1080.
- «Jalad»
Ilmunud ajakirjas «Looming» 1931, II, lk. 947.
- «Kolm kahuripauku»
Ilmunud ajalehes «Kunst ja Kirjandus» nr. 36, 1933. a. Irooni-line p.l.t Eesti kodanliku «vabariigi» 15. aastapäeva tähistamisest Tar-tus.
- «Talihommik»
Ilmunud ajakirjas «Looming» 1933, II, lk. 1145.
- «Hull»
Ilmunud ajakirjas «Looming» 1935, I, lk. 391.
- «ooperist siis julm refleks» — Sütiste algatas omal ajal diskus-siooni ooperiprobleemi kohta, mille puhul talle ajakirjanduses ja seltskonnas süüdistustega kallale tungiti.
- «Sonett»
Ilmunud ajakirjas «Varamu» 1939, I, lk. 1.
- «Nõnda rääkisid ahvid»
Ilmunud ajakirjas «Varamu» 1939, II, lk. 794. Luuletus on kir-jutatud vahetult pärast II imperialistliku maailmasõja puhkemist

«luumahvide kari», fašistid, lobisevad rahust ja heanaaberlikest suhe-test, kuid samas annokteerivad ühe naaberrigi teise jarel.

«Hull laev»

Ilmunud ajakirjas «Varamu» 1939, II, lk. 793. Autor mõtleb tõenäoliselt 1939. a. suvel Eesti vahitsevat fašistlikku kütiki külas-tama ja mõjustama tulnud hitlerliku Saksamaa soomusristlajad «Admiral Hipper».

«Meenub laev, mis kadus nagu vaim» — pärast II maailmasõja puhkemist Tallinna sadamas interneeritud ja hiljem salapäraselt põge-nenud Poola allveelaev.

«On vahel nü...» ja «Leppimine»

Ilmunud ajakirjas «Varamu» 1939, II, lk. 795 ja 796.

Käripigistus Johannes Barbarusele»

Ilmunud ajakirjas «Looming» 1940, I, lk. 71. Luuletus kirjuta-tud J. Vares-Barbaruse 50. sünnipäevaks.

NOUKOGUDE PERIOODI LUULELOOMING

«Mõeldud pöördub itta»

Ilmunud ajakirjas «Viisnurk» 1940, lk. 128.

See esimene eesti nõukogude ulatuslikum luuleteos on kirjutatud vahetult pärast 21. juuni 1940. a. revolutsioonilisi sündmusi.

«Nooruse laul»

Ilmunud ajalehes «Sirp ja Vasar» nr. 5 1940. a.

«Ema laul»

Ilmunud ajalehes «Ruhva Hääle» 22. okt. 1940. a.

«Ema laul» ja «Ema laul» on kirjutatud laulutekstina esimese maailmasõja kummitusdokumentaalfilmi «Eesti» jaoks. Muusika lõi needa heli ja V. Reiman.

«Hestamata ja «Kevade»

Kirjutatud 1940. a. tsaarimudel «almuse eesti nõukoguliku kooli-tõusmise» jaoks ja ilmunud 1940. a. ajakirjas «Kirjandus koolile».

«Kalamehed»

Kirjutatud 1940. a. tsaarimudel laste-pildiraamatu tekstina, ilmus samal ajal 1941. a.

«Poeg»

«Zeleznõi, Pavel» — kannaegne nõukogude poeet ja luuletõlk, kes on nende omakorda tõlkinud vene keelde rea Sütiste luuletusi, seal-hulgas vares-moondatud «Mõeldud pöördub itta».

«Taevaa ja maa»

Vaba tõlge ukraina kaasaegsest rahvalaulust, mis on üles kirjutatud Donetsi oblasti Limanski rajoonis. Tõlge tehtud õpiku «Kirjandust koolile» jaoks, kus ta ilmus 1940. a.

«Gruusiale»

Kirjutatud Gruusia NSV 20. aastapäevaks, esmatrükis ilmunud ajakirjas «Viisnurk» 1941. a. lk. 23.

«Mu lausik kodumaal siin Läänemere kaldal / su poegi kasvatas kord uljas õppe-eas» — Tartu ülikoolis õppis revolutsioonilisel ajal teiste tsaari-Venemaa rahvaste üliõpilaste hulgas ka rohkesti gruusialasi.

Rustaveli, Šota, — gruusia luule suurim esindaja; lõi XII sajandil suurematu poeemi «Vägilane tiigrinahas», mis kuulub maailma kirjanduse silmapaistvamate teoste hulka.

«suur, julge inimene — töörahva võimas juht» — J. V. Stalin.

«on Majakovski too» j. — VI. Majakovski (1893—1930) sündis Gruusias, Bagdadi (praegu Majakovski) külas.

«Kahurväelased»

Kirjutatud Suure Isamaasõja esimestel nädalatel. Ilmunud üheaegselt ajalehtedes «Kommunist» ja «Noorte Hää» 3. augustil 1941. a.

KOGUST «UMBED PÄEVAD»

Peale novembris 1944. a. kirjutatud proloogi «Te tulite» sisaldab kogu hitlerliku okupatsiooni ajal loodud luuletusi, mis trükkis lugejateni siis muidugi jõuda ei saanud ja selles kogus esmakordselt ilmusid. «Umbes päevad» anti ladumisele 1. veebruaril 1945. a., kuid jõudis ilmuda alles pärast autori ootamatut surma.

«Te tulite»

«Veel eile lõomas hiltssuve õõ...» — Tallinna hitlerlikest okupantidest vabastamise päevale eelnenud õõ.

«kui tummalt algas trellidega pusk» — Sütiste viibis okupatsiooni ajal pikemat aega fašistlikus vanglas.

«Viis vangi»

1. «Too, kellel «Jumal meiega» on vöö» — hitlerlikud röövlid kandsid vöörihma, mille pandlal olid sõnad «Gott mit uns» — «Jumal meiega».

VIIMSED LUULETUSED

J. Sütiste viimased luuletused ilmusid esmatrükis järgmiselt: «Tulen siis...» — ajalehes «Sirp ja Vasar» 28. X 44; «Esimene tere» — ajalehes «Rahva Hää» 27. X 44; «Oktoober» — ajalehes «Rahva Hää» 7. XI 44; «Näariöö» — ajalehes «Rahva Hää» 31. XII 44;

«Taline torm» — ajalehes «Rahva Hää» 21. I 45; «Teivitus teile, võidukad väed» — posthuumselt ajakirjas «Looming» nr. 2, veebruaris 1945.

«Tulen siis...»

Nagu näitab Sütiste viimaste elukuude säilinud märkmik, alustas Sütiste selle luuletuse kirjutamist Tallinna vabastamise päeva õhtul (22. sept. 44) kell 22 ja viis luuletuse esialgse variandi samal kuupäeval lõpule.

«Esimene tere»

«veel sulil saartel asus» — võitlused Eesti saarte vabastamiseks hitlerlikest röövvalutajaist kestsid 24. novembrini 1944. a.

«Oktoober»

«rõskete trellile nüüd vanglas ma vajutan näo» — luuletaja meenutab vanglat, kuhu fašistid ta nõukogude patrioodina 1941. a. septembris sulgesid.

«roimarid koopasse hiilivad verrega määritud käsil» — röövvalutajate taandumine Nõukogude armee löökide all hitlerliku Saksamaa territooriumile.

«Taline torm»

«Kuid vägevam veelgi on torm, / mis tuliskab roimade riiki» — Nõukogude armee hoogsad pealetungilahingud hitlerlaste purustamiseks.

«Nüüd, kus su õues ju oigamas oht» — vabastuslahingute jõudmine hitlerliku Saksamaa piiridesse.

«Teivitus teile, võidukad väed!»

«Kord mina lautsin inimesest, ristist ja leivast» — vt. pikem luuletus «Lüh, rist, inimene» lk. 70.

«hant rahvaste hõlul löi matuste kell» — maailmatulekahju, sõja süttamine fašistide poolt.

«talle annustat kargus / tihedalt lammaste lammast kodumaa tõust» — sõja hüljlaste kaugupoolele H. Mäele, üldisemas mõttes karguse mõte, kes Nõukogude kodumaad ja rahvast reetes fašistlikke röövvalutajaid õigustasid või nelli kaasa aitasid.

«rahvaste talviti murebäär» — fašistide surmalangrid, siin mõeldakse 1941. hooaja lõppu.

«Hääl, mis Nõukogude õllekeldist süttas / hüpsend orakel»

II — Hülo

Koostaja

SISUKORD

Koostajalt	10
Felix Kotta — Juhani Sütiste luule	2

Esimesi luuletusi

Verisel ajal	29	Punane mälestus	30
------------------------	----	---------------------------	----

Kogust «Rahutus» (1928)

Avang	33	Ule piiri	55
Argipäevane intermezzo	36	Kõik oli muutund	60
Esimesi rännakuid	39	Jään sinu juurde	61
Kiindumus	40	Õhk seisab majas	62
Ma tuln rannale	41	Kõik on mööda	63
Vaikuses	43	Hommik	64
Jõuluöö	45	Õhtu	66
Tung kevadesse	47	Õö	68
1. V 1927	50	Leib, rist, inime	70
Koit	51	Tagasipöörang	80
Mis on sinuga?	53	Järelkaja	82
Juunikuu õö	54		

Kogust «Peipsist mereni» (1930)

Õine fuuga	85	Auto nr. 100, tramm	106
Hommik sepikojas	89	nr. 14	106
Kevad tänaval	91	Suveöö poeem	110
Suvine sõiduplaan 1929	92	Oktoobri kilde	116
Tartu-Vapramäe-Elva	92	Ristlained	118
Otepää	93	Pätt	123
Tartu-Peipsi	94	Novembri rütme	132
Tartu-Tallinn	98	Kodu	137
Põhjarannikul	100	28. XII 1929	139
Rannaromantika	101	Kõik on tuuline ja ird	141
Vana voorimees	104		

Kogust «Maha rahul» (1932)

Vaevamägede mailt	145	Ehne Pen-klubi istungit	148
Käsi pösakil	147	Talisel teel	151

Vastu õöd	153	Läbi töötavate tänavate	163
Ilmgetuisk	156	Matus	168
Väsimus	158	Idatuul	170
Treipingil	159	Tööjaotus I	173
Lühaturul	161	Riigilipu all	175
Võimne õö	162	Heitlus	177

Kogust «Kaks leeri» (1933)

Koputus	183	Visand	198
Õhtulaul	184	Haamer	199
Helgale, kes veel luulet		Raamatutega	215
naudib	186	Kindlustajad	217
Must vanker	187	Kell 10 õhtul	219
Rüblük	189	Kaks leeri I	221
Kangelased	192	Elujulgeile	223
Kerjus allal	193	Neile, kes mõistavad	224
Lütsalt	194	Märtsipäike	225
Nägu	196		

Kogust «Südasuvi» (1934)

Vana Tallinn	229	Vana türkklane	246
Kiirrongis	237	Talus	247
Kinoatla mollive 1	239	Keset päikest	248
Kinoatla mollive 2	240	Tares	249
Dahmaatsia rannal	241	Südasuvi	250
Hüpe kõrgusesse	244	Uueks tõusuks	252

Kogust «Päikese ootel» (1935)

Aestades	255	Kevadine meeleolu	274
Tuulik	257	Päike	276
Tänaval	258	Talv	277
Kuhvikus	259	Uisel	279
Enne vaikust	260	Sõit	280
Tuju	261	Puhkepäeval	281
Lammasaia	263	Nurmekanad	283
Õhtul	264	Jänes	284
Õnne	265	Küünlakuu päike	286
Õnne	266	Taastulek	287
Õnne	267	Varakevad külas	288
Põssi kõverpöialis	268	Jõgi	289
Raamatud vaikust	270	Päikese ootel	292
Lauasid sügisvaikust	272		

Kogust «Sadamad ja saared» (1936)

Kauge kude	297	Sõit kitara	302
Merel	298	Madalmaade rannal	304
Udu	299	Õhtune maailmalinn	305
Idamerel	300	Sadama-meeleolu	308

Leierkast	309	Talvine selgus	319
Uimastav valgus	310	Vastu päikesele	324
Nõgimust öö	311	Aprilliõhtu	328
Puhkaval ookeanil	312	Virguy mets	330
Täitmatu haud	314	Rannatuules	331
Kodutee	317	Seitsmevenna-päeval	333
Raju	319	Põrssad	334
Mõtted	321	Vanad rajad	335

Kogust «Ringkäik» (1937)

Võõrad mõtted	343	Härg	362
Kiri udus	345	Saunas	364
Puškinit lugedes	346	Kesköö	365
Külaskäik	351	Hüvasti	366
Esimene kala	353	Vastus	368
Ringkäik	355	Hilistrännakul	372
Graniidist linn	356	Närusus	373
Must karu	358	Õilishingedele	374
Lend metsadesse	360	Hingekell	375

Kogust «Valgus ja varjud» (1939)

Valgus ja varjud	381	Sinu riik tulgu	396
Talvised käigud	383	Esiküljed	398
Võõrad kaksikud	385	Teraslinnud	399
Reast väljas	387	Kirjutatud on	400
Külmuva ruudu ees	389	Laulik	402
Kurvale kaaslastele	390	Paastukuu tuuled	403
Ohtune aken	391	Näod	404
Töö algus	392	Õisel mäel	407
Oktoober rannal	393	Viie meelega	410
Viimane telegramm	395		

Eri kogudes ilmumata luuletusi

Jaht	415	Sonett	434
Hoia Rongale	422	Nõnda rääkisid ahvid	435
Kevadel	423	Hall laev	436
Tuulisel rannal	424	On vahel nii	438
Jalad	425	Leppimine	439
Kolm kahuripauku	427	Käepigistus Johannes	
Talihommik	429	Barbarusele	440
Hull	430		

Nõukogude perioodi luulelooming

Maakera pöördub itta	443	Pojale (P. Zeleznyov)	457
Nooruselaul	450	Taevas ja maa (Kaas- aegne ukraina rahva- laul)	459
Ena laul	451	Gruusiale	462
Uisutamas	452	Kahurväelased	464
Kevad	453		
Kalamehed	454		

Kogust «Umbsed päevad» (1945)

Ja tulke	467	Arm	477
Oktoobrus	470	Viis lindu	497
Vae vangi	472	Eelkevad	502

Viimsed luuletused

Tulen alla	507	Taline torm	511
Esimene tere	508	Tervitus teile, võidukad väed!	512
Oktoober	509		
Maatriool	510		

Märkused

Esimesi luuletusi	517	Kogust «Valgus ja var- jud»	523
Kogust «Rahutus»	517	Erikogudes ilmumata luu- letusi	524
Kogust «Peipsist mereni»	518	Nõukogude perioodi luu- lelooming	525
Kogust «Maha rahul»	519	Kogust «Umbsed päe- vad»	526
Kogust «Kaks leeri»	520	Viimsed luuletused	526
Kogust «Südasuvi»	521		
Kogust «Päikese ootel»	521		
Kogust «Sadamad ja saa- red»	522		
Kogust «Ringkäik»	522		

Toimetaja R. Parve.

Kunstiline toimetaja
H. Vitsur.

Tehniline toimetaja
H. Veber.

Korrektorid E. Valdna ja
L. Goldberg.

Ladumisele antud 22. XII
1954. Trükkimisele antud
17. I 1955. Trükiarv 9000.
Paber 54:84, 1/16. Trükipoog-
nald 33,25+1 lisaleht. For-
maadile 80:92 kohaldatud
trükipoognald 27,32. Arvutus-
poognald 17,97. MB-00853.
Trükikoda «Kommunist», Tal-
linn, Pikk tänav 2.
Tellimise nr. 7009.

Hind rub. 12.70.

На эстонском языке.
Юхан Сютисте.
Стихотворения.

7-4

TRÜKIVIGU

Lk.	Rida	On trükitud	Peab olema	Kelle viga
299	3. alt	pimeduse	pimedusse	Kirjastus
385	2. ülevalt	hiigelpool	hiilgepool	"